ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ — Հայրապետական Սրբատառ Կոնդակ 991

* * * — Կանոնագրութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան 993

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐ 1006

ՍՈՒՐԲ ԳՐԱՅԻՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ Ծ. ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ — Պետրոս Առաքեալի առաքելապետութեան խնդիրը 1009

ՄԱԿԱՐ ԵՊՍ. ԱԾԳԱՐԵԱՆ — Ամենասրբուհի Մարիամ Աստուածածինի յաւերժ կուսութիւնը 1023

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ — «Խորհուրդ խորին, անհաս, անսկիզբն» պատարագի ազդեցութիւնը հաւատացեալի հոգեւոր կեանքին վրայ 1038

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ԴՈԿՏ. Ս. Ա. ՔԷՀԵԱԵԱՆ — Առաքինութիւն եւ մոլութիւն 1046

ՊԱՏՄԱ-ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՐԻՒՆ ԱՐՔ. ՊԱՊԵԱՆ — Յովհաննէս Վարդապետ Զուղայեցի (Քթռէշէնց) ռահվիրայ Նոր Զուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքի տպարանի եւ անոր տխուր վախճանը 1055

ՆԱՐԵԿ ԱՐՔ. ԱԼԵԷՄԷԶԵԱՆ — Եկեղեցւոյ պատմութիւն (Թրգմ.) 1066

ԱՐԽԻՒԱՅԻՆ

ՆԵՐՍԷՍ ԳԱՍԱՊԵԱՆ — Խմբ.՝ Շնորհք Աբղ. Աշըգեան — Բառարան՝ հայ գրական ծածկանուններու 1072

ՀՈԳԵՒՈՐ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՐԻԱՆԱ ՊԷՐԹԻԶԼԵԱՆ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ 1077

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ — Փրոֆ. Դոկտ. Ժոզէֆ Սթրցիկովսքի 1080

ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ 85-ԱՄԵԱՅ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՆԱՐԵԿ ԱՐՔ. ԱԼԵԷՄԷԶԵԱՆ — Կիլիկեան Դպրեվանքը՝ սփիւռքեան հոգեմատաւոր ջրտուք 1084

ՏՕՆԱԿԱՆ 1087

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ 1092

ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ 1094
ՄԻՋ-ԿՐՕՆԱԿԱՆ 1098
ՀԱՅ ԴԱՏ 1099
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ
* * * — Հայ Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսաց Երկրորդ Ժողով 1100
* * * — — Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս
Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու մէջ 1112
ԼՈՒՐԵՐ ԴՊՐԵՎԱՆՔԷՆ 1136
ԼՈՒՐԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԷՆ 1139
ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ 1145

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ
ԿԸ ՃԱՆՈՒՑԱՆԵՆՔ ԹԷ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼ Է ՍՐԲԱԼՈՅՍ
ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼ,
ՇԱԲԱԹ, 18 ՅՈՒԼԻՍ 2015-Ի ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ:
ԱՆԹԻԼԻԱՍ, ԼԻԲԱՆԱՆ

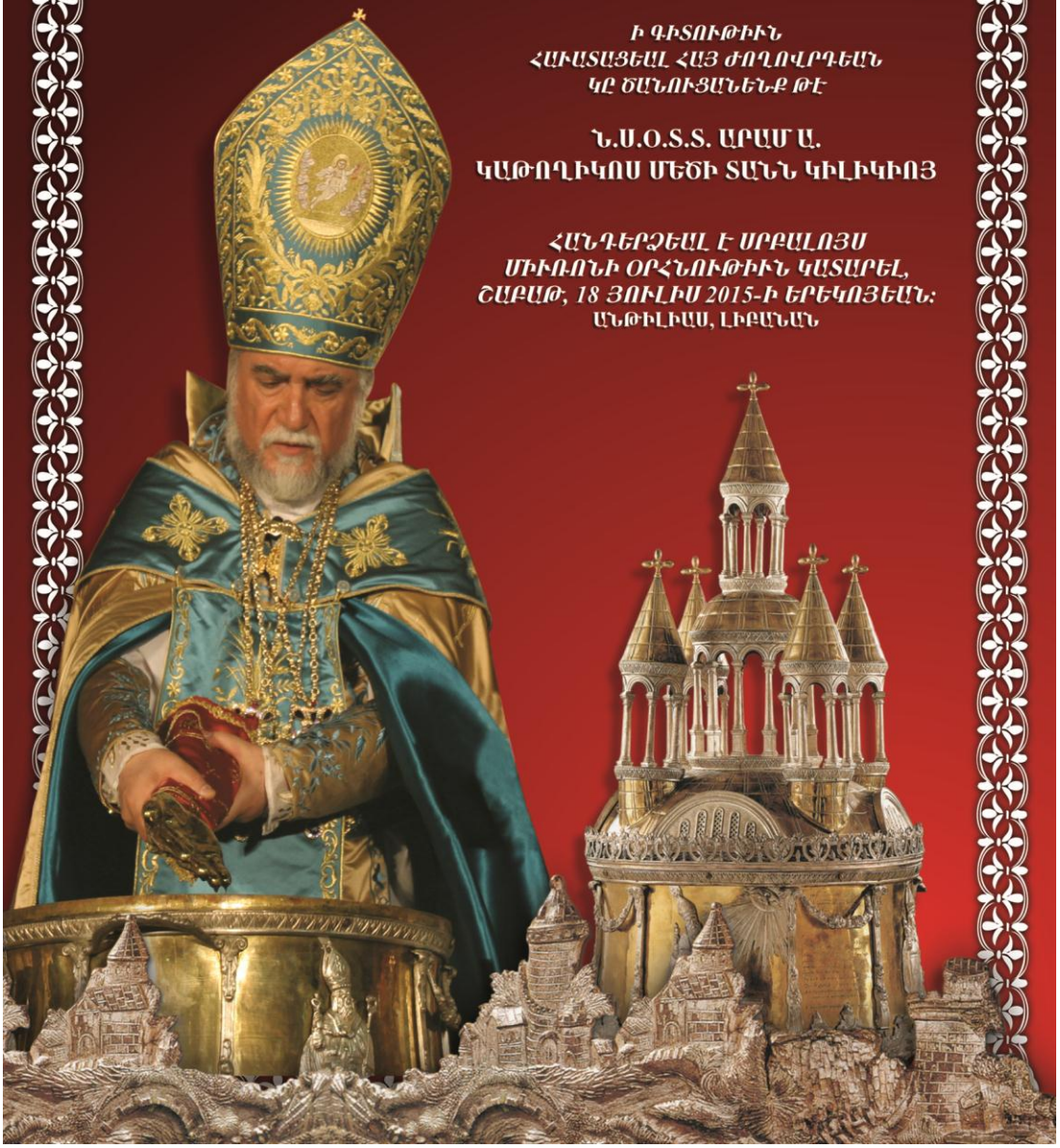

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԲԱՏԱՌ ԿՈՆԴԱԿ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՈՂՋՈՅՆ Ի ՄԷՆՋ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՋՈՅ ՍՐԲՈՅ ՀՕՐՆ ՄԵՐՈՅ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ։ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՀՕՐ ԱՍՏՈՒԾՈՅ, ՍԷՐ ՈՐԴԻՈՅՆ ՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՇՆՈՐՀՔ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԵՂԻՑԻՆ ԸՆԴ ՁԵԶ ԸՆԴ ԱՄԵՆԵՍԵԱՆԴ. ԱՄԷՆ։

Հայրապետական օրհնութեամբ ու հայրական ջերմ սիրով կ'ողջունենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը։ Գոհութիւն եւ փառք կու տանք Աստուծոյ, որ Հայրապետական մեր Սուրբ Աթոռին Միաբանութիւնը առաւել աճման, զարգացման ու կազմակերպման դրական ընթացքի մէջ է եւ բարձրագոյն աստիճանի հաւատարմութեամբ ու նուիրումով լծուած է իր հոգեւոր առաքելութեան ու ազգային ծառայութեան։

Այսօր, մեր Եկեղեցին, մեր ժողովուրդն ու հայրենիքը կը գտնուին լուրջ կարիքներու, խոր մտահոգութիւններու ու մեծ մարտահրաւէրներու դիմաց։ Մեր Եկեղեցին իր ողջ պատմութեան ընթացքին յանձնառու ծառայութեան ճամբով ինքզինք անքակտելիօրէն նոյնացուցած է մեր ժողովուրդի տագնապներուն, մաքառումներուն ու ձգտումներուն հետ։

Արդարեւ, Եկեղեցին հաւատքի առաքելութեան վերածողը ու զայն ժողովուրդի կեանքէն ներս ծառայական ներկայութիւն դարձնողը հոգեւորա-

կանն է: Ա՛յս գիտակցութեամբ ու նախանձախնդրութեամբ հայ հոգեւորականը կոչուած է ծառայութիւնը վերածելու իր կեանքին միակ ճանապարհը ու նպատակը: Եւ որպէսզի հայ հոգեւորականին ծառայական կեանքը դառնայ աւելի կազմակերպ ու առաքելութիւնը աւելի արդիւնաւէտ, մեր հոգեւորական դասուն ներքին կազմակերպուածութիւնը կը նկատենք հրամայական:

Այս համոզումէն մեկնելով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը նախաձեռնեց իրեն յատուկ կանոնագրութեան մը մշակման: Խոր գոհունակութեամբ կ'ուզենք հաստատել, որ մեր միաբան հայրերուն կողմէ մշակուած, փորձառկութեան դրուած ու ապա վերամշակուած կանոնագրութիւնը ստացած է իր վերջնական ձեւը:

Յիշեալ կանոնագրութեան մէջ կարեւորութեամբ կը շեշտուին հաւատարմութեան ու հնազանդութեան սկզբունքները, ինչպէս նաեւ մեր Եկեղեցւոյ ու ազգին անանձնական ոգիով ծառայելու յանձնառութիւնը: Հոն յստակօրէն կը պարզուին միաբանի կեանքին հոգեւոր, մտաւորական ու վարչական երեսներուն առնչուած պայմանները ու սպասումները: Կանոնագրութիւնը նաեւ կը շեշտէ կարգ ու կանոնի կենսական կարեւորութիւնը: Կանոնագրութեան մշակման ընթացքին յատուկ ուշադրութեամբ նկատի առնուած են մեր Եկեղեցւոյ աւանդութիւնները, ուսուցումները, մեր Սուրբ Աթոռին սկզբունքները, եւ ընդհանրապէս մեր կեանքի ներկայ պայմանները: Ինչպէս ոեւէ կանոնագրութեան պարագային, ներկայ կանոնագրութիւնը եւս կարելի չէ կատարեալ նկատել: Անհրաժեշտութեան պարագային, ան կրնայ վերատեսութեան ենթարկուիլ:

Մեր բարձր գնահատանքը կը յայտնենք մեր միաբան հայրերուն, որոնք եղբայրական սիրով, միասնական ճիգով ու հետեւողական աշխատանքով պատրաստեցին այս կանոնագրութիւնը: Մեր սպասումն է, որ մեր սիրելի միաբանները նո՛յն ոգիով գործադրեն ներկայ կանոնագրութիւնը՝ դառնալով ծառայասէր, նուիրեալ ու հաւատարիմ հոգեւորականի տիպարներ:

Հայրապետական սոյն կոնդակով կը վաւերացնենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան ներկայ կանոնագրութիւնը՝ առ ի գործադրութիւն:

Այս առիթով մեր Սուրբ Աթոռի Միաբանութեան կը մաղթենք արդիւնաշատ ծառայութիւն: Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ Իր հայրական հովանիին ներքեւ պահէ ու պահպանէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը, ինչպէս նաեւ հայ Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռներու միաբանութիւնները:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ա.-ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 1

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը կը բաղկանայ կուսակրօն հոգեւորականներէ, որոնք Աստուծոյ ծառայութեան կոչուած են՝ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ ճամբով, ուխտած են ապրիլ եղբայրական եւ հասարակաց կեանքով, քրիստոնէական սիրով եւ այս Կանոնագրութեան ճշդած հաւատարմութեան ու հնազանդութեան ոգիով եւ սկզբունքով։

Յօդուած 2

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան կոչումն է քարոզել Քրիստոսի Աւետարանը, սատարել հայութեան հոգեւոր եւ ազգային կեանքին ու մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման։

Յօդուած 3

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը անբաժանելի մասն է Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ հոգեւոր դասուն, հաւատարիմ՝ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ դաւանանքին, ծէսին, ուսուցումներուն եւ աւանդութեանց։

Յօդուած 4

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը իր կեանքը կը կազմակերպէ ու իր առաքելութիւնը կ՚իրագործէ այս Կանոնագրութեան համաձայն։

Բ.- ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 5

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան պետն է Վեհափառ Հայրապետը։ Հայրապետական Սուրբ Աթոռը թափուր մնալու պարագային՝ Կաթողիկոսական Տեղապահը։

Յօդուած 6

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան կրնայ անդամակցիլ.-

ա) Ան, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի ուսումը աւարտելէ ետք դիմում կը կատարէ Դպրեվանքի Տեսչութեան։

բ) Ան, որ կոչում ունի եւ պահանջուած ուսման համապատասխան կրօնական կրթութիւն եւ դիմում կը կատարէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի Տեսչութեան։

գ) Ան, որ ուխտագիրով յանձն կ՚առնէ հնազանդիլ Վեհափառ Հայրապետին եւ գործադրել այս Կանոնագրութիւնը։

դ) Ան, որ վերոնշեալ պայմանները ամբողջացնելէ ետք, Վեհափառ Հայրապետին հաւանութիւնը կը ստանայ եւ ապա կուսակրօն քահանայութեան ձեռնադրութեան կ՚արժանանայ։

Յօդուած 7

Միաբան մը որեւէ քաղաքական կազմակերպութեան կամ շարժումի անդամ չի կրնար ըլլալ։

ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԵԱՆՔ

Յօդուած 8

Աղօթքը միաբանի մը ամէնօրեայ հոգեւոր կեանքին առանցքն ու սնունդն է։ Ուստի, Մայրավանքէն թէ թեմերէն ներս, միաբաններ պարտին կանոնաւորաբար մասնակցիլ եկեղեցական արարողութեանց եւ խորհրդակատարութեանց.-

ա) Միաբան մը Մայրավանքէն ներս, անխափան կը մասնակցի առաւօտեան եւ երեկոյեան ժամերգութիւններուն ։

բ) Միաբան մը իր հոգեւոր կեանքը կը հարստացնէ՝ Աստուածաշունչի, հայ կրօնական գրականութեան եւ միջազգային հոգեշահ գրականութեան ամէնօրեայ ընթերցումով ։

գ) Վանաբնակ միաբան մը սուրբ պատարագ կը մատուցէ եւ կը քարոզէ՝ Լուսարարապետին ճշդած կարգին համաձայն։

դ) Վանաբնակ միաբան մը խորհրդակատարութեանց կը մասնակցի՝ Լուսարարապետին ճշդած կարգին համաձայն։

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Յօդուած 9

Մտաւորական աշխատանքը միաբանի մը կեանքին ու ծառայութեան կենսական տարածքներէն է։ Միաբան մը պարտի յարատեւօրէն զարգացնել իր մտաւորական ծանօթութիւնները՝ ուսման, ընթերցումի եւ ինքնաշխատութեան ճամբով։

Յօդուած 10

Միաբան մը, Վեհափառ Հայրապետին տնօրինումով, համալսարանական ուսման կը հետեւի։

Յօդուած 11

Միաբան մը պարտի ստանձնել կրթական-ուսուցչական պարտականութիւններ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքին եւ ի հարկին՝ թեմերու կրթական հաստատութիւններուն մէջ։

Յօդուած 12

Միաբան մը պարտի աշխատակցիլ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Հասկ» պաշտօնաթերթին եւ Կաթողիկոսութեան այլ հրատարակութեանց։

Յօդուած 13

ա) Վանաբնակ միաբան մը որեւէ հրատարակութիւն կամ լսողատեսական արձանագրութիւն կատարելէ առաջ, պարտի ստանալ Վեհափառ Հայրապետին արտօնութիւնը. իսկ թեմի մէջ՝ առաջնորդին արտօնութիւնը։

բ) Միաբան մը Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ դաւանաբանական կեցուածքին, աստուածաբանական ուսուցումներուն եւ ծիսական աւանդութեանց հետ առնչուած որեւէ գրութեան հրատարակութենէն կամ լսողատեսողական արձանագրութենէն առաջ, պարտի ստանալ Վեհափառ Հայրապետին արտօնութիւնը։

գ) Վանաբնակ միաբան մը որեւէ հրապարակային ձեռնարկի ելոյթ ունենալու պարագային, պարտի ստանալ Վեհափառ Հայրապետին արտօնութիւնը. իսկ թեմի մէջ՝ առաջնորդին արտօնութիւնը։

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԿԵԱՆՔ

Յօդուած 14

Միաբան մը պարտի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հանդէպ հաւատարմութիւն ու նախանձախնդրութիւն ցուցաբերել եւ իր միաբանակից եղբայրներուն հանդէպ՝ յարգանք ու սէր։

Յօդուած 15

Միաբաններ Մայրավանքէն ներս կը վարեն եղբայրական սիրոյ հասարակաց կեանք, եւ կը ստանան անհրաժեշտ բոլոր կենսապայմաններն ու խնամքը։

Յօդուած 16

Վեհափառ Հայրապետին հրաւէրով, վանաբնակ միաբաններ յաճախակի առիթներով կ՚ունենան հոգեմտաւոր հանդիպումներ։

Յօդուած 17

Վանաբնակ միաբան մը երկրէն դուրս ճամբորդելու պարագային, պարտի արտօնութիւն խնդրել Վեհափառ Հայրապետէն։

Յօդուած 18

Վանաբնակ միաբան մը Մայրավանքէն երկար ժամանակով բացակայելու պարագային, պարտի նախ տեղեակ պահել Վեհափառ Հայրապետը։

Յօդուած 19

Ոչ-վանաբնակ միաբան մը երբ այցելութեամբ կամ գործով Մայրավանքին մէջ գտնուի՝ պարտի ենթարկուիլ վանական կեանքի բոլոր կանոններուն։

Յօդուած 20

ա) Առաջնորդ միաբան մը իր թեմէն դուրս տալիք այցելութեան պարագային, պարտի տեղեակ պահել Վեհափառ Հայրապետը։

բ) Ուսանող միաբան մը իր ուսման վայրէն դուրս տալիք այցելութեան պարագային, պարտի տեղեակ պահել Վեհափառ Հայրապետը։

գ) Թեմի մէջ ծառայող միաբան մը իր ծառայութեան վայրէն դուրս կատարելիք այցելութեան պարագային, պարտի թեմական առաջնորդին միջոցաւ տեղեակ պահել Վեհափառ Հայրապետը։

Յօդուած 21

Միաբան մը իր դժուարութիւններն ու մտահոգութիւնները Վեհափառ Հայրապետին կը փոխանցէ՝ բերանացի կամ գրաւոր։

Գ.- ԳՈՐՇՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յօդուած 22

Վանաբնակ միաբան մը պարտի բծախնդրութեամբ կատարել որեւէ պաշտօն, որ իրեն կը վստահուի Վեհափառ Հայրապետին պաշտօնագրով։

Յօդուած 23

Միաբան մը երբ որեւէ երկիր այցելէ, պարտի տեղեակ պահել տեղւոյն Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ հոգեւոր իշխանութիւնը եւ գործել անոր հետ համախորհուրդ։

Յօդուած 24

Վեհափառ Հայրապետը միաբան մը Մայրավանքէն դուրս պաշտօնի կ՝առաքէ առաւելագոյնը երեք տարիներու համար։ Միաբանի մը պաշտօնավարութիւնը բացառաբար կ՝երկարաձգուի Վեհափառ Հայրապետին տնօրինումով։

Յօդուած 25

Թեմի մէջ պաշտօնավարող միաբան մը կը ծառայէ Թեմական Կանոնագրութեան տրամադրութիւններուն համաձայն։

Յօդուած 26

ա) Միաբան մը պարտի Մայրավանք վերադառնալ իր Թեմական պաշտօնավարութեան կամ ուսման աւարտին։

բ) Միաբան մը չի՛ կրնար Անթիլիասի Մայրավանքէն դուրս իբրեւ հոգեւորական մնալ երբ Թեմական ծառայութեան մէջ չէ, Վեհափառ Հայրապետին կողմէ յատուկ առաքելութեամբ չէ ղրկուած եւ կամ բացառիկ պայմաններու բերումով Վեհափառ Հայրապետին արտօնութիւնը չէ ստացած։

Յօդուած 27

Միաբան մը Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ այլ Նուիրապետական Աթոռի մը սահմաններէն ներս ժամանակաւորապէս կրնայ ծառայել, երբ տուեալ Նուիրապետական Աթոռին պետը գրաւոր փափաք յայտնէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Վեհափառ Հայրապետին։

ԹՈՂՕՆ ԵՒ ԿՏԱԿ

Յօդուած 28

ա) Երբ միաբան մը վախճանի, Մայրավանքէն ներս կամ դուրս, անոր օրինաւոր միակ ժառանգորդը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն է։

բ) Նկատի ունենալով, որ գանազան երկիրներու մէջ կտակի եւ ժառանգութեան վերաբերեալ օրէնքները կը տարբերին, Յօդուած 28 ա.-ի գործադրութիւնը կը տնօրինէ Վեհափառ Հայրապետը։

Դ.- ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Յօդուած 29

Վեհափառ Հայրապետը նախագահն է Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին եւ անկէ բխող մարմիններուն։

Յօդուած 30

Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը կը հրաւիրուի Վեհափառ Հայրապետին կողմէ։

Յօդուած 31

Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը կը գումարուի երկու կամ երեք տարին անգամ մը։

Յօդուած 32

Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը օրինաւոր կը դառնայ ներկաներու պարզ մեծամասնութեամբ եւ կ՚ունենայ իր դիւանը, բաղկացած՝ Ա. եւ Բ. Ատենապետներէ եւ Ա. եւ Բ. Ատենադպիրներէ, որուն պաշտօնավարութեան շրջանը Միաբանական Ընդհանուր Ժողովէ Միաբանական Ընդհանուր Ժողով է։

Յօդուած 33

Անհրաժեշտութեան պարագային, Միաբանական Ընդհանուր Ժողով կը գումարուի, երբ Միաբանութեան երկու երրորդը գրաւոր առաջարկ ներկայացնէ Վեհափառ Հայրապետին։

ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յօդուած 34

Ի հարկին բարեփոխել միաբանութեան ներկայ Կանոնագրութիւնը, համաձայն Յօդուած 55-ի եւ Յօդուած 56-ի տրամադրութեանց։

Յօդուած 35

Պատրաստել կաթողիկոսական ընտրութեան թեկնածուներու հնգանուն ցանկը։

Յօդուած 36

Ընտրել Ազգային Ընդհանուր Ժողովին մասնակցող միաբան պատգամաւորները։ Անհրաժեշտութեան պարագային այս պարտականութիւնը կը ստանձնէ Տնօրէն Ժողովը։

Յօդուած 37

Ընտրել կաթողիկոսական ընտրութեան համար գումարուելիք Պատգամաւորական Ժողովին մասնակցող միաբան պատգամաւորները։

Յօդուած 38

Ընտրել Տնօրէն Ժողովի անդամները։

Յօդուած 39

Քննել եւ արժեւորել Տնօրէն Ժողովի գործունէութիւնը։

ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդուած 40

Տնօրէն Ժողովը կը կարգաւորէ Միաբանութեան վանական կեանքը։

Յօդուած 41

Տնօրէն Ժողովը կը բաղկանայ երեք կամ հինգ վանաբնակ միաբաններէ։

Յօդուած 42

Տնօրէն Ժողովին անդամ կ՚ընտրուին նուազագոյնը հինգ տարուան ձեռնադրութիւն ունեցող վանաբնակ միաբաններ։ Տնօրէն Ժողովի անդամները վերընտրելի են։

Յօդուած 43

Տնօրէն Ժողովը համարատու է Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին։

Յօդուած 44

Երբ Տնօրէն Ժողովը պարագաներու բերումով կորսնցնէ իր անդամներէն մէկը, Վեհափառ Հայրապետը կը նշանակէ այլ միաբան մը։ Իսկ երբ Տնօրէն Ժողովը կորսնցնէ անդամներու մեծամասնութիւնը, Վեհափառ Հայրապետը կը նշանակէ նոր Տնօրէն Ժողով մը, մինչեւ յաջորդ Միաբանական Ընդհանուր Ժողով։

ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յօդուած 45

ա) Վեհափառ Հայրապետին համաձայնութիւնը առնելէ յետոյ, ճշդել վանական միաբաններու պաշտօնները։

բ) Հետամուտ ըլլալ միաբանական վանական կեանքի կանոնաւորութեան։

գ) Քննել միաբաններու թերացումները եւ տնօրինել պարտն ու պատշաճը։

դ) Գործադրել Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին որոշումները։

ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՄԱՐԱՏՈՒ ՎԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յօդուած 46

Լուսարարապետութիւն, Դպրապետութիւն, Դպրեվանքի Տեսչութիւն, Մատենադարանի Տեսչութիւն, Հնատիպերու Տեսչութիւն, Արխիւատան Տեսչութիւն, Թանգարանի Տեսչութիւն, Հրատարակչական Տեսչութիւն, Տպարանի Տեսչութիւն, «Հասկ»-ի Խմբագրութիւն, Հիւրընկալութիւն, Գրատան Տեսչութիւն, Մատակարարապետութիւն, Մառանապետութիւն եւ Գոյքապահութիւն։

*(Վանական Տեսչութիւններու առնչուած մանրամասնութիւնները տեսնել այս Կանոնագրութեան կցուած **ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ՈՒՂԵԳԻԾ ՎԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆՑ** բաժնին մէջ)։*

Յօդուած 47

Տեսուչներու եւ անոնց օգնական միաբաններու նշանակումը կը քննարկուի Տնօրէն Ժողովին կողմէ եւ կը վաւերացուի Վեհափառ Հայրապետին կողմէ։

Յօդուած 48

Տնօրէն Ժողովը պարբերաբար բերանացի եւ եռամսեայ գրաւոր զեկոյց կը ստանայ տեսուչներէն։

Յօդուած 49

Տեսչութեանց ենթակայ պաշտօնեաները անմիջականօրէն համարատու են տեսուչին։

Յօդուած 50

Անհրաժեշտ պարագային իւրաքանչիւր վանական տեսչութիւն կ՚ունենայ իր գործունէութեան ուղեցոյցը։

Ե.- ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 51

ա) Ձեռնադրութիւնը եւ շնորհաբաշխութիւնը կը տնօրինէ Վեհափառ Հայրապետը՝ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ կանոններուն ու աւանդութիւններուն համաձայն, նկատի առնելով թեկնածուին պատրաստութիւնը, ծառայութիւնը եւ արժանաւորութիւնը։

բ) Վարդապետական մասնաւոր աստիճանի եւ ծայրագնութեան տուչութեան համար, միաբանը պարտի աւարտաճառ ներկայացնել եւ զայն պաշտպանել։

գ) Միաբանի մը եպիսկոպոսացումը կապուած է թեմական առաջնորդական պաշտօնին եւ կը կատարուի թեմական իշխանութեան Վեհափառ Հայրապետին ուղղած գրաւոր խնդրանքին հիման վրայ։

դ) Վանաբնակ միաբանի մը եպիսկոպոսացման համար Տնօրէն Ժողովը յատուկ գիրով խնդրամատոյց կ՚ըլլայ Վեհափառ Հայրապետին։

Զ.- ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄ

Յօդուած 52

Վանաբնակ կամ թեմերէ ներս ծառայող միաբանի մը կարգապահական հարցը կը քննուի Տնօրէն Ժողովին կողմէ եւ որոշումը կը ներկայացուի Վեհափառ Հայրապետին՝ առ ի պատշաճ տնօրինում։

ա) Թեմական Առաջնորդի մը եւ կամ թեմէն ներս ծառայող միաբանի մը յանցապարտութեան պարագային, հարցը կը քննուի Թեմի մը կանոնագրութեան տրամադրութեանց համաձայն եւ ապա կը փոխանցուի Վեհափառ Հայրապետին առ ի պատշաճ տնօրինում։

բ) Միաբանի մը կենցաղը, մտածելակերպն ու գործելակերպը երբ չեն համապատասխաներ ընդհանրապէս Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ ու մասնաւորաբար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան սկզբունքներուն եւ վարկին, վանաբնակ միաբանը զգաստութեան կը հրաւիրուի Տնօրէն Ժողովին կողմէ եւ անոր պարագան կը փոխանցուի Վեհափառ Հայրապետին առ ի պատշաճ տնօրինում։ Իսկ թեմի մէջ ծառայող միաբանը զգաստութեան կը հրաւիրուի ըստ թեմի կանոնագրութեան եւ կը փոխանցուի Վեհափառ Հայրապետին առ ի պատշաճ տնօրինում։

գ) Թերացող միաբանը, անհրաժեշտութեան պարագային, հոգեւորականներու համար սահմանուած կանոններով կը պատժուի Վեհափառ Հայրապետին կողմէ։

Է.- ԶԱՆԱԶԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յօդուած 54

Ներկայ Կանոնագրութեան մէջ չնախատեսուած խնդիրներու լուծումը կը կատարուի Տնօրէն Ժողովին կողմէ։

Յօդուած 55

Ներկայ Կանոնագրութեան վերաքննութիւնը կը կատարուի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի մէկ երրորդին գրաւոր եւ պատճառաբանեալ դիմումնագրով՝ ուղղուած Վեհափառ Հայրապետին։

Յօդուած 56

Ներկայ Կանոնագրութեան յօդուածներու փոփոխութեան որոշումը կը տրուի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի նիստին ներկայ Միաբանութեան անդամներու ընդհանուր թիւին երկու երրորդի մեծամասնութեամբ։

Յօդուած 57

Ներկայ Կանոնագրութիւնը, որ 57 յօդուածներէ կը բաղկանայ, փորձառական շրջանէ մը յետոյ վաւերացուեցաւ եւ գործադրութեան դրուեցաւ Վեհափառ Հայրապետին 25 Նոյեմբեր 2014 թուակիր եւ Վ/ՅՀԱ թուահամար Սրբատառ Կոնդակով։

(ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ՈՒՂԵԳԻԾ
ՎԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆՑ)

Յօդուած 1

Տնօրէն Ժողովի համարատու Վանական Տեսչութիւններն են.-

Լուսարարապետութիւն, Դպրապետութիւն, Դպրեվանքի Տեսչութիւն, Մատենադարանի Տեսչութիւն, Հնատիպերու Տեսչութիւն, Արխիւատան Տեսչութիւն, Թանգարանի Տեսչութիւն, Հրատարակչական Տեսչութիւն, Տպարանի Տեսչութիւն, «Հասկ»-ի Խմբագրութիւն, Հիւրընկալութիւն, Գրատան Տեսչութիւն, Մատակարարապետութիւն, Մառանապետութիւն եւ Գոյքապահութիւն։

ԼՈՒՍԱՐԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 2

Լուսարարապետին պաշտօնն է.-

ա) Հսկել Մայր Տաճարի եւ Պիքֆայայի Սուրբ Աստուածածին վանքի Մատրան եւ Նահատակաց խորանին, եկեղեցական արարողութեանց ու խորհրդակատարութեանց կանոնաւոր կատարման՝ գործակցաբար դպրապետին եւ Դպրեվանքի տեսուչին։

բ) Հոգ տանիլ եկեղեցական սպասներու պահպանումին ու ցուցակագրութեան եւ Գանձատան կանոնաւորութեան։

գ) Հսկել Մայր Տաճարի, Յուշարձան Մատրան, Դամբարանի եւ Պիքֆայայի Սուրբ Աստուածածին վանքի Մատրան ու Նահատակաց խորանին բարեգարդման ու մաքրութեան։

ԴՊՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 3

Դպրապետին պաշտօնն է, ներդաշնակ երգեցողութեամբ պայծառացնել եկեղեցական արարողութիւնները՝ գործակցաբար լուսարարապետին եւ Դպրեվանքի տեսուչին։

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 4

ա) Դպրեվանքի Տեսչութիւնը կը բաղկանայ նուազագոյն երեք միաբաններէ՝ տեսուչ, փոխ-տեսուչ եւ հսկիչ։

բ) Տեսչութիւնը կը պատրաստէ հոգեւորական եւ մտաւորական նոր սերունդ՝ համաձայն Դպրեվանքի հոգեւոր, ուսումնական-կրթական եւ դաստիարակչական ծրագիրին։

գ) Տեսչութիւնը գրաւոր նամակով մը սարկաւագութեան եւ աբեղայութեան թեկնածուները կը ներկայացնէ Վեհափառ Հայրապետին։

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 5

Մատենադարանապետին պաշտօնն է.-

ա) Մասնագիտական ցուցակագրումով դասաւորել գիրքերն ու մամուլը։

բ) Նոր հրատարակութիւններու ձեռք բերումով հետամուտ ըլլալ մատենադարանի ճոխացման։

գ) Մատենադարանը բաց պահել ճշդուած ժամանակացոյցին համաձայն։

ՀՆԱՏԻՊԵՐՈՒ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 6

Հնատիպերու տեսուչին պաշտօնն է.-

ա) Մասնագիտական ցուցակագրումով դասաւորել հնատիպերը։

բ) Նոր հնատիպերու ձեռք բերումով հետամուտ ըլլալ հնատիպերու հաւաքածոյի ճոխացման։

գ) Հնատիպերու բաժանմունքը բաց պահել ճշդուած ժամանակացոյցին համաձայն։

ԱՐԽԻՒԱՏԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 7

Արխիւատան տեսուչին պաշտօնն է.-

ա) Մասնագիտական ցուցակագրումով եւ արդիական միջոցներով դասաւորել արխիւը ու հսկել անոր ապահով պահպանումին։

բ) Նոր արխիւային նիւթերու ձեռք բերումով հետամուտ ըլլալ արխիւատան ճոխացման։

գ) Արխիւատունը բաց պահել ճշդուած ժամանակացոյցին համաձայն։

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 8

Թանգարանի տեսուչին պաշտօնն է.-

ա) Մասնագիտական ցուցակագրումով դասաւորել թանկարժէք իրերը։

բ) Հնագիտական արժէք ունեցող իրերու ձեռք բերումով՝ հետամուտ ըլլալ թանգարանի ճոխացման։

գ) Թանգարանը բաց պահել ճշդուած ժամանակացոյցին համաձայն։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 9

Հրատարակչական Տեսչութիւնը կը բաղկանայ 3-5 անձերէ, որոնց պաշտօնն է համակարգել Սուրբ Աթոռիս գանագան Տեսչութեանց հրատարակչական գործերը։

ՏՊԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 10

Տպարանի տեսուչին պաշտօնն է.-

ա) Հսկել տպագրական աշխատանքներուն։

բ) Տպագրական նոր սարքերով արդիականացնել տպարանը։

գ) Հետամուտ ըլլալ տպարանի տնտեսական արդիւնաբերման։

«ՀԱՍԿ»-Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 11

«Հասկ»-ի խմբագրապետին պաշտօնն է հետամուտ ըլլալ պաշտօնաթերթին կանոնաւոր ու բովանդակալից հրատարակութեան։

ԳՐԱՏԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 12

ա) Գրատան տեսչութիւնը կ՚ունենայ տեսուչ, գրատան պատասխանատու եւ գրապահեստի պատասխանատու։

բ) Գրատան պատասխանատուին պաշտօնն է գրապահեստէն ստանձնել հրատարակութիւնները եւ հետամուտ ըլլալ անոնց սպառումին՝ կապ պահելով թեմերու գրատուններուն եւ այլ գրախանութներու հետ։

գ) Գրապահեստի պատասխանատուին պաշտօնն է տպարանէն ստանձնել «Հասկ»ը եւ կազմակերպել անոր ցրուումը, ինչպէս նաեւ ստանձնել նոր հրատարակութիւնները եւ գանոնք դասաւորել ու ցուցակագրել։

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 13

Մատակարարապետին պաշտօնն է հոգ տանիլ սնունդի կանոնաւորութեան, հսկել գնումներուն ու հաշիւներուն եւ ճշդել շաբաթական ճաշացուցակները։

ՄԱՌԱՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 14

Մառանապետին պաշտօնն է կատարել սննդեղէններուն մուտքի եւ ելքի արձանագրութիւնը ու ճշդուած ճաշացուցակին համաձայն սննդեղէնները տրամադրել խոհարարին։

ՀԻՒՐԸՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 15

Հիւրընկալին պաշտօնն է դիմաւորել Սուրբ Աթոռին հիւրերը եւ հոգածու ըլլալ անոնց բարուք կեցութեան։

ԳՈՅՔԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 16

Գոյքապահին պաշտօնն է ցանկագրել Մայրավանքի շէնքերուն, հիւրանոցներուն եւ հանդերձատան գոյքերը եւ հետամուտ ըլլալ անոնց մաքրութեան։ Հսկել գոյքերու ըծախնդիր գործածութեան, անոնց բարւոք պահպանման ու վնասուած առարկաներու եւ տարազներու նորոգութեան։

ԿՈՆԴԱԿՆԵՐ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՅԱՐԴ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՃ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԵՐՈՒՆ ՀԱՒԱՔԱՃՈՆ*

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Խորէն Քահանայ Պապօշեանին
«Ծաղկեայ Սեւ Փիլոն» կրելու արտօնութեան առիթով)

Ընդառաջելով Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք

ԾԱՂԿԵԱՅ ՍԵՒ ՓԻԼՈՆ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան մը պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ Եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ՚աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տուաւ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 23-ն Ապրիլի, 2008 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԷ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՀԳ.

---

* Յունուար 2010-ի թիւով սկսանք հրատարակել Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի Կոնդակներու հաւաքածոն, սկսեալ 1995 թուականէն: Սոյն շարքը շարունակութիւնն է ընդհանուր հաւաքածոյին: ԽՄԲ.:

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Աշոտ Քահանայ Գամպուրեանին
«Քահանայական Լանջախաչ» կրելու արտօնութեան առիթով)

Ընդառաջելով Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք

ՔԱՅԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԼԱՆՋԱԽԱՉ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան մը պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ Եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ՚աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տուաւ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 23-ն Ապրիլի, 2008 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԷ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՀԷ.

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Վազգէն Քահանայ Աթմաճեանին
«Ծաղկեայ Սեւ Փիլոն» կրելու արտօնութեան առիթով)

Ընդառաջելով Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք

ԾԱՂԿԵԱՅ ՍԵՒ ՓԻԼՈՆ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան մը պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ Եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ՛աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տուաւ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
* Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան*
Ի 23-ն Ապրիլի, 2008 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԷ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՀԴ.

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Վահան Քահանայ Կոստանեանին
«Ծաղկեայ Սեւ Փիլոն» կրելու արտօնութեան առիթով)

Ընդառաջելով Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք

ԾԱՂԿԵԱՅ ՍԵՒ ՓԻԼՈՆ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան մը պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ Եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ՛աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տուաւ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
* Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան*
Ի 23-ն Ապրիլի, 2008 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԷ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՀԶ.

ՄՈՒՐՐ ԳՐԱՅԻՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻ ԱՌԱՔԵԼԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Առաջին իսկ դարերէն Հռոմի եկեղեցին պնդեց, թէ Պետրոս առաքեալ ինք անձնապէս Հռոմ գնաց եւ հաստատեց Հռոմի եկեղեցին. որմէ ետք, սկսաւ ուսուցանել, թէ Պետրոս «Առաքելապետ» է, եւ «հաստատիչ առաքելական դասուն»։ Նոր Կտակարանը ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կ՚ընէ Պետրոսի Հռոմ երթալուն կամ անոր առաքելապետական իշխանութիւն ունենալուն մասին, իսկ այս մասին եղած աւանդութիւնն ալ՝ անստոյգ է, եւ շատ հաւանաբար՝ յերիւրածոյ։

Ասոր ետին կը կանգնէր պապական եկեղեցւոյ մենատիրութեան մարմաջն ու ձգտումը։ Ի՞նչ իմաստով։ Պետրոսը առաքելապետ ճանչնալու պապական եկեղեցիին բուն նպատակը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ ներկայացնել ու ճանչցնել տալ Պապը Քրիստոսի Եկեղեցիին գերագոյն պետը իբրեւ, եւ անով՝ ցոյց տալ թէ Պապը աւելի նախապատիւ ու գերագահ պէտք է համարուի քան միւս եկեղեցիներուն պետերը, եւ ուստի՝ պէտք է վայելէ անոնց հնազանդութիւնը։

Պապական եկեղեցւոյ կողմէ մէջտեղ դրուած Պետրոս առաքեալի առաքելապետութեան հարցը հանդիսացաւ մին այն «գայթակղութեան քարերէն», որոնք եկեղեցիներու բաժանման պատճառ դարձան։ Այս մասին շատ բան խօսուած ու գրուած է թէ՛ հեռու եւ թէ՛ մօտիկ անցեալին։ Եկեղեցւոյ հայրերէն շատեր, ինչպէս Կղեմէս, Բառնաբաս, Հերմաս, Իգնատիոս, Պօղիկարպոս եւ ուրիշներ, որոնք կը գրեն Պետրոսի մասին, ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կ՚ընեն Պետրոսի Հռոմ գացած ըլլալուն վերաբերեալ։ Իսկ 4-5 դարերու հայրերէն՝ Ոսկեբերան եւ Օգոստինոս կը մերժեն Պետրոսի առաքելապետ ըլլալու տեսութիւնը։

Այս յօդուածին նպատակն է՝ Աստուածաշնչական հիմնաւորումներով ցոյց տալ Պետրոս առաքեալի հաւասարութիւնը միւս առաքեալներուն հետ, եւ ուստի՝ հերքումը անոր առաքելապետութեան։

Անոնք որոնք կը ճանչնան Պետրոս առաքեալը իբրեւ առաքելապետ, հիմնականօրէն, Պետրոսի վերաբերեալ Քրիստոսի կատարած հետեւեալ հաստատումն է որ իբրեւ հիմք կը ներկայացնեն.-

«Քեզի կ՚ըսեմ՝ թէ ժայռ ես դուն, եւ այդ ժայռին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս, զոր մահն անգամ իր ամբողջ զօրութեամբ պիտի չկրնայ յաղթահարել» (*Մատթէոս* 16.18)։

Կարելի չէ այս կամ ոեւէ համարի վերաբերեալ ճիշդ բացատրութիւն տալ եւ անոր ճշգրիտ իմաստը գիտնալ, եթէ երբեք անջատենք զայն իր շրջագիծէն։ Եկէք,

հետեւաբար, տուեալ համարին մասին ոեւէ խօսք ըսելէ առաջ, նախ տեսնենք թէ ի՛նչ բանը պատճառ եւ առիթ հանդիսացաւ որ Յիսուս այս խօսքը ըսէր Պետրոս առաքեալին։

Յիսուս ուզեց գիտնալ թէ մարդիկ ի՛նչ կ՚ըսեն իր ինքնութեան մասին։ Լսելէ ետք առաքեալներէն թէ մարդիկ ի՛նչ կ՚ըսեն իր ինքնութեան մասին՝ անոնց հարցուց. «Իսկ դո՞ւք ով կը կարծէք զիս»։ *Պետրոս պատասխանեց.* «Դուն Քրիստոսն ես, կենդանի Աստուծոյ Որդին»։ *Յիսուս ըսաւ անոր.* «Երանի՛ քեզի, Սիմոն, Յովնանի որդի, որովհետեւ ատիկա քեզի յայտնողը մարդ մը չէր, այլ իմ Հայրս, որ երկինքի մէջ է», *եւ Յիսուս խօսքը շարունակելով՝ ըսաւ.* «Քեզի կ՚ըսեմ՝ թէ ժայռ ես դուն, եւ այդ ժայռին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս, զոր մահն անգամ իր ամբողջ զօրութեամբ պիտի չկրնայ յաղթահարել։ Քեզի պիտի տամ երկինքի արքայութեան բանալիները, եւ ինչ որ կապես երկրի վրայ՝ կապուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ, եւ ինչ որ արձակես երկրի վրայ՝ արձակուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ» (*Մատթէոս* 16.13-19)։ *Հատուածին մեկնութիւնը կատարելը մեր ծրագիրին մաս չի կազմեր, բայց ամփոփ կերպով քանի մը մատնանշումներ կատարելը անհրաժեշտ կը նկատեմ, պատասխան հայթայթած ըլլալու համար Պետրոսի առաքելապետութեան հարցին գծով.-*

ա) «Այդ ժայռին վրայ»։ *Ասիկա նոր թարգմանութիւնն է. Գրաբարն ալ նոյնը կ՚ըսէ՝* «Ի վերայ այդր վիմի»։ *Իսկ հին թարգմանութիւնը կամ Յունարէն բնագիրը կ՚ըսէ՝* «Այս ժայռին վրայ»։ *Բառը «այդ» ըլլայ թէ «այս», խորքին մէջ տարբերութիւն չ՚ըներ. մեզի համար կարեւորը գիտնալն է թէ «այդ» կամ «այս» ըսելով՝ որո՞ւ կ՚ակնարկուի, Քրիստոսի՞, թէ՝ Պետրոսի։*

Անգամ մը ալ կարդանք տողը. «Ժայռ ես դուն, եւ այդ ժայռին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս»։ *Գրաբարը «ժայռ» բառին փոխարէն ունի «վէմ» բառը.* «Զի դու ես վէմ, եւ ի վերայ այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ»։ *Իմաստը նոյնն է։ Գանք բուն կէտին։ Ո՞վ է ժայռը որուն վրայ Քրիստոս հիմնեց իր եկեղեցին։ Նոյնինքն Քրիստո՞ս, թէ՝ Պետրոս։ Գտնելու համար ճիշդ պատասխանը, պէտք է գիտնալ հետեւեալը.- Տողին մէջ երկու անգամ ունինք ժայռ կամ վէմ բառը.* «ԺԱՅՌ ես դուն, եւ այդ ԺԱՅՌԻՆ վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս»։ *Բանալի հարցումը հետեւեալն է.- Ի՞նչ է տարբերութիւնը տողին մէջ յիշուած երկու «ժայռ»երուն։ Անոնք նո՞յն բանին կամ նո՞յն անձին մասին կը խօսին, թէ՝ տարբեր իրականութեանց մասին։ Եթէ տողը աշխարհաբարով կարդանք՝ չենք անդրադառնար անոնց տարբերութեան, որովհետեւ երկու պարագաներուն ալ մենք ժայռ կամ վէմ բառը կը գտնենք։ Բայց եթէ դիմենք Յունարէն բնագիրին, յստակ կը դառնայ որ յիշուած երկու «ժայռ»երը՝ երկու տարբեր իրականութեանց կամ երկու տարբեր անձերու մասին կը խօսին։ Այսպէս, երբ Յիսուս* «ժայռ ես դուն» *ըսաւ, գործածեց* Πετρος - petros *բառը, որ կը նշանակէ քար կամ ժայռաբեկոր, եւ ակնարկութիւնը քարի պզտիկ մէկ կտորին է, մինչդեռ երբ* «այդ ժայռին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս» *ըսաւ, գործածեց* Πετρα - petra *բառը, որ կը նշանակէ վէմ, ժայռ, եւ ակնարկութիւնը ժայռի շատ մեծ կտորի մըն է։ Սուրբ Գիրքի բոլոր մասնագէտները նոյն այս բացատրութիւնը տուած են։*

Քանի petros *եւ* petra *բառերը երկու տարբեր իմաստներ ունին, պարզ է հետեւաբար, որ հայերէնի մէջ գործածուած երկու «ժայռ»երը տարբեր իրականութեանց կ՚ակնարկեն։ Երբ Յիսուս* «ժայռ [petros] ես դուն» *ըսաւ, խօսքը ուղղուած էր Պետրոս առաքեալին, իսկ երբ* «այդ ժայռին [petra] վրայ» *ըսաւ, ակնարկութիւնը նոյնինքն իր անձին է, որուն վրայ պիտի հիմնէր իր եկեղեցին։ Այս իմաստով, Պետրոս առաքեալ* petros *մը էր, այսինքն՝ քարի պզտիկ կտոր մը, մինչդեռ Քրիստոս՝* petra-*ն էր, այսինքն՝ ժայռի հսկայ կտորը, որուն վրայ Քրիստոս հիմնեց իր եկեղեցին։*

Ի՞նչպէս կրնայ Պետրոս ինք ըլլալ այն վէմը որուն վրայ Յիսուս հիմնեց իր եկեղեցին, երբ նոյնինքն Պետրոս քանի մը անգամներ կը հաստատէ թէ վէմը Քրիստոս ինքն է (Ա.Պետրոս 2.4-8)։

Ի՞նչպէս մէկը կրնայ Քրիստոսէ զատ ուրիշ վէմի մասին խօսիլ, երբ Պօղոս առաքեալ կը վկայէ, թէ «ոեւէ մէկը չի կրնար ուրիշ հիմ դնել, բան Աստուծոյ դրած միակ հիմը, որ Յիսուս Քրիստոս է» (*Ա.Կորնթացիս* 3.11)։

Ի՞նչպէս մէկը կրնայ ըսել, որ Պետրոս առաքեալը ինքն է այն ժայռը որուն վրայ Քրիստոս հիմնեց իր եկեղեցին «զոր մահն անգամ իր ամբողջ զօրութեամբ պիտի չկրնայ յաղթահարել», *երբ նոյնինքն Քրիստոս կը հաստատէ, թէ ինքն է այն ժայռը որուն վրայ հաւատացեալը կը հիմնէ իր տունը եւ հաստատ կը մնայ կեանքի փոթորիկներուն դիմաց (Մատթէոս* 7.24-25։ *Ղուկաս* 6.48)։

Ի՞նչպէս մէկը կրնայ խորհիլ, որ Պետրոս առաքեալը ինքն է այն ժայռը որուն վրայ Քրիստոս հիմնեց իր եկեղեցին՝ որ պիտի դառնար կենսատու ջուր բղխեցնողը, երբ Պօղոս առաքեալ կը վկայէ, թէ հրեաները «խմեցին հոգեւոր ժայռէ մը՝ որ իրենց հետ կ՚երթար. եւ այդ ժայռը Քրիստոս ինքն էր» (*Ա.Կորնթացիս* 10.4)։

Ի՞նչպէս մէկը կրնայ ըսել, որ Պետրոս առաքեալը ինքն է եկեղեցւոյ հիմը, երբ գիտենք որ Պետրոս որոշ ժամանակի մը համար կանգուն չմնաց քանի երեք անգամ ուրացաւ Տէրը, եւ միւս կողմէ գիտենք, որ եկեղեցւոյ հիմը պէտք է միշտ կանգուն ու հաստատ մնայ, ահա թէ ինչու Պօղոս առաքեալ կ՚ըսէ. «Աստուծոյ դրած հաստատուն հիմը կանգուն կը մնայ»։ *Այս «հաստատում հիմ»ը Քրիստոս ինքն է, որուն վրայ գրուած է.* «Տէրը կը ճանչնայ անոնք՝ որոնք իրն են» (*Բ.Տիմոթէոս* 2.19)։ *Այլուր նաեւ Յիսուս կոչուած է քար (տե՛ս՝ Գործք* 4.11։ *Հռոմայեցիս* 9.32-33։ *Մատթէոս* 21.42-44։ *Մարկոս* 12.10։ *Ղուկաս* 20.17։ *Եփեսացիս* 2.20)։

բ) Բացատրեցինք որ «ժայռ [petros] ես դուն» *խօսքը կը վերաբերի Պետրոս առաքեալին, իսկ* «այդ ժայռին [petra] վրայ» *խօսքը՝ նոյնինքն Քրիստոսի։ Պարզ է, հետեւաբար, որ Քրիստոս իր եկեղեցին հիմնեց իր իսկ անձին վրայ եւ ո՛չ թէ Պետրոսի անձին վրայ։ Եկէք մտածենք հետեւեալը.- Յիսուս հարցուց աշակերտներուն թէ ի՛նչ կը խորհին իր ինքնութեան մասին։ Պետրոս պատասխանեց.* «Դուն Քրիստոսն ես, կենդանի Աստուծոյ Որդին»։ *Ասոր դիմաց Յիսուս ըսաւ անոր.* «Երանի՜ քեզի, Սիմոն, Յովնանի որդի, որովհետեւ ատիկա քեզի յայտնողը մարդ մը չէր, այլ իմ Հայրս, որ երկինքի մէջ է»։ *Այստեղ պէտք է երկու հարցումներ հարցնել. ի՞նչն է յայտնուողը, եւ ո՞վ է յայտնողը։ Յայտնուողը Յիսուսի՝ խոստացեալ Քրիստոսը, այսինքն՝ Օծեալը ըլլալու իրողութիւնն է, եւ անոր Աստուածոր-*

դիութիւնն է, իսկ այս իրականութիւնը յայտնողը՝ երկնաւոր Հայրը ինքն է, ինչ որ Պետրոսի ուղղուած Յիսուսի խօսքը ցոյց կու տայ. «Ատիկա քեզի յայտնողը մարդ մը չէր, այլ իմ Հայրս»: *Արդ, եթէ երբեք յայտնուածը՝ Քրիստոսի Աստուածորդիութիւնն է, եւ յայտնողը՝ Հայրը ինք, այդ պարագային, ինչո՞ւ համար Պետրոս ինք պէտք է ըլլայ վէմը որուն վրայ Քրիստոսի եկեղեցին պիտի հիմնուէր: Դարձեալ կը հարցնեմ, եթէ երբեք յայտնուողը Աստուծոյ Որդին է, եւ յայտնողը՝ Աստուած ինք, ինչո՞ւ համար Պետրոս ինք՝ որ լոկ խողովակ մը եղաւ որուն միջոցաւ յայտնութիւնը տեղի ունեցաւ՝ պիտի դառնար հիմը եկեղեցւոյ:*

Պարզ է, հետեւաբար, որ եկեղեցին հիմնուեցաւ ոչ թէ Պետրոսի վրայ՝ որուն միջոցաւ յայտնութիւնը տեղի ունեցաւ, այլ՝ նոյնինքն յայտնութեան կամ յայտնուածին վրայ, որ Քրիստոս ինքն է: Այո՛, եկեղեցին հիմնուեցաւ Յայտնուածին վրայ եւ Յայտնողին կամքով, այսինքն՝ Քրիստոսի վրայ եւ Հօրը կամքով: Տարբեր բացատրութեամբ մը կրնանք ըսել, թէ եկեղեցին հիմնուեցաւ Պետրոսի կատարած խոստովանութեան վրայ եւ ո՛չ թէ խոստովանող Պետրոսին վրայ. այո՛, եկեղեցին հիմնուեցաւ Պետրոսի դաւանութեան վրայ եւ ո՛չ թէ դաւանող Պետրոսին վրայ: Խոստովանուածն ու դաւանուածը՝ Քրիստոսի՝ Աստուծոյ Որդին ըլլալու իրականութիւնն է, եւ եկեղեցին այս իրականութեան վրայ էր որ հիմնուեցաւ:

գ) Աստուածաշունչին մէջ գիրքի մը հեղինակը երբեմն «այս» կամ «այդ» ըսելով կ՚ակնարկէ ինքն իր անձին. եթէ ասիկա գիտնանք, պարզ կը դառնայ, որ «այդ ժայռին վրայ» *կամ «այս ժայռին վրայ» խօսքով՝ Քրիստոս ինքն իր անձին կ՚ակնարկէր: Այս մասին խօսելով՝ Զարեհ Արք. Ագնաւորեան կ՚ըսէ.* «Եբրայական մտածողութեան ու լեզուին մէջ, իբրեւ ոճական յատկանիշ, յաճախ «ԱՅՍ» կամ «Այդ» ցուցական ածականը կը նշէ նոյնինքն խօսող ենթական, որ իր անունը չի տար եւ կամ չ'ուզեր ուղղակի ակնարկութիւն ընել իր անձին: Այլ խօսքով, «ԱՅՍ»ը կը փոխարինէ «ԵՍ» անձնական դերանունը կամ «ԻՄ» ստացական ածականը: Օրինակ, Դաւիթ իր անձին մասին խօսելով՝ կ'ըսէ. «Այս աղքատը աղաղակեց, եւ Տէրը լսեց անոր եւ իր բոլոր նեղութիւններէն փրկեց զայն» (Սաղմոս 34.6), փոխանակ ըսելու՝ «Ես՝ աղքատս՝ աղաղակեցի եւ Տէրը լսեց...»: Նոյնպէս, օրինակ, իր Աւետարանին վերջին տողերուն մէջ՝ Յովհաննէս առաքեալը կը գրէ. «Այն աշակերտն է որ կը վկայէ այս բաներուն մասին...» (Յովհաննէս 21.24), փոխանակ յայտնապէս իր անունը տալով ըսելու՝ «Ես՝ Յովհաննէս, կը վկայեմ այս բաներուն մասին», ինչպէս կ'ըսէ Յայտնութեան գիրքին մէջ (*տե՛ս՝* 1.9, 22.8 *եւ* 18):

դ) Հօրը շնորհքով երբ Պետրոս առաքեալ յայտնեց թէ Յիսուս Աստուծոյ Որդին է եւ խոստացեալ Քրիստոսը (Օծեալը), Յիսուս անոր ըսաւ. «Քեզի պիտի տամ երկինքի արքայութեան բանալիները»: *Պետրոսի ուղղուած այս խօսքը եւս ցոյց չի տար թէ Պետրոս առաքելապետ պիտի նշանակուէր: Ե՞րբ Յիսուս այս խօսքը ըսաւ Պետրոսին: Երբ Պետրոս խոստովանեցաւ Քրիստոսի Աստուծոյ Որդին ըլլալու իրողութիւնը: Յստակ է որ ըսել ուզուածը այն է, թէ ով որ Քրիստոսը կը ճանչնայ ու կ՚ընդունի՝ երկինքի արքայութեան բանալիները ձեռք ձգած կ՚ըլլայ:*

Հետեւաբար, «քեզի պիտի տամ երկինքի արքայութեան բանալիները» *խօսքը ցոյց չի տար թէ արքայութեան բանալիները Պետրոսի ձեռքին մէջ են, եւ որու որ*

ուզէ՝ արքայութիւն կը մտցնէ, եւ որու որ չ՚ուզեր՝ չի մտցներ։ Կարեւոր է նկատի առնել որ բանալի բառը գործածուած է յոգնակիով։ Աստուծոյ արքայութիւնը սակայն բազմաթիւ բանալիներ չունի, այլ՝ մէ՛կ բանալի ունի միայն, եւ ատիկա ալ Քրիստոսի ձեռքին մէջ է եւ Քրիստոս ինքն է (Յայտնութիւն 1.19, 3.7, 5.1-5, 6.1-12)։ *Իսկ թէ ինչո՛ւ բանալի բառը յոգնակիով գործածուած է, մեկնիչներ կ՚ըսեն, թէ «արքայութեան բանալիներ» բացատրութիւնը, պարզապէս կը նշանակէ մարդիկը արքայութիւն առաջնորդելու տարբեր-տարբեր կերպեր։ Արդարեւ, առաքեալները տարբեր կերպերու պիտի դիմէին մարդիկը երկինք առաջնորդելու համար։ Ճիշդ է որ արքայութիւնը մէկ ճամբայ ունի եւ այդ ճամբան Քրիստոս ինքն է, եւ սակայն, մարդիկը տարբեր-տարբեր ճամբաներով կ՚առաջնորդուին դէպի այդ ճամբան, որ Քրիստոս ինքն է։*

Ե) «Ինչ որ կապես երկրի վրայ՝ կապուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ, եւ ինչ որ արձակես երկրի վրայ՝ արձակուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ»։ *Պետրոսի ուղղուած Տիրոջ այս խօսքը կամ անոր տրուած այս իշխանութիւնը եւս ցոյց չի տար որ Պետրոս առաքելապետ պիտի նշանակուէր, որովհետեւ նոյն այս իշխանութիւնը Յիսուս միւս աշակերտներուն նաեւ տուաւ (Մատթէոս* 18.18)։ «*Կապել» եւ «արձակել» բացատրութիւնները, կ՚ըսէ Զարեհ Արք. Ագնաւորեան, կը նշանակեն՝ արտօնել եւ արգիլել, ինչպէս նաեւ՝ ներել կամ չներել (Հմմտ Յովհաննէս* 20.23)։

Պետրոս առաքեալի առաքելապետութեան տեսութիւնը հերքող Սուրբգրային վկայութիւնները շատ շատ են։ Այսպէս, օրինակ.-

1) *Երբ Պետրոս Յիսուսի ըսաւ.* «Մեր ամբողջ ունեցածը ձգեցինք եւ հետեւեցանք քեզի. մենք ի՞նչ պիտի ըլլանք», *Յիսուս անոր պատասխանեց.* «Երբ Մարդու Որդին իր փառքի աթոռին բազմի, դուք որ ինծի հետեւեցաք՝ պիտի բազմիք տասներկու գահերու վրայ, դատելու համար Իսրայէլի տասներկու ցեղերը» (*Մատթէոս* 19.27-28)։ *Կարեւոր է ուշադրութիւն դարձնել, որ Յիսուս առաքեալներէն տարբեր դիրք եւ տարբեր պատիւ չխոստացաւ Պետրոս առաքեալին, այլ բոլորին հաւասարապէս նո՛յն փառքը, նո՛յն դիրքը, նո՛յն իշխանութիւնը խոստացաւ. Հարցում. Յիսուս Պետրոս առաքեալին եւ միւս առաքեալներուն երկինքի մէջ նոյն փառքը, նոյն դիրքը եւ նոյն իշխանութիւնը պիտի խոստանա՞ր եթէ երբեք երկրի վրայ Պետրոս առաքելապետ պիտի ըլլար։ Սուրբ հայրերու գրականութենէն գիտենք, որ իւրաքանչիւր մարդ դատաստանի օրը պիտի դատուի երկրի վրայ իր ունեցած դիրքին, հանգամանքին ու պաշտօնին համաձայն։ Գիտենք նաեւ, որ երկրի վրայ բարձր պաշտօնի վրայ գտնուող մարդը՝ եթէ երբեք հաւատքով ու հաւատարմութեամբ, սիրով ու սրբութեամբ, կատարեալ խոնարհութեամբ ու վեհանձնութեամբ կատարէ իր պաշտօնը՝ անոր փոխարէն, երկինքի մէջ աւելի մեծ վարձքի ու փառքի արժանի պիտի ըլլայ քան ուրիշները. բայց Մատթէոս* 19.28-*ին մէջ, Յիսուս տասներկու առաքեալներուն հաւասար պատիւ ու փառք կը խոստանայ, ինչ որ ամբողջութեամբ կը ջրէ Պետրոս առաքեալին առաքելապետ ըլլալու մտածումը։*

2) *Անտիոքի մէջ կը գումարուի ժողով մը, որ քրիստոնէական եկեղեցւոյ առաջին ժողովը կը նկատուի, որուն նախագահեց եւ իր եզրակացուցիչ խօսքը ըսաւ Յակոբոս Տեառնեղբայրը եւ ո՛չ թէ Պետրոս առաքեալը։ Արդարեւ, Անտիոքի*

մէջ Քրիստոսի հետեւորդներուն եւ Փարիսեցիներու աղանդին հետեւող մարդոց միջեւ հարց ծագեցաւ, թէ՝ պէ՞տք է արդեօք մէկը թլփատուի որպէսզի փրկուի, թէ՝ ոչ։ Երբ չկրցան հարցին վերաբերեալ որոշում կայացնել, եւ երբ «բաւական հակառակութիւն եւ խնդիր եղաւ Պօղոսի ու Բառնաբասի եւ անոնց միջեւ», *որոշուեցաւ որ Պօղոս ու Բառնաբաս եւ Փարիսեցիներէն ոմանք Երուսաղէմ երթան եւ հարցը ներկայացնեն առաքեալներուն ու երէցներուն։ Երբ հասան Երուսաղէմ՝ առաքեալներն ու երէցները հաւաքուեցան հարցը քննելու։ Փարիսեցիներու աղանդէն եկողներէն ոմանք ըսին, թէ պէտք է թլփատուիլ եւ Մովսէսի Օրէնքը գործադրել* (Գործք 15.5)։ *Փարիսեցիներու խօսքէն ետք՝ Պետրոս առաքեալ ոտքի ելաւ եւ խօսեցաւ* (Գործք 15.7)։ *Պետրոսէն ետք, Պօղոսն ու Բառնաբասը խօսք առին եւ պատմեցին իրենց միջոցաւ Աստուծոյ գործած հրաշքներուն մասին* (Գործք 15.12)։ *Պօղոսի ու Բառնաբասի խօսքի աւարտին, Յակոբոս*[1] *Տեառնեղբայրը խօսք կ՚առնէ ըսելով.* «Ես յարմար կը դատեմ՝ չնեղել անոնք որ հեթանոսութենէ կը դառնան Աստուծոյ». *եւ առանց խօսելու թլփատութեան մասին՝ պարզապէս կ՚որոշէ թէ ի՛նչ բաներէ հեռու պէտք է կենան հեթանոսութենէ դարձի եկողները, եւ այդ ձեւով ժողովը փակուած կը յայտարարուի* (Գործք 15.13,19-20)։ *Արդ, համաձայն ընագիրին, ժողովին առաջին խօսողները՝ Փարիսեցիներն էին, երկրորդ խօսողը՝ Պետրոս առաքեալը, երրորդ խօսողները՝ Պօղոսն ու Բառնաբասը, իսկ չորրորդ ու վերջին խօսողը եւ իր վերջնական խօսքը ըսողը՝ Յակոբոս Տեառնեղբայրը։ Արդ, եթէ երբեք Պետրոս առաքեալ առաքելապետ ըլլար՝ ինք չէ՞ր որ պէտք էր ժողովին նախագահէր, եւ ինք չէ՞ր որ ժողովի եզրակացուցիչ խօսքը պէտք էր արտասանէր։ Եւ սակայն, շատ յստակ է որ Յակոբոս Տեառնեղբայր առաքեալը ինքն էր որ ժողովին նախագահեց եւ ինքն էր որ ժողովին եզրակացուցիչ խօսքը ըսաւ։*

3) *Գործք 8.14-ին մէջ կը կարդանք.* «Առաքեալները, որոնք Երուսաղէմ կը մնային, երբ լսեցին թէ Սամարացիներ Աստուծոյ խօսքը ընդունեցին, անոնց քով ղրկեցին Պետրոսն ու Յովհաննէսը...»։ *Դարձեալ, եթէ Պետրոս առաքելապետ ըլլար՝ ի՛նչ պէտք էր ըլլար առաքեալ մը ղրկողը եւ ո՛չ թէ առաքեալներուն կողմէ ղրկուողը, եւ սակայն, հոս կը տեսնենք թէ կը ղրկուի եւ ո՛չ թէ կը ղրկէ։ Ի՞նչպէս կրնայ առաքեալներուն մեծը ըլլալ եւ սակայն ղրկուիլ առաքեալներուն կողմէ, փոխանակ ղրկելու առաքեալները։ Ի՞նչպէս կրնայ գինք ղրկողներէն աւելի մեծ ըլլալ, երբ նոյնինքն մեր Տէրը կը հաստատէ, թէ ղրկուածը՝ գինք ղրկողէն մեծ չէ* (Յովհաննէս 13.16)։ *Եթէ ղրկուածը՝ գինք ղրկողէն մեծ չէ, ուրեմն՝ Պետրոս չի կրնար աւելի մեծ ըլլալ քան գինք ղրկողները։*

4) *Աստուծոյ հրեշտակը երեւցաւ իւղաբեր կիներուն եւ պատուիրեց անոնց չվախնալ եւ աւետեց Յիսուսի յարութիւնը։ Ապա անոնց ըսաւ.* «Այժմ գացէք, ըսէք իր աշակերտներուն եւ Պետրոսի, որ ահա Յիսուս ձեզմէ առաջ կ՚երթայ Գալիլեա. հո՛ն պիտի տեսնէք զինք, ինչպէս որ ըսած էր ձեզի» (*Մարկոս* 16.7)։ *Ինչո՞ւ համար հրեշ-*

---

[1] Յակոբոս թէպէտ կը կոչուի առաքեալ, եւ սակայն տասներկուքէն չէր։ Այս Յակոբոսը Տեառնեղբայր անուանուածն է, որ եղած է Երուսաղէմի առաջին եպիսկոպոսը, եւ որ հեղինակն է իր անունը կրող նամակին։

տակը Յիսուսի աշակերտները եւ Պետրոսը անջատաբար կը յիշէ։ Այլ խօսքով, ինչո՞ւ համար «Գացէք, ըսէք իր աշակերտներուն» ըսելու փոխարէն՝ կ՚ըսէ. «Գացէք, ըսէք իր աշակերտներուն եւ Պետրոսի»։ *Ի՞նչն է պատճառը որ Տիրոջ հրեշտակը առաքեալները առանձին կը յիշէ, եւ Պետրոսը՝ առանձին։ Արդեօք Պետրոսին անունը առանձին կամ անջատաբար կը յիշէ՝ որովհետեւ առաքելապե՞տ էր, կամ որովհետեւ առաքելապե՞տ պիտի նշանակուէր, ինչպէս Կաթոլիկ եկեղեցին կը խորհի։ Ամբողջապէս անհեթեթ եւ կամայական բացատրութիւն է ասիկա։ Յստակ է, որ հրեշտակը Պետրոսը կը զատէ առաքեալներէն եւ զայն անջատաբար կը յիշէ, ո՛չ թէ որովհետեւ առաքելապետ էր, այլ՝ որովհետեւ ան ուրացած էր իր Տէրն ու Վարդապետը, ինչպէս ընդհանրական եկեղեցւոյ հայրերը մեր ուշադրութեան կը յանձնեն։*

Իւղաբեր կիները գիտէին ու լսած էին Պետրոս առաքեալի ուրացումին մասին, եւ շատ հաւանաբար անոնք կը մտածէին որ Պետրոս դադրած էր առաքեալներուն խումբին մաս կազմելէ եւ ամբողջովին հեռացած էր Տիրոջմէ ու անոր հետեւորդներէն։ Գիտնալով այս իրողութիւնը, հրեշտակը Պետրոսին անունը անջատաբար յիշեց, որպէսզի յստակ դարձնէ իւղաբեր կիներուն, որ հակառակ իր ուրացումին՝ Պետրոս կը շարունակէր մաս կազմել առաքեալներու խումբին։

Որոշ մեկնիչներ կ՚ըսեն, թէ հրեշտակը Պետրոսի անունը անջատաբար յիշեց, ցոյց տալու համար, թէ անոնք որոնք կ՚ուրանան Յիսուսը՝ կը զատուին Յիսուսի հաւատարիմ հետեւորդներուն բանակէն, բայց որովհետեւ Աստուած անչափօրէն ողորմած ու ներող է՝ վերստին կ՚ընդունի զիրենք երբ զղջան ու դարձի գան, ճիշդ ինչպէս տեղի ունեցաւ Պետրոս առաքեալին հետ։ Այս իմաստով, Պետրոսին անունը անջատաբար յիշելը, մէկ կողմէ ցոյց կու տայ Աստուծոյ մատով Պետրոսի զատուիլն ու բաժնուիլը առաքեալներուն խումբէն, իսկ միւս կողմէ՝ կը պարզէ Աստուծոյ ողորմութեամբ վերստին ընդունուիլը առաքեալներուն խումբէն ներս։

Զմոռնանք նաեւ, որ եթէ Պետրոսը առաքելապետ նշանակելու Տէրունական ծրագիր կամ որոշում ըլլար՝ հրեշտակը նախ իր անունը պէտք էր յիշէր։ Այսինքն, փոխանակ ըսէր՝ «Գացէք, ըսէք իր աշակերտներուն եւ Պետրոսի», *պէտք էր ըսէր՝* «Գացէք, ըսէք Պետրոսի եւ աշակերտներուն»։

5) *Յիսուս Պետրոսի ուրանալը գուշակելով՝ կ՚ըսէ.* «Սիմո՛ն, Սիմո՛ն, ահա Սատանան ուզեց ձեզ ցորենի պէս մաղէ անցընել. բայց ես քեզի համար աղօթեցի, որ հաւատքդ չտկարանայ. եւ երբ կրկին ինծի դառնաս՝ եղբայրներդ ալ քաջալերեսս» (*Ղուկաս* 22.31-32)։ *Ոմանք վերջին հաստատումը, այսինքն՝* «երբ կրկին ինծի դառնաս՝ եղբայրներդ ալ քաջալերեսս» *բառերը նկատի առնելով՝ կ՚ըսեն.* «Այս բառերով Յիսուս Պետրոսը կը նշանակէ առաքելապետ, որովհետեւ կը խօսի անոր մասին եւ զայն կը ներկայացնէ իբրեւ քաջալերողը իր եղբայրներուն»։ *Սա քմահաճ բացատրութիւն է, եւ կը հակասէ Սուրբ Գիրքի ոգիին։ Յիսուս գիտէր որ Պետրոս իր ուրացութեան պատճառով՝ առաքեալներուն գայթակղութեան ու տկարացման պատճառ պիտի դառնար, ահա թէ ինչու անոր ըսաւ.* «Երբ կրկին ինծի դառնաս՝ եղբայրներդ ալ քաջալերեսս»։ *Այո՛, առաքեալները Պետրոս առաքեալի ուրացութեան պատճառով՝ պիտի կորսնցնէին իրենց քաջութիւնն ու համարձակութիւնը, եւ Պետրոս*

իր դարձի գալէն ետք՝ պարտէր քաջալերել ու գօտեպնդել զիրենք։ Առաքեալները կը ճանչնային Պետրոսը իբրեւ քաջ ու համարձակ անձ, կը ճանչնային անոր ինքնաբերական խառնուածքը, անոր խիզախութիւնը, համարձակախօսութիւնը. եւ բնականօրէն, Պետրոսի պէս քաջ մէկը երբ կ՚ուրանար Յիսուսը վախի պատճառով՝ ատիկա կրնար ոչ միայն գայթակղեցուցիչ դեր ունենալ առաքեալներուն կեանքին մէջ, այլեւ՝ կործանարար ազդեցութիւն։ Ահա թէ ինչու Յիսուս անոր ըսաւ. «Երբ կրկին ինծի դառնաս՝ եղբայրներդ ալ քաջալերես»։

«Բայց ես քեզի համար աղօթեցի, որ հաւատքդ չտկարանայ»։ *Պետրոս առաքեալին ուղղուած Յիսուսի այս խօսքը, շատ յստակօրէն ցոյց կու տայ, թէ Պետրոս առաքեալը իր առաքելական պաշտօնը յաւերժապէս կորսնցնելու վտանգին դէմ յանդիման պիտի կանգնէր, եթէ երբեք Յիսուս ինք անձնապէս չաղօթէր անոր համար։ Յիսուս կը խօսի Պետրոսին հաւատքին չտկարանալուն եւ չկորսուելուն մասին, ինչ որ ցոյց կու տայ, որ Պետրոս իր գործելիք ուրացութեան մեղքին պատճառով բոլորովին իր հաւատքը պիտի կորսնցնէր եթէ երբեք Յիսուս ինք անձնապէս չաղօթէր անոր համար։ Յիսուս չի խօսիր աշակերտներուն հաւատքի տկարացման ու կորստեան մասին, այլ միայն Պետրոսի՛ հաւատքի տկարացման ու կորստեան մասին, ահա թէ ինչո՛ւ Յիսուս կարիքը զգաց բոլորին համար աղօթելու, բայց յատուկ կերպով՝ Պետրոսին համար։*

Մեր ուշադրութենէն պէտք չէ վրիպի, որ Յիսուսի խօսքը բոլոր առաքեալներուն ուղղուած էր, բայց յատուկ կերպով Պետրոս առաքեալին։ Այսպէս, երբ Յիսուս ըսաւ՝ «Սատանան ուզեց ՁԵԶ ցորենի պէս մաղէ անցընել», *բացայայտեց որ Սատանան պիտի փորձէ բոլո՛ր առաքեալները մաղէ անցընել, այսինքն՝ ուրացութեամբ հեռացնել Տիրոջմէ. ա՛յս է ինչ որ կը պարզէ «ձեզ» բառը. իսկ երբ ըսաւ՝* «բայց ես քեզի համար աղօթեցի», *բացայայտեց որ ամենէն շատ Պետրոս առաքեալը ի՛նք աղօթքի պէտք ունէր. ինչո՞ւ համար. որովհետեւ Սատանան ամենէն շատ զինք դարձուցած էր իր թիրախը. իսկ թէ ինչո՞ւ համար Սատանան ամենէն շատ Պետրոս առաքեալը դարձուցած էր իր թիրախը, յստակ կը դառնայ եթէ երբեք յիշենք, թէ Պետրոս առաքեալը ինքն էր որ յայտարարեց թէ Յիսուս՝ Քրիստոսն է, եւ կենդանի Աստուծոյ Որդին, եւ թէ՝ իրե՛ն էր որ ըսուեցաւ.* «Քեզի պիտի տամ երկինքի արքայութեան բանալիները, եւ ինչ որ կապես երկրի վրայ՝ կապուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ, եւ ինչ որ արձակես երկրի վրայ՝ արձակուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ» (*Մատթէոս* 16.16,19)։

Պետրոս բոլոր աշակերտներուն ներկայութեան դաւանած ու յայտարարած էր թէ Յիսուս ի՛նքն է Քրիստոսը՝ կենդանի Աստուծոյ Որդին։ Սատանան չկրցաւ մարսել ու հանդուրժել այս ճշմարտութեան բացայայտումն ու հրապարակումը, եւ ուստի Պետրոսը կործանելը՝ դարձուց իր նպատակը։ Ան ծրագրեց որ Պետրոս պէտք էր ուրանար իր դաւանած ու խոստովանած Անձը։ Այս էր Սատանային քաղաքականութիւնն ու ծրագիրը։ Սատանան շատ լաւ գիտէր, թէ ան որ դաւանած ու յայտարարած էր Յիսուսի Աստուծոյ Որդին ըլլալու իրողութիւնը, եթէ ուրանար Յիսուսը՝ բոլոր առաքեալները կրնային ուրանալ, բոլորը կրնային տկարանալ, բոլորը կրնային կասկածիլ Յիսուսի Աստուծոյ Որդին ըլլալու իրողութեան վերաբերեալ։

Մեծագոյն փաստը որ Սատանան Պետրոսը դարձուց իր թիրախը՝ իր կատարած յայտարարութեան ու դաւանութեան համար, նոյնինքն դրուագին շարունակութիւնն է։ Կը տեսնենք թէ ինչպէս Պետրոսի դաւանութենէն մի քանի վայրկեան ետք, արդէն Սատանան իր առաջին յարձակումը գործեց անոր վրայ։ Երբ Յիսուս յայտնեց իր աշակերտներուն, թէ պէտք է Երուսաղէմ երթայ եւ հոն չարչարուի աւագ քահանաներէն, Օրէնքի ուսուցիչներէն եւ երէցներէն, եւ թէ պէտք է սպաննուի եւ երրորդ օրը յարութիւն առնէ՝ անմիջապէս Պետրոս Յիսուսը մէկ կողմ տարաւ եւ անոր ըսաւ. «Քա՛ւ լիցի, Տէ՛ր, այդպիսի բան թող չպատահի քեզի»։ *Պետրոսի այս խօսքին ետին Սատանան ի՛նք կը կանգնէր. այո՛, ի՛նքն էր որ դրդեց Պետրոսը նման բան ըսելու, որովհետեւ ան չէր ուզեր որ Յիսուս խաչուի ու մարդիկը փրկէ։ Փաստը որ Սատանան ինքն էր որ դրդեց Պետրոսը նման բան ըսելու՝ նոյնինքն Յիսուսի պատասխանն էր Պետրոսին.* «Ետի՛ս գնա, Սատանա՛յ, դուն արգելք ես ինծի, որովհետեւ Աստուծոյ ծրագիրը չէ որ կը խորհիս, այլ մարդոց մտահոգութիւնը կ'արտայայտես» (*Մատթէոս* 16.21-23)։

6) *Յիսուս իր յարութենէն ետք երեք անգամներ հարցուց Պետրոսին.* «Սիմո՛ն, Յովնանի՛ որդի, կը սիրե՞ս զիս», *եւ երեք անգամ լսելէ ետք Պետրոսին պատասխանը՝ անոր ըսաւ.* «Արածէ՛ գառնուկներս» (*Յովհաննէս* 21.15-18)։ *Անոնք որոնք կ'ըսեն թէ Պետրոս առաքելապետ է, սոյն հատուածը ցոյց կու տան մեզի՝ ըսելով.* «Այստեղ Յիսուս միայն Պետրոսին է որ պատուիրեց, եւ այն ալ՝ երեք անգամ, իր գառնուկները արածել»։ *Իբրեւ պատասխան, վեց ամփոփ կէտեր ձեր ուշադրութեան կը յանձնեմ.-*

ա) Թէ ինչո՞ւ համար Յիսուս երեք անգամներ հարցուց, եւ ինչո՞ւ համար ուզեց որ Պետրոս առաքեալ երեք անգամներ բարձրաձայն ըսէր. «Այո՛, Տէ՛ր, դուն գիտես որ կը սիրեմ քեզ», *պատասխանը շատ պարզ է. Յիսուս ուզեց, որ Պետրոս իր երեք դաւանութիւններով ու խոստովանութիւններով՝ քաւէր ուրացութեան իր երեք մեղքերը։*

բ) «Արածէ՛ գառնուկներս»։ *Յիսուս այս խօսքը ըսաւ Պետրոսին, ոչ թէ որովհետեւ կ'ուզէր Պետրոսը առաքելապետ նշանակել, այլ որովհետեւ Պետրոս իր ուրացութեան մեղքին պատճառով հեռացած էր իր խնամքին յանձնուած բանաւոր հօտին հոգատարութենէն։ Ան իր ուրացութեան պատճառով չէր կրնար այլեւս արածել Յիսուսի ոչխարները, եթէ երբեք Յիսուս ինք անձամբ չվերականգնէր զինք իր հովիւի պաշտօնին մէջ։*

գ) Յիսուս երեք անգամներ հարցուց Պետրոսին եթէ երբեք զինք կը սիրէր։ Մենք նայինք առաջին հարցումին, ուր յաւելեալ բան մը կայ. «Սիմո՛ն, Յովնանի՛ որդի, կը սիրե՞ս զիս ասոնցմէ աւելի»։ *Երկրորդ եւ երրորդ անգամ երբ հարցուց՝ «ասոնցմէ աւելի» չըսաւ։ Ինչո՞ւ համար Յիսուս Պետրոսին հարցուց եթէ երբեք զինք կը սիրէր միւս աշակերտներէն աւելի։ Պետրոս առաքեալ պարտաւոր էր միւս աշակերտներէն աւելի սիրելու Յիսուսը, ոչ միայն որովհետեւ ուրացած էր զինք, այլ նաեւ որովհետեւ վայելեց Տիրոջ ներումը իր գործած ուրացութեան մեղքին համար, եւ որովհետեւ անոր շնորհքով վերականգնեցաւ իր պաշտօնին մէջ։*

դ) Երբ Յիսուս երրորդ անգամ հարցուց Պետրոսին. «Սիմո՛ն, Յովնանի՛ որդի,

կը սիրե՞ս զիս», *Յովհաննէս աւետարանիչը կ'ըսէ, թէ* «Պետրոս տրտմեցաւ որ երեք անգամ հարցուց իրեն»։ *Եթէ երբեք Յիսուս Պետրոս առաքեալը առաքելապետ կը նշանակէր իր տուեալ երկխօսութեամբը անոր հետ՝ ինչո՞ւ համար Պետրոս պիտի տրտմէր։ Եթէ Յիսուսի մտադրութիւնը Պետրոսը առաքելապետ նշանակել ըլլար՝ Պետրոս պիտի գիտնար ատիկա եւ պիտի ուրախանար եւ Աստուծոյ կամքը օրհնէր եւ ոչ թէ տրտմէր։*

ե) Պետրոս ոչ միայն տրտմեցաւ երբ Յիսուս երրորդ անգամ հարցուց իրեն, այլեւ հոգեկան յուզումով մը ըսաւ. «Տէ՛ր, դուն ամէն ինչ գիտես, եւ գիտես թէ կը սիրեմ քեզ»։ *Խորքին մէջ Պետրոսի տրտմիլը եւ* «Տէ՛ր, դուն ամէն ինչ գիտես» *ըսելը՝ ցոյց կու տայ թէ ան յանդիմանուած զգաց, այլապէս՝ ինչո՞ւ պիտի տրտմէր, եւ ինչո՞ւ սրտի յուզումով պիտի ըսէր.* «Տէ՛ր, դուն ամէն ինչ գիտես»։ Խորքին մէջ, ան իր այս խօսքով՝ Տիրոջ ըսել կ'ուզէր. «Տէ՛ր, դուն ամէն ինչ ու ամէն բան գիտես։ Դուն գիտես որ ես քեզ երեք անգամ ուրացայ, բայց գիտես նաեւ որ ես քեզ կը սիրեմ։ Դուն Տէր, գիտես տկարութիւնս, խեղճութիւնս, ապիկարութիւնս, բայց գիտես նաեւ որ հակառակ այս բոլորին ես քեզ կը սիրեմ։ Ուստի, ո՛վ ողորմած Տէր, ո՛վ ամէն ինչ գիտցող Տէր, ո՛վ սիրտերը քննող Տէր, նայէ քեզի հանդէպ ունեցած սիրոյս եւ ներէ՛ վախի հետեւանքով գործած ուրացութեան երեք մեղքերս, եւ այլեւս, Տէր, կ'աղաչեմ, ուրացութեանս մեղքերը մի՛ շարեր աչքերուս դիմաց, որովհետեւ ես կը խոստովանիմ զանոնք, եւ ահա կը հոչակեմ որ ես քեզ կը սիրեմ»։

զ) «Արածէ՛ գառնուկներս» պատուէրը՝ բոլոր առաքեալներուն կը վերաբերէր եւ ոչ թէ միայն Պետրոսին։ Եթէ միայն Պետրոս ինք պիտի արածէր Քրիստոսի գառնուկները՝ միւս առաքեալները ի՞նչ պիտի ընէին։

7) *Պետրոս առաքեալ խօսքը ուղղելով երէցներուն՝ կ'ըսէ.* «Երէցնե՛ր, որպէս երիցակից մը՝ որ ձեզի պէս վկայ եմ Քրիստոսի չարչարանքներուն եւ ձեզի հետ ալ մասնակից պիտի ըլլամ գալիք փառքին որ պիտի յայտնուի...» (*Ա.Պետրոս* 5.1)։ *Այս հատուածին մէջ Պետրոս ինքզինք երէց կը կոչէ՝ բոլոր միւս երէցներուն նման։ Առաքեալը ինքզինք միւս երէցներուն հաւասարակից կը նկատէ, ուստի՝ չի կրնար առաքելապետ ըլլալ։*

8) *Մտաբերենք ոտնլուայի արարողութիւնը։ Երբ Պետրոս մերժեց որ Յիսուս իր ոտքերը լուայ՝ Յիսուս անոր ըսաւ.* «Եթէ ոտքերդ չլուամ՝ ինծի հետ բաժին պիտի չունենաս»։ *Ասոր դիմաց՝ Պետրոս պատասխանեց.* «Տէ՛ր, ուրեմն ոչ միայն ոտքերս լուա, այլ նաեւ ձեռքերս եւ գլուխս»։ *Յիսուս չուզեց առաքեալին ձեռքերն ու գլուխը լուալ, այլ միայն ոտքերը. ինչո՞ւ համար արդեօք. Յովհան Ոսկեբերան Հայրապետը կը բացատրէ, թէ Յիսուս չուզեց Պետրոսի եւ միւս առաքեալներուն գլուխը լուալ՝ որովհետեւ ի՛նքն էր անոնց գլուխը, եւ ինք՝ մաքուր էր. ո՛չ ալ ուզեց անոնց ձեռքերը լուալ՝ որովհետեւ ի՛նքն էր եւ ի՛նք պիտի ըլլար անոնց ձեռքերը, այլ խօսքով՝ անոնց միջոցաւ գործողը. բայց անոնց ոտքերը լուալը անհրաժեշտ էր, որովհետեւ ոտքերը մարդուն մարմինին այն բաժինն են որով մարդիկ յարաբերութեան մէջ կը մտնեն աշխարհին հետ. ուստի անոնց ոտքերը լուալը՝ զանոնք աշխարհի մէջ ու աշխարհի անմաքրութեան դիմաց՝ մաքուր պահելն էր, սրբելն էր։ Եթէ նկատի առնենք Յիսուսի մերժումը Պետրոսի գլուխը լուալու, եւ այս*

հարցին կապակցաբար Յովհան Ոսկեբերանի բացատրութիւնը, պարզ կը դառնայ, որ Պետրոս ինք չէր եւ ինք պիտի չըլլար գլուխը առաքեալներուն, այլ՝ Քրիստոս ինք, ինչպէս կ'ըսէ Պօղոս առաքեալ. «Ան է Գլուխը մարմինին, այսինքն՝ եկեղեցիին» (*Կողոսացիս* 1.18։ *Եփեսացիս* 1.22, 5.23, *եւայլն*)։

9) *Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ.* «Երբ Կեփաս Անտիոք եկաւ եւ մեղադրելի ընթացքի մէջ էր, իրեն դէմ կեցայ։ Որովհետեւ, մինչեւ Յակոբոսի քովէն քանի մը հոգիի գալը՝ հեթանոսութենէն դարձածներուն հետ սեղան կը նստէր, առանց խտրութիւն դնելու։ Բայց անոնց գալէն ետք զատուեցաւ եւ ինքզինք հեթանոսներէն հեռու կը պահէր, վախնալով թլփատութեան կողմնակիցներէն։ Միւս Հրեայ եղբայրները եւս Կեփասի կեղծաւոր ընթացքին հետեւեցան. նոյնիսկ Բառնաբաս տարուեցաւ եւ հետեւեցաւ անոնց կեղծաւոր ընթացքին։ Երբ տեսայ թէ Աւետարանի ճշմարտութեան ուղիղ ճամբուն մէջ չեն, բոլորին ներկայութեան ըսի Կեփասին.– Եթէ դուն Հրեայ ըլլալով հանդերձ ազատ կը զգաս հեթանոսներուն պէս ապրելու, փոխանակ Հրեայի մը պէս ապրելու, ի՞նչպէս կը ստիպես որ հեթանոսները Հրեայի պէս ապրին» (*Գաղատացիս* 2.11-14)։

Պօղոս առաքեալին վկայութեամբ, Պետրոս առաքեալը.-

ա) Կը գտնուէր մեղադրելի ընթացքի մէջ։

բ) «Հեթանոսութենէն դարձածներուն հետ սեղան կը նստէր, առանց խտրութիւն դնելու»։

գ) Կը վախնար «թլփատութեան կողմնակիցներէն»։

դ) Պատճառ դարձած էր որ որոշ Հրեայ եղբայրներ իր «կեղծաւոր ընթացքին» *հետեւէին, ներառեալ Բառնաբասը։*

ե) «Աւետարանի ճշմարտութեան ուղիղ ճամբուն մէջ» *չէր։*

Արդ, Պետրոս առաքեալ ի՞նչպէս կրնար առաքելապետ ըլլալ երբ «կը գտնուէր մեղադրելի ընթացքի մէջ», երբ կը գտնուէր «կեղծաւոր ընթացքի» մէջ, երբ ուրիշներն ալ դէպի կեղծիք կ'առաջնորդէր, եւ մանաւանդ՝ երբ «Աւետարանի ճշմարտութեան ուղիղ ճամբուն մէջ չէր»։ *Պետրոս առաքեալ բոլոր միւս առաքեալներուն նման մեղաւոր մըն էր, միաժամանակ սակայն՝ սուրբ մը, եւ սակայն առաքելապետ ըլլալու ոչ մէկ յատկանիշ ունէր։*

10) *Աստուծոյ թելադրութեամբ Պետրոս առաքեալ Կեսարացի Կոռնելիոսի տունը գնաց եւ Քրիստոսը քարոզեց։ Երբ* «Երուսաղէմ գնաց, հրէութենէ դարձող հաւատացեալները սկսան զինքմեղադրել, ըսելով.– Ինչո՞ւ անթլփատ մարդոց տունը մտար եւ անոնց հետ հաց կերար» (*Գործք* 11.2-3)։ *Ասոր վրայ, Պետրոս առաքեալ ընդարձակ զեկոյց մը կու տայ Երուսաղէմի եկեղեցիին։ Եթէ երբեք Պետրոս առաքելապետ նշանակուած ու ճանչցուած ըլլար՝ ո՛չ թէ ինք զեկոյց պիտի տար իր կատարած գործունէութեան մասին, այլ՝ միւս առաքեալները իրե՛նք պէտք էր գային եւ զեկոյց տային իրեն. ո՛չ մէկ տեղ կը կարդանք որ առաքեալ մը եկաւ եւ զեկոյց տուաւ անոր իր կատարած գործունէութեան մասին։*

11) *Ինչպէս Գործք Առաքելոց գիրքը քահանայապետը՝ քահանայապետ կը կոչէ, թագաւորը՝ թագաւոր, զինուորը՝ զինուոր, առաքեալը՝ առաքեալ, արդեօք նոյնպէս ալ, պէտք չէ՞ր Պետրոսը առաքելապետ կոչէր՝ եթէ երբեք իսկապէս առա-*

քելապետ էր։ Երբ Ղուկաս կը խօսի Հերովդէս Ագրիպպաս Ա.ի կողմէ Պետրոսի ձերբակալութեան մասին՝ կ'ըսէ. «Պետրոսն ալ ձերբակալել տուաւ» (*Գործք* 12.3)։ *Ղուկաս այս ձեւով պիտի չխօսէր անոր մասին՝ եթէ երբեք անիկա առաքելապետ ըլլար։ Կրնար ըսել որ առաքեալներուն պատասխանատուն կամ առաջնորդը ձերբակալուեցաւ, եւ ո՛չ թէ լոկ՝* «Պետրոսն ալ ձերբակալել տուաւ», *կարծէս հասարակ մարդ մը ձերբակալուած ըլլար եւ ո՛չ թէ պատասխանատու առաջնորդ մը։*

12) *Պօղոս առաքեալ կը վկայէ, թէ երբ Տէրը յայտնուեցաւ իրեն ու գինք դարձի բերաւ՝ չաճապարեց ոեւէ մէկուն խորհուրդը ուզելու, եւ ո՛չ ալ Երուսաղէմ գնաց, անոնց քով՝ որոնք իրմէ առաջ առաքեալ ըլլալու կոչուած էին* (*Գաղատացիս* 1.16-17)։ *Պօղոս առաքեալ չէր կրնար նման բան ըսել եթէ երբեք Պետրոս առաքելապետ եղած ըլլար. եւ ինչո՛ւ համար. որովհետեւ ան պիտի՛ ու պէ՛տք էր երթար Պետրոսի մօտ՝ պատմելու համար անոր Տիրոջ յայտնութեան մասին եւ անոր խորհուրդը ուզելու, բայց ան յատակօրէն կ'ըսէ.* «Չաճապարեցի ոեւէ մէկուն խորհուրդը ուզելու»։

Ճիշդ է որ նոյն գլխուն 18-*րդ համարը կ'ըսէ, թէ ան Երուսաղէմ գնաց Պետրոսը տեսնելու համար, եւ տասնըհինգ օր անոր քով մնաց, եւ սակայն, բնաւ չ'ըսեր թէ Պետրոս իրեն ոեւէ խորհուրդ կամ պատուէր տուաւ, եւ ո՛չ ալ կ'ըսէ, թէ ինք հարցուց Պետրոսին իր ընելիքին մասին։ Եւ յետոյ, պէտք է նկատի առնել նաեւ, որ* 18-*րդ համարին մէջ, առաքեալը կ'ըսէ թէ ինք երեք տարի ետք Պետրոսի քով գնաց։ Եթէ Պետրոս առաքելապետ եղած ըլլար՝ Պօղոս իր դարձի գալէն անմիջապէս ե՛տք պէտք էր հանդիպէր անոր եւ ո՛չ թէ երեք տարի ետք։*

13) *Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ.* «Յակոբոս, Կեփաս եւ Յովհաննէս, որոնք եկեղեցւոյ սիւները կը համարուէին, ճանչցան Աստուծմէ ինծի տրուած շնորհքը...» (*Գաղատացիս* 2.9)։ *Տուեալ համարին մէջ Յակոբոսը, Կեփասը* (*որ Պետրոսն է*) *եւ Յովհաննէսը հաւասարապէս կոչուած են եկեղեցւոյ սիւները։ Այստեղ Պետրոս Յակոբոսին ու Յովհաննէսին հաւասարակից ու համապատիւ անձ իբրեւ կը ներկայացուի, ոչինչով աւելի քան Յակոբոսն ու Յովհաննէսը։*

14) *Գաղատացիս* 2.7-*ին մէջ, Պօղոս առաքեալ կը հաստատէ, թէ Աստուած իրեն* «վստահած է հեթանոսներու քարոզութիւնը, ինչպէս Պետրոսի յանձնած էր Հրեաներու քարոզութիւնը»։ *Տրուած վկայութեան համաձայն, նախ, պէտք է նկատի առնել որ Աստուած՝ ո՛չ թէ առաքելապետութեան պաշտօն յանձնած էր Պետրոսին, այլ՝ Հրեաներուն քարոզելու պաշտօնը. եւ երկրորդ, պէտք է նկատի առնել նաեւ, որ Պօղոս ինքզինք Պետրոսի հաւասարակից ու պաշտօնակից անձ իբրեւ կը յիշէ, եւ ո՛չ թէ բանով մը նուազ անկէ։ Պօղոս կոչուեցաւ՝ հեթանոսներու քարոզութեան, իսկ Պետրոս՝ Հրեաներու քարոզութեան. երկուքն ալ հաւասարէ հաւասար քարոզութեան կոչուեցան. մէկը միւսէն տարբեր բանի մը չկոչուեցաւ, եւ ուստի՝ մէկը միւսէն բանով մը տարբեր չէր։*

15) *Գործք Առաքելոց գիրքին մէջ ո՛չ մէկ տեղ կը կարդանք, որ Պետրոս առաքեալ գիւղ մը կամ քաղաք մը առաքելութեան ղրկեց ոեւէ մէկ առաքեալ։ Եթէ առաքելապետ նշանակուած ըլլար, գէթ մէկ անգամ մը արձանագրուած պէտք չէ՞ր ըլլար որ ինք այս կամ այդ առաքեալը յատուկ գործով մը կամ յատուկ*

առաքելութեամբ մը տեղ մը դրկեց։ Ընդհակառակը, առաքեալներուն կողմէ իր դրկուելուն մասին է որ կը կարդանք եւ ոչ թէ առաքեալ մը դրկելուն մասին (*Գործք* 8.14), *եւ այս մասին ասկէ առաջ խօսեցայ։*

16) *Յիշեմ նաեւ, թէ ոմանք կ'ըսեն.* «Աւետարանիչները տասներկուքին անունները թուած ատեն՝ առաջինը միշտ Պետրոսին անունը կ'արձանագրեն (*Մատթէոս* 10.2։ *Մարկոս* 3.16։ *Ղուկաս* 6.14) եւ սա ցոյց կու տայ Պետրոսի առաքելապետ ըլլալը»։ *Այսպէս մտածողներուն կ'ըսեմ.* «Առաջինը Պետրոսին անունը կ'արձանագրեն պարզ այն պատճառով՝ որովհետեւ առաջին անգամ Պետրոս ու իր եղբայրը կանչուեցան Քրիստոսի հետեւորդութեան» (*Մատթէոս*4.18-20)։ *Բայց մենք կողմէ, նման ձեւով մտածողներուն պէտք է յիշեցնել, թէ այլ առիթներով Պետրոսի անունը առաջինը չի յիշուիր. այսպէս, օրինակ.-*

ա) Գաղատացիս 2.9-*ին մէջ կը կարդանք* «Յակոբոս, Կեփաս եւ Յովհաննէս»։ *Կեփասը Պետրոս առաքեալն է, եւ այստեղ իր անունը առաջինը չի յիշուիր։*

բ) Ա.Կորնթացիս 1.12-*ին մէջ, կը տեսնենք թէ Պօղոս առաքեալ նախ ինքն իր անունը կը յիշէ, յետոյ՝ Ապողոսի անունը, անկէ ետք՝ Կեփասի անունը, եւ ի վերջոյ՝ Քրիստոսի անունը։ Հոս եւս Կեփասի անունը չէ դրուած շարքին սկիզբը։ Եթէ շարքին մէջ անձի մը անունին ուր գետեղուած ըլլալուն պիտի նայինք եւ ըստ այնմ դատաստան պիտի ընենք, այդ պարագային յիշեալ շարքին համաձայն Քրիստոս ամենէն յետինը կ'ըլլայ, որովհետեւ ամենէն վերջը իր անունը յիշուած է, բայց որքա՜ն մանկական պիտի ըլլար այս ձեւով մտածելը։*

գ) Ա.Կորնթացիս 9.5-*ին մէջ նաեւ, նախ Յիսուսի եղբայրները կը յիշուին, եւ ապա՝ Կեփասը։*

դ) Ա.Կորնթացիս 3.22-*ին մէջ կը կարդանք.* «Պօղո՛սն ալ ձեզի համար է, Ապողո՛սն ալ, Կեփա՛սն ալ»։ *Դարձեալ, Պետրոսին անունը աւարտին գետեղուած է։*

17) «Մասերն էք այն մեծ կառոյցին, որուն հիմը առաքեալներն ու մարգարէներն են, եւ որուն անկիւնաքարը ինք՝ Քրիստոս Յիսուս է» (*Եփեսացիս* 2.20)։ *Այստեղ բոլոր առաքեալներն ու մարգարէները հաւասարապէս հիմ կոչուած են. ուստի միայն Պետրոս ինք չէ հիմը։ Զգոյշ, անոնք եկեղեցւոյ հիմերը կը կոչուին եւ ոչ թէ վէմը։ Վէմը Քրիստոս ինքն է։ Առաքեալներն ու մարգարէները կրնան եկեղեցւոյ հիմը կամ հիմերը նկատուիլ, բայց այդ հիմն ալ պէտք ունի վէմի մը որուն վրայ կարենան կառուցուիլ, եւ այդ Վէմը, ինչպէս ըսի, Քրիստոս ինքն է։ Տուեալ համարին մէջ ճիշդ է որ առաքեալներն ու մարգարէները «հիմ» կոչուած են, բայց կը չեշտուի որ անկիւնաքարը Քրիստոս ինքն է* (*տե՛ս նաեւ՝ Մատթէոս* 21.42։ *Մարկոս* 12.10։ *Ղուկաս* 20.17։ *Ա.Պետրոս* 2.6)։

18) *Յիշենք որ երբ Յիսուս խօսեցաւ իր մահուան մասին, անկէ անմիջապէս ետք,* «աշակերտներուն մէջ վէճ ծագեցաւ թէ իրենցմէ ո՛վ պիտի նկատուի մեծը»։ *Յիսուս անմիջապէս այս մտածումը հեռացուց իրենցմէ՝ ըսելով.* «Ձեր մէջէն ամենէն մեծը թող ամենէն պզտիկին պէս ըլլայ, եւ առաջնորդը՝ սպասաւորին պէս» (*Ղուկաս* 22.23-26)։ *Եթէ Յիսուս Պետրոսը առաքելապետ նշանակելու ծրագիր ունենար՝ առիթէն օգտուելով անոնց պիտի չըսէ՞ր թէ Պետրոս ինքն է մեծը իրենց մէջ։ Կամ եթէ արդէն իսկ Պետրոսը առաքելապետ նշանակուած ըլլար՝ աշակերտ-*

ներուն մէջ վէճ պիտի ծագէ՞ր թէ իրենց մէջ ո՛վ պիտի ըլլար մեծը։

Մտաբերենք Զեբեդէոսի որդիներուն մօրը խնդրանքը։ Ան խնդրեց Յիսուսէն որ խոստանայ իրեն, որ իր երկու զաւակները՝ Յովհաննէսն ու Յակոբոսը, իր արքայութեան մէջ՝ մէկը իր աջ կողմը եւ միւսը իր ձախ կողմը նստեցնէ։ Յիսուս անոր ըսաւ. «Աջ եւ ձախ կողմս նստեցնելու իրաւունքը իմս չէ, այլ այդ տեղերը Հայրս պիտի տայ անոնց՝ որոնց համար պատրաստած է»։ Երբ աշակերտները լսեցին պատահածին մասին՝ «բարկացան երկու եղբայրներուն վրայ»։ Յիսուս անոնց ըսաւ. «Եթէ ձեզմէ մէկը ուզէ մեծ ըլլալ՝ պէտք է ձեր սպասաւորը ըլլայ, եւ եթէ ձեզմէ մէկը ուզէ առաջին ըլլալ՝ պէտք է ձեր ծառան ըլլայ» (*Մատթէոս* 20.20-21, 23-24, 26-27)։ *Յիսուս իր այս յստակ խօսքերով, ուզեց բոլորովին հեռացնել աշակերտներուն միտքէն տէր ու մեծ ըլլալու ամէն մտածում։ Եթէ երբեք Յիսուս այսպիսի խրատներ տար իր աշակերտներուն, իսկ միւս կողմէ Պետրոսը առաքելապետ նշանակէր՝ ինքզինքին հակասած պիտի ըլլար։ Յիսուս ի՞նչպէս կրնար աշակերտներուն միտքէն մեծ ու պետ ըլլալու մտածումը հեռացնել, եւ միւս կողմէ Պետրոսը մեծ ու պետ նշանակէր։*

Յիշենք որ ասկէ առաջ երբ աշակերտները մօտեցան Յիսուսի եւ հարցուցին անոր թէ իրենցմէ ո՞վ մեծը պիտի ըլլայ արքայութեան մէջ՝ Յիսուս անոնց ըսաւ. «Ով որ իր անձը այս մանուկին պէս կը խոնարհեցնէ՝ անիկա է մեծը երկինքի արքայութեան մէջ» (*Մատթէոս* 18.1-4)։ *Հետաքրքրական է, որ ամէն անգամ երբ աշակերտներուն մէջ մեծութեան վէճ ծագէր՝ Յիսուս իսկոյն կը ջանար այդ ոգին հեռացնել իրենցմէ եւ գիրենք հրաւիրել խոնարհութեան։*

19) *Երբ Յիսուս իր յարութենէն ետք երեւցաւ իր տասնըմէկ աշակերտներուն՝ անոնց ըսաւ.* «Ինչպէս որ Հայրը զիս ղրկեց, այնպէս ալ ես ձեզ կը ղրկեմ։ Հետեւաբար, գացէք եւ բոլոր ժողովուրդները ինծի աշակերտ դարձուցէք» (*Մատթէոս* 28.18-19)։ «Ես ձեզ կը ղրկեմ»։ *Այս բառերը ցոյց կու տան, թէ Քրիստոս ինք ղրկեց աշակերտները առաքելութեան եւ ո՛չ թէ Պետրոս առաքեալը։ Ի՛նք ղրկեց առաքեալները որ երթան եւ բոլոր ժողովուրդները իրեն աշակերտ դարձնեն եւ ո՛չ թէ Պետրոս։ Յիսուսի այս խօսքերը ամենայն յստակութեամբ կը պարզեն, որ բոլոր առաքեալները հաւասարապատիւ էին, եւ հաւասարապատիւ ըլլալով՝ հաւասար կերպով ղրկուեցան առաքելութեան։*

Վերջապէս, ըսենք, թէ ո՛չ Աւետարաններուն մէջ, ո՛չ Գործք Առաքելոց գիրքին մէջ, ո՛չ Պօղոս առաքեալի նամակներուն մէջ, եւ ո՛չ ալ Ընդհանրական նամակներուն մէջ, ուեւէ ակնարկութիւն կամ դէպք չենք գտներ Պետրոսի առաքելապետ ըլլալու իրողութիւնը հաստատող. ընդհակառակը, կան դէպքեր որոնք Պետրոսի ստորադասութիւնը կը պարզեն, եւ որոնց մասին խօսեցանք, ինչպէս օրինակ, Յակոբոս Տեառնեղբայր առաքեալին Երուսաղէմի մէջ գումարուող ժողովին նախագահելը եւ Պետրոսէն ետք՝ եզրակացութեան խօսքը արտասանելը (*Գործք* 15.7,13), *առաքեալներուն կողմէ իր ու Յովհաննէսի ղրկուիլը Սամարիա* (*Գործք* 8.14), *եւայլն։*

ՎԱՂԻՆԱԿ Ծ. ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՍՐԲՈՒՀԻ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԻ ՅԱՒԵՐԺ ԿՈՒՍՈՒԹԻՆԸ

Դ. Մ Ա Ս

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ «ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ» ՀԱՐՑԸ

Ա) ԿԱԹՈԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ՀՈԼՈՎՈՅԹԸ

Ստեփանոս Տէ Ֆիորէս եւ Սալվաթորէ Մէօ աստուածաբան ուսումնասէրներուն[1] *համաձայն, անարատ յղութեան վարդապետութիւնը առաջին անգամ կը կազմաւորուի հաւատացեալ հասարակ ժողովուրդի միտքին մէջ, թէ Սուրբ Կոյս Մարիամը ծնած էր բնական ծնունդով Սուրբ Յովակիմի եւ Սրբուհի Աննայի միաւորութեամբ, սակայն, անոր յղութեան ընթացքին, Աստուած զայն զերծ պահած էր Ադամական մեղքէն եւ անոր հետեւանքներէն։*

Այս հաւատքի ըմբռնումին առաջին անգամ կը հանդիպինք Յակոբոս Առաքեալի անունը կրող պարականոն աւետարանին մէջ, որ գրուած է երկրորդ դարուն։ Այնտեղ կը կարդանք, թէ սրբուհի Աննան յղացած էր զայն հրեշտակին աւետմամբ, մինչ սուրբ Յովակիմ անապատին մէջ էր։ Ըսենք, որ յիշեալ պարականոն գրութիւնը Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ կողմէ անվաւեր կը նկատուի. թէեւ անիկա (պարականոն գրութիւնը), կաթոլիկ ժողովրդական աւանդութեան մէջ, Մարիամի Աննայէն յղանալու մասին սկիզբ տուած է երեւակայական ըմբռնումներու։

Սուրբ Եպիփան եւ Պերնարտ խստիւ կը հերքեն Սուրբ Կոյս Մարիամի իր մօր Աննայէն առանց մարմնական յարաբերութեան յղանալու կարծիքը։ Թէեւ պէտք է հաստատել, որ Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ մէջ «անարատ յղութեան» այս ժողովրդական ըմբռնումը՝ Աստուածամօր սրբութեան կատարելութեան, ինչպէս նաեւ անոր յղութեան անկրկնելի իւրայատկութեան մասին, առաջին համայնքային գիտակցութիւնը կը կազմէ։

Արեւելքի մէջ Աստուածամայրը կոչուած է Panagia, *այսինքն՝ Ամենասրբուհի։*

---

[1] *«Nuovo Dizionario di MARIOLOGIA»*, *էջեր* 612-635։

Պիղաքիոս (չ. 422) *եւ Յուլիանոս Էլքանացի* (չ. 454) *կ'ըսեն, որ Աստուածամայրը եկեղեցւոյ կողմէ արդէն իսկ ընդունուած էր իբրեւ Ամենասրբուհի։*

Ս. Օգոստինոս կ'ըսէ, թէ մեր պաշտամունքը կը ստիպէ մեզի ճանչնալ Սուրբ Աստուածածինը՝ իբրեւ անմեղ կամ անարատ։ Տէր Յիսուսի պատիւը պաշտպանելու համար Օգոստինոս թէեւ Մարիամի անարատ յղութեան հարցը չ'արծարծեր, բայց միեւնոյն ժամանակ Աստուածամայրը հեռու կը պահէ մեղքերէ։ Միւս կողմէ, գիտնալով, որ Քրիստոս համայն մարդկութեան Փրկիչն է, Աստուածամօր անարատ յղութեան մէջ ան բացառութիւն մը չի՛ տեսներ։ Հակառակ ասոր, ան կը դաւանի, թէ Մարիամ սատանային ենթակայ չէ։

11-*րդ դարէն ետք արդէն կը սկսին նշել Աստուածամօր յղութեան տօնը։* 1134-*ին Պենետիկտեան վանական Հաամէրթ կը գրէ, թէ* «պարզութիւնն ու ջերմառանդութիւնը աղքատներուն, որոնք կը տօնէին Աստուածամօր յղութեան տօնը՝ որպէս Ամենասրբուհի, իսկապէս գերբնական հոգեւոր գիտութիւն կը պահանջէին հարուստ եւ ոչ հոգեւոր եկեղեցականներէն, որոնք դէմ էին Աստուածամօր անարատ յղութեան տօնին»։ *Ան առաջինն է, որ կը գրէ, թէ Աստուածամայրը ազատ է ամէն մեղքերէ։*

1435-*ին, Պազլիէայի Ժողովին մէջ, Յովհաննէս Ռոմիրթ վարդապետը ժողովական հայրերուն առջեւ կը պաշտպանէ Աստուածամօր անարատութիւնը, ըսելով թէ Արեւմտեան եկեղեցւոյ հաւատացեալները արդէն իսկ կը տօնէին Աստուածամօր անարատ յղութեան տօնը։ Ան կ'աւելցնէ, թէ այսպիսով միթէ գայթակղութիւն մը պիտի չըլլա՞յ Աստուածամայրը Ադամական մեղքով արատաւորելը։*

Մինչեւ 16-*րդ դար Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ մեծ աստուածաբանները դէմ կ'ըլլան Աստուածամօր անարատ յղութեան։ Նոյն դարուն, Տոմինիկեան աստուածաբաններէն Միքիթոր Քանո Արեւմուտքի աստուածաբանները կը հրաւիրէ լրջօրէն մտածելու Աստուածամօր անարատ յղութեան աստուածաբանական պարագաներուն մասին, ըսելով, թէ անոր հաւատքին իրականութիւնը որոշելը ժողովուրդին չի՛ պատկանիր։ Թէեւ, երբ ժողովուրդը կը լսէր, թէ Աստուածամայրը Ադամական մեղքով ծնած է, հաւատացեալներուն սիրտն ու հոգին մեծապէս կը ցաւէր։*

1604-*ին Ճ. Վեչագգեզ կը հաստատէ, թէ արդէն իսկ համակաթոլիկեան հաւատամք է անարատ յղութեան վարդապետութիւնը։ Այս ժողովրդական հաւատքը* 17-*րդ դարուն յառաջ կը բերէ ժողովրդական եղբայրակցութիւններ, որոնք* «անարատ յղութիւն» *անունը կը սկսին կրել եւ աղօթել՝ ըսելով.* «Ադամական մեղքէն պաշտպանուած Սուրբ Կոյս, աղօթէ մեզի համար»։

Տակաւին Պապին կողմէ որպէս Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ պաշտօնական վարդապետութիւն չհռչակուած, արդէն իսկ Մուրիլլո՝ սպանացի նշանաւոր արուեստագէտը, կը գծէ անարատ յղութեան պատկերը, որ մեծ յարգանքի կ'արժանանայ։ 17-*րդ դարուն* (1617) *արեւմտեան աշխարհի կարգ մը երկիրներու, ինչպէս՝ Սպանիա* (*Կրանատա*) *եւ Իտալիա, կաթոլիկ համալսարաններու ուսուցիչներ կը սկսին երդում ընել եւ կ'ուխտեն իրենց իսկ արեան գնով պաշտպանել անարատ յղութեան վարդապետութիւնը։*

1750-ին այսպիսի հաւատամքներու դէմ սուր պայքար մը կը մղէ Լ. Ֆ. Մուրաթորի աստուածաբանը, ըսելով թէ ատիկա շատ անխոհեմ եւ մեղապարտ ժողովրդական հաւատամք մըն էր, եւ պէտք չէ որ անարատ յղութեան գաղափարին համար մէկը իր կեանքը զոհէր, որովհետեւ Կաթոլիկ Եկեղեցին տակաւին զայն պաշտօնապէս չէր յայտարարած։

Մուրաթորիի դէմ կը պայքարի Ալֆոնս Լիկուրիացին, ըսելով՝ թէ կարելի էր հաւատալ անարատ յղութեան վարդապետութեան, որովհետեւ կաթոլիկ ամբողջ հաւատացեալ ժողովուրդը կը հաւատար անոր, ինչպէս նաեւ բոլոր կաթոլիկները կը տօնէին անոր տօնը։

1807-էն սկսեալ ամբողջ Եւրոպայի մէջ կը սկսի տօնուիլ վերոյիշեալ տօնը, երբ Կղեմէս 11-րդ Պապը կը հրամայէ, որ ամբողջ Կաթոլիկ Եկեղեցին նշէ զայն։

Վերոյիշեալ պատմական իրողութիւնները Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ մէջ Աստուածամօր անարատ յղութեան վարդապետութեան պաշտօնական ընդունման հարցին գծով, մեծ դեր կ՚ունենան։

Ստեֆանօ Տէ Ֆիորէսին համաձայն, աստուածաբանականօրէն մեծ դժուարութիւններ կային Կաթոլիկ Եկեղեցիէն ներս հաստատելու համար Աստուածամօր անարատ յղութեան տօնը։ Սակայն, Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ մէջ ա՛յնքան հաւատքի իրականութիւն դարձած էր Աստուածամօր անարատ յղութեան ըմբռնումը, որ նոյնիսկ Պիոս 9-րդ Պապը դիւրութեամբ կը համաձայնի այդ երեւոյթին։ 8/12/1854-*ին, իր «INEFFABILIS DEUS*[2]*» կոնդակով, Պիոս* 9-*րդ Պապը պաշտօնապէս իբրեւ*

---

[2] Կոնդակէն կարգ մը բաղուածքներ։ *«Քու ու կնոջ մէջտեղ, քու սերունդիդ ու անոր սերունդին մէջտեղ թշնամութիւն պիտի դնեմ։ Ան քու գլուխդ պիտի ջախջախէ եւ դուն անոր գարշապարը պիտի խայթես»* (Ծն 3.15)։ Ցիշեալ համարին վրայ հիմնուելով՝ կը գրէ. *«Անշուշտ շատ պատշաճ էր, որ այսպիսի պատուական մայր մը յաւերժ սրբութեան ճառագայթներով պատուուէր, ան՝ որ յաւիտենականօրէն պահպանուած էր ադամական մեղքի աղտէն, որպէսզի յաղթէր Հին Օձին»*, *ինչպէս՝ «նաեւ կը վերահաստատենք եւ մեր բարձրագոյն յոյսը կը դնենք երանելի Սուրբ Կոյսին վրայ, որ գեղեցկագոյնն ու անարատագոյնն ըլլալով՝ ջախջախած է թունաւոր գլուխը անգութ վիշապին եւ պատճառ դարձած է աշխարհի փրկութեան»։* Ցիսուսի եւ մեղքին հակադրութիւնը զուգահեռ ներկայացուած է կնոջ՝ Մարիամի եւ օձին՝ սատանային հակադրութեամբ։ Դարձեալ, ասիկա մեզի կ՚ըսէ, թէ Մարիամ չի՛ կրնար մասնակից դառնալ անկեալ բնութեան, որովհետեւ ատիկա պիտի նշանակէ՝ գէթ մասնակիօրէն մասնակցութիւն բերել մեղքի կալուածէն ներս. իրականութիւն մը, որուն համար Աստուած Մարիամի կատարելապէս եւ ամբողջականօրէն ընդդիմանալու իշխանութիւն տուաւ։

Մարիամի Անարատ Յղութեան առնչութեամբ Պապը սկզբունքային հետեւեալ հիմունքները կը համառօտագրէ. Ան կը հաստատէ, թէ Մարիամի միտքին ու կամքին (բանաւոր հոգիին) ստեղծման ու անոր մարմնին մէջ ներարկման առաջին իսկ վայրկեանէն (որ աստուածաբանօրէն ծանօթ է իբրեւ *“կրաւորական յղութիւն”*), պաշտպանուած էր Սկզբնական մեղքի ազդեցութիւններէն։ Այդպիսով, ան սրբագործման շնորհքի վիճակի մէջ գոյութեան եկաւ։

Պապական սահմանումէն կարեւոր մաս մը կը հաստատէ, թէ այս եզակի պարգեւը Մարիամի ընծայուած էր *«մարդկութեան Փրկիչին՝ Յիսուս Քրիստոսի վաստակին շնորհիւ»։* Մարիամ, իր յղացման իսկ ատեն, սրբագործման շնորհքը ստացաւ Յիսուսի փրկութեան շնորհիւ, զոր ան խաչին վրայ ամբողջ մարդկութեան համար վաստակեցաւ։ Մարիամ Յիսուսով փրկուեցաւ, այնպէս՝ ինչպէս ոեւէ մարդկային էակ պէտք ունի փրկութեան։

Մարիամի Անարատ Յղութեան վարդապետութեան զօրեղ արձագանգը կը գտնենք նաեւ Վատիկանի Երկրորդ Ժողովի հետեւեալ բառերուն մէջ. *«Զարմանալի չէ, որ Հայրերու մօտ սովորութիւն*

Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ վարդապետութիւն կը հռչակէր Աստուածամօր անարատ յղութիւնը եւ կ'ըսէր, թէ արդէն իսկ գոհացուցած է կաթոլիկ աշխարհի ջերմեռանդ զգացումները։

Ineffabilis Deus[3]

Apostolic constitution issued by Pope Pius IX

Accordingly, by the inspiration of the Holy Spirit, for the honor of the holy and undivided Trinity, for the glory and the adornment of the Virgin Mother of God, for the exaltation of the Catholic faith, and for the furtherance of the Catholic religion by the authority of Jesus Christ our Lord, of the Blessed Apostles Peter and Paul, and by our own: "We declare, pronounce, and define that the doctrine which hold that the Blessed Virgin Mary, in the first instance of her conception, by a singular grace and privilege by Almighty God, in view of the merits of Jesus Christ, the Savior of the human race, was preserved free from all stain of original sin, in a doctrine revealed by God and therefore to be believed firmly and constantly by all the faithful."

December 8th – 1854.

Թարգմանութիւնը՝

Ineffabilis Deus

Առաքելական սահմանադրութիւն Պիոս 9-րդ Պապի կողմէ վաւերացուած։

Համապատասխանաբար, Սուրբ Հոգիին ներշնչումով, Սուրբ եւ անբաժանելի Երրորդութեան պատիւին համար, Աստուածամօր փառքին եւ մեծարանքին համար, կաթոլիկ հաւատքի մեծարման եւ կաթոլիկ կրօնքի յառաջխաղացման համար մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի, օրհնեալ առաքեալներուն՝ Պետրոսի եւ Պօղոսի եւ մեր իշխանութեամբ. "Կը հռչակենք, կը յայտարարենք եւ կը սահմանենք այս վարդապետութիւնը, որ կը պաշտպանէ այն տեսակէտը, որ Սուրբ Կոյսը իր յղութեան (Աննայի որովայնին մէջ) առաջին իսկ վայրկեանէն, Ամենակարող Աստուծոյ եզակի շնորհիւով եւ արտօնութեամբ, մարդկային ցեղի Փրկիչին՝ Յիսուս Քրիստոսի արժանիքներուն ի տես, զերծ պահուեցաւ սկզբնական մեղքի ամէն արատէ։ Վարդապետութիւն մը, որ Աստուծոյ կողմէ յայտնուած է, ուստի զօրեղապէս եւ մնայուն կերպով պէտք է ընդունուի բոլոր հաւատացեալներուն կողմէ"

Դեկեմբեր 8, 1854[4]։

էր Աստուածամօր մասին ակնարկել իբրեւ զերծ մեղքի ամէն արատէ, եւ ըստ այնմ ձեւաւորուած ու կազմուած Սուրբ Հոգիին կողմէ՝ իբրեւ նոր արարած» [Lumen Genitum, No.56]։

[3] The Glory of Lebanon is given to Her, Father Boulos Fahed, Beirut–Lebanon, 2010, p. 29.

[4] Fr. Boulos Fahed, *"The Glory of Lebanon is given to Her",* p. 29.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄԸ

Դարձեալ Ստեփանոս Տէ Ֆիորէս եւ Սալվաթորէ Մէօ աստուածաբան ուսումնասէրներուն համաձայն, հայրաբանական աստուածաբանութիւնը ինք իր մէջ արդէն անուղղակիօրէն ունէր Աստուածամօր անարատ յղութեան գաղափարը, որովհետեւ Աստուածամայրը կը ներկայացնէր իբրեւ իւրայատուկ Սրբուհի մը, որ բացարձակապէս մեղք չէր գործած։

Կ՚ըսեն, թէ Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ հայրերէն այս գաղափարին դէմ էին Տերտուղիանոսը, Որոգինէսն ու Բարսեղ Կեսարացին։

Որոգինէս (254) *Աստուածամայր կը կոչէ Սուրբ Կոյսը։ Եպիփան* (403), *Եւսեբիոս* (340), *Օգոստինոս* (430) *եւ Հերոնիմոս* (419) *Աստուածամայրը կը կոչեն Սրբուհի։ Մինչ Թէոդորոս Անքիրացի* (446) *եւ Եփրեմ Ասորի Խուրի* (373), *արդէն գայն կ՚անուանեն անմեղ, անարատ, անբիծ եւ ամբողջական։ Իսկ Պրոկղ Կոստանդնուպոլսեցի* (446), *Թէոդիկնոս Լիպիացի* (7-րդ դար) *եւ Անդրէաս Կրետեցի* (740 *թ.*) *կ՚ըսեն, թէ Մարիամ արդէն իսկ անարատ էր իր ծննդեան ժամանակ, ան Աստուածութեան սրբարանն ու Աստուծոյ սրբագործուած տաճարն է, ինչպէս նաեւ՝ կանաչ եւ անթառամ Դրախտը։*

Մարիամ ամբողջականօրէն գեղեցիկ է, մաքուր է եւ անբիծ։ Ան ծնած է քերովբէներուն նման եւ ստեղծուած՝ մաքուր եւ անբիծ կաւէ։ Կ՚ըսեն, թէ Աստուածամօր մարմինը արտ մըն է, ուր Աստուած աշխատած է իբրեւ երեխայրիքը մարդկային բնութեան, որ Քրիստոսով աստուածացած է։ Ան պատկերն է խիստ նմանող աստուածային գեղեցկութեան։ Ան արուեստագէտի ձեռքերէն օրինակուած աստուածային կաւն է։

Աստուածամօր նուիրուած այս կոչումները լայնօրէն տարածուած էին Արեւելքի քրիստոնեաներուն մէջ 7-8-րդ դարերուն, որմէ ետք, 9-րդ դարուն կ՚անցնի Իտալիա։ Աստուածամօր մասին տրուած այս արեւելեան գաղափարները Արեւմուտքի մէջ մեծ վիճաբանութիւններու դուռ կը բանան, որոնցմէ ամենանշանաւորը Պիղագիոսի հակաճառութիւններն են։

Անոնք մէկ կողմէ մարդոց փրկութեան տիեզերականութեան հետ կը կապուէին, իսկ միւս կողմէ կենսաբանական գիտելիքներ կը հաղորդէին, որոնք կը գատորոշէին Աստուածամօր յղութեան ներգործական եւ կրաւորական պարագաները։ Ի վերջոյ ի յայտ կու գար, թէ առաջին Ադամական մեղքը մարդուն կը փոխանցուէր իր սերնդագործութեան ճամբով։ Այս կարծիքները հաւաստիութիւն տուած են մեծ աստուածաբաններու, ինչպէս օրինակ՝ Ալեքսանդր Հալսեցիի (1245), *Մեծն Ալպերթոսի* (1280), *Թոմաս Ագուինացիի* (1274), *Պոնաւենթուրայի* (1274), *Անսելմ Գենթրպրցիի* (1109) *եւ Պերնար Քիաւարալցիի* (1152), *յայտարարելու, թէ Մարիամ Աստուածամայրը իր յղութեան ժամանակ (Յովակիմէն եւ Աննայէն) ադամական մեղքէն մաքրուած էր։*

Անոնք կ՚ըսեն, թէ աստուածաբանօրէն, Աստուածամայրը անարատօրէն յղացուած է՝ Քրիստոսի մարդոց Փրկիչը ըլլալուն պատճառով։ Այսինքն՝ Քրիստոս Փրկիչին մայրը չէր կրնար մեղաւոր մը ըլլալ. ուստի՝ անոր (Յովակիմի եւ Աննայի մարմնաւոր միաւորութեամբ) յղութեան ընթացքին, Աստուած գայն Ադամական

մեղքէն զերծ պահած էր[5]։

Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ անարատ յղութեան առաջին աստուածաբանն է Հաամերօ։ 1134-ին, *ան իր* «Թրաթթուս տէ ֆոնչէթզիոնէ սանքթէ Մարիէ» *գործին մէջ կը բացատրէ Աստուածամօր յղութեան կրաւորական եւ ներգործական պարագաները, անարատ յղութիւնը նմանցնելով շագանակին, որ գեղեցկութեամբ դուրս կ'ելլէ փշոտ պատեանէն։ Ան կ'ըսէ.* «Միթէ Աստուած անկարո՞ղ էր մարդկային մարմինի մը տալ կարելիութիւնը մեղքի փուշերու խայթուածքէն զերծ մնալու, նոյնիսկ երբ ան յղացուած էր մեղքի փուշերուն մէջ։ Ցստակ է, որ Աստուած կրնար այսպիսի բան մը...»։ *Հաամերօ եւ Անսելմ, երկուքն ալ այն գաղափարը ունին, թէ Մարիամ իր*[6] *ծնունդէն առաջ իսկ Քրիստոսի միջոցաւ իւրայատկօրէն փրկուած է։*

Ստեֆանօ Տէ Ֆիօրէսի եւ Սալվաթորէ Մէոյի համաձայն՝ Ֆրանչիսկեան Յովհաննէս Տան Սքոթուս (14-րդ դար) *միակն է, որ անարատ յղութեան պարագաները կը մաքրէ մշակութային եւ զգացական գաղափարներէ եւ վերջնական կերպով կը հաստատէ՝ ըսելով, թէ անարատ յղութիւնը ինք իրեն համար ունի նախապահպանուած փրկութիւնը*[7]։

---

[5] *Փասքալիս Ռատպերթս* կը յայտարարէր, թէ Մարիամ սկզբնական մեղքէ պաշտպանուած է, իսկ *Անսելմ Գենթրպրրցի* կ'աւելցնէ՝ թէ Մարիամ միակն է, որ իր ծնունդէն իսկ առաջ փրկուած է, միշտ իր Որդիին Քրիստոսի պատճառով։

[6] Էատմերօն աստուածաբանական հետեւեալ նիւթը կը ներկայացնէր՝ յայտարարելով, թէ *«ան, որ Փրկիչին մայրն է, նաեւ աշխարհի քաւութեան յատուկ անօթն է, որպէս Փրկիչին մայրը։ Ուստի Մարիամի ծնունդը ինքնին իր մէջ կը պարունակէ ապագային իր Որդիին հետ իբրեւ մայր միանալը, ինչպէս նաեւ ունի ներդաշնակութիւնը՝ գոյանալու փառաւորեալ պայմաններու մէջ։ Անշուշտ, ո՛չ նուազ կատարեալ հրեշտակներէն, որովհետեւ անոր կեանքը նպատակ ունի ծնունդ տալու աշխարհի Փրկիչին»։*

[7] Յիսուս Քրիստոսի տիեզերական փրկութեան հարցն էր, որ 12-րդ եւ 13-րդ դարերու Սխոլաստիկ ժամանակաշրջանի ականաւոր աստուածաբաններէն շատերու դժուարութիւն պատճառեց՝ հասկնալու եւ ընդունելու Անարատ Յղութիւնը։ Մեծ թիւով աստուածաբաններ Մարիամի յղութեան ատեն սրբագործման պարգեւի ըմբռնումը Սուրբ Գրային հատուածներու անյարիր եւ հակասող գտան, ինչպէս Հռոմէացւոց նամակի 5-րդ գլուխին, որ կ'ակնարկէ Քրիստոսի հարկաւորութեան, որպէսզի ամբողջ մարդկութիւնը փրկէ Սկզբնական մեղքէն եւ անոր ազդեցութենէն։ 14-րդ դարու սկզբնաւորութեան՝ 1308-ին, Տան Սքոթուս իր *«Նախապահպանուած Փրկութիւն»* (Preserved Redemption) սկզբունքով կը փորձէ լուծում բերել աստուածաբանական այդ անհասկացողութեան։ Ան նախապահպանուած փրկութիւնը կը բացատրէ՝ ըսելով, թէ Մարիամի սկզբնական մեղքէն զերծ պահուիլը Աստուծոյ կողմէ կիրառում մըն էր՝ Գողգոթայի վրայ Յիսուս Քրիստոսով վաստակուած փրկութեան շնորհին։

Մարիամ իր յղութեան իսկ վայրկեանին փրկուած էր սրբագործման շնորհին միջոցաւ Գողգոթայի վրայ Յիսուսի վաստակին կիրառումովը։ Աստուած ժամանակէն դուրս եւ վեր ըլլալով, պատմութեան զանազան ժամանակներուն մէջ կարողութիւնն ունի փրկութեան շնորհները կիրառելու անհատ անձերու, ինչպէս կատարեց Մարիամի վրայ, անոր գոյութեան առաջին իսկ վայրկեանին։ Թէ Մարիամի հոգին (soul) սկզբնական մեղքէն պաշտպանուած էր անոր յղութեան առաջին իսկ վայրկեանէն, սակայն ասիկա չի նշանակեր, որ Մարիամ կարիքը չունէր Յիսուսի բերած փրկութեան։ Այլ, ընդհակառակը, Մարիամ ոեւէ մէկէ աւելի պարտական է Յիսուսի բերած փրկութեան։ Իրականութեան մէջ, Մարիամ իր Որդիին կողմէ շատ աւելի բարձր կարգի փրկութիւն մը ստացաւ։ Արդ, ինչո՞ւ Մարիամի Անարատ Յղութիւնը աւելի բարձր կերպի փրկութիւն մըն է։ Որովհետեւ բոլոր միւս մարդիկը իրենց փրկութիւնը ստացան Մկրտութեան խորհուրդին միջոցաւ, յետ անկեալ բնութեան ստացման։ Մինչ, Մարիամ, Յիսուսի շնորհիով փրկուեցաւ իր

Բ) ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՄԲՌՆՈՒՄՆ ՈՒ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Արեւելեան Ուղղափառ բոլոր եկեղեցիները Մարիամը կը նկատեն Աստուծոյ կողմէ պատուուած եւ բոլոր արարածներէն գերիվեր դիրքի բարձրացուած վեհագոյն արարածը, հակառակ մարդկային էակ մը ըլլալուն։

Եկեղեցւոյ շարականներուն մէջ Մարիամը նկարագրուած է իբրեւ շատ աւելի պատուական, քան քերովբէները եւ փառաւոր՝ քան սերովբէները։ Այնուամենայնիւ, Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցին չ'ընդունիր Հռոմէական Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ Մարիամի «Անարատ Յղութեան» ***սահմանումը։ Այլ խօսքով, Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցին կ'ընդունի, որ Մարիամ իր յղութեան ժամանակ (Յովակիմէն եւ Աննայէն), ինչպէս բոլոր մարդիկը անխտիր (բացի Յիսուս Քրիստոսէ), բաժնեկից դարձաւ սկզբնական՝ Ադամական մեղքին։ Այս մասին Սուրբ Ներսէս Շնորհալի Հայրապետ իր նամակներէն մէկուն մէջ կ'անդրադառնայ՝ ըսելով.*** «[Բանը] իւրացնելով Ադամի մեղանչական եւ ապականեալ բնութիւնը– *որովհետեւ կոյս Մարիամը, որմէ Քրիստոս իր մարմինը ստացաւ, Ադամի մեղանչական բնութիւնը ունէր*– զայն Աստուծոյ բնութեան հետ միաւորեց»[8]։

Թէ Սուրբ Կոյս Մարիամ ե՞րբ մաքրուեցաւ եւ սրբուեցաւ Ադամական մեղքէն, այս գծով երկու ըմբռնում գոյութիւն ունի.-

ա) Երբ Սուրբ Հոգին անոր այցելեց եւ Բարձրեալին զօրութիւնը Մարիամի վրայ հանգչեցաւ։

բ) Երբ Քրիստոս, մեր սիրոյն փոխանորդական մահը յանձն առնելով՝ խաչին վրայ իր արիւնը հեղեց եւ ինքզինք իբրեւ կենդանի պատարագ ընծայաբերեց Հօր Աստուծոյ (Որուն մէջ կը խտանայ նաեւ Մկրտութեան Սուրբ Խորհուրդը)։

Մեր Եկեղեցւոյ հայրերը թէեւ կը հաւատան, կը համաձայնին եւ մեծապէս կը պաշտպանեն ու կը դաւանին Քրիստոսի խաչին վրայ կատարած զոհագործութեան ճամբով ամբողջ մարդկութեան շնորհուած փրկութիւնը, որ նաեւ կը ներառնէ Ադամական (սկզբնական) մեղքէն փրկուիլը, մաքրուիլն ու սրբուիլը, սակայն միւս կողմէ՝ Մարիամ Սուրբ Կոյսի պարագային, նաեւ յատուկ բացառութիւն մը կը տեսնեն, յատկապէս Սուրբ Հոգիին անոր յայտնութեան, եւ Բարձրեալին զօրութիւնը անոր վրայ հանգչելուն եւ մասնաւորաբար՝ կենդանի Աստուածորդիին յղացման ճշմարտութեան մէջ։

Այնպէս՝ ինչպէս պարզ հաւատացեալներուս պարագային, Մկրտութեան Սուրբ Խորհուրդով եկեղեցւոյ արգանդէն կը ծնինք, մկրտութեան ջուրով Ադամական մեղքէն կը լուացուինք ու կը մաքրուինք, որովհետեւ մկրտութեան խորհուրդին մէջ իսկ առկայ են Քրիստոսի խաչելութեան, թաղման ու յարութեան

յղութեան ատեն։ Այդ շնորհիը արգելի եղաւ Մարիամի ստանալու անկեալ բնութիւն։ Ուստի, Յիսուսի շնորհիը փրկեց Մարիամը իր յղացման ատեն, նախքան անոր բնութեան Սկզբնական մեղքով ազդուիլը։ Այս հասկացողութեամբ կ'ըսենք, որ Մարիամ շատ աւելի պարտական էր Քրիստոսի, քան ուրիշ ոեւէ մէկը։ Գողգոթայի ճանապարհին վրայ, Յիսուսի շնորհիներով Մարիամ բնաւ անկեալ բնութիւն չստացաւ, այլ սրբագործուեցաւ (մաքրուեցաւ) եւ այդպիսով փրկուեցաւ իր գոյութեան առաջին իսկ պահէն։

[8] Տե՛ս *St. Nersēs the Gracious*, pp. 108-109.

խորհուրդները, որոնք մեր հայրերը ներդաշնակ գեղեցկութեամբ իրարու զուգորդած են, ցոյց տալու համար, որ մէկը միւսը կ'ամբողջացնէ եւ երկուքը միասին իրենց ամբողջական իմաստը կը գտնեն։ Այս իմաստով ալ, Սուրբ Յովհան Որոտնեցին իւրայատուկ խորհուրդ մը տեսնելով աւետման ընդհանուր պատկերին մէջ՝ հետեւեալը կ'ըսէ. «Արդ՝ ունէր Սուրբ Կոյսն զհասարակ շնորհացն մկրտութեան, զի խորհուրդ մկրտութեան է, առնուլ զջուր։ Իսկ ի Սուրբ Կոյսն՝ Հոգին Սուրբ եւ զօրութիւն Բարձրելոյն եւ ողջոյն Հօրն ի ձեռն հրեշտակին, որ ըստ մկրտութեան հերէր զմեզս... Զի գալ Հոգւոյն՝ էր պատճառ կրկին ներգործութեան, սրբութեան յարմատոյ մեղաց եւ պտղաբերութիւն կուսութեան զաւկին ծնանիլ եւ կոյս մնալ»[9]։ ***Այսինքն՝*** «Սուրբ Կոյսը մկրտութեան հասարակ շնորհիը ունէր, որովհետեւ մկրտութեան խորհուրդը ջուրով սրբել է։ Սուրբ Կոյսին մէջ կը ներգործէին Հոգին Սուրբը, Բարձրեալին զօրութիւնը եւ Հօր ողջոյնը հրեշտակին միջոցով, ինչ որ մկրտութեան նման կը ջնջէր մեղքերը...»։ ***Սուրբ Հայրը կը շարունակէ՝ ըսելով.*** «"Սուրբ Հոգին քեզի պիտի գայ", որովհետեւ Հոգիին գալը երկու ներգործութիւն բերաւ, մեղքի արմատէն սրբուիլը եւ կուսածին Զաւակը ծնիլը եւ կոյս մնալը»[10]։ ***Այստեղ յստակ է, որ Սուրբ Հայրը, ինչպէս նաեւ իր աշակերտը՝ Սուրբ Գրիգոր Տաթեւացին***[11], ***Մարիամը չեն նկատեր զերծ Սկզբնական մեղքէն, այլ միայն մահացու եւ ներելի մեղքերէն***[12], ***որմէ Սուրբ Հոգիով մաքրուեցաւ։***

---

[9] Տաթեւացի, *«Զմեռան»,* Քարոզ Բ., էջ 17։

[10] Տաթեւացի, *«Ամառան»* եւ *«Զմեռան»,* Տասնապետեան, էջ 155–156։

[11] Իսկ *«Սուրբ Հոգին քեզի պիտի գայ եւ Բարձրեալին զօրութիւնը քու վրադ պիտի հանգչի»,* Երրորդութեան գոյաւորութիւնը յայտնի կը դարձնէ։ Խաղաղութիւն տուող խօսքը կը ջամբէ՝ ըսելով. *"Աստուած քեզի հետ է"* եւ *"Սուրբ Հոգին քեզի պիտի գայ եւ Բարձրեալին զօրութիւնը քու վրադ պիտի հանգչի"։* Այսպէս, որովհետեւ Սուրբ Հոգին Աստուածամօր Կոյսին հոգիին մէջ իջաւ, Բանը մարմին առաւ անկէ, եւ Հօր զօրութիւնը բոլորուելով պատեց զայն, նաեւ Սուրբ Հոգին զայն մաքրեց սկզբնական մեղքէն, Միածին Որդին ամենամաքուր Կոյսին արիւնէն առաւ եւ Հայրը անոր հովանի ըլլալով Սուրբ պահեց եկուոր եւ ներելի մեղքերէն։ որովհետեւ արգանդէն իսկ ձերբազատուած էր մահացու կիրքերէն։ Նոյն, անդ, էջ 120–121։

[12] Որովհետեւ, Թովմաս Ափուինացի (Արեւմտեան եկեղեցւոյ նշանաւոր հայրերէն) հետեւեալը կը բացատրէ (բացատրութիւնը՝ Դոկտ. Թամար Տասնապետեանին, իբրեւ ծանօթագրութիւն)՝ ըսելով. *«Ամենօրհնեալ Կոյսին սրբացումը իր հոգեւորելէն առաջ չիրականացաւ երկու պատճառով. 1) Սրբացումը, որու մասին կը խօսինք, կը նշանակէ սկզբնական մեղքէն մաքրագործումը. արդարեւ համաձայն Դիոնեսիոսի՝ սրբացումը "Կատարեալ մաքրութիւն"ն է։ Արդ մեղքը կրնայ մաքրուիլ միայն շնորհիով, եւ այս մէկը կրնայ գոյութիւն ունենալ միայն բանական արարածի մը մէջ։ Ասոր համար ամենօրհնեալ Կոյսը չսրբուեցաւ մինչեւ բանական հոգին իրեն տրուեցաւ։ 2) Միայն բանական արարածը մեղք կրնայ գործել։ Յղացման պտուղը մեղքի ենթակայ է միայն երբ բանական հոգին ստացած է։ Եթէ ամենօրհնեալ Կոյսը սրբացուած ըլլար, որեւէ մէկ ձեւով, իր հոգեւորելէն առաջ, ապա երբեք սկզբնական մեղքին աղարտը չէր կրեր իր վրայ։ Այսպէս ան պէտք պիտի չունենար Քրիստոսի բերած ազատութեան եւ փրկութեան, որոնց մասին Ս. Մատթէոսը կ'ըսէ. "Անիկա իր ժողովուրդը իրենց մեղքերէն պիտի փրկէ" (Մտ 1.21)։ Արդ, անընդունելի է, որ Քրիստոս "Բոլոր մարդոց փրկիչը չըլլայ" (Ա.Տմ 4.10)։ Կը մնայ ուրեմն որ ամենօրհնեալ Կոյս Մարիամի սրբացումը իր հոգեւորելէն յետոյ իրագործուեցաւ»։* Տաթեւացի, *«Ամառան»* եւ «Զմեռան», Տասնապետեան, էջ 34–35։

ա) Խաչին վրայ Քրիստոսի պատարագումով շնորհուած փրկութիւնը սկզբնական մեղքէն

Երկրորդ ըմբռնումը չեչտը կը դնէ Քրիստոսի խաչելութեան ճամբով ստացուելիք համամարդկային փրկութեան (Ադամական մեղքն ալ նկատի առնուած) վրայ, ներառեալ Սուրբ Կոյս Մարիամը։

Նախքան Քրիստոսի խաչին վրայ պատարագուիլը, ի վիճակի չէր, իր մէջ ներգործող սկզբնական մեղքի ազդեցութենէն ազատագրուելու եւ փրկուելու։ Մարիամ Սուրբ Կոյսն ալ, ինչպէս ուրիշ ադամորդի, սկզբնական մեղքէն փրկուելու կարիքը ունէր, որովհետեւ մարդկային բնութեան համաձայն ծնաւ, հօր եւ մօր, այր եւ կնոջ միաւորութեան իբրեւ պտուղ[13]*։ Իրողութիւն մը, որուն ճամբով անվարան պիտի ժառանգէր սկզբնական մեղքին ազդեցութիւնը, որ Ադամի ու Եւայի Աստուծոյ պատուիրանին դէմ անհնազանդութեան հետեւանքով յառաջ եկաւ.* «Որովհետեւ մեղքին վարձատրութիւնը մահ է»[14] ։

Երբ մեղքին պատճառով Ադամի արիւնը ապականեցաւ, մանաւանդ՝ երբ գիտենք նաեւ, որ Ադամ մեղքով պղծուելէ ետք էր որ սկսաւ սերնդագործել, ապա բնականօրէն իրմէ սերած զաւակները իր արեան ճամբով նաեւ ժառանգեցին մեղքին ապականութիւնը եւ ապականեցան. «Որովհետեւ ան էր որ միակ մարդէ մը ամբողջ մարդկութիւնը յառաջ բերաւ, որպէսզի աշխարհի բոլոր կողմերը բնակին»[15]։ *Արդ, եթէ իւրաքանչիւր անձ Ադամի արիւնով կը ստեղծուի, որ իրեն կը հասնի իր հօր միջոցաւ՝ ամուսնութեան ճամբով, ապա, անկասկած, սկզբնական մեղքին ապականութիւնը իւրաքանչիւրին պիտի փոխանցուի իր հօր արեան ճամբով, այնքան ատեն որ բնութեան օրէնքին համաձայն այր եւ կնոջ միաւորութեամբ կը ծնի։ Այսպէս է նաեւ, որ կ՚ըմբռնուի սկզբնական մեղքի տարածման հասկացողութիւնը։*

Աստուածաշունչը կ՚ըսէ. «Մէկ անձի մը [Ադամի] պատճառով էր, որ մեղքը աշխարհ մտաւ, եւ մեղքին պատճառով աշխարհ մտաւ մահը» (*Հռ* 5.12։ *Ծն* 3.6։ *Ա.Կր* 15.21), *որ կը նշանակէ՝ մահը տիրեց բոլոր մարդոց։ Մահը իր ժամանակաւոր եւ յաւիտենական իմաստով բոլոր մարդոց վրայ տարածուեցաւ (փոխանցուեցաւ) սկզբնական մեղքին, այսինքն՝ ապականած արեան միջոցով, որ նախ Ադամի մէջ ապականեցաւ եւ ապա ամուսնութեան ճամբով անոր բոլոր սերունդներուն փոխանցուեցաւ։*

Այս պատճառով ալ Դաւիթ Մարգարէ հետեւեալը կ՚ըսէ. «Արդարեւ, անօրէն եմ ծնունդէս ի վեր, մեղաւոր եմ մօրս յղութեան պահէն սկսեալ» (*Սղ* 51.5), *ինչպէս նաեւ՝* «ամբարիշտները իրենց ծնունդէն իսկ խոտորած են. ծնելէ իսկ առաջ մոլորած են ու ստախօս»[16]։ *Եսայիի մարգարէութեան մէջ հետեւեալը կը կարդանք.* «Դուն

---

[13] 134-124 ةحفص،ميرمعازعل،سوسوغيغ الأ ةعوسوم

[14] (Հռ 6.23։ Ծն 2.17։ Յկ 1.15)։

[15] (Գրծ 17.26-27)։

[16] (Սղ 58.3)։

որովայնէն ապստամբ կոչուեցար»[17], *իսկ Աչագուրկ Սուրբ Տիտիմոս (Աղեքսանդրիոյ աստուածաբանական դպրոցին նախագահը* [313-398]) *կ'ըսէ.* «*Մեր նախահօր ու նախամօր մեղքը այն հին մեղքն է, որմէ Յիսուս Քրիստոս իր մկրտութեամբ մեզ մաքրեց*»[18], *եւ* «բոլոր Ադամորդիները զայն ժառանգեցին եւ (մեղքը) ծնունդով իրենց փոխանցուեցաւ, այսինքն՝ այր եւ կնոջ ամուսնութեան ճամբով: Ահա թէ ինչո՛ւ Քրիստոս կոյսէ մը ծնաւ»[19]:

Այս պատճառով Քրիստոս չամուսնացած գոյգէ մը ծնաւ: Մարմինը, որ Աստուծոյ Բանը Մարիամ Սուրբ Կոյսէն առնելով անոր հետ միացաւ, մարդկային սերմի հետ չէր խառնուած, այլ Սուրբ Հոգիէն կազմուած էր: Այս պատճառով Քրիստոս սկզբնական մեղքին ապականութիւնը չժառանգեց: Որովհետեւ, մարմինը, որ ստացաւ, այր մարդու մը արիւնէն չէր յառաջացած, ուստի եւ իրեն չփոխանցուեցաւ սկզբնական մեղքին ապականութիւնը:

Սուրբ Գրիգոր Տաթեւացի[20] *հետեւեալը կ'ըսէ.* «Հոգին Սուրբ էջ եւ մաքրեաց զնա յօրինացն անդամոց, կապելով ի նա զօրէնն անդամոց. վասնզի լի էր շնորհօք Հոգւոյն Սրբոյ: Վասն այնորիկ օրէնն անդամոց ոչ կարաց գործել ինչ ի նա. այլ էր ի հանդարտութիւն որպէս զԱդամ ի դրախտին նախքան զմեղանչելն... Յորժամ կրկին լցաւ Հոգւով Սրբով, ի զօրութենէ Հոգւոյն Սրբոյ եւ ի զօրութենէ Որդւոյն Աստուծոյ որ յղացաւ ի նմա, ամենեւին մաքրեցաւ ի յօրինաց անդամոց: Զի բնաւին արմատաքի խլեցաւ ի նմանէ. եւ բարին այնպէս հաստատեցաւ յայնմ հետէ, զի ոչ կարաց մեղանչել. ոչ ներելի եւ ոչ մահացու չափ որպէս եւ հրեշտակք»: *Այսինքն՝* «Հոգին Սուրբ իջաւ Մարիամին վրայ եւ սրբեց զայն անդամներու օրէնքէն, անոր մէջ կապելով անդամներուն օրէնքը, որովհետեւ Սուրբ Հոգիին շնորհներով լեցուն էր. ասոր համար անդամներուն օրէնքը չկրցաւ չար բան մը ընել անոր մէջ: Ան հանդարտ էր, ինչպէս Ադամը դրախտին մէջ: Ուստի, երբ Սուրբ Հոգին անոր եկաւ եւ իր մէջ յղացուած Աստուածորդիին զօրութեամբ լեցուեցաւ, ան ամբողջովին մաքրուեցաւ անդամներու օրէնքէն, որովհետեւ մեղքը բոլորովին արմատէն հանուեցաւ եւ Կոյսը այնուհետեւ այնպէս բարիքի մէջ հաստատուեցաւ, որ չկրցաւ մեղանչել, ո՛չ ներելի եւ ոչ ալ մահացու մեղք, այնպէս՝ ինչպէս հրեշտակները»[21]:

Այս իմաստով՝ Քրիստոս ինք միայն անարատ յղութեամբ ծնաւ: Մինչ Սուրբ Կոյս Մարիամի պարագային (Յովակիմէ եւ Աննայէ յղացման պահուն), փոխանցուած էր իր մէջ սկզբնական մեղքին ապականութիւնը, որովհետեւ իր ծնողքին ամուսնութեան պտուղն էր:

Տակաւին, Կոյս Մարիամը անհրաժեշտ կարիքը ունէր միակ Փրկիչին՝ Յիսուս Քրիստոսի արիւնով փրկուելու Ադամական մեղքին ապականութենէն, «Որովհետեւ միայն անով կրնանք փրկուիլ»[22]: *Ահա թէ ինչու, անբիծ Կոյսը նաեւ բացայայտ*

---

[17] (Ես 48.8):

[18] (Երրորդութեան մասին 2.12):

[19] 8 ،نفس المصدر في الرد

[20] Տաթեւացի, *«Ամառան»*, Գլուխ ՃԼԵ, էջ 529:

[21] Տաթեւացի, *«Ամառան»* եւ *«Ձմեռան»*, Տասնապետեան, էջ 33–34:

[22] (Գրծ 4.12, 10.43: Մտ 1.21: Ա.Տմ 2.5–6):

յայտարարեց այս ճշմարտութիւնը՝ իր մեծացուսցէին մէջ, երբ ըսաւ. «Տէրը պիտի գովաբանեմ. ահա հոգիս կ'ուրախանայ Աստուծմով, իմ Փրկիչովս»[23]։

Նախքան Քրիստոսի խաչելութիւնը, եթէ կարելի ըլլար Մարիամի Ադամական մեղքէն ազատագրուիլը, փրկուիլն ու ներում ստանալը, ապա սա կը նշանակէ, որ Քրիստոսի խաչելութիւնը փրկութեան համար անհրաժեշտ չէր։

Եթէ փրկութեան համար Քրիստոսի խաչելութիւնը անհրաժեշտ չէ, ապա անոր աշխարհ գալուստն ու մարդեղացումն ալ անիմաստ է. մինչ ան եկաւ, որպէսզի ամբողջ աշխարհը (ժողովուրդը) փրկէ[24] *։ Ան եկաւ կորսուածը փրկելու համար*[25]*։ Աստուծոյ խօսքին համաձայն, Սուրբ Կոյս Մարիամը սկզբնական մեղքէն փրկուեցաւ Քրիստոսի մարդոց համար կատարած փոխանորդական մահուան շնորհիւ եւ միջոցաւ։*

Արդ, ինչպէս ոեւէ անձի պարագային, այս առնչութեամբ նաեւ նոյնն է Մարիամ Ս. Կոյսի պարագան։

բ) «Սուրբ Հոգին քեզի պիտի գայ»։ Սուրբ Կոյս Մարիամ Քրիստոսի արիւնով փրկուեցաւ

Սուրբ Հոգիին էջքը ի՞նչ բանի համար է։ Հրեշտակին փոխանցած իրողութիւնը արդեօք անպայմանօրէն Ադամական մեղքէն մաքրուելո՞ւն կ'ակնարկէ։

Նախ եւ առաջ ըսենք, որ Աստուածաշունչին մէջ նման արտայայտութիւն չկայ, այլ՝ հրեշտակը անոր կ'ըսէ. «Սուրբ Հոգին քեզի պիտի գայ եւ Բարձրեալին զօրութիւնը քու վրադ պիտի հանգչի»[26]։

Արդ, ինչո՞ւ Սուրբ Հոգին անոր պիտի գար։ Որովհետեւ Քրիստոս, իրեն համար պատրաստուելիք մարմինը, որուն հետ պիտի միաւորուէր, Մարիամէն պիտի առնէր. այսինքն՝ աստուածային բնութիւնը Մարիամ Սուրբ Կոյսէն առած մարդկային բնութեան հետ պիտի միաւորուէր։

Ուեւէ կին, որ կը ծննդաբերէ, պէտք է անպայմանօրէն մարդկային սերմով ծնի։ Մարիամի պարագային սակայն, մարդկային սերմի հարց չկար։ Ուստի, ինչպէ՞ս պիտի կազմուէր Քրիստոսի մարմինը (Մարիամի արիւնէն). բնականաբար՝ Սուրբ Հոգիին միջոցով։

Սուրբ Հոգին է, որ Մարիամի արիւնէն կը պատրաստէ Քրիստոսի մարմինը, որովհետեւ (Մարիամի յղացման պարագային) մարդկային բնութեան օրէնքին համաձայն մարդկային սերմ գոյութիւն չունէր։

Ուրեմն, ի՞նչ կը նշանակէ «Սուրբ Հոգին քեզի պիտի գայ եւ Բարձրեալին զօրութիւնը քու վրադ պիտի հանգչի»։ *Եկեղեցւոյ հայրերէն մին հետեւեալը կը բացատրէ՝ ըսելով.* «Զի զօրութիւնն Հօր պատեաց զՍուրբ Կոյսն. եւ իմաստութիւնն Որդի իմաստութեամբ փակեաց. եւ Հոգին Սուրբ բարի եւ Սուրբ կամօք ելից եւ պարսպեաց

---

[23] (Ղկ 1.46-47)։

[24] (Մտ 1.21։ Յհ 3.17, 12.27-47։ Ա.Յհ 4.14)։

[25] (Մտ 18.11։ Ղկ 9.56, 19.16։ Գրծ 4.12, 13.23։ Ա.Տմ 1.15։ Եբր 9.26։ Ա.Յհ 3.5)։

[26] (Ղկ 1.35)։

զնա»[27]. *այսինքն՝* «Սուրբ Հոգին գալով զայն բարի ու Սուրբ կամքով լեցուց ու պարսպեց, ինչպէս Հայրը իր զօրութիւնով պատեց զայն, իսկ Որդին ալ իր իմաստութեամբ փակեց զայն»[28]։

Այս խօսքը պարզապէս պատասխանն է այն հարցումին, որ Մարիամ հրեշտակին ուղղեց՝ երբ ըսաւ. «Ատիկա ինչպէ՞ս պիտի պատահի, երբ ամուսնացած չեմ»։ *Եւ հրեշտակը պատասխանեց՝ ըսելով.* «Սուրբ Հոգին քեզի պիտի գայ եւ Բարձրեալին զօրութիւնը քու վրադ պիտի հանգչի»[29]։ *Հրեշտակը այդպէս պատասխանեց, որպէսզի փարատէ Կոյսին մտահոգութիւնը։*

Իսկ մաքրութիւնը Քրիստոսի արիւնով էր, որովհետեւ Սուրբը Կոյսը սկզբնական մեղքէն անկարելի էր, որ Քրիստոսի արիւնէն զատ ուրիշ միջոցով կարենար փրկուիլ[30]։ *Որովհետեւ, եթէ Քրիստոսի արիւնէն զատ ուրիշ միջոցով կարելի ըլլար փրկուիլ, ապա ինչո՞ւ Քրիստոս աշխարհ եկաւ։ Երկրորդ, ինչո՞ւ բացառել Սուրբ Կոյսը։ Աբրահամ, Իսահակ, Յակոբ, Մովսէս, Սամուէլ եւ ուրիշներ, բոլորն ալ սպասեցին փրկութեան օրը եւ անոնցմէ ոեւէ մէկը չկրցաւ փրկուիլ ժամանակէն առաջ, որովհետեւ Քրիստոս տակաւին մարմնաւորապէս չէր եկած։*

Այս իմաստով, Մարիամ ինչպէ՞ս կը փրկուի առանց Քրիստոսի արեան։ Անհնարին է։ Աստուածաշունչը կը յիշեցնէ մեզի, թէ «միայն անո՛վ [Յիսուս Քրիստոսով] կրնանք փրկուիլ»[31], *եւ Քրիստոս իր արիւնով փրկեց Աստուծոյ եկեղեցին։ Ասկէ մեկնած, Սուրբ Կոյս Մարիամի փրկութեան համար անհրաժեշտ էր Քրիստոսի արիւնը՝ արեան ճամբով փոխանցուող սկզբնական մեղքէն փրկուելու համար, որ իր ծնողքին միջոցաւ իրեն փոխանցուած էր։*

Աստուածաշունչը կ՚ըսէ. «Մէկ անձի մը պատճառով էր որ մեղքը աշխարհ մտաւ, եւ մեղքին պատճառով աշխարհ մտաւ մահը։ Եւ այսպիսով մահը տիրեց բոլոր մարդոց. որովհետեւ բոլորն ալ մեղք գործեցին»[32]։ *Նկատի ունենալով, որ Մարիամ սերնդաբանական երկար շարքէ մը կը սերի եւ ի մասնաւորի՝ այր եւ կնոջ միաւորման իբրեւ արդիւնք, ապա անպայման իր մէջ ժառանգած է սկզբնական մեղքին ապականութիւնը եւ կարիքը ունէր Քրիստոսի արեամբ շնորհուած փրկութեան*[33]. «Անօրէն եմ ծնունդէս ի վեր, մեղաւոր եմ մօրս յղութեան պահէն սկսեալ» (*Սղ* 51.5), *իսկ Եսայի մարգարէն կ՚ըսէ.* «Դուն որովայնէն ապստամբ կոչուեցար»[34]։

Հետեւաբար, Քրիստոս ինք միակն է, որ առանց մեղքի ծնաւ, որովհետեւ կոյսէ մը ծնաւ եւ ո՛չ թէ մարդկային սերմի միջամտութեամբ։ Ա՛յս է պատճառը Քրիստոսի Սուրբ Կոյս Մարիամէն ծնելուն, որպէսզի սկզբնական մեղքը չժառանգէ։ Հետեւաբար, Մարիամ Սուրբ Կոյսն ալ միւս բոլոր սուրբերուն եւ սրբու-

---

[27] Տաթեւացի, *«Ամառան»*, Գլուխ ՃԼԲ, էջ 513։

[28] Տաթեւացի, *«Ամառան»* եւ *«Ձմեռան»*, Տասնապետեան, էջ 197։

[29] (Ղկ 1.35)։

[30] 431 ةحفص،ميرمعازعل،سوبوغيغي الأ ةعوسوم

[31] (Գրծ 4.12)։

[32] (Հռ 5.12)։

[33] Նոյն անդ, էջ 431։

[34] (Ես 48.8)։

հիներուն նման Քրիստոսի արիւնով փրկուեցաւ, որովհետեւ ինք եւս կարիքը ունէր փրկութեան եւ մաս կը կազմէր համընդհանուր մարդկային ցեղին, որուն բոլոր անդամներուն փրկիչը Քրիստոս Աստուածն է[35]։

գ) Սուրբ Կոյս Մարիամը մեղքո՞վ ծնաւ, թէ՝ անմեղ

Եկեղեցւոյ Սուրբ հայրերը հետեւեալ բացատրութիւնը կու տան. եթէ ըսենք, որ ան (Մարիամ) առանց մեղքի ծնաւ, ապա գայն որպէս աշխարհի փրկիչ ներկայացուցած կ'ըլլանք։ Որովհետեւ անհրաժեշտ կարիքը, որ «պարտաւորեց» *Աստուծոյ Բանը անձամբ աշխարհ գալու, մարդոց փրկութեան բացայայտ հրամայականն է։ Քանի որ արդար եւ անմեղ մէկը չկար, որպէսզի կարենար Օրէնքին արդար պահանջքը լրացնել, որ մեղաւորին մահը կը վճռէր, որովհետեւ Աստուած Եզեկիէլ մարգարէին բերանով հաստատած էր՝ ըսելով.* «Այն անձը որ մեղք կը գործէ, պիտի մեռնի»[36]։

Յակոբոս Առաքեալ կը յիշեցնէր, թէ «մարդ նոյնիսկ եթէ ամբողջ Օրէնքը գործադրէ, բայց մէկ պատուիրանի կատարման մէջ թերանայ, ամբողջ Օրէնքին դիմաց յանցաւոր կ'ըլլայ»[37], *իսկ Մովսիսական Օրէնքը կը յայտարարէր.* «Անիծեալ ըլլայ՝ ով որ այս Օրէնքի գիրքին մէջ գրուած բոլոր պատուիրաններուն չի հնազանդիր ու զանոնք չի կատարեր»[38]։ *Որովհետեւ մարդոց մէջ չգտնուեցաւ մէկը, որ կարենար իբրեւ Փրկիչ փրկել մարդկութիւնը*[39], *որով* «բոլոր մարդիկը մեղանչեցին եւ Աստուծոյ փառքէն զրկուած կը մնան»[40]։

Ուստի, վերոյիշեալ աստուածաշնչական տուեալ «բոլոր մարդիկը...» հատուածին համաձայն բացառութիւն չկայ, ներառեալ Սուրբ Կոյս Մարիամը (ինչպէս ինք կը խոստովանի Մեծացուցէին մէջ)։ Եթէ մարդոց մէջ անմեղ մը գտնուէր, ապա Տիրոջ համար կարիք պիտի չըլլար անձամբ այդքան տառապանք յանձն առնել, մարդկային կերպարանք ստանալ, նախատինք կրել եւ մարդոց փոխարէն խաչին վրայ արիւնաքամ մեռնիլ։

Սուրբ Կոյս Մարիամը ոեւէ մարդու պէս կարիքը ունէր փրկութեան, որովհետեւ մեղքով ծնած էր։ Ասոր մասին ակնարկ մը կը գտնենք նաեւ Սուրբ Ներսէս Շնորհալի Հայրապետի գրութիւններէն մէկուն մէջ, ուր ան կ'ըսէ. «[Բանը] իւրացնելով Ադամի մեղանչական եւ ապականեալ բնութիւնը– որովհետեւ Կոյս Մարիամը, որմէ Քրիստոս իր մարմինը ստացաւ, Ադամի մեղանչական բնութիւնը ունէրզայն Աստուծոյ բնութեան հետ միաւորեց»[41]։

Միթէ Մարիամ այր եւ կնոջ միաւորումով չծնա՞ւ։ Քրիստոս միակն է, որ այր

---

[35] (*Ա.Տմ* 4.10)։

[36] (*Եզ* 18.4)։

[37] (*Յկ* 2.10)։

[38] (*Բ.Օր* 27.26)։

[39] 428 ةحفص،ميرعزاعل،سويغوريغ الأ ةعوسوم

[40] (*Հռ* 3.23)։

[41] St. Nersēs the Gracious, pp. 108-109.

եւ կնոջ բնական յարաբերութեամբ չծնաւ։ Այնքան ատեն, որ Մարիամ երկու մահկանացուներու ամուսնական միութեան պտուղն է, ապա անպայման եւ առանց բացառութեան անոնց միջոցաւ փոխանցուող սկզբնական մեղքը ժառանգած է. «Արդարեւ անօրէն եմ ծնունդէս ի վեր, մեղաւոր եմ մօրս յղութեան պահէն սկսեալ»[42]։

Աստուածաշունչին մէջ չկայ նոյնիսկ հատուած մը, ուր գրուած ըլլայ, թէ Կոյսը առանց մեղքի ծնաւ։ Որովհետեւ եթէ իրօք գտնուէր անմեղ մը, սա պիտի նշանակէր, որ Քրիստոս առանց պատճառի եկաւ, ուստի եւ կարիքը չկար իր գալուստին։ Տակաւին, եթէ նման անձ մը գտնուէր, ապա փրկագործութեան համար յարմար պիտի նկատուէր, ուստի եւ բնաւ կարիքը պիտի չըլլար Քրիստոսի աստուածայայտնութեան՝ գալուստին եւ մարդեղացման։ Իսկ Աստուածաշունչը շատ յստակօրէն կ՚ըսէ. «Միայն Քրիստոսով կրնանք փրկուիլ»[43], *այսինքն՝ միայն Քրիստոսով կայ փրկութիւն։ Այս իմաստով, Քրիստոս ի՛նքն է Փրկիչը եւ փրկագործութեան առնչութեամբ ուրիշ գործակից չունի։*

Եկեղեցւոյ հայրեր, ինչպէս նաեւ շարականագիրներ յաճախ Մարիամ Սուրբ Կոյսը կոչած են [*Ամոմոս*], *այսինքն՝ անարատ, մաքուր, անմեղ եւ անպարսաւ իմաստով։ Անիկա մաքուր եւ անարատ էր, որովհետեւ տաճարին մէջ մնաց մինչեւ իր նշանուիլը Յովսէփի հետ։ Ան անարատ էր նաեւ մեղքէն հեռու մնալու կարելիութեան իմաստով եւ այդ ալ հրեշտակին աւետումէն ետք միայն, երբ այնուհետեւ խորհրդաւորապէս մաքրուեցաւ։*

Նախապէս ան իր թերութիւնները ունէր[44]*, թէեւ տաճարին մէջ կեցութիւնը կ՚ապահովէր իր անբծութիւնն ու մաքրութիւնը։ Բայց ինչպէս բոլոր մարդիկ, ի՛նք եւս որոշապէս ծնունդով կրեց Ադամական մեղքը։ Ասիկա կարեւոր է, որովհետեւ անմիջականօրէն առնչուած է Քրիստոսաբանութեան, ապահովելու համար թէ երկնային անարատութիւնը երկրաւորին հետ հանդիպեցաւ, որ ինք եւս ընտրութիւններ կատարելու ազատ կամքն ունէր, հանդիսանալով այն մարդկային էակը, որ մեր երկնաւոր աստիճանը դարձաւ։*

Այսպէս, ան արդարապէս պիտի ստանար յաղթանակի պսակը անարատութեան մը համար, որ ի՛նք ընտրած էր իր ազատ կամքով, եւ ոչ թէ անարատութիւն մը, որ ուրիշին կողմէ ընտրուած (պարտադրուած) էր իրեն համար։ Այլապէս, Աստուած անարդար պիտի ըլլար՝ տալով անոր պսակ մը, որուն արժանի չէր, որովհետեւ ան չի՛ կրնար մեղանչել, մինչ մնացեալ բոլոր մարդիկը Ադամական մեղքով ծնած են։ Նաեւ, իր բառերը անիմաստ պիտի ըլլային, եթէ անմեղ ծնած ըլլար, իսկ անոր ընդառաջումը հրեշտակին հրաւէրին անկարեւոր պիտի նկատուէր, այնքան ատեն որ ան չէր կրնար «սխալիլ»։

Իրականութեան մէջ եթէ այդպէս ըլլար, ապա զայն անուղղակիօրէն Աստու-

---

[42] (*Սղ* 51.5)։

[43] (*Գրծ* 4.12)։

[44] *Եկեղեցւոյ հայրերը դէմ էին Մարիամի անմեղ է եւ բնաւ մեղք չէ գործած գաղափարին, ինչպէս Տերտուղիանոս, Որոգինէս, Բարսեղ Կեսարացի եւ ուրիշներ։*

ծոյ հաւասար նկատել պիտի նշանակէր, որովհետեւ ինչպէ՞ս կրնայ մահը պահանջել անձ մը՝ որ անմեղ ծնած է։ Եւ եթէ այս կերպով ան մարդկային ցեղը փրկէր, ապա ասիկա որոշ հասկացողութեամբ զայն Քրիստոսի փրկակից յայտարարել կը նշանակէ, ինչ որ անընդունելի է։

Այս բոլորին կողքին նաեւ հետեւեալը պէտք է նկատի ունենանք։ Ուղղափառ եկեղեցւոյ աւանդութեան համաձայն, Սուրբ Կոյս Մարիամը, տաճարին մէջ իր ժամանակը սերովբէներու ասեղնագործ պատկերները, սպասները եւ այլ երեւոյթները պարզապէս դիտելով չանցուց՝ սպասելով իր կոչումին։ Եւ որպէսզի ինքզինք մաքրէ եւ Աստուծոյ շնորհքով հասնի «աստուածութեան» *այդ վիճակին, խստակեցութեան ճամբով ան շատ աշխատանք տարաւ։ Իր սրբակեաց դաստիարակութեան, հեզութեան եւ կամաւոր զրկանքներուն կողքին, նաեւ թափած արցունքները, քրտինքը, կատարած ծանր աշխատանքներն ու կրած փորձութիւնները ի վերջոյ որպէս միջոց ու պատճառ օգնեցին իրեն՝ մշակելու իր մէջ առաքինութեանց լուսապատկերը, որպէսզի ամբողջ մարդկութեան պատմութեան մէջ ըլլայ ամենափառաւորեալ մարդկային էակը։*

Եկեղեցին կը դաւանի, որ Մարիամ անարատութեամբ յղացաւ Քրիստոսը, որովհետեւ Սուրբ Հոգին իրեն եկաւ եւ մաքրեց անոր արգանդը, իսկ Քրիստոսի Մարիամէն առած արեան մէջ ապականութիւն չկար։ Այդ պատճառով կ՚ըսենք, որ Քրիստոս անարատութեամբ ծնաւ եւ ոեւէ մարդու նման չժառանգեց Ադամական մեղքը, ինչպէս Սուրբ Ներսէս Շնորհալի Հայրապետ կ՚ըսէ. «Սկիզբէն իսկ Քրիստոս անապական էր, որովհետեւ իր ծնունդը առանց սերմի՝ անարատ Կոյսէն կատարուեցաւ»[45]։

Այս կէտին մէջ կը կայանայ Ուղղափառ ուսուցման կառչուածութիւնը, որուն տարբերութիւնը մեծ է։ Կամ այն է, որ Քրիստոս ի՛նք է միակ Փրկիչը եւ կամ ալ՝ ոեւէ մէկը կրնար ըլլալ։ Ահաւասիկ այն հարցը, որ անմիջականօրէն կապուած է աստուածային փրկութեան. իրողութիւն, որ վտանգ կը սպառնայ Ուղղափառ վարդապետութեան եւ ուսուցման։ Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցին կը մերժէ ընդունիլ Սուրբ Կոյս Մարիամի իր ծնողքէն՝ Յովակիմէ եւ Աննայէ անարատ յղութիւնը, որովհետեւ ատիկա ուղղակիօրէն վտանգ կը սպառնայ փրկութեան կոչումին, ինչպէս նաեւ՝ Քրիստոսի իբրեւ Փրկիչ ունեցած դերին ու դիրքին։ Որովհետեւ Քրիստոս ի՛նքն է միակ Փրկիչը եւ միայն իրմով կրնանք փրկուիլ[46]։ *Ասիկա Աստուծոյ խօսքն է, ինչպէս նաեւ՝* «բոլոր մարդիկը մեղանչեցին եւ Աստուծոյ փառքէն զրկուած կը մնան»[47]։

ՄԱԿԱՐ ԵՊՍ. ԱՇԳԱՐԵԱՆ

(*Շար.* 8)

---

[45] S. Nersēs the Gracious, p. 109.

[46] (*Գրծ* 4.12)։

[47] (*Հռ* 3.23)։

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ

«ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԽՈՐԻՆ, ԱՆՀԱՍ, ԱՆՍԿԻԶԲՆ» ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՒԱՏԱՅԵԱԼԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՎՐԱՅ

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇՆԵՐԸ

Արտաքուստ Քրիստոսի ներկայութիւնը ամէնից ընորոշ չեչտւում է վերոյիշուած պահերին, ինչպէս Նախասրբելոց Պատարագի «Մուտքի» կամ «Վկայակոչման» պահին՝ սովորական պատարագներում։ Պատարագն իրականացւում է որպէս խորհրդաւոր դրամա, երբ ներկայացւում է Քրիստոսի կեանքի հիմնական դրուագները։

Սուրբ Թէոդորոս Ստուդայթն (759-826) *առանձնակի պատկերաւորութեամբ է ներկայացնում յիշեալ պատարագը. «այս խորհուրդը ամփոփում է ողջ տնօրինութիւնը Աստուծոյ»*[1]*։ Ս. Պատարագի զոյգ թեմաները Քրիստոսի «մարդեղութիւն»ն ու «վախճանաբանութիւն»ն են (Երկրորդ Գալուստ)։ Սրբազան Պատարագի բառերով՝ «իսկ ի վախճան աւուրց այսոցիկ զբովանդակ իսկ պարտեաց մերոց խզեալ զդաղանիք ետուր մեզ զորդիդ քո միածին... զի եղեալ հաւաստեաւ եւ առանց ցնորից մարդ, եւ անչփոթ միաւորութեամբ մարմնացեալ յաստուածածնէն եւ ի սուրբ կուսէն Մարիամայ ճանապարհորդեաց ընդ ամենայն կիրս մարդկային կենցաղոյս առանց մեղաց եւ յաշխարհակեցոյց եւ յառիթն փրկութեան մերոյ եկեալ կամաւ ի խաչն, առաքեալ զհացն սուրբ...»*[2]*։ Այս երկու աստուածաբանական թեմաներից ամենաարտայայտիչը «մարդեղութիւնն» է, որը պատկերում է Քրիստոսի կեանքը ծնունդից մինչեւ համբարձում։*

Պատարագի սկիզբը Գուչակումներ Քրիստոսի ծննդեան մասին Հին Կտակարանից։

Մուտք Ճաշու (Փոքր Մուտք) Քրիստոսի մկրտութիւնը։

Աւետարանի Ընթերցուածքներ Քրիստոսի քարոզչութիւնը Գալիլիայում։

Մեծ Մուտք/Վերաբերութիւն Մուտք Երուսաղէմ, չարչարանք, թաղում։

Սրբագործում/Յիշատակն Յարութիւն, Հոգեգալուստ, Համբարձում։

Վախճանաբանական սխեմայի կենտրոնում ընկած է Երկրորդ Գալուստը։

---

[1] Roth, C.P., *On the holy icons*, St vladimir's Seminary Press, New York, 1981, p.30.

[2] Տիրան Արբ. Ներսոյեան, նոյն տեղում, [Յիշատակն] էջ 74։

Պատարագի սկիզբը Հին Կտակարանեան գուշակութիւններ. Քրիստոսի ծնունդը։

Մուտք Ճաշու/Փոքր Մուտք Զարչարանք, Յարութիւն եւ Համբարձում։

Աւետարանի Ընթերցուածք Երկրորդ Գալուստ։

Մեծ Մուտք/Վերաբերութիւն Աստծոյ տեսիլքը գալիք ժամանակներում։

Սրբագործում/Վերաբերութիւն Միութիւն Աստծոյ հետ յաւիտենականութեան մէջ[3]*։*

Այս սիմբոլիկ նախագիծը մեզ հասած պատարագի տեքստն է՝ որոշ քարոզների, աղօթքների եւ երգերի յաւելումներով «յաւուր ըստ պատշաճի»։ Պատարագի պաշտամունքը յայտնութիւնն է «երկինք ի վրայ երկրի»՝ ապաժամանակեայ իրողութիւնների առկայութիւնը ժամանակաւորի մէջ։

ՄԱՄՆԱԿԻՑ ԵՒ ԲԱԺԱՆԱԿԻՑ ԱՐԱՐՈՂՈՒՄՆԵՐԻՆ

Այժմ կը ցանկանանք անդրադառնալ մի երկրորդ հարցի։ Պատարագին ներկայ հաւատացեալը, որը մատուցւում է «բոլորի անունից եւ բոլորի համար», իրեն պէտք չէ համարի որպէս հանդիսատես եւ ոչ էլ կամաւոր ականջալուր։ Այս մասնակցութիւնը նախ պիտի լինի «հոգւով եւ ճշմարտութեամբ»։ Ամէն հաւատացեալ պէտք է ընդունի եւ զգայ, որ պատարագիչ քահանան աղօթք է մատուցում իրենց անունով։ Պատարագի առաջին աղօթքը հաստատում է այս կարեւոր հանգամանքը. «որ հասարակաց զայս եւ միաձայն մեզ ամենեցուն ուսուցէր աղօթել, եւ զերկուց եւ զերիս միաձայնելոց յանուն քո զխնդրուածս պարգեւել խոստացար»։ Այս սկզբունքը հաստատելուց յետոյ, պատարագիչն իր բոլոր աղօթքներն ու մաղթանքները մատուցում է բոլորի անունից՝ «արժանի արարեր զմեզ զնուաստացեալ եւ զանարժան ծառայիս քո ի Ժամուս յայսմիկ… պահեա զմեզ… սրբեա զհոգի եւ զմիտս մեր… հաղորդս արա եւ զմեզ Տէր»։ Հայոց եկեղեցու պատարագամատոյցի մէջ բոլոր մաղթանքները կատարւում են ի դիմաց ողջ հասարակութեան։

«Սուրբ եկեղեցեաւս աղաչեսցուք զՏէր, զի սովաւ փրկեսցէ զմեզի ի մեղաց եւ կեցուսցէ շնորհիւ ողորմութեան իւրոյ» կամ՝

«Վասն Սրբուհւոյ Աստուածածնին բարեխօսութեանն, Տէ՛ր, ընկեալ զաղաչանս մեր եւ կեցո՛ զմեզ» եւ կամ՝

«Սուրբ խաչիւս աղաչեսցուք զՏէր, զի սովաւ փրկեսցէ զմեզ ի մեղաց, եւ կեցուսցէ շնորհիւ ողորմութեան իւրոյ»։

Սուրբ Յովհաննէս Ոսկերերան Հայրապետը, Սուրբ Պատարագը հասարակաց աղօթք լինելու համոզումը աստուածաբանօրէն հիմնաւորում է հետեւեալ բառերով. «Ի տարբերութիւն Հին Կտակարանի սովորութեան, ուր քահանան ճաշակում է հացի մի մասը եւ միւսը հրամցնում ժողովրդին, եւ ժողովրդին արգիլուած

---

[3] «Վախճանաբանական» վերլուծութիւնը վերագրւում է Սուրբ Մաքսիմոս Խոստովանողին (մ. 662) եւ Սիմէոն Թեսաղոնիկեցուն (1416–1429)։ Տե՛ս Bornert R. “Les commentaries byzantines de la divine liturgie du VIIe au XVe siècle”, Paris, 1966.

էր ճաշակել նոյն գոհից։ Բայց այժմ կացութիւնը տարբեր է. «Մի մարմին» եւ «Մի բաժակ» է մատուցւում. «ըստ ամենայնի եւ յաղագս ամենեցուն»։ «Ողջոյն տուք միմեանց ի համբոյր սրբութեան»ի պահին ամբողջ եկեղեցին ողջունում է Քրիստոսի ներկայութիւնը երբ սկիհն դրւում է Սուրբ Սեղանի վրայ։ Յովհաննէս Ոսկեբերանը շարունակում է իր մեկնութիւնն ասելով, որ ժողովուրդը համաձայն է այս ընկալումին եւ տալով իր հաւանութիւնն ասում է. «Եւ ընդ հոգւոյդ քում» եւ «արժան է եւ իրաւ», որից յետոյ միայն պատարագիչը սկսում է «Գոհութեան Աղօթք»ը[4]։ Վերոյիշեալ Յովհան Մանդակունի ճառից մէջբերումը տեղին է կրկնել այստեղ. «Եւ մեք ճշմարիտ հաւատով զՔրիստոս իմանամք ի վերայ սեղանոյն, ի նա մերձենամք»։

Սուրբ Պատարագի բոլոր մեկնիչները միաբերան հաստատում են այն կարծիքը, որ քահանայի համար անկարելի է Սուրբ Պատարագը մատուցել առանձին. դրա համար նա պէտք է երաշխաւորի հասարակութեան դինամիկ մասնակցութիւնը։ Բոլոր արեւելեան աստուածաբանների կարծիքով Սուրբ Պատարագը հաւաքական պաշտամունք է, որին ամբողջ եկեղեցին է մասնակցում։ Դրա համար «Վերակոչման աղօթքի» մէջ պատարագիչ հոգեւորականը իրեն հաւասարեցնում է հաւատացեալների հետ, ասելով՝ ո՛չ «ես», այլ՝ «մենք», «երկրպագանեմք եւ աղաչեմք», «խնդրեմք», «առաքեա ի մեզ», «զէակից Սուրբ Հոգիդ»։ Սակայն հոգւով մասնակցութեանը, պէտք է ընկերանայ նաեւ ձայնով մասնակցութիւնը։ Եկեղեցու մէջ հաւատացեալները մեղմ ձայնով կարող են ձայնակցել դպիրներին, առանց նրանց խանգարելու։ Իսկ պատարագչի աղօթքները աւարտւում են հաւատացեալների միաբերան «ամէն»ներով։ Սրանից կարելի է նաեւ ենթադրել, որ հաւաքական երգեցողութիւնը շատ վաղ շրջանից դարձել էր անընդունելի[5]։ Անհրաժեշտ է նշել, որ հաւատացեալներն ընդունում են, որ կրօնական պաշտամունքը երգահանդէս չէ եւ ոչ էլ թատերական ներկայացում։ Պատարագը խորհուրդ է եւ պէտք է կատարուի հասարակութեան մասնակցութեամբ։

Այժմ աւելի հանգամանօրէն պիտի անդրադառնանք Սուրբ Պատարագի հինգ պահերին, որոնք մասնաւոր նշանակութիւն ունեն։ Դրանք են՝ խաղաղութիւնը ողջոյնը, հաւաքական երգեցողութիւնը, ծածուկ աղօթքները, վարագոյրի կիրառութիւնը եւ հաղորդութիւն վերցնելու յաճախականութեան հարցը։

Յովհաննէս Ոսկեբերան Հայրապետը վերը մէջբերուած հատուածի մէջ յայտնում է, որ Խաղաղութեան համբոյրը պիտի փոխանցուի ողջ ժողովրդին։ Այսօր, Ողջոյնի համբոյրը, ի տարբերութիւն հայոց պատարագին, որտեղ եկեղեցու դասում կանգնած հոգեւորականը ստանում է սարկաւագից եւ փոխանցում ժողովրդի ներկայացուցչին, բիւզանդական պատարագում միայն տրւում է հոգեւոր դասին։ Այս ստիպում է մտածել, որ բիւզանդական պատարագում հասարակութեան մասնակցութիւնը դադարում է 7-րդ կամ 8-րդ դարում, իսկ հայոց

---

[4] John Chrysostom, *In epist secund ad Corinth*, p. 61, XVIII, col. 527.

[5] Hussey J.M and P.A. McNulty, նոյն տեղում, pp. 50-51.

եկեղեցին շարունակել է հին աւանդոյթը[6]։

Իսկ երգեցողութեան պարագային, Յովհաննէս Ոսկեբերանի գրութիւններից պարզ է դառնում, որ սկզբնական շրջանում երգեցողութեան մասը կատարւում էր սարկաւագների եւ հաւատացեալների միջեւ[7]։ *Բայց այսօր բոլոր Ուղղափառ եկեղեցիներում երգեցողութիւնը կատարւում է երգչախմբի եւ սարկաւագի միջեւ։ Յստակ չէ, թէ այս սահմանափակումը ե՞րբ տեղի ունեցաւ։ Թէոդոր Բալսամոն* (12-*րդ դար*), *դպիրի պաշտօնին անդրադառնալիս աւելացնում է, որ «արգիլուած չէ, որ աշխարհականներն էլ մասնակցեն երգեցողութեան»*[8], *բայց սրանից չի կարելի եզրակացնել, որ աշխարհականներն օգտուեցին այս առիթից։ Նիկողոս Կաբասիլասն* (14-*րդ դար*), *իր Պատարագի մեկնութեան մէջ գրում է, որ «Գոհաբանութեան» աղօթքից յետոյ «բոլոր հաւատացեալները միաբերան աւելացնում են «Ամէն»*[9]։ *Այս ակամայից մտածել է, որ արդէն* 14-*րդ դարում հաւատացեալների մասնակցութիւնը գնալով սահմանափակւում էր։ Սա մի հանգամանք է, որ անկարելի է անտեսել, քանի որ այն լուրջ ազդեցութիւն ունեցաւ պատարագի վրայ։ Սկսած* 7-*րդ դարից, պատարագիչի աղօթքների թիւը, որ սկսուեցին արտասանուել «ծածուկ», աւելացան. եւ այս ինքնաբերաբար նուազեցրեց հաւատացեալների պաշտամունքի ըմբռնողութիւնը*[10]։ *Բայց նոյնիսկ, եթէ աղօթքի բառերը լսելի չեն, պատարագչի շարժումներին ուշադրութիւն դարձնելը ինչ որ չափով օգնում է հաւատացեալին հետեւելու պատարագին։ Յուստինիանոս կայսրը պարտաւորուած է զգում կանոն սահմանել, արգիլելու «Գոհութեան» աղօթքը «ծածուկ» արտասանել. «պատուիրում ենք բոլոր եպիսկոպոսներին եւ քահանաներին «Գոհութեան»* (Anaphora) *աղօթքը չարտասանել ծածուկ, այլ միաձայն, որ լսելի դառնայ ողջ հաւատացեալներին»։ Այս օրէնքը անօգուտ եղաւ։ Ուշագրաւ է, որ* 8-*րդ դարի երկրորդ կէսին, Բարբէրինի ձեռագիրը ծանուցում է, որ «Գոհութիւն» աղօթքը պէտք է արտասանել «ծածուկ»* (Mistikos), *իսկ* 14-*րդ դարի հեղինակ՝ Կաբասիլասն ընդունում է, որ պատարագչի որոշ աղօթքներն անլսելի պիտի մնան հաւատացեալին։ Հաւատացեալի տեսանկիւնից սա մեծ զրկանք է, որովհետեւ պատարագչի ծածուկ արտասանած աղօթքներն են, որ պարունակում են Սրբազան Պատարագի աստուածաբանական ուսուցմունքը։ Թէեւ հաւատացեալին լսելի չեն պատարագի աղօթքների մեծ մասը, սակայն արդեո՞ք նա չի տեսնում կատարուածը Սուրբ Սեղանի վրայ։ Ո՛չ միշտ։ Վարագոյրների գործածումը*

---

[6] Kucharek Casimir, *The Byzantine-Slav liturgy of St John Chrysostom. Its origin and evolution.* Alleluia Press, 1971, p. 536. Բայց կարելի է հանդիպել վկայութիւնների, որ «Ողջոյն»ը տրւում էր ժողովրդին մինչեւ 10-դ դար։

[7] John Chrysostom, *Homillia in Psalmam CXVII*, p. 55, 1 col. 328.

[8] Theodore Balsamon, *In Can. XV Conc. Laod.*, p. 137, col. 1361 A.

[9] Hussey and McNully, նոյն տեղում, pp. 50-51.

[10] Յուստինիանոս կայսրը (Յ.Ք. 565) իր Novella-ում հրահանգում է եպիսկոպոսներին եւ քահանաներին «Գոհութիւնները» արտասանեն ոչ ծածուկ, այլ հաւատացեալներին լսելի ձայնով. տե՛ս Justinian, *Novella* 137, 6։ Բայց այս հրահանգը մնաց անազդեցիկ։ Աւելի ուշ, 8-դ դարի Barberini ձեռագրի նօթագրութիւնները պատուիրում են, որ «Գոհութիւնները» ասուեն ծածուկ (mystikous). տե՛ս Brightman F.E., *Liturgies*, p. 476.

Սուրբ Սեղանը ծածկելու համար յիշատակւում է բիւզանդական աղբիւրներում դեռեւս չորրորդ դարում, ինչպէս՝ Յովհաննէս Ոսկեբերանը Անտիոքում, Աթանաս Աղէքսանդրացին Եգիպտոսում եւ Գրիգոր Նազիանզացին Պոնտոսում[11]*։ Դժուար չէ նկատել, որ վարագոյրի կիրառութիւնը վարագուրում է պատարագի մի քանի խորհրդաւոր պահեր, ինչպէս՝ «Լրման», «Առաջադրութեան», «Թաթախման» եւ «Գոհաբանութեան» պահերը, մինչդեռ մնացած ժամանակներում հաւատացեալները տեսնում են այն ամէնը, որ տեղի է ունենում Սուրբ Խորանի վրայ։ Բիւզանդական եկեղեցում իկոնոստասիսի* (templon) *կիրառումը կատարւում է յետ բիւզանդական շրջանին։ Այս կապակցութեամբ մի կարեւոր աստուածաբանական կէտ պէտք է բարձրացնել. մինչդեռ արեւմտեան մտածողութեան մէջ վարագոյրը կամ «իկոնոստասիսը» արգիլում է հաւատացեալներին տեսնելու պատարագի որոշ հատուածները, իսկ արեւելեան քրիստոնեաների ըմբռնողութեան իկոնոստասիսը «ոչ մի բան չի քօղարկում հաւատացեալից», գրում է ռուս քահանա եւ մաթեմատիկոս՝ Պաւել Ֆլորենսկին* (1882-1943)*։ «Դա վերստին ընդգծում է խորհրդականութիւնը» (միստիկ). այն դրսեւորում է հաւատացեալին յերախայից եւ թերահաւատից երկրի ներառնումը երկնքի։ Դա յայտարարում է նրանց Երկնից Արքայութեան գոյութիւնը»*[12]*։*

Որքա՞ն է ճիշտ ասել, որ հաւատացեալների ակտիւ մասնակցութիւնը պատարագին պայմանաւորուած է, թէ հաւատացեալը որքան յաճախ է հաղորդութիւն վերցնում։ Նախա-կոստանդիանոսեան եկեղեցում ենթադրւում էր, որ հաւատացեալներն ամէն կիրակի հաղորդւում էին, իսկ ըստ Տէրտուղիանոս Հայրապետի (160-225) *վկայութեան, հաւատացեալներին թոյլ էր տրւում Սրբացուած Հացը տուն տանել շաբաթուայ ընթացքին, իրենք զիրենք հաղորդելու նպատակով*[13]*։ Մէջբերենք Հիպպոդիտոս Հայրապետի հրահանգը, որով նա զգուշացնում է հաւատացեալներին, որ Սրբութիւնը պէտք է «պահել ապահով՝ չթողնելով, որ այն կեր դառնայ մկներին կամ այլ կենդանիների»*[14]*։ Նախնական եկեղեցում ամէն օր հաղորդուելու հասարակութեան ճաշակը շարունակուեց մի քանի դար եւս, Կոստանդիանոս կայսրի դարձից յետոյ եւ մասնաւորապէս վանական շրջանակներում։ Չորրորդ դարի աւարտին հաղորդութիւն վերցնելը սկսեց դառնալ աւելի պակաս յաճախակի, որովհետեւ եկեղեցու ուսուցմունքի շեշտը խորհրդին մօտենալ «զգուշութեամբ, ահիւ եւ երկիւղիւ»*[15] *եւ նաեւ վերցնելը դժուարացնող պայմանների ներդրումը՝ ինչպէս խիստ ծոմապահութիւնը բաւարար հող ու հիմք դարձան է՛լ աւելի յարգանք ու պատկառանք ցուցաբերելու խորհրդի հանդէպ։*

---

[11] Brightman F.E., *Liturgies*, pp. 476(8), 506(17), 523(43).

[12] Florensky P., *"On the icon", Eastern churches Review* 8 (1976), pp. 16–17.

[13] Tertullian, *A son epouse*, ed. and trans. C. Mumer, Paris, 1980.

[14] The treatise on the Apostolic Tradition of St Hippolytus of Rome, ed. G. Dix, 2nd ed., London, 1968, XXXII, 2, p. 59.

[15] Bishop E., *'Fear and awe attaching to the Eucharistic service'* in R.H. Connolly (ed), Liturgical homilies of Narsai, Cambridge, 1909, pp. 92–97; A.J. Peeler, *The place of Christ in liturgical prayer*, London, 1965, pp. 245–51.

Սուրբ Ամբրիոս Միլանցի Հայրապետն (մ. 397) ակնարկում է, որ յոյները միայն տարին «մէկ անգամ են մերձենում Սուրբ Խորհրդին»[16]*: Այս վկայութիւնը մերժւում է որպէս չափազանցութիւն, թէեւ Յովհաննէս Ոսկեբերան Հայրապետը որոշ չափով համամիտ է վերը բերուած կարծիքին իր այս վկայութեամբ. «Շատերը միայն տարին մէկ անգամ են մերձենում Սուրբ Խորհրդին» եւ նաեւ խրատում է՝ «ուրիշներ հաղորդւում են տարին երկու անգամ, իսկ ուրիշներ՝ շատ յաճախակի»*[17]*:*

Այս տեսական շրջածիրի մէջ հետաքրքրական է հինգերորդ դարի Հայոց հայրապետ եւ աստուածաբան Յովհան Մանդակունու (420-490) բացայայտ կեցուածքը Սուրբ Հաղորդութեան մերձեցումի յաճախականութեան խնդրին իր ԻԲ ճառում, որի տիտղոսն է «Վասն զգուշութեամբ եւ երկիւղիւ ի Սուրբ Խորհուրդն մերձենալոյ»[18]*: Ճառի բովանդակութիւնից յայտնի է, որ Սուրբ Խորհուրդը յաճախակի վերցնելու հակադէմ տեսակէտի պատճառով, հետզհետէ նւազում էր հաղորդողների թիւը եկեղեցում ընդհանրապէս եւ նաեւ Հայոց եկեղեցիներում: Յովհաննէս Մանդակունին միակ հեղինակն է աստուածաբանական գրականութեան մէջ, լինի դա արեւելեան կամ արեւմտեան, որ մի ամբողջական ճառ է նուիրել Հաղորդութեան մերձեցումի յաճախականութեան խնդրին*[19]*:*

Այս ճառը մի մասն է խումբ մը ճառերի, որոնց յառաջագրի տողերը յայտարարում են. «Եւ ոմանք յերկիւղածից, որք զահեղ ատենին զահ, զմտաւ ածիցեն, եւ բազում յաւժարութեամբ խնդրէին՝ ոմն վասն պահոց, ոմն վասն աղաւթից, ոմն վասն ողորմութեան եւ որ այլ ինչ պակասութիւն հաւատոց եւ գործոց»[20]*: Ամենայն հաւանականութեամբ ճառերը թղթեր են՝ ուղարկուած այս կամ այն խնդրատուին: Հաղորդութեան նուիրուած ճառը սկսւում է սոսկումի եւ արհաւիրքի պատկերով. «Սոսկան ոսկերք իմ դողութեամբ, եւ սարսափէ անձն իմ*

---

[16] John Chrysostom, *Homilliae in epistolam ad Hebraeos*, p. 63, XVII, 4, col. 131.

[17] Յովհան Մանդակունի, *Տեառն Յովհաննու Մանդակունւոյ Հայոց Հայրապետի, ՃԱՌԲ.* 2-րդ տպգ. Վենետիկ, 1860, էջ164-73: Աշխարհաբար թարգմանութիւն՝ Եղնիկ Վարդապետ Բալայան, Յովհաննէս Մանդակունի Ճառեր, Անթիլիաս- Լիբանան, 1966, Ճառ ԻԲ *«Թուղթ զգուշութեամբ եւ երկիւղով Սուրբ Խորհուրդին մերձենալու մասին»*, էջ 153-161. Հ. Մ. Քենդերեան ըստ բանասիրական տուեալների այս ճառերի հեղինակութիւնը վերագրում է Յովհան Մայրագոմեցուն: Տե՛ս Հ. Մ. Քենդերեան, Յովհան Մայրագոմեցի, Երեւան: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1973. Հեղինակը մերժելով Կ. Տէր-Մկրտչեանի տեսակէտը, յենուելով նոր կոուանների վրայ, փաստում է, որ Յովհան Մանդակունուն վերագրուած «Խրատ Վարուց»ի հեղինակը Յովհան Մայրագոմեցին է (էջ 6):

[18] Զէֆիեան Լեւոն Հ., *«Յովհան Մանդակունիի տեսութիւնը Սուրբ Հաղորդութեան մերձեցումի մասին»,* Բազմավէպ, 1-2 (1974), էջ 129-43 (մասնաւորապէս էջ 133): Այս յօդուածը լոյս է տեսել նաեւ հեղինակի *«Բաց մեզ, Տէր»* կամ «Երթուղիի մը հանգրուաններ» հատորին մէջ, Պէյրութ, 1987, էջ 145-52:

[19] Քյոսեյան Հ. Հ., *«Նորայայտ ճառ Սուրբ Հաղորդութեան մասին»*, Էջմիածին ԱԲԳ (1993), էջ 102-04: *«Եղիշէ Վարդապետի ասացեալ վասն Հաղորդութեան»* ճառը Մատենադարանի համար 944 ձեռագրում ընդօրինակուած 1431 թ. հերթում է Հայր Լ. Զէֆիեանի կարծիքը, որ Մանդակունին «միակ եկեղեցական հեղինակն է, ըլլայ հայ թէ օտար, որ բացայայտօրէն խնդրոյ նիւթ կ'ընէ Հաղորդութեան մերձեցումի յաճախութիւնը, ամբողջ ճառ մը նուիրելով այս հարցին»: Տե՛ս էջ 133:

[20] Յովհան Մանդակունի, Ճառք, էջ 165:

հիացեալ՝ յորժամ յիշեմ զմերձաւորութիւն ահագին եւ մեծ խորհրդին… կամիմ մերձենալ ի փափագելին, եւ անարժանութիւնս իմ արգելու։ Մերժել հեռանալ՝ այս կորուստ է հոգւոյս»[21]։ *Հակառակ այս «ահաւոր» պատկերին, ճառասացը ճանաչում է կանոնական կապը հաղորդութեան խորհրդի եւ քրիստոնէական կեանքի այս ուշագրաւ թելադրանքով. «Զի քրիստոնէութիւն հաւատքն են եւ մկրտութիւն եւ վայելումն Սրբոյ Խորհրդոյն. եւ որ յայսմանէ հեռի է եւ թերի է ի քրիստոնէութենէ. զի ոչ Քրիստոս ի նմա բնակէ եւ ոչ նա ի Քրիստոս. քանզի որ ուտէ, ասէ ի մարմնոյ իմմէ, նա յիս բնակեսցէ, եւ ես ի նմա»*[22]։ *Մանդակունին չեշտում է հաղորդութեան մերձենալու անհրաժեշտութիւնը, բացատրելով, «զի եթէ վստահ ես յարքայութիւնն Աստուծոյ մտանել, անխիղճ ընկալ եւ զհաղորդութիւն խորհրդոյն, իսկ եթէ թերահաւատ ես յարքայութենէն երկնից, ապա եւ անարժան ես եւ Խորհրդոյն Սրբութեան»*[23]։ *Հեղինակը կեղծաւոր է համարում նրանց, որոնք իրենց անարժան են համարում հաղորդուելու. արհամարհում են այն իրողութիւնը, որ «յորժամ Խորհուրդն Սուրբ ի Սուրբ Սեղան ելանիցէ, յայնժամ երկինք բանին ի վերուստ եւ Քրիստոս իջեալ անդր հասանիցէ»*[24] *եւ քննադատում ոմանց անկեղծութիւնն ու հակասութիւնը մատնանշելով, որ «զի յՈւրբաթուն եւ ի Կիրակէին եւ ի տօնս պենտեկոստէիցն եւ զատկացն մի գենումն է, եւ ի նոյն խորհուրդ կատարի. եւ դու ի ժամանակ մերձելոյ՝ սուրբ զմիտս միայն պահես, եւ մինչ աւուրս յերկարաձիգս»*[25]։ *Հաղորդութիւն առնելու յաճախականութեան սովորոյթն արդարացնում է ասելով. «Եթէ արժանաւոր ես Խորհրդոյն, հանապազ վայելեա համարձակ, զի ոգելից եւ քրիստոսազգեաց եւ քրիստոսընկալ լինիցիս. եւ եթէ անարժան ես վարուք, եւ ոչ ի տօն Զատկին ես արժանաւոր»*[26]։ *Ի՞նչ է այդ արժանաւորութեան չափանիշը։ Մանդակունին հասարակական հակասութիւնների խճճուած հանգոյցը լուծելու առաջին պայմանն է համարում, որ մարդն ընդունի իր սահմանափակ ու անկատար վիճակը. «այնպէս պարտի լինել սուրբ, որպէս եւ նայն սուրբ է՝ ըստ մարդկան տկարութեան չափոյ»*[27], *այսինքն լինել սուրբ այնքան, որքան մարդկային անկատարելականութիւնը թոյլատրում է։ Յովհաննէս Մանդակունու ճառը հայ եկեղեցական հայրաբանական գրականութեան համաքրիստոնէական չափանիշներով, նախնական եկեղեցում կարեւոր վկայութիւններից միակն է Սուրբ Հաղորդութեան յաճախականութեան մասին։ Մանդակունին այս ճառով ջանում է աւանդութեանը տալ վարդապետական հիմք։ Յովհան Մանդակունու ճառը մի անկրկնելի աստուածաբանական ընոյթի նշխար է, որը լուսաւորում է հնագոյն դարաշրջանի հոգեւոր կեանքի թաքուն աշխարհը։*

Յովհան Ոսկեբերանի, Յովհան Մանդակունու եւ այլ վաղ շրջանի հայրապետ-

---

[21] Յովհան Մանդակունի, ճառք, էջ 166։
[22] Յովհան Մանդակունի, ճառք, էջ 167։
[23] Յովհան Մանդակունի, ճառք, էջ 167։
[24] Յովհան Մանդակունի, ճառք, էջ 170։
[25] Յովնան Մանդակունի, ճառք, էջ 172։
[26] Յովհան Մանդակունի, ճառք, էջ 166։
[27] Յովհան Մանդակունի, ճառք, էջ 166։

ների գրաքննադատական վկայութիւնների առանցքն այն է, որ մէկից աւելի հանգամանքների պատճառով, դրանցից ամենավճռականը լինելով հաղորդութեանը մերձենալու աստիճանական անյաճախականութիւնը, բացատրում է, թէ ինչու՞ ժամանակի ընթացքին նուազեց պատարագի հասարակական յատկանիշը։ Տարակոյս չկայ, որ Արեւելեան Ուղղափառ եկեղեցիներում պաշտամունքի մասնատումը այնքան չ՝առաջացաւ, որքան Արեւմտեան եկեղեցիներում։ Արեւելեան եկեղեցիներում կարգը չզգացուեց յօրինելու «Ցածր Պատարագ» (Low Mass) *եւ կամ էլ սովորոյթը «անձնական»* (private) *պատարագների։ Ուղղափառ պատարագներին միշտ ընկերակցում է երգեցողութիւնը՝ խնկարկութեամբ, թափօրով եւ ընդհանրապէս, առանց բացառութեան, հանրային միջոցառում է։ Անկախ բոլոր սահմանափակումներին, պատարագի պաշտամունքը, չի կարելի ասել, որ կորցրել է պատարագին մասնակցողներին ներշնչելու միատեղութեան եւ միասնականութեան զգացմունքը։*

Քրիստոնէութիւնը պաշտամունքի կրօնք է։ Եկեղեցին նախ եւ առաջ հաւատացեալների հաւաք է, որտեղ պաշտամունքը դիտւում է առաջնակարգ, իսկ դաւանանքը եւ կարգապահութիւնը՝ կարեւոր եւ անհրաժեշտ մաս։ Պատարագը հայ հաւատացեալի համար մնում է այն միջոցը, որը Գրիգոր Նարեկացու ընութագրումով «զանառակ որդին մերձեցոյց ի հայրենի ժառանգութիւնն եւ զպոռնիկսն յառաջացոյց յերկնային արքայութիւնն արդարոցն երանութեան» (*Գրիգոր Նարեկացի, Բան ԼԴ, «Աղօթք ի Հոգին Սուրբ»*)։

ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(*Շար 3 եւ վերջ*)

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ*

Առաքինութիւն (virtue) եւ մոլութիւն (Vice). *արդարեւ, երկու հականիշ հասկացութիւններ՝ զորս առանձին - առանձին կը ներկայացնեմ։*

1.– ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ

***Առաքինութիւնը** բարոյական դրական յատկանիշ, «բարի» նկարագիր ու բարոյական արժէք է։ **Առաքինութեան** հականիշն է մոլութիւնը կամ կրօնական հասկացողութեամբ՝ մեղքը։*

Առաքինութիւնը**, յունարէնի մէջ օգտագործուած* “aretê” *բառն է, որ կու տայ որակաւոր արժէքի, ճարտարութեան ու պիտանիութեան իմաստը, յունարէնի իմաստին կը հետեւի գերմաներէն՝* “Tugend” *բառը։ **Մինչ** անոր լատիներէն հոմանիշ* “virtus” *բառը կը նշանակէ բարի յատկանիշ, ճարտարութիւն ու քաջարիութիւն։ **Անգլերէն “virtue” *(**առաքինութիւն**) բառի ծագումը լատինական է։*

***Առաքինութիւններու** վրայ հիմնուած բարոյական տեսութիւնը կը կոչուի «**առաքինութեան** բարոյագիտութիւն», որուն մասին հարկ է առանձնաբար անդրադառնալ։*

***Հնադարեան** ժամանակներուն, ազնուապետական խաւի ծնողներ **առաքինութեամբ** կը դաստիարակէին իրենց զաւակները։ **Այդ** շրջանի փիլիսոփաներուն, **օրինակ Սոկրատէսի** (**յուն.**՝* Sôkratês, 470 – 399 *Ք.ա.*), *եթէ հարցուէր, թէ «ինչպէ՞ս պէտք է կեանքը վարել եւ վերջապէս երջանիկ ըլլալ», կը պատասխանէր՝ «**առաքինութեամբ**»։ **Նոյն** ժամանակաշրջանին, **Սոկրատէսի** աշակերտ՝ **Պլատոն** (**յուն.**՝* Platon, 427 – 347 *Ք.ա.*) *կը հաստատէ չորս գլխաւոր առաքինութիւնները.-*

- Իմաստութիւն (*յուն.՝* sophía, *լատ.՝* sapientia, *անգլ.՝* Wisdom, *գերմ.՝* Weisheit),
- Արիութիւն (*յուն.՝* andreía, *լատ.՝* fortitudo, *անգլ.՝* Fortitude, *գերմ.՝* Tapferkeit),
- Զափաւորութիւն կամ խոհեմութիւն (*յուն.՝* sôphrosynê, *լատ.՝* temperantia, *անգլ.՝* Temperance, *գերմ.՝* Mäßigung) *եւ*

---

* Քաղուած, հեղինակի՝ «Բարոյագիտութիւն – փիլիսոփայական ակնարկ –» աշխատասիրութենէն։

● Արդարութիւն (*յուն.՝* dikaiosynê, *լատ.՝* iustitia, *անգլ.՝* Justice, *գերմ.՝* Gerechtigkeit)։

Այնուհետեւ, Պղատոնի աշակերտ՝ Արիստոտէլ (յուն.՝ Aristotélês, 384 – 322 *Ք.ա.) առաքինութիւնները կը բաժնէ երկու խումբի.-*

Ա. Տեսական *(կամ տրամաբանական) առաքինութիւններ, որոնք կը յառաջանան հոգիի բանական մասէն, ինչպէս օրինակ՝* բանականութիւն, գիտութիւն, իմաստութիւն, խոհեմութիւն, արուեստն ու ըմբռնումը. *եւ*

Բ. Բարոյական *(կամ նկարագրային) առաքինութիւններ, որոնք կը յառաջանան հոգիի ոչ-բանական մասէն, ինչպէս օրինակ՝ արդարութիւն, արիութիւն, առատաձեռնութիւն, վեհանձնութիւն, բարեկամութիւն (ընկերութիւն), ճշմարտացիութիւն, սիրալիրութիւն, ներողամտութիւն եւ ճարտարութիւն։*

Արիստոտէլի համաձայն՝ առաքինութիւնները եւ բարոյական «բարի» վարուելակերպը կարելի է սորվիլ դաստիարակութեան ճամբով, եւ ժամանակի ընթացքին գանոնք սովորութեան վերածել։ Այլ խօսքով, դէպի «բարին» ուղղուած դաստիարակութիւնը կը զարգացնէ անհատի բարոյական գգայունութիւնը եւ իր բարի անդրադարձը կ'ունենայ անհատի վարմունքին ու վարուելակերպին վրայ։ Առաքինութիւններու իւրացման պարագային, անհատը «բարի»ն իրագործելու (բարեգործելու) կարողութիւնը կ'ունենայ, վարմունք մը, որ այնուհետեւ կը կատարէ ներքին համոզումով եւ մեծ հաճոյքով։ Այստեղ հաճոյքը, Արիստոտէլի համաձայն, վարմունքի մը նպատակը չէ, այլ՝ յարակից կամ զուգընթաց երեւոյթ է։

Բարոյական առաքինութիւններու պարագային Արիստոտէլ կը չեշտէ անոնց «միջին չափանիշը» (կամ «ոսկեայ միջին»ը)։ Օրինակ առատաձեռնութիւնը միջին չափանիշն է՝ շռայլութեան եւ ժլատութեան։ Արիստոտէլի այս «միջին չափանիշը», սակայն, անորոշ հասկացութիւն մըն է եւ բարոյագիտութեան հիմնաւորման ու բարոյագիտութեան տեսութիւններու պարագային կը հանդիպի որոշ դժուարութիւններու, որոնց մասին պէտք է անդրադառնալ «առաքինութեան բարոյագիտութիւնը» տեսութեան սահմաններուն մէջ։

Քրիստոնէութիւնը, պղատոնեան չորս գլխաւոր առաքինութիւններուն վրայ աւելցուց երեք առաքինութիւններ (ստորեւ անոնք պիտի յիշուին, առանց մանրամասնութեանց).-

● հաւատքը (*յուն.՝* pístis, *լատ.՝* fides, *անգլ.՝* Faith, *գերմ.՝* Glaube),

● յոյսը (*յուն.՝* elpís, *լատ.՝* spes, *անգլ.՝* Hope, *գերմ.՝* Hoffnung) *եւ*

● սէրը (*յուն.՝* agápe, *լատ.՝* caritas, *անգլ.՝* Love, *գերմ.՝* Liebe).

[*Պօղոս առաքեալի Ա. նամակը Կորնթացիներուն, գլուխ՝* 13 / 13]

Քրիստոնէական հասկացողութեամբ վերոյիշեալ երեք առաքինութիւններուն հասնելու համար, սակայն, կարիքը կայ՝ աստուածային ողորմածութեան։ Անոնք, անմիջականօրէն առնչուած են՝ Աստուծոյ հետ.- հաւատք՝ Աստուծոյ հանդէպ, յոյս՝ Աստուծոյ ողորմածութեան հանդէպ եւ սէր՝ առ Աստուած։

Քրիստոնէական առաքինութիւնները կը սկսին Հին Կտակարանի տասնա-

բանեայ պատուիրաններով [*Գիրք Ելից, գլուխ՝* 20 / 2 – 17 *եւ Գիրք Բ. Օրինաց, գլուխ՝* 5 / 6 – 21].-

1. *Ես եմ քու Տէր Աստուածդ, ուրիշ աստուածներ մի՛ ունենար.*
2. *Քեզի համար կուռքեր մի՛ շիներ.*
3. *Աստուծոյ անունը մի՛ չարաշահեր.*
4. *Եօթներորդ օրը սուրբ պահէ՛.*
5. *Պատուէ՛ հայրդ ու մայրդ.*
6. *Մի՛ սպաններ.*
7. *Մի՛ շնար.*
8. *Մի՛ գողնար.*
9. *Սուտ վկայութիւն մի՛ ըներ.*
10. *Ուրիշի ունեցածին մի՛ ցանկար։*

Հին Կտակարանի տասնաբանեայ պատուիրաններուն վրայ կու գան աւելնալ նաեւ Նոր Կտակարանի Լերան քարոզի մէջ յիշուած առաքինութիւնները [*Աւետարան ըստ Մատթէոսի, գլուխ* 5 / 3 – 11 *եւ Աւետարան ըստ Ղուկասի, գլուխ* 6 / 20 – 49].- արդարութիւն, գթասրտութիւն, խաղաղասիրութիւն, հեզութիւն (խոնարհութիւն) ու բարեպաշտութիւն։ *Նոր Կտակարանի մէջ կը գտնենք նաեւ՝* ողորմութիւն ընելու, աղօթելու եւ ծոմապահութեան առաքինութիւնները։

Հետագայ միջնադարեան ազնուականութիւնը առաքինութիւն կը համարէր նաեւ հետեւեալները.- ասպետական քաղաքավարութիւնը, կնամեծարութիւնը, անկեղծութիւնն ու վստահելիութիւնը։

Քաղաքացիական (քաղքենի) առաքինութիւններ կը նկատուին.- աշխատասիրութիւնը, ճշդապահութիւնը, մաքրասիրութիւնն ու խնայասիրութիւնը։

Առաքինութիւններ կը նկատուին նաեւ.- Համբերութիւնը, հաւատարմութիւնը, հնազանդութիւնը, անաչառութիւնը, անշահախնդրութիւնը, ուղղամտութիւնն ու կարգապահութիւնը։

ՊՂԱՏՈՆ եւ ԱՐԻՍՏՈՏԷԼ

Որոշ մանրամասնութեամբ կը ներկայացնեմ Պղատոնի հաստատած վերոյիշեալ չորս գլխաւոր առաքինութիւնները.- իմաստութիւն, արիութիւն, չափաւորութիւն (կամ խոհեմութիւն) եւ արդարութիւն։

1. Իմաստութիւն

Իմաստութիւնը՝ իմացութեան բարձր աստիճանն է, որով կ՚ուղղուի բանականութիւնը։ Արդէն փիլիսոփայութիւնը (*յուն.՝* philo-sophía) *բառացի նշանակութեամբ իմաստութեան սէրն է։ Իսկ հնադարեան յունական բարոյագիտութիւնը, նոյնինքն իմաստութեան ուսմունքն է՝ իմաստուն է այն մարդը, որ ատակ է բարի ու արդար ըլլալու եւ անոնցմով երջանիկ կեանք մը ապրիլու։ Իմաստութիւնը կը*

սկսի Սոկրատէսի մէկ նշանաւոր խօսքով՝ «Գիտեմ, որ ոչինչ գիտեմ»։ Արիստոտէլի համաձայն, իմաստութիւնը երկու ծայրայեղութիւններու «ոսկեայ միջին»ը գտնելու կարողութիւնն է։ Իսկ Եպիկուրոսի համաձայն, երջանիկ է միայն իմաստուն եւ առաքինութիւններու տէր մարդը, որովհետեւ իմաստութեամբ կարելի է հասնիլ՝ ներքին աշխարհի անդորրութեան կամ անխռովութեան։

Իմաստութիւնը, զանազան արեւելեան փիլիսոփայութիւններու, կրօններու եւ դիցաբանութիւններու մէջ եւս կեանքի կարեւոր նպատակներէն մէկն է։

Իմաստութեան հետ անմիջական կապ ունին նաեւ խոհեմութիւնը (յուն.՝ phronêsis, *լատ.՝* prudentia, *անգլ.՝* Prudence, *գերմ.՝* Vernunft) *եւ ուշիմութիւնը (յուն.՝* nous, *լատ.՝* intellectus, *անգլ.՝* Intelligence, *գերմ.՝* Verstand)։

Իմաստութեան հականիշ կը նկատուի՝ յիմարութիւնը, որ մոլութիւն մը է։

2. Արիութիւն

Արիութիւնը՝ մարդկային կարողութիւն մը է, որ կը յայտնուի դժուար կացութիւնները անվախօրէն դիմադրելու պարագային։ Նոյնն է պարագան նաեւ պայքարի ընթացքին՝ թէ՛ անհատական եւ թէ՛ հաւաքական մակարդակներու վրայ։ Արիութիւնը կը յայտնուի նաեւ կամքով՝ յաղթահարելու համար մարմնային կամ մտային դժուարութիւնները։ Արիստոտէլի համաձայն, արիութիւնը «ոսկեայ միջին»ն է՝ վայրագութեան եւ երկչոտութեան։

Արիութեան հետ անմիջական կապ ունին նաեւ յանդգնութիւնն ու տոկունութիւնը։

Արիութեան հականիշ կը նկատուի՝ երկչոտութիւնը, որ մոլութիւն մը է։

3. Չափաւորութիւն (կամ խոհեմութիւն)

Չափաւորութիւնը՝ ծայրայեղութիւններէն խոհեմաբար խուսափիլն է։ Օրինակ առնելով հաճոյքը, Արիստոտէլ կը թելադրէր անոր «ոսկեայ միջին»ը՝ ո՛չ անոր չափազանցութիւնը եւ ո՛չ ալ անկէ հրաժարումը։ Առաքինութիւնը ուրեմն պէտք է չափաւոր ու հաւասարակշռուած «միջին»ը ըլլայ, երկու ծայրայեղութիւններու. այլ խօսքով, առաքինութիւնը պէտք է ըլլայ «միջին»ը՝ չափազանց շատին ու չափազանց քիչին։ Օրինակ՝ արիութիւնը, չափաւոր «միջին»ն է երկու ծայրայեղ յոյզերու՝ վայրագութեան եւ երկչոտութեան. կամ վարուելակերպի մը պարագային, օրինակ՝ առատաձեռնութիւնը չափաւոր «միջին»ն է՝ շռայլութեան եւ ժլատութեան։

Չափաւորութիւնը ենթակայական (Subjective) *է եւ կ՚որոշուի բանականութեամբ. այլ խօսքով՝ իւրաքանչիւր անձ կ՚ունենայ իր անձնական չափաւորութեան սահմանները, որոնք կրնան տարբերիլ այլ անձերու չափաւորութեան սահմաններէն։*

Արիստոտէլի համաձայն, գործնական կեանքին մէջ խոհեմութիւնը (կամ չափաւորութիւնը) կարեւոր դեր ունի։ Ան կը յառաջանայ, ինչպէս տեսանք, հոգիի բանական մասէն եւ կը պատկանի տեսական (կամ տրամաբանական) առաքինու-

թիւններու խումբին։ Խոհեմութիւնը սերտ առնչութիւն ունի իմաստութեան հետ։ Խոհեմութիւնը, որպէս մտային կարողութիւն, հարկաւոր է, որպէսզի գործնական կեանքին մէջ, որոշումներ առնենք, միշտ նպատակ ունենալով՝ «լաւ կեանքն ու երջանկութիւնը»։ Խոհեմութեամբ պէտք է ընտրել՝ «միջինը»։ Խոհեմութեամբ պէտք է ընտրել նաեւ ա՛յն ուղին, որ մեզ դէպի առաքինի նպատակի մը կ՚առաջնորդէ։

Միջնադարեան քրիստոնէական խորհրդապաշտութիւնը (Mysticism) *չափաւորութիւնը կը նկատէր՝ «մայր առաքինութեանց»։*

Չափաւորութեան հետ անմիջական կապ ունին նաեւ ժուժկալութիւնը, համեստութիւնն ու զգուշութիւնը։

Չափաւորութեան հականիշ կը նկատուի՝ չափազանցութիւնը, որ մոլութիւն մը՝ն է։

4. Արդարութիւն

Արդարութիւնը Պղատոնի համաձայն, բոլոր առաքինութիւններու գումարն է եւ ճշմարտութեան ու գեղեցկութեան հետ կը կազմէ՝ «բարձրագոյն գաղափարը»։

Արիստոտէլ, արդարութեան պարագային, կը զանազանէր՝ անձնականը եւ ընկերայինը, ինչպէս նաեւ՝ բաշխողականը եւ փոխադարձականը։ Ընկերութեան մը մէջ, «բաշխողական արդարութիւնը» (*լատ.՝* iustitia distributiva) *կը կարգաւորէր իրերու եւ իրաւունքներու արդար բաշխումը, ըստ պահանջքի եւ կարողութեան. իսկ «փոխադարձական արդարութիւնը»* (*լատ.՝* iustitia commutativa) *կը կարգաւորէր մարդոց փոխյարաբերութիւնը, հիմնուելով օրէնքին առջեւ անոնց բացարձակ հաւասարութեան վրայ։*

Արդարութիւնը, իր զանազան իմաստներով, ինչպէս արեւելեան փիլիսոփայութիւններու նոյնպէս եւ զանազան կրօնքներու մէջ ունի դրական բարձր արժէք։

Արդարութեան հականիշ կը նկատուի՝ անարդարութիւնը, որ մոլութիւն մը՝ն է։ Արդարութեան մասին, որպէս հասկացութիւն, տե՛ս նաեւ **ՀԱՍԿ** (2014, *Հոկտեմբեր, էջ՝* 903)։

❀

ՔԱՆԹ

Փիլիսոփայութեան ոլորտէն ներս առաքինութիւնները եւ անոնց առնչուած բարոյագիտութիւնը յաճախ յատկանշական կը նկատուին Պղատոնի ու մասնաւորաբար Արիստոտէլի։ Նաեւ գերման գաղափարապաշտութեան նախահայր Ի. Քանթի (Immanuel Kant, 1724 – 1804) *համար առաքինութիւնները յատկանշական են, որովհետեւ իր բարոյագիտական երկերուն մէջ, Քանթ լայնօրէն կ՚անդրադառնայ «առաքինութեան ուսմունք»ին* (*գերմ. բնագիր՝* “Tugendlehre”, *անգլ.՝* “Doctrine of Virtue”)։ *Մինչ Արիստոտէլի «առաքինութեան բարոյագիտութիւն»ը*

երջանկապաշտական ձգտումի բարոյագիտական տեսութիւն մըն է, Քանթի «առաքինութեան ուսմունք»ը աւելի խստապահանջ բարոյագիտական տեսութիւն մըն է, հիմք ունենալով մարդու ինքնավարութիւնը (որ «ներքին ազատութիւն»ն է) եւ ինքնակամ պարտաւորութիւնը (որ կ'առնչուի «անպայմանական հրամայական»ին, "Categorical Imperative"*-ին)։*

Հետաքրքրական է հաստատել, որ Քանթի յիշատակած առաքինութիւնները չեն յիշուիր Պղատոնի եւ Արիստոտէլի մօտ, որպէս գլխաւոր առաքինութիւններ։ Քանթի համաձայն, մարդու գլխաւոր չորս առաքինութիւններն են.-

- *Իր անձի կեանքին հանդէպ՝ հաւատարմութիւնն ու պահպանումը, որով արգիլուած կը համարուի որեւէ անձնասպանութիւն.*

- *Իր անձին կատարելագործումը, (այլ խօսքով իր տաղանդի զարգացումն ու ծաւալումը) եւ իր արժանապատուութեան պահպանումը, որով արգիլուած կը համարուի որեւէ ստորաքարշութիւն.*

- *Իր անձի եւ այլոց հանդէպ՝ ճշմարտացիութիւնը, որով արգիլուած կը համարուի որեւէ ստախօսութիւն. եւ*

- *Այլոց օգնելու պատրաստակամութիւնը, որ կը բացայայտուի այլոց հանդէպ՝ սիրով (որ իր կարգին կը պարփակէ բարեգործութիւնը, երախտապարտութիւնը եւ համակրանքը), ինչպէս նաեւ յարգանքով ու համերաշխութեամբ, որով արգիլուած կը համարուին որեւէ ատելութիւն, նախանձ, գոռոզութիւն, չարախօսութիւն, չարախնդութիւն, ապերախտութիւն ու հեգնանք։*

Երջանկապաշտական բարոյագիտութեան ոլորտէն ներս, յաճախ կեանքի նպատակ ընդունելով մարդ կը տենչայ՝ հաճոյք, բարեկեցութիւն եւ իշխանութիւն ունենալ։ Այս պարագային, սակայն, չափազանցութեան կամ մոլութեան վտանգը կը սպառնայ, երբ մարդ կ'իյնայ հաճոյապաշտութեան, ընչաքաղցութեան եւ բռնակալութեան գիրկը։ Կանխելու համար վերոյիշեալ վտանգը, Քանթ կը յիշէ **չափաւորութեան առաքինութիւնը,** *որ ինչպէս Արիստոտէլի մօտ տեսանք՝ ծայրայեղութիւններէն խոհեմաբար խուսափելու կարողութիւնն է։ Չափաւորութիւնը նոյնինքն անձնական ծայրայեղ կիրքերու վերահսկողութիւնն* (Control) *է, ինքնազսպումի միջոցով։*

Այսօր, նկատի ունենալով երկրագունդի բնակչութեան արագ աճը եւ համաշխարհայնացման (Globalization) *մարտահրաւէրները, անձնական չափաւորութեան կողքին, անհրաժեշտ է նաեւ համընդհանուր ու հաւաքական չափաւորութիւն մը, համատեղ ու համերաշխօրէն լուծելու համար բնապահպանման, տնտեսական, մշակութային եւ այլ հիմնահարցերը։*

Քանթ առաքինութիւն կը նկատէ նաեւ **բարեգործութիւնն** (Charity) *ու* **համերաշխութիւնը** (Solidarity), *որոնք կրնան սերտ յարաբերութեան մէջ գտնուիլ։*

Քանթի համաձայն, այլոց հանդէպ սէրը պարտաւորութիւն մըն է, նախ եւ առաջ բարեգործութիւն կատարելու ապա այլոց օժանդակութեան համար երախտապարտ գտնուելու, ինչպէս նաեւ այլոց հանդէպ համակրանք տածելու, մաս-

նակից դառնալով անոնց ուրախութեան (խնդակցութիւն) եւ ցաւին (ցաւակցութիւն)։ Մարդասիրութենէ կամ լոկ այլասիրութենէ մղուած բարեգործութիւն կատարող առաքինի մարդը, բարի սամարացիին նման, իր արարքին փոխարէն ոչինչ կ'ակնկալէ։

Համերաշխութեան պարագային, սակայն, փոխադարձութիւն մը կ'ակնկալուի։ Այլ խօսքով, համերաշխութիւն կը նշանակէ՝ ընկերութեան (կամ խմբակցութեան) մը մէջ անհատներու (կամ կողմերու) փոխադարձ օժանդակութեան երաշխաւորութիւնը, մանաւանդ վտանգի կամ այլ դժուարութեանց պարագային, ուր կարելի է նաեւ նկատել՝ անհատներու միջեւ գտնուող զգացական կապ մը, որ կը սատարէ համերաշխութեան։

Յունական դասական փիլիսոփաներու մօտ առաքինութիւն նկատուող **իմաստութիւնն** *ու* **խոհեմութիւնը**, *Քանթի մօտ կը վերածուին բարոյական դատողութեան։ (Այս մասին տե՛ս նաեւ «Բարոյական Դատողութիւն եւ Բարոյական Վարմունք» բաժինը՝ ՀԱՍԿ, 2014 Մայիս, էջ 445։)*

❀

2.– ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Մոլութիւնը, որպէս բարոյագիտական հասկացութիւն, կը նշանակէ մարմնական ու ընազդային վնասակար գրգիռներու ու մղումներու հակում ու ցանկութիւն, որ վերածուած է՝ վատ սովորութեան։ Այլ խօսքով, մոլութիւնը բարոյական ժխտական յատկանիշ է, նաեւ հականիշը՝ առաքինութեան։

Մոլութիւնը, յուն.՝ "kakia", *գերմաներէն՝* "Laster", *կը նշանակէ նաեւ արատ կամ ախտ. իսկ անգլերէնի մէջ՝* "Vice" (*ծագում առած լատիներէնէն՝* "Vitium" *եզրէն*) *կը նշանակէ նաեւ թերութիւն կամ պակասութիւն։*

Աւանդական ու կրօնական իմաստով, մոլութիւնը նոյնինքն մեղքն է (յուն.՝ hamartía, *լատ.՝* peccatum, *անգլ.՝* Sin, *գերմ.՝* Sünde)։

Բարոյագիտութեան մէջ, գլխաւոր եօթը մոլութիւնները, կը համապատասխանեն կրօնական գլխաւոր կամ մահացու եօթը մեղքերուն. կը թուենք զանոնք, իրենց հականիշներով, որոնք առաքինութիւններ են.-

1. **Գոռոզութիւն** (*յոխորտանք*), [*անգլ.՝* Haughtiness, Pride, *յուն.՝* hyperêphania, *լատ.՝* superbia, *գերմ.՝* Hochmut, Eitelkeit], *որ չափազանց հպարտութիւնն է։ Հականիշն է՝ խոնարհութիւնը։*

2. **Ագահութիւն** (*ժլատութիւն*), [*անգլ.՝* Greed, Avarice, *յուն.՝* philargyría, *լատ.՝* avaritia, *գերմ.՝* Habgier, Geiz], *որ չափազանց կծծիութիւնն է։ Հականիշն է՝ առատաձեռնութիւնը։*

3. **Ցոփութիւն** (*տուփոտութիւն*), [*անգլ.՝* Lust, Lewdness, *յուն.՝* porneia, *լատ.՝* luxuria, *գերմ.՝* Wollust], *որ չափազանց շուայտութիւնն ու վաւաշոտութիւնն է։ Հականիշն է՝ ողջախոհութիւնը։*

4. *Զայրոյթ* (*ոխակալութիւն*), [*անգլ.՝* Wrath, Rage, *յուն.՝* orgê, *լատ.՝* ira, *գերմ.՝* Zorn, Rachsucht], *որ չափազանց բարկութիւնը, մոլեգնութիւնն ու վրէժխնդրութիւնն է։ Հականիշն է՝ համբերութիւնը։*

5. *Որկրամոլութիւն* (*շատակերութիւն*), [*անգլ.՝* Gluttony, *յուն.՝* gastrimargia, *լատ.՝* gula, *գերմ.՝* Völlerei, Maßlosigkeit], *որ նոյնինքն ծայրայեղ չափազանցութիւնն է։ Հականիշերն են՝ չափաւորութիւնն ու ժուժկալութիւնը։*

6. *Նախանձ* (*մախանք*), [*անգլ.՝* Envy, Jealousy, *յուն.՝* zelia, phtonos, *լատ.՝* invidia, *գերմ.՝* Neid, Eifersucht], *որ չափազանց խանդն ու ատելութիւնն է։ Հականիշերն են՝ բարեացակամութիւնն ու ազնուութիւնը։*

7. *Ծուլութիւն* (*թուլամորթութիւն*), [*անգլ.՝* Laziness (Sloth), *յուն.՝* akedia, *լատ.՝* acedia, *գերմ.՝* Faulheit (Trägheit)], *որ չափազանցուած մեղկութիւնն է։ Հականիշն է՝ ժրաջանութիւնը։*

Բացի վերոյիշեալ գլխաւոր եօթը մոլութիւններէն, կարելի է յիշել Պլատոնի չորս գլխաւոր առաքինութիւններու հականիշները, որպէս մոլութիւններ.-

- Ցիմարութիւնը (*որպէս հականիշ՝ իմաստութեան*),
- Երկչոտութիւնը (*որպէս հականիշ՝ արիութեան*),
- Զափազանցութիւնը (*որպէս հականիշ՝ չափաւորութեան*) *եւ*
- Անարդարութիւնը (*որպէս հականիշ՝ արդարութեան*)։

Մոլութիւններ են նաեւ.- երկպառակութիւնը, փոփոխամտութիւնը, յուսահատութիւնը, կեղծաւորութիւնը, *եւայլն*...։

Գերման փիլիսոփայ Ի. Քանթ, իր բարոյագիտական երկերուն մէջ, կը շեշտէ երեք գլխաւոր մոլութիւններ.- ծուլութիւնը, երկչոտութիւնը եւ կեղծաւորութիւնը, *որոնցմէ, Քանթի համաձայն ամենագզուելին եւ արհամարհելին՝ ծուլութիւնն է։ Ասոնց կողքին Քանթ տակաւին կը յիշէ (ինչպէս տեսանք) հետեւեալ մոլութիւնները.-* ստախօսութիւն, ստորաքարշութիւն, ատելութիւն, նախանձ, գոռոզութիւն, չարախօսութիւն, չարախնդութիւն, ապերախտութիւն *ու* հեգնանք։

Կրօնական իմաստով, մեղք (մոլութիւն) կը նկատուի նաեւ անհաւատութիւնը։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Փիլիսոփայական ակնարկով, առանձնաբար ներկայացուեցան երկու հակադիր հասկացութիւններ՝ առաքինութիւնը եւ մոլութիւնը (կրօնական իմաստով՝ մեղքը)։

Առաքինութիւնը, *յունական դասական փիլիսոփայութեան ժամանակաշրջանէն ի վեր, Պղատոնի եւ Արիստոտէլի կողմէ նկատուած է բարոյագիտութեան հիմնական հասկացութիւններէն մէկը։ Նորագոյն ժամանակներուն, թէեւ «պարտաւորութիւն» հասկացութիւնը աւելի գնահատուեցաւ ու արժեւորուեցաւ, սակայն առաքինութիւնը պահեց իր որոշ կարեւորութիւնը, մանաւանդ որպէս անհատի նկարագրի բարոյական յատկանիշ եւ առհասարակ որպէս բարոյական դրական անձնականութեան կերտիչ։*

Իր ժամանակին Պղատոնի հաստատած չորս գլխաւոր առաքինութիւններն են.- իմաստութիւն, արիութիւն, չափաւորութիւն եւ արդարութիւն։ Ապա Արիստոտէլ առաքինութիւնները բաժնեց՝ տեսական (կամ տրամաբանական) եւ բարոյական (կամ նկարագրային) մասերու։ Այնուհետեւ, աւելցան քրիստոնէական իւրայատուկ առաքինութիւնները (հաւատք, յոյս եւ սէր)։ Իսկ Նոր Դարաշրջանին, Քանթ ներկայացուց իր «առաքինութեան ուսմունք»ը։

Մոլութիւնը, *որպէս բարոյական ժխտական յատկանիշ, կը հակադրէ առաքինութեան։ Առանց մանրամասնութիւններուն թափանցելու, կը ներկայացուին գլխաւոր եօթը մոլութիւնները, որոնք կը համապատասխանեն կրօնական գլխաւոր կամ մահացու եօթը մեղքերուն։*

ԴՈԿՏ. Ս. Ա. ՔԷՀԵԱՆԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ-ՊԱՏՄԱՄԱՏԵՆԱԳԻՐԱԿԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՋՈՒՂԱՅԵՑԻ (ՔԹՌԷՇԷՆՑ) ՌԱՀՎԻՐԱՅ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ ՎԱՆՔԻ ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՒ ԱՆՈՐ ՏԽՈՒՐ ՎԱԽՃԱՆԸ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԵՍԱՐԱՑԻԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ ԱՇԱԿԵՐՏ՝ ՈՍԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆՑԻԻ ՋԱՆՔԵՐՈՎ

Ծանօթ իրողութիւն է որ Խաչատուր Վարդ. Կեսարացի հիմնելով համալսարանի մակարդակ ունեցող ուսումնարան մը Ս. Ամենափրկիչ վանքի մէջ, դաստիարակած է բազմաթիւ փայլուն աշակերտներ, տաղանդաւոր մտաւորականներ։ Անոնց փոխանցած է՝ գիտութեան կողքին, հայ գիրին ու գրականութեան, տպագրուած հայերէն գիրքին ու առհասարակ Հայ Եկեղեցւոյ եւ հայ մշակոյթին հանդէպ խորունկ սէր եւ ամբողջական նուիրում։ Այդ աշակերտները իրենց հերթին պատրաստած են աշխարհիկ եւ կրօնական ուսմանց, Սուրբ Գրոց ու աստուածաբանութեան, քերականութեան ու փիլիսոփայութեան խորը գիտութեամբ գինուած, ծառայութեան ու զոհաբերութեան ոգիով լեցուած հոգեւորականներու սերունդ մը։ Անոնց լաւագոյն ներկայացուցիչները պայծառակերպած են Հայ Եկեղեցւոյ 17-րդ դարու երկնակամարը։ Անոնք եղած են բացառիկ անհատականութեան տէր՝ կուսակրօն կամ ամուսնացեալ եկեղեցականներ, որոնք ունեցած են լեռները իրենց տեղէն շարժելու չափ հաւատք, հզօր կամք ու պայքարի ոգի։

Յիշատակ է Սր. պատկերս Մահտեսի Դաւիթ Վարդապետին Թվ. ՌՃՀ. (1721)

Յիշենք անոնցմէ քանի մը հռչակաւոր անձանց անունները։ Առաջին Դաւիթ Ա. Եպիսկոպոսը, որ հինգ տարի մերժելէ ետք, վերջապէս հրահան-

գով եւ ձեռամբ Փիլիպպոս Կաթողիկոսի եպիսկոպոս օծուեցաւ Երուսաղէմի մէջ 1652-*ին եւ վերադառնալով Ջուղա բարձրացաւ Առաջնորդական Աթոռ եւ ամենայն իմաստութեամբ կառավարեց իր խնամքին յանձնուած հօտը* 1652-1683 *տարիներու ընթացքին։ Ան իր մեծագործութիւններով մեծ համբաւի տիրացաւ, որոնցմէ մէկն է վանքի եկեղեցւոյ ներսի պատերու եւ առաստաղի սքանչելի նկարազարդումը, որը մինչեւ այսօր պահպանուած է եւ հիացում կը պատճառէ բոլոր այցելուներուն։ Ան իր հերթին ունեցաւ բազմաթիւ ուսումնատենչ եւ փայլուն աշակերտներ*[39]*, որոնք շարունակեցին իրենց ուսուցիչին ու վանքի*

Խաչատուր Վրդ. Կեսարացիի եւ Տաւիթ Եպս.ի Տապանաքարերը,
Ս. Ա. Վանքի Եկեղեցւոյ Խորանին տակ:

---

[39] Ըստ Յակոբ Քահանայի որ Դաւիթ Եպիսկոպոսի մահուընէ երեք տարի ետք մանրամասնօրէն գրած է անոր առաքինի կեանքի մասին, Դաւիթ Եպիսկոպոս ունեցած է 29 աշակերտներ, անոնցմէ ինը եպիսկոպոս օծուած են իր կենդանութեան ժամանակ, ինը հոգի իրենց բարձր ուսումով արժանացած են վարդապետական աստիճանի, իսկ տասնըմէկը՝ ձեռնադրուած են քահանայ։ Տեսնել Յ. Թ. Տէր Յովհաննեանց, Պատմութիւն Նոր Ջուղայի (աշխարհաբար թարգմանութիւն), Բ. հատոր, էջ 35–40, յատկապէս էջ 40 ուր նշուած են բոլոր եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու անունները։ Յատկանշական է Յակոբ Վարդապետի անուան յիշատակութիւնը, «Յակոբ (վարդապետ), որ յետոյ եպիսկոպոսանալով կաթողիկոս դարձաւ»։ Դաւիթ Եպիսկոպոսի աշակերտ այս Յակոբ Վարդապետը Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ մեզի ծանօթ Հայ ազատագրական պայքարի ռահվիրայ, Յակոբ Դ. Ջուղայեցի՝ Էջմիածնի կաթողիկոսն է, որ ունեցաւ երկարատեւ եւ արդիւնալից գահակալութեան շրջան մը (1655–1680)։

միաբանութեան հիմնադիրին՝ Խաչատուր Կեսարացիի սրբազան առաքելութիւնը։ Տաւիթ Եպիսկոպոս դարձաւ արժանաւոր յաջորդը իր ուսուցիչին եւ թաղուեցաւ անոր կողքին՝ վանքի եկեղեցւոյ խորանին տակ։

Երկրորդը՝ Տէր Սիմէոնը՝ ինչպէս Խաչատուր Աբեղայ կը վկայէ, «Նրբամիտ եւ քաջ հռետոր վարդապետն, որ ներկուռ (քաջածանօթ) Հին ու Նոր Կտակարանաց, եւ ներհուն ուսեալ զհամայն արհեստս (արուեստս) ազատականս»[40]*։ Ինչպէս չյիշենք բազմավաստակ եւ բազմաչարչար, աննկուն կամքի տէր, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան ճանապարհին նահատակուած Յովհաննէս Վարդ. Ջուղայեցին. նոյնպէս, միթէ կարելի՞ է չյիշել ամէնէն շատ հռչակուած Ոսկան Երեւանցին, որ առանց յուսահատելու պայքարեցաւ, տենդագին գործեց եւ իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հայ գիրքի տպագրութեան, հակառակ Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ իր դէմ դրած արգելքներուն, լարած դաւադրութիւններուն եւ կատարած հալածանքներուն։*

Եթէ Յովհաննէս Վարդ. Ջուղայեցիին չվիճակուեցաւ տեսնել «Սաղմոսարան»էն ու «Պարզատումար»էն ետք Աստուածաշունչ մատեանի լոյս ընծայումը, այդ երազը իրականութիւն դարձաւ երկու տասնամեակ ետք, դարձեալ Նոր Ջուղայի մէջ ծնած եւ Խաչատուր Վարդ. Կեսարացիի աշակերտած Ոսկան Վարդապետի ջանքերով, 1666-1668 *տարիներու ընթացքին*[41]*։*

Անշուշտ պէտք է ընդգծենք, որ այս գործը ծրագրողն ու անոր մղիչ ոյժը հանդիսացողը եղած է Յակոբ Ջուղայեցի Կաթողիկոսը. պէտք չէ մոռնալ անոր գործակատար՝ Մատթէոս Սարկաւագ Ծարեցին, Ոսկան Վարդապետի կրտսեր եղբայր՝ վաճառական Ղլիճենց Աւետիսը, Յովհաննէս Վարդ. Ջուղայեցիի վաճառական եղբայր՝ Թէոդորոս Քթռէշէնցը եւ անոր հետ Նոր Ջուղայեցի երկու հայ վաճառականները[42]*, որոնց նիւթական եւ բարոյական առատաձեռն օժանդակութեամբ վերջապէս յաջողութեամբ պսակուեցաւ առաջին ամբողջական Աստուածաշունչի շքեղ տպագրութիւնը Ամստերդամի մէջ։*

---

[40] Պատմ. Պարսից, էջ 117–118։

[41] Ոսկան Վարդապետ Երեւանցին, «Ղլիճենց» ընտանեկան մականունով ծանօթ, ծնած է 1614-ին Նոր Ջուղայի Երեւան թաղամասի մէջ։ Իր ծնողները՝ Թորոսն ու Գոհարազիզը Երեւանէն Նոր Ջուղա էին եկած Շահ Աբբասի բռնագաղթի ժամանակ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Ոսկան Վարդապետ կոչուած է Երեւանցի։ Ծնողները կ'ուզեն զինք վաճառական դարձնել, սակայն ինք ծնողներէն գաղտնի կը յաճախէ Խաչատուր Կեսարացիի հիմնած դպրոցը՝ Սբ. Ամենափրկիչ վանքի մէջ։ Ունէր երեք եղբայրներ եւ մէկ քոյր։ Իր մասին գոյութիւն ունի հսկայ գրականութիւն։ Գաղափար մը ունենալու համար իր կեանքին եւ գործունէութեան մասին, տեսնել, Ռ. Իշխանեան, Հայ Գրքի Պատմութիւն, էջ 405–507։

[42] Աստուածաշունչի տպագրութեան առիթով՝ որպէս բարերարներ կը յիշուին երեք Նոր Ջուղայեցի հայ վաճառականներ, որոնցմէ առաջինը, ինչպէս յիշեցինք, Թէոդորոս Քթռէշէնցն է, երկրորդը՝ Ստեփանոս Խանենցը եւ երրորդը՝ Պետրոս Ջուղայեցին։

Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայրապետական Գահին բարձրացած: Տպատախտակ կարգ Ի (20-րդ):

ԱԾԱՐՈՆՔ
ՀՆՈՑ ԵՒ ՆՈՐՈՑ ԿՏԱԿԱՐ
ԲԱՆԵՐՑ ՆԵՐ ՊԵՐՊԻՆԵԱԿՈՊ; ՇՐԲԱ
ԿԵՐՊՈՒԹԵՐՄԻՆ ՆԵԽՆԵՐՑՆ
ՍՆՐՈՑ ԵՒ ԾՇՄԱՐՏԱՑԻՍ
ԲԱՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ:

ՅԱՄՍՏԷՐԴԱՄ

Ոսկան Վրդ. Երեւանցիի Աստուածաշունչը (1666)

*Ճիշդ է որ Յովհաննէս Վարդ. Ջուղայեցին Էջմիածին երթալէ ետք այլեւս չվերադարձաւ Նոր Ջուղա, սակայն իր ետին թողած էր իր ժամանակի համար արդիական տպարան մը, ուր կային Լիվորնոյի մէջ իր պատրաստած տառատեսակներն ու «**գործիք բազումք զարդարիչք տպագրութեանս**», եւ յատկապէս ժամանակի արուեստով նկարներ տպելու համար, պղինձի վրայ փորագրուած տպատախտակները, որոնց իւրաքանչիւրի տակ արձանագրուած էր երկաթագիր տառերով տպատախտակի յաջորդական թիւը եւ հեղինակի անունը։ Յաջորդ գլուխին մէջ մենք աւելի մանրամասնօրէն կ՚անդրադառնանք այս հետաքրքրական նիւթին։*

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴ. ՋՈՒՂԱՅԵՑԻԻ ՏՊԱՐԱՆԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՏՊԱՏԱԽՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ ԳԱԼԸ

Յովհաննէս Վարդ. Ջուղայեցիի Էջմիածին մեկնելէ ետք, անոր Լիվորնոյէն բերած արդիական տպարանը տասնամեակներ շարունակ անգործութեան դատապարտուեցաւ։ Տաւիթ Եպիսկոսպոսի մահուընէ ետք (1683) *անոր յաջորդեց իր աշակերտը՝ Ստեփանոս Եպիսկոպոսը, որ Առաջնորդական Աթոռ բարձրացաւ* 1684*-ին Ջուղայի ժողովուրդին միահամուռ խնդրանքով։*

Ստեփանոս Եպիսկոպոսի առաջնորդութեան առաջին տարիներուն բուռն վէճ ծագեցաւ Նոր Ջուղայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ պատկանող

հայերու եւ կաթոլիկ հայերու միջեւ, որոնք կ՚ուզէին Յիսուսեան Միաբանութեան վարդապետներու միջոցով կաթոլիկութիւնը տարածել Նոր Ջուղայի հայերուն մէջ։

Ստեփանոս Եպիսկոպոս կաթոլիկներու դէմ պայքարելու համար գործի լծեց վանքի տպարանը եւ լոյս ընծայեց 1687-ին եւ 1688-ին երեք գիրքեր ի պաշտպանութիւն Հայ Եկեղեցւոյ ուղղափառ դաւանանքին եւ ընդդէմ «երկաբնակաց»՝ կաթոլիկներու։

Թէեւ 1647-էն ետք ճիշդ քառասուն տարի որեւէ գիրք լոյս չտեսաւ վանքի տպարանէն, սակայն տպարանը կար եւ իր ունեցած արդիական գործիքներով ծառայեց որպէս լաւագոյն կազմարարութեան վայր։ Այնտեղ էին գանազան չափի եւ տեսակի տառեր, «զարդարիչք տպագրութեանս» եւ գիրքերու հրատարակութեան համար անհրաժեշտ նկարներու՝ պղինձի վրայ կատարուած փորագրութիւններ։ Լ. Մինասեան զանոնք՝ արդի բառապաշարով կը կոչէ **քլիշէներ**։ Անոնք անգլերէն կը կոչուին Printing Plates։

Տարիներ առաջ, Իրանա-Հնդկաստանի Հայոց Թեմի մեր առաջնորդութեան ժամանակ, Ֆրեզնոյի Պետական Համալսարանի Հայագիտական Ամբիոնի այդ օրերու վարիչ՝ Փրոֆ. Տիգրան Գուլումճեանը (եթէ չեմ սխալիր Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական Բաժնի պատուէրով) ձեռնարկած էր Նոր Ջուղայի մէջ կազմուած կաշեպատ եւ արծաթապատ կողքերով զարդարուած ձեռագիր մատեաններու ուսումնասիրութեան։ Առ այդ կ՚աշխատէր հաւաքել՝ սկսեալ Ս. Ամենափրկիչ վանքի ձեռագրատունէն մինչեւ Մաշտոցի Անուան Մատենադարանի եւ աշխարհի բոլոր հայկական եւ ոչ հայկական մատենադարաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող՝ վանքի տպարանին մէջ կազմուած մատեաններու կողքերու նկարները, որպէսզի կարենար թէ՛ անոնց սահիկները պատրաստել եւ թէ անոնց առանձնայատկութիւններն ու գեղարուեստական արժէքը բացայայտել։

Չեմ գիտեր արդեօք այդ աշխատանքը յաջողութեամբ պսակուեցա՞ւ կամ ոչ. սակայն ընդառաջելով ինծի կատարուած դիմումին՝ օրին շուրջ 50 ձեռագիրներու կողքերը, որոնք կազմուած էին Ջուղայի մէջ, նկարել տուի եւ ուղարկեցի իրեն։ Նոր Ջուղայի տպարանը որպէս կազմարարութեան իտէալ վայր, այնքան մեծ համբաւ ունէր, որ մինչեւ իսկ Էջմիածինէն ձեռագիր մատեաններ կ՚ուղարկուէին Նոր Ջուղա, ուր անոնք վանքի տպարանին մէջ կը նորոգուէին, կաշեպատ կամ արծաթապատ կողքերով կը պաշտպանուէին եւ ապա ետ կ՚ուղարկուին Էջմիածին։

Ուրեմն անցան տասնամեակներ, դարեր, որոնց ընթացքին բազմաթիւ հալածանքներ, կողոպուտներ եւ ազգային աղէտներ եկան Նոր Ջուղայի գլխուն։ Չենք գիտեր, ո՞ւր գացին Խաչատուր Վարդ. Կեսարացիի, Յովհաննէս Վարդ. Ջուղայեցիի առաջին տպարաններուն պատկանող իրերը։ Սակայն բախտաւոր օր մը, Յովհաննէս Վարդ. Ջուղայեցիի պատրաստած պղինձէ փորագրութիւններէն երկու հատ երեւան եկան հետեւեալ պարագաներու տակ։ Այս մասին մեր գլխաւոր աղբիւրը Լ. Մինասեանի «Նոր Ջուղայի Տպարանն ու իր Տպագրած Գրքերը» աշխատասիրութիւնն է։

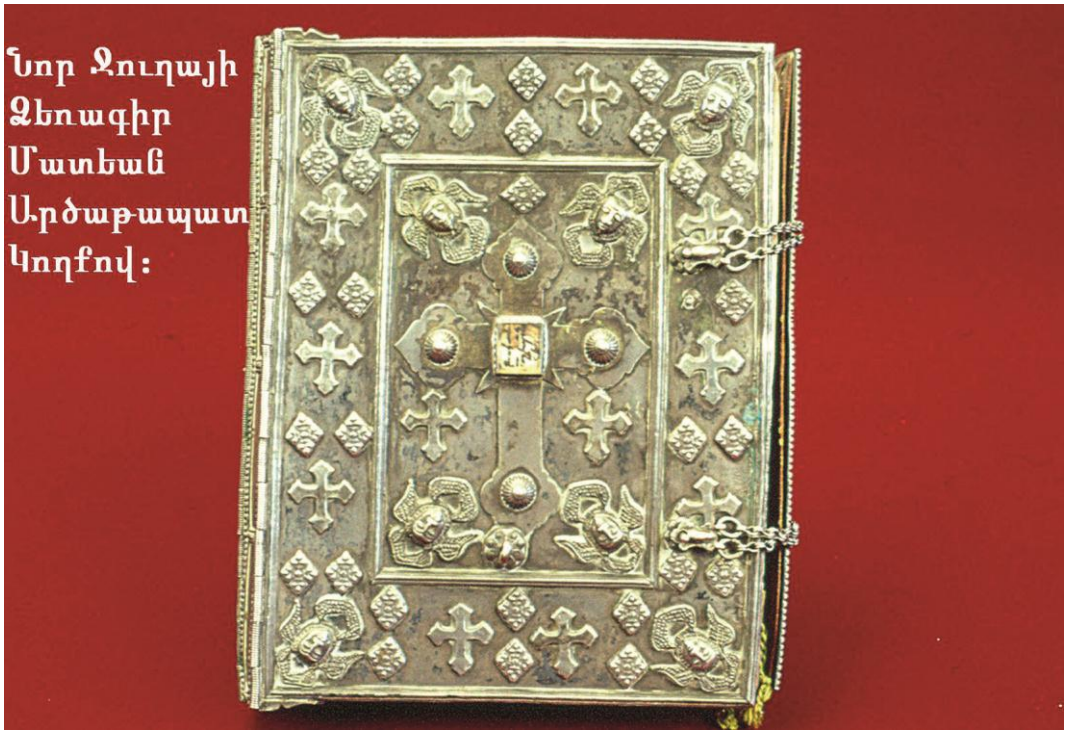

1930-ին Նոր Ջուղայի ժամանակի Համայնական Խորհուրդը հանրայայտ արուեստագէտ-նկարիչ Սարգիս Խաչատրեանի խորհուրդով երբ կը ձեռնարկէ Ս. Ամենափրկիչ վանքին մէջ սփիւռքահայութեան առաջին թանգարանին հիմնադրութեան, վանքի գանձատունէն սկսեալ, Նոր Ջուղայի բոլոր եկեղեցիներէն, ինչպէս նաեւ անհատ ազգայիններու տուներէն կը սկսին հաւաքել՝ թանգարանային արժէք ունեցող իրեր,- ըլլան անոնք ձեռագիր մատեաններ, իւղաներկ պատառներ, սրբանկարներ, եկեղեցական զգեստներ, ծիսական անօթներ, յախճապակիներ, կոնդակներ, արքայական ֆերմաններ եւ առհասարակ արուեստի գործեր։

Ահա այս պրպտումի ու ստուգումի ժամանակ է որ Նոր Ջուղայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ կը յայտնուին եւ հոնկէ վանք կը բերուին պղինձի վրայ փորագրուած երկու տպատախտակներ եւ կը դրուին այդ օրերուն թանգարանի վերածուած Մատենադարանի շէնքին մէջ, որ յետագային շուրջ քառասուն տարի ծառայած է որպէս թանգարան եւ ընդունած ամէն տարի հազարաւոր այցելուներ, մինչեւ որ 1971-ին կառուցուած է ներկայի երկյարկանի թանգարանի փառաւոր շէնքը։

Լ. Մինասեան Նոր Ջուղայի տպարանին նուիրուած իր աշխատասիրութեան մէջ կ՚ըսէ, այս **քլիշէ**ներու «ինչ լինելը անյայտ էր, մինչեւ որ սրանից մի քանի տարի առաջ, տողերս գրողի կողմից տպարանում կատարուած պրպտումների ընթացքին երեւան եկան 13 նոյնանման **քլիշէ**ներ եւս, որոնց ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուեց, որ (նրանք) պատկանել են Յովհաննէս վարդապետին, եւ որոնց մաս են կազմում նաեւ թանգարանում եղած **քլիշէ**ները։

*Նկատի ունենալով, որ վանքի Տաճարի Գրիգոր Լուսաւորչին վերաբերող որմանկարները հարազատ նմանութիւնն ունեն այս **քլիշէ**ների հետ, ուստի վստահաբար կարելի է ասել, դրանք նկարուել են սրանց վրայից»*[43]։

Յովհաննէս Վարդապետի պատրաստած այս խումբի տպատախտակները եղած են քսան հատ եւ համարակալուած են Ա.էն մինչեւ Ի.։ Անոնք կը սկսին Գրիգոր Լուսաւորչի պատկառելի դիմանկարով, այնուհետեւ կը ներկայացնեն անոր չարչարանքները, Տրդատ Թագաւորի բժշկուիլը, Թագաւորի եւ Թագուհիի մկրտուիլը եւ կ'աւարտին Լուսաւորիչի հայրապետական գահ բարձրանալով։

---

[43] Ն.Ջ. Տպարանը, էջ 46։

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԽՈՋԱԿԵՐՊ ԱՐՔԱՅԻ

ՈՐՄԱՆԿԱՐ Ն. Ջ.
Ս. ԲԵԹՂԵՀԵՄ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Առ ի գիտութիւն յայտնենք, որ յիշեալ քսան տպատախտակներէն կը պակսին, այլ խօսքով մեզի չեն հասած հետեւեալ հինգը,- Գ. ԺԱ. ԺԷ. ԺԸ. ԺԹ.։ Իւրաքանչիւր նկարի տակը առաջին տողի վրայ քանդակուած է երկաթագրով եւ կրճատումներով Յովհաննէս Վարդապետի յիշատակը։ Անոնցմէ առաջինը ունի նաեւ տպատախտակի պատրաստութեան թուականը (1642)։ *Ահա այդ արձանագրութիւնը.-*

ՈՐՄԱՆԿԱՐ Ն. Ջ. Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ ՎԱՆՔԻ

ԿԱՐԳ (Ա) Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԶՈՒՂԱԵՑԻՈՅ, ՈՐ ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒԱՄԲ ՔԹՌԷՇԷՆՑ ԱՍԻ Ի ԹԻԻՆ ՌՂԱ (1642)։

ԴԻՄԱՆԿԱՐ ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ (1642)

Թիւ ԺԳ. տպատախտակի ետեւը կայ յաւելեալ խնդրանք, «Աստ զՅովհաննէս Վարդապետս յիշեսցես զի եւ դու զվարձս ի տ(եառ)նէ գտցես»։

Այս տեղեկութիւնները տալէ ետք Լ. Մինասեան անյաջող փորձ մը ըրած է տպելու անոնցմէ Գրիգոր Լուսաւորչի՝ Խոր Վիրապէն դուրս գալէ ետք «խոզակերպ» դարձած Տրդատ Թագաւորը բժշկելու տեսարանը։ Ստորեւ կը ներկայացնենք լրիւ ցանկը յիշեալ տպատախտակներու։

Ա.- Գրիգոր Լուսաւորչի դիմանկարը։

Բ.- Ձեռքերը փայտին կապելը։

Գ.- .....

Դ.- Ոտքերը կողճի մէջ դնելը։

Ե.- Ձերբակալելը։

Զ.- Ծեծելը։

Է.- Գլուխը ճգմիչի տակ դնելը։

Ը.- Գլուխը պարկի մէջ դնելը։

Թ.- Որովայնը իւղ լեցնելը։

Ժ.- Գամերու վրայէն քաշելը։

ԺԱ.- .....

ԺԲ.- Ծառէն կախելը։

ԺԳ.- Գլխուն իւղ թափելը։

ԺԴ.- Խոր Վիրապ նետելը (քլիչէի վերի եւ վարի մասը կտրուած է)։

ԺԵ.- Տրդատ Թագաւորին բժշկելը։

ԺԶ.- Տրդատ Թագաւորի եւ Թագուհիի մկրտուիլը։

ԺԷ.- .....

ԺԸ.- .....

ԺԹ.- .....

Ի.- Գրիգոր Լուսաւորչի գահին բազմիլը[44]։

Իւրաքանչիւր նկարի տակը, Յովհաննէս Վարդապետի յիշատակի տողէն ետք կայ նկարի ընդարձակ բացատրութիւնը։ Անոնց մեծութիւնն է 16.5x23.7 *սմ.*։

---

[44] Նկատի ունենալով որ յիշեալ 15 տպատախտակները մեր տրամադրութեան տակ չեն, այս ցանկը վերցուցած ենք Լ. Մինասեանի նոյն գիրքէն, Ն.Զ. Տպարանը, էջ 46։ Թիւ Ե տպատախտակը Լ. Մինասեանը սխալմամբ գրած է «Ձերբակալելը», պէտք է ըլլայ, «Ոտքերուն երկաթէ գամեր գամած քալեցնելը», որպէս 4–րդ չարչարանք։

Այս տպատախտակները բաւական լաւ վիճակի մէջ մնացած են, որովհետեւ Յովհաննէս Վարդապետ եւ կամ իրմէ ետք ոեւէ մէկը չէ օգտագործած գանոնք։ Հաւանական է որ ան պատրաստել տուած էր այդ փորագրութիւնները Ագաթանգեղոսի Հայոց Քրիստոնէութեան Դարձի Պատմութիւնը տպելու նպատակով։

Ճիշդ է որ անոնք որեւէ գիրքի մէջ լոյս չտեսան, սակայն Յովհաննէս վարդապետ ինք ալ լուր չունեցաւ, որ իր ջանքերը՝ գէթ այս տպատախտակներու պարագային, իրենց անջնջելի հետքերը ձգեցին Ջուղայի եկեղեցիներու պատմութեան մէջ,** քանի որ էջմիածին մեկնելէն քանի մը տասնամեակ ետք, Ն.Ջ. Ս. Ամենափրկիչ վանքի եւ Ն.Ջ. Ս. Բեթղեհէմ եկեղեցիներու ներքին պատերուն վրայ՝ պիտի նկարուէին (իր փորագրանկարներու նմանողութեամբ) հայոց քրիստոնէութեան դարձի պատմութեան յաջորդական փուլերը։ **Ան պիտի անմահանար իր սիրելի ծննդավայր Ջուղայի վանքին մէջ, ուր աշակերտած էր իր պաշտելի ուսուցիչին՝ Խաչատուր Վարդ. Կեսարացիին։

Այն օրէն որ մենք իրագեկ դարձանք հետաքրքրական այս իրողութեան, այնուհետեւ անձամբ տեսանք վանքի թանգարանին մէջ ցուցադրուած երկու նմոյշները, ինչպէս նաեւ յիշեալ երկու եկեղեցիներու որմանկարները, մեր ջերմ փափաքն էր տպագրուած տեսնել այդ փորագրութիւնները, որպէսզի կարենայինք նախ աւելի մօտէն ուսումնասիրել եւ համեմատել գանոնք յիշեալ եկեղեցիներու որմանկարներու հետ։ Նկատի ունենալով որ անոնց տպագրութիւնը մասնագէտի գործ էր, մենք կ՚ուզէինք մէկը, որ համալսարանական ուսումով, քաջատեղեակ ըլլար 17-րդ դարու տպագրութեան արուեստին։ Կ՚ուզէինք մէկը, որ գործնականօրէն քաջածանօթ ըլլար այդ փորագրեալ տպատախտակներէն նկարներ տպելու օրէնքներուն։

ՍԿՐՏՈՒԹԻՒՆ
ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԵՒ ԱՇԽԷՆ ԹԱԳՈՒՀԻՒ

Այս աշխատանքը սիրով յանձն առաւ թեհրանաբնակ պատուական ազգային մը, Պրն. Հերոս Բանդարեանը, որ կոչումով արուեստագէտ նկարիչ եւ միաժամանակ համալսարանական ուսումով տպագրութեան գործին մասնագէտ անձնաւորութիւն մըն էր։ Ընդառաջելով մեր խնդրանքին, եկաւ Նոր Ջուղա. օրեր աշխատելով վանքի տպարանին մէջ, տպագրական առաջին փորձերը յանձնեց մեզի. սակայն անոնց վերջնական՝ ըստ հնարաւորին մաքուր տպագրութեան գործը կատարեց Թեհրանի մէջ, շատ աւելի արդիական գործիքներով օժտուած տպարանի մէջ։

ՈՐՄԱՆԿԱՐ Ն. Ջ. Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ ՎԱՆՔԻ

Իմ ուրախութիւնս չափ ու սահման չունէր։ Այս կերպով վերջապէս լոյս աշխարհ եկան մեզի հասած 15 փորագրութեանց տրպուած նկարները, անոնցմէ 10 հատը, բաւական լաւ որակով։ Թիւ 14-ի պղինձէ տպատախտակը, որ կը ներկայացնէ Խոր Վիրապ նետուիլը, վերի եւ վարի մասէն կտրուած է. մենք տպած ենք գայն ինչպէս որ է։ Յամենայն դէպս, ինչ որ արդէն մեր տրամադրութեան տակ էր, կը բաւէր ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար, այդ նկարներու եւ յիշեալ եկեղեցիներու որմանկարներու միջեւ գոյութիւն ունեցող կապի մասին։

Ժամանակին Լ. Մինասեան բացայայտած էր անոնց որպէս մայր օրինակ, մոդել օգտագործուած ըլլալու պարագան, սակայն չկային տպատախտակներու նկարները։ Հիմա անոնք առաջին անգամ ըլլալով մեր տրամադրութեան տակ էին, անոնց պատրաստութեան թուականէն (1642) 357 տարի յետոյ, 1999-ին։ Պէտք էր այս պարագան ուշադրութեան յանձնել առհասարակ իրանահայութեան պատմութեամբ եւ յատկապէս Նոր Ջուղայի եկեղեցիներով ու անոնց որմանկարներով հետաքրքրուած Ջուղայագէտներուն։

ՈՐՄԱՆԿԱՐ Ն. Ջ.
Ս. ԲԵԹՂԵՀԵՄ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԿՈՐԻՒՆ ԱՐՔ. ՊԱՊԵԱՆ

(Շար. 4)

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Զ. ՄԱՍ

ԱՐԴԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Գլուխ ԺԵ.

19-ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այլ յարանուանութիւններ թէեւ խզում չէին ունենար, սակայն ներքին սուր լարուածութիւններ կը դիմագրաւէին։ Գերման բարեկարգեալ եկեղեցիներու պարագային, Փենսիլվանիայի Մերսըրսպըրկ քաղաքի դպրեվանքէն աստուածաբան Ճան Նեվին (1803-1886) *եւ եկեղեցւոյ պատմաբան Ֆիլիփ Շաֆ* (1819-1893) *վերարթնութենէն աւելի շեշտը քրիստոնէական դաստիարակութեան վրայ կը դնէին։ Բողոքական եպիսկոպոսական եկեղեցւոյ մէջ մեծ վերաթնութիւն մը չկար թէեւ, սակայն Ալեքսանտր եպիսկոպոս աւետարանչական շարժումի մը կը նախաձեռնէր Օհայիոյի եւ Փիթսպըրկի մէջ։* 1797-*ին լուտերականներ Նիւ Եորքի Հարուիգ քաղաքին մէջ դպրեվանք մը կը հիմնէին։* 1807-*ին մորավիականներ Փենսիլվանիայի Նազարէթ քաղաքին մէջ աստուածաբանական դպրոց մը կը բանային։* 1808-*ին ժողովրդավարականներ Մեսէչուսեցի Անտովր քաղաքին մէջ ժամանակաշրջանի ամենէն նշանաւոր դպրեվանքը կը հիմնէին։* 1812-*ին երիցականներ Նիւ Ճըրզիի Փրինսթըն քաղաքին մէջ դպրեվանք մը կը բանային։ Ժողովրդավարականներ* 1814-*ին Մէյնի մէջ Պանկորի դպրեվանքը եւ* 1815-*ին Հարվըրտի աստուածաբանական դպրոցը կը հիմնէին։* 1820-*ին մկրտչականներ Նիւ Եորքի Համիլթըն քաղաքին մէջ իսկ երիցականներ Նիւ Եորքի Օպըրն քաղաքին մէջ մէկական դպրեվանք կը բանային։* 1822-*ին ժողովրդավարականներ Եէյլի աստուածաբանական դպրոցը կը հիմնէին։ Այսպէս աստուածաբանական դպրոցները հետզհետէ թիւով կ'աճէին եւ* 1860-*ին արդէն յիսունի կը հասնէին։*

19-*րդ դարու առաջին կիսուն, վերարթնութեան ոգեւորիչ մթնոլորտին մէջ, աւետարանական բողոքականութենէն չեղող բազմաթիւ շարժումներ կը ծնէին։ Մարգարէական մեկնութեան շարժումին հիմնադիրը կը դառնար Նիւ Եորքի Լօ Համփթընի շրջանէն երկրագործ Ուիլիըմ Միլլը* (1782-1849)։ 1831-*էն սկսեալ ան քարոզութեան կը նախաձեռնէր, ըսելով, թէ Դանիէլի մարգարէութեան մէջ գտնուող հաշուարկներուն համաձայն Քրիստոսի երկրորդ գալուստն ու հազար-*

ամեայ իշխանութեան հաստատումը 1843-1844-*ին տեղի պիտի ունենային եւ մեծաթիւ հետեւորդներ կը շահէր։ Հակառակ այն իրողութեան, որ Ուիլեամ Միլլրի մարգարէութիւնը չէր իրականանար,* 1845-*ին անոր աշակերտները իրենք զիրենք գալստականներ կը կոչէին, համագումար մը կը կազմակերպէին եւ կը շարունակէին համախմբուիլ։ Այս շարժումէն կը ծնէին Եօթներորդ օրը՝ Շաբաթը պահող գալստականները, որոնք* 1863-*ին պաշտօնապէս կը հիմնադրուէին։* 19-*րդ դարու աւարտին եւ* 20-*րդ դարու սկիզբը այս շաբաթապահները Ամերիկայի մէջ բազմաթիւ աղանդներ կը հիմնէին։ Այն շարժումը, որ հետագային Եհովայի վկաներ կը կոչուէր, ասոնցմէ կը սերէր եւ* 1870-*ականներու աւարտին Չարլզ Թազէ Ռասըլի* (1852-1916) *կողմէ կը հիմնուէր։*

Մորմոնականութիւնը եւս Նիւ Եորքի մէջ սկիզբ կ՚առնէր եւ որպէս առանձին ճիւղ կ՚աճէր։ Անոր հիմնադիրն էր Ճոզըֆ Սմիթ (1805-1844), *որ կ՚ըսէր, թէ Նիւ Եորքի Մանչեսթըր քաղաքին մէջ ոսկեպատ գիրք մը՝ Աստուածաշունչը ամբողջացնող Մորմոններու գիրքը գտած էր։ Այս գիրքը խորհրդաւոր գիրերով գրուած էր եւ միայն Ճոզըֆ Սմիթ կրնար զայն կարդալ՝ կախարդական ակնոց մը գործածելով։ Այս գիրքին ընագիրը հրեշտակներ անհետացուցած էին։ Այս գիրքը կ՚ըսէր, թէ Ճոզըֆ Սմիթ մարգարէ մըն է։* 1830-*ին մորմոն առաջին եկեղեցին կը կազմուէր Նիւ Եորքի Ֆայէթ քաղաքին մէջ։ Աւելի ուշ ան Օհայիոյի մէջ կը տարածուէր, երբ Պրիկհրմ Եանկ* (1801-1877) *անոր կ՚անդամակցէր։* 1838-*ին մորմոնականութիւնը Միսուրի եւ Իլինոյ նահանգները կը հասնէր։ Թէեւ Մորմոններու գիրքը միականութիւն կ՚ուսուցանէր, Ճոզըֆ Սմիթ կ՚ըսէր, թէ* 1843-*ին բազմակնութիւնը արտօնող յայտնութիւն մը ստացած էր։* 1844-*ին Ճոզըֆ Սմիթ ամբոխի մը կողմէ կը սպաննուէր։ Մորմոններու եկեղեցւոյ ղեկավար կը դառնար մեծ կազմակերպիչ Պրիկհրմ Եանկ։ Ան մորմոններու եկեղեցին Եութա նահանգի Սոլթ Լէյք քաղաքը կը փոխադրէր, ուր տնտեսապէս մեծահարուստ համայնք մը կեանքի կը կոչուէր։* 1890-*ին, պետական ճնշումի տակ, բազմակնութիւնը կը խափանուէր։ Մորմոններ անխոնջ միսիոնարներ էին եւ Եւրոպայէն բազմաթիւ միսիոնարներ կը ներգրաւէին ու իրենց եկեղեցին ամէն տեղ կը տարածէին։ Անոնք տնտեսական եւ ընկերային իւրայատուկ համակարգ մը կը հաստատէին։ Անոնց աստուածաբանութիւնը յայտնութեան երեք աղբիւրներ կը ճանչնար. Աստուածաշունչը, Մորմոններու գիրքը եւ Ճոզըֆ Սմիթի Աստուծմէ ստացած յայտնութիւններուն գիրքերը, մանաւանդ «Վարդապետութիւններ եւ ուխտեր»-ը։ Մորմոնները այսօր ծանօթ են Յիսուս Քրիստոսի վերջին օրերու սուրբերու եկեղեցի անունով։ Անոնց կեդրոնատեղին Սոլթ Լէյք կը գտնուի եւ փոքր կեդրոն մը ալ Միսուրի նահանգի Ինտիփենտընս քաղաքին մէջ ունին։*

Քաղաքացիական պատերազմի եւ Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակամիջոցին ամերիկեան բողոքականութեան վերարթնութիւնը մեծ թափով կը շարունակուէր։ Անոր ամենէն աշխոյժ ներկայացուցիչն էր աշխարհական քարոզիչ Տուայթ Մուտի (1837-1899)։ *Ան միաժամանակ մեծ կազմակերպիչ եւ քարոզիչ էր։ Անոր միսիոնարական եռանդը միսիոնարական շարժումի աճման մեծապէս կը նպաստէր։ Սակայն,* 19-*րդ դարու աւարտին մտաւորական մթնոլորտը*

արագօրէն կը փոխուէր եւ կ՚ազդէր պահպանողական բողոքականութեան մտածողութեան վրայ։ Գիտական յեղափոխութիւններ բնութեան, աշխարհի եւ պատմութեան յղացքները փոփոխութեան կ՚ենթարկէին։ Անոնք որոնք ստեղծագործութեան աստուածաշնչական աւանդական տեսակէտին կառչած էին երկրախոյզներու եւ Աստուածաշունչի քննադատներու յայտնած նոր տեսակէտներէն մեծապէս կը խրտչէին։ Բազմաթիւ բողոքականներ աստուածաշնչական տեսակէտներու անսխալականութեան վրայ առաւել եւս կը պնդէին։ Անոնք Նիկարայի, Ուինոնայի եւ Ռոքի Մաունթընի մէջ Աստուածաշունչի նուիրուած համագումարներ կը կազմակերպէին ու իրենց տեսակէտները կը պաշտպանէին։ Ասոնց տեսակէտները հետեւեալ հինգ կէտերու մէջ կը խտանային. Աստուածաշունչի բառացի անսխալականութիւնը, Յիսուսի աստուածութիւնը, Յիսուսի կուսական ծնունդը Մարիամէ, Յիսուսի քաւչարար զոհողութիւնը եւ Յիսուսի յարութիւնն ու մարմնով երկրորդ գալուստը։ Պահպանողական ճակատը համագումարներով, Աստուածաշունչի ուսուցման դպրոցներու հիմնադրումով եւ շրջուն քարոզիչներով ինքզինք առաւել կը զօրացնէր։

19-րդ դարու աւարտին եւ 20-րդ դարու սկզբնաւորութեան աստուածաբանականօրէն պահպանողական բազմաթիւ շարժումներ կը սկսէին եւ Միացեալ Նահանգներու ու այլ երկիրներու մէջ միսիոնարութեան ճամբով նոր յարանուանութիւններու ծնունդ կու տային։ Մեթոտիսթ աւանդութեան չեչտադրած քրիստոնէական կատարեալ կեանքէն դժգոհներ «սրբութեան» հաւաքներ կը կազմակերպէին եւ բարոյական խստապահանջութեամբ ազատական հակումներու կը հակադրուէին։ 1880-ականներուն սրբութեան հակող կարգ մը մեթոտիսթներ, այլ յարանուանութիւններու գործակցութեամբ, սրբութեան յարանուանութիւններ կը հիմնէին եւ ասոնցմէ ամենէն շատ հաւատացեալներ ներգրաւողը կը դառնար Նազարինի եկեղեցին։ Փրկութեան բանակը, որ 1880-ին Անգլիայէն Միացեալ Նահանգներ կը հասնէր, այլ աչքառու սրբութեան մարմին մըն էր եւ մանաւանդ անկեալներու ու գրկեալներու խնամքով կը զբաղէր։ 20-րդ դարու սկզբնաւորութեան սրբութեան եկեղեցիներէն ծնունդ կ՚առնէին նոր շարժումի մը՝ հոգեգալստականութեան ղեկավարները։ Սրբութեան եւ հոգեգալստականութեան շարժումներուն հասարակաց էին Աստուածաշունչի պահպանողական մեկնութիւնը, հազարամեան, խստապահանջ բարոյականութիւնը եւ հաւատքով բուժումը. սակայն, հոգեգալստականներ Ս. Հոգիի պարգեւած լեզուներ խօսելու շնորհքով կը բնորոշուէին եւ շուտով սրբութեան եկեղեցիներու հաւատացեալներէն աւելի գերազանց թիւով հաւատացեալներ կը ներգրաւէին։ Հոգեգալստականութեան արագ աճումին եւ ամէն տեղ սփռուելուն մէջ մեծ դերակատարութիւն կ՚ունենայինսեւամորթ քարոզիչ Ուիլիըմ Սիմուրի (մհ. 1923) արթնութեան հաւաքները, որոնք 1906-ին, Լոս Անճելըսի Ազուրա փողոցին վրայ կը սկսէին եւ որոնց ընթացքին շատեր Ս. Հոգիի մկրտութիւնը կը ստանային, որ արդարացումէն եւ սրբագործումէն ետք «երրորդ օրհնութիւն» կը համարուէր։ Այս արթնութեան հաւաքները երեք տարի կը տեւէին եւ ամբողջ երկրի տարածքէն հազարաւորներ անոնց կը մասնակցէին։ Հոգեգալստական բազմաթիւ սպիտակա-

մորթ եւ սեւամորթ դեկավարներ այս հաւաքներու ընթացքին երրորդ օրհնութիւնը կը ստանային։ Այս շարժումը եւս շուտով հակասական կը դառնար, երբ ոմանք կը հաւատային, թէ ան Ս. Հոգիին գործն էր, մինչ ուրիշներ զայն զգացական անիմաստ պոռթկում կը նկատէին։ Արտասահմանէն անձեր ալ Ազուրա փողոցով կը հետաքրքրուէին եւ հոգեգալստականութիւնը Եւրոպա, Ասիա, Ափրիկէ ու Հարաւային Ամերիկա հասնելով համաշխարհային երեւոյթ կը դառնար։ Ան սկզբնական շրջանին Միացեալ Նահանգներու մէջ առանձին եկեղեցի չէր ըլլար. որովհետեւ, անոր հետեւորդները նախ իրենց եկեղեցիներուն մէջ կը մնային։ Սակայն, շուտով հոգեգալստական եկեղեցիներ կը հիմնուէին եւ երկու աստուածաբանական ու մէկ ցեղային հակասութիւններով կարգ մը յարանուանութիւններ կը գոյանային։ 1910-ին բազմաթիւ հոգեգալստականներ երրորդ օրհնութիւնը կը մերժէին եւ սրբացումը արդարացումէն անբաժանելի նկատելով կ՚ըսէին, թէ անոնք Աստուծոյ դառնալուն մաս կը կազմէին Քրիստոսի Գողգոթայի խաչի մահուան շնորհիւ. հետեւաբար, Ս. Հոգիով մկրտուիլը երկրորդ եւ վերջին օրհնութիւնն էր։ Այս նոր տեսակէտները շուտով կը տարածուէին եւ 1914-ին Աստուծոյ Հաւաքները եկեղեցւոյ ծնունդ կու տային, որ շուտով Ամերիկայի ամենէն աւելի հաւատացեալ ունեցող հոգեգալստական յարանուանութիւնը կը դառնար։ Այս նոր յարանուանութիւնը աստուածաբանական երկրորդ հարց մը կը դիմագրաւէր, երբ ոմանք կ՚ըսէին, թէ առաքեալներ միայն Յիսուսի անունով մկրտած էին եւ աստուածութեան մէջ միայն մէկ անձ կար՝ Յիսուս Քրիստոսը ու Հայր եւ Ս. Հոգի պարզապէս տիտղոսներ էին։ Այս նոր շարժումը Միայն Յիսուս կամ Յիսուսի Անունը կը կոչուէր եւ Աստուծոյ Հաւաքները յարանուանութենէն բաժնուելով Խօսքին Հոգեգալստական Հաւաքները անունը կրող բազմաթիւ յարանուանութիւններու կը վերածուէր։ Երրորդ հարցը ցեղային էր, որովհետեւ զանազան ցեղեր համախմբող շարժումը ցեղային գունաւորում կը ստանար, երբ Ս. Երրորդութիւնը դաւանող հոգեգալստականներ, ինչպէս օրինակ Աստուծոյ Հաւաքները, ընդհանրապէս սպիտակամորթեր էին, իսկ Զարլզ Մէյսընի (1866-1961) գլխաւորած Քրիստոսով Աստուծոյ Եկեղեցին մեծ մասամբ սեւամորթերէ կը բաղկանար։ Խօսքին Հոգեգալստական Հաւաքներու եկեղեցին սկզբնապէս ամէն գոյնէ հաւատացեալներ ունէր, սակայն 1924-ին սպիտակամորթեր անկէ բաժնուելով այլ եկեղեցիներու կը միանային։

Մինչ բազմաթիւ բողոքականներ կրօնական պահպանողականութեան կը հետեւէին, ոմանք աւետարանական արեւելումը պահելով հանդերձ կը փորձէին այդ օրերու գիտական եւ պատմական շարժումներուն հետ քայլ պահել, եղափոխութիւնը ջատագովել ու Աստուածաշունչը քննականօրէն ուսումնասիրել։ Բազմաթիւ դպրեվանքներ ազատականութիւնը կը քաջալերէին. օրինակ, Անտովերի «յառաջդիմական ուղղափառութիւն»-ը ազատականութեան կը յանգէր։

Ազատական աստուածաբանութիւնը շարք մը հերետիկոսութիւններու ծնունդ կու տար։ 1893-ին Նիւ Եորքի Եունիրն աստուածաբանական դպրեվանքէն Փրոֆ. Զարլզ Պրիկգ (1841-1913) երիցական համաժողովին կողմէ պաշտօնանկ կ՚ըլլար։ Այս պայքարի ընթացքին, Եունիրն աստուածաբանական դպրեվանքը

ազատականութեան ախոյեաններէն կը հանդիսանար։ 20-րդ դարու սկզբնաւորութեան ազատականներ բաւական հող կը շահէին զանազան յարանուանութիւններու մէջ։ Պահպանողականներ խստիւ կը հակադարձէին ասոնց եւ պահպանողական ու ազատական հակամարտութիւնը աւելի կը խորանար։ 1930-ականներուն պահպանողականներ մեծ մասամբ պայքարը կորսնցուցած էին եւ անկախ եկեղեցիներ ու յարանուանութիւններ կը կազմէին։ Երիցական Փրոֆ. Կրեշըմ Մայխրն (1881-1937) պահպանողականներուն ղեկավարը կը դառնար, իսկ մկրտչական պատուելի Հերի Էմըրսըն Ֆոստիք (1878-1969) ազատականները կ՚առաջնորդէր։

1865-1914-ին կիներ կը սկսէին աւելի գործօն դերակատարութիւն ունենալ բողոքական եկեղեցիներուն մէջ։ 1868-ին ծխական եկեղեցիներ արտասահմանի միսիոնարութիւններու օժանդակող կիներու միութիւնը կը հիմնէին։ Ասոնց օրինակին կը հետեւէին մեթոտիսթները՝ 1869-ին, երիցականները՝ 1870-ին եւ բողոքական եպիսկոպոսական եկեղեցին՝ 1871-ին։ Ամերիկայի գրեթէ ամբողջ տարածքին ասոր նման միութիւններ կը հիմնուէին բոլոր բողոքականներուն կողմէ։ Կիներ շատոնց ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ձեռք ձգած էին մկրտչական ու ծխական եկեղեցիներուն մէջ։ 1900-ին մեթոտիսթներուն մօտ անոնք նոյն իրաւունքին կը տիրանային։ Մկրտչականներ, ծխականներ, հոգեգալստականներ եւ այլ նորաբողբոջ եկեղեցիներ կիները նաեւ քահանայ կը ձեռնադրէին։

Նոյն ժամանակաշրջանին եկեղեցիներ նաեւ երիտասարդութեան յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէին։ Այս նպատակով, 1881-ին, Ֆրանսիս Գլարք (1852-1927) զանազան յարանուանութիւններ խմբող «քրիստոնէական ճիգ» շարժումը կը հիմնէր։ Այլ յարանուանութիւններ եւս նոյն գաղափարը կ՚որդեգրէին եւ մեթոտիսթներ՝ 1889-ին, մկրտչականներ՝ 1891-ին ու լուտերականներ՝ 1895-ին իրենց երիտասարդական միութիւնները կը հիմնէին։

Քաղաքացիական պատերազմէն ետք բարձր ուսման տիրացած հոգեւորականութեան պահանջքը եւս կը շեշտուէր։ Դպրեվանքեր իրենց դասախօսական կազմն ու դասացուցակը վերատեսութեան կ՚ենթարկէին եւ նոր դպրեվանքեր կը կառուցուէին։ 1900-ին Ամերիկայի մէջ աւելի քան հարիւր բողոքական աստուածաբանական դպրոցներ գոյութիւն ունէին։

19-րդ դարու աւարտին, «նոր մտածողութիւն» շարժումին ազդեցութեան տակ, կրօնական նոր մարմիններ կը կազմուէին, որոնցմէ ամենէն նշանաւորը կը դառնար Քրիստոսի եկեղեցին (Scientist) կամ քրիստոնէական գիտութիւնը։ Ասոր հիմնադիրը՝ Մէյրի Պէյքըր Էտի (1821-1910), որ երկար ատեն հիւանդ էր, կը յայտնէր, թէ 1866-ին, սառոյցին վրայ իյնալէ ետք, կ՚առողջանար եւ ուրիշներուն բժշկութեան պատճառ կը դառնար։ 1875-ին ան իր Աստուածաշունչը, գիտութիւնն ու բժշկութիւնը գիրքին առաջին հրատարակութիւնը լոյս կ՚ընծայէր։ Նոյն տարին քրիստոնէական գիտութիւն ընկերակցութիւնը կը հիմնուէր եւ 1879-ին որպէս եկեղեցի կ՚արձանագրուէր Պոսթընի մէջ։ Հիմնադիրին մահուան օրերուն այս եկեղեցին Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն եւ արտասահմանի մէջ հարիւր հազար հետեւորդներ կ՚ունենար։ Քրիստոնէական գիտութենէն այլ շարժումներ

եւս ծագում կ՚առնէին։ 1889-ին, Զարլզ եւ Մրրթըլ Ֆիլմոր Միսուրի նահանգի Գանսաս քաղաքին մէջ քրիստոնէութեան միութեան դպրոցը կը հիմնէին, որ գանազան եկեղեցիներու մէջ աղօթքի եւ բժշկութեան պահանջքը կ՚ընդգծէր ու աւելի ուշ առանձին յարանուանութեան կը վերածուէր։

19-րդ դարու աւարտին ընկերային գօրակցութեան շարժումը եւս կը գօրանար։ Ուաշինկթըն Կլատըն (1836-1918) եւ Ուոլթըր Ռաուշընպուշ (1861-1918) ազատախոհ պատուելիներու ղեկավարութեամբ «ընկերային աւետարան»-ը կը տարածուէր։ 19-րդ դարու սկզբնաւորութեան բողոքականներ ողորմութիւնն ու բարոյական բարեկարգութիւնը անհատական շրջագիծի մէջ կ՚արտայայտէին. սակայն, «ընկերային աւետարան»-ը այս նախանձախնդրութիւնը ընկերային տարածք կը փոխադրէր եւ ընկերային արդարութիւնը կը շեշտադրէր։ Աշխատանքի կանոնաւորութիւնը հիմնական մտահոգութիւն կը դառնար եւ աշխատանքի օրերը կը կրճատուէին։ Աստուծոյ արքայութիւնը երկրի վրայ հաստատելու յանձնառութեամբ, երիցականներ, մկրտչականներ, մեթոտիսթներ, ծխականներ եւ եպիսկոպոսականներ «ընկերային աւետարան»-ին ջատագովները կը դառնային։ Դպրեվանքեր ընկերային բարոյականի դասանիւթեր կը հաստատէին եւ յարանուանութիւններ ընկերային ծառայութեան բաժանմունքներով կ՚օժտուէին։ Եկեղեցիներ ընկերային դժուարութիւններ դիմագրաւող շրջաններու մէջ ընկերային ծառայութեան ծրագիրներ կը մշակէին։ Ընկերային գօրակցութեան ծրագիրներ նաեւ միսիոնարական շրջաններ կը հասնէին եւ երկրագործական, բժշկական ու կրթական բնագաւառները կ՚ընդգրկէին։

"A History of The Christian Church"
N. Y. (1985) - Williston Walker

Թրգմ.՝ ՆԱՐԵԿ ԱՐՔ. ԱԼԵԷՄԷԶԵԱՆ

(*Շար.* 111)

ԱՐԽԻՒԱՅԻՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ՝
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԾԱԾԿԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ

Ա. ՀԱՏՈՐ

Ա.

Ա.…– Արշավիր Մելիքյան

«*Մշակ*», 8 *Մարտ* 1894, *թ*. 27։ *Տե՛ս իր վկայութիւնը՝ Մլի-ի Հայկական Ֆիլիալի արխիվ, Ա. Մ. Մելիքյանի անձնական ֆոնտի նյութերը*։

Ա. Էյլանի.– Մովսէս Տէր Գալուստեան

Աշխատակցած է «Նոր Սերունդ»ին (Գահիրէ), «Հայրենիք» ամսագրին եւ այլ թերթերու։ Ան հեղինակն է «Մուսա լերան դիւցազներգութիւնը» գործին։

Ա. Խաչ.– Փրոֆ. Աստուածատուր Խաչատուրեան

Ան հրատարակած է Noel Dolens-*ի հետ Հին Հայոց Պատմութիւնը՝ ֆրանսերէն լեզուով։ Այս առթիւ Զիթունի կը գրէ. «Փրոֆ. Աստուածատուր Խաչատուրեան, սուլթանական Թուրքիոյ մէջ անյայտ մնալու խոհեմութեամբ, իր անունը ստորագրած է Ա. Խաչ.»* (*Զիթունի, «Իմ ճանչցած դէմքերը, «Պայքար» ԼԴ. տարի,* 7 *Յունիս* 1956, *թ*. 133)։

Ա. Վ.…– Ա. Վաչյան

- *Ժողովածու*, *Թիֆլիս*, 1912, *էջ* 127։
- «*Մշակ*»*ի* 40-*ամյակ* (1872-1912)։

Ա. Տ. Աբ.…– Արտաշես Տեր Աբրահամյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ*. 227, *գ*. 184, *թ*. 65 (*Խ. Հ. Բարսեղյան*, «*Մշակ*»*ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

Ա. Տ. Հ.…– Արշակ Տեր Հովհաննիսյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ*. 227, *գ*. 235, *թ*. 49 (*Խ. Հ. Բարսեղյան*, «*Մշակ*»*ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

Ա. Տ. Մ.–1.– Արամ Տեր Մարգարյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 251, *թ.* 1 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

2.– Ա. Տեր Մարտիրոսյան

Տե՛ս «Մշակ», 1883, *թ.* 162։ (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

Ա. Տիգ.–Արսեն Տիգրանյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 10, *թ.* 3-8 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

Ավ. Ավ.–Ավագ Ավթանդիլյան

Տե՛ս Ռաֆֆի, Երկեր, Ժ. հատոր, էջ 678։ (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 19)։

Ավ. Գալ.–Ավետիս Գալոյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 692, *թ.* 44 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 19)։

Ավագ Գրիգորյան.–Գրիգոր Քհն. Գրիգորյան

Տե՛ս Գ. Լեւոնյան, Երկեր, էջ 451։

Ավո.–1.– Ա. Ավետիքյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 244, *թ.* 20 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 19)։

2.– Ավետիս Ավագյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 163, *թ.* 18 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 19)։

Ար.–1.– Ար. Բաբայան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 574, *թ.* 13 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

2.– Բագրատ Արզումանյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 282, *թ.* 81, *գ.* 645, *թ.* 10 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 19)։

Ար. Ալ.–Արամ Ալջուգյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 283, *թ.* 13 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Ար. Ան.–Արմեն Անանյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 545, *թ.* 37 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Ար. Թոն.– Արտաշես Թոնյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 174, *թ.* 36, *գ.* 273, *թ.* 5 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արագածունի.– 1.– Մ. Նազարյան

Հայկ. ՍՍՌ ԳԱ ԳԱԹ, գրական բաժին, «Մշակ»-ի ֆոնդ, թ. 863։ (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 19)։

2.– Շմավոն Արագածունի

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 513, *թ.* 12 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

Արամ.– 1.– Արամ Գյուրջյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 62, *թ.* 4 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

2.– Սարիբեկ Տեր Մելիֆյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 571, *թ.* 26 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

3.– Սարգիս Տեր Մելիֆսեթյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 105, *թ.* 10-13, *գ.* 33, *թ.* 42 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 20)։

Արաֆս.– Ստեփան Հարությունյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 235, *թ.* 23-25, *գ.* 310, *թ.* 65 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։ն

Արգափ.– Արմենակ Գափամանյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 89, *թ.* 12 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արգոս.– Մեսրոբ Գ. Մաֆսուտյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 111, *թ.* 16 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արեւ.– Ռուբեն Սաղաթելյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 121, *թ.* 21 (*խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արեւածին.– Ղուկաս Խաչատրյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 112, *թ.* 6 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արխիմեդ.– Հ. Վերդյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 572, *թ.* 176 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արծիվ.– 1.– Արծիվ Աբովյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 117, *թ.* 54 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։
2.– Հովհաննես Լեպլեպիճյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 584, *թ.* 93 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արծվիկ.– Առաքել Առաքելյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 405, *թ.* 30-31 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արհուս.– Ստեփան Դավթյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 103, *թ.* 31, *գ.* 714, *թ.* 22 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արմեն.– Ա. Աղախանյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 401, *թ.* 46 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 21)։

Արմեն Բոր.– Արմենակ Բորյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 333, *թ.* 20 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 22)։

Արմիկ.– 1.– Ա. Մխիթարյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 255, *թ.* 9 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 22)։
2.– Ասատուր Մխիթարյան
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.*532, *թ.* 10 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 22)։

Արշ. Բա ֆ.– Արշակ Բա ֆֆի
Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, ֆ. 227, *գ.* 191, *թ.* 35-38 (*Խ. Հ. Բարսեղյան, «Մշակ»ի ծածկանունների բառարան*, 1962, *էջ* 22)։

Արշակ.– Արշակ Հոգեջանյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ.* 227, *գ.* 124, *թ.* 4 (***Խ. Հ. Բարսեղյան***, «***Մշակ***»***ի ծածկանունների բառարան***, 1962, ***էջ*** 22)։

Արշակունի.– 1.– Արշակ Հմայակ Վարդապետ

Տե՛ս «***Մշակ***», 1896, *թ.* 151։ (***Խ. Հ. Բարսեղյան***, «***Մշակ***»***ի ծածկանունների բառարան***, 1962, ***էջ*** 22)։

2.– Արշակ Հովհաննիսյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ.* 227, *գ.* 227, *թ.* 2 (***Խ. Հ. Բարսեղյան***, «***Մշակ***»***ի ծածկանունների բառարան***, 1962, ***էջ*** 22)։

Արշարունի.– 1.– Արշալույս Զինարյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ.* 227, *գ.* 271, *թ.* 10-11 (***Խ. Հ. Բարսեղյան***, «***Մշակ***»***ի ծածկանունների բառարան***, 1962, ***էջ*** 22)։

2.– Վարդան Բաբայան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ.* 227, *գ.* 544, *թ.* 29-32 (***Խ. Հ. Բարսեղյան***, «***Մշակ***»***ի ծածկանունների բառարան***, 1962, ***էջ*** 22)։

Արսեն.– Արսեն Կիտուրյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ.* 227, *գ.* 110, *թ.* 32 (***Խ. Հ. Բարսեղյան***, «***Մշակ***»***ի ծածկանունների բառարան***, 1962, ***էջ*** 22)։

Արսեն Արսենյան.– Արսեն Թումանյան

Հայկ. ՍՍՌ ՊԿՊԱ, *ֆ.* 227, *գ.* 532, *թ.* 36 (***Խ. Հ. Բարսեղյան***, «***Մշակ***»***ի ծածկանունների բառարան***, 1962, ***էջ*** 22-23)։

Կազմեց՝ ՆԵՐՍԷՍ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Խմբագրեց՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՊ. ԱՇԸԳԵԱՆ

(***Շար.*** 6)

ՀՈԳԵՒՈՐ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՃԱՌ, ԵՂԻ՛Ր ՏՕՆԱՃԱՌ

Ծառ սիրտդ ցաւեցա՞ւ, հողին տակ
Տերեւ մը բեզմէ, հիմա ինկաւ ցած...
Ծառ, դալար վարսերդ կողերուդ փռած
Գարնան կը պարզէիր ճիւղերդ սիգաճեմ
Անողոք աշնան, դարձար ալեհեր
ճմլուող սիրտդ հողմահար, ցաւէն չճչա՞ց.
Տերեւներդ անձայն հեզիկ խշշոցով
Ողբացին ծաղիկներն իրենց
Երբ վերջին տերեւդ գլխիկոր կ՚իջնէր
Սիրտդ , լացը հողին մէջ խեղդած
Զպայթեցա՞ւ տենդէն
Ծառ, կո՞ճղ ես հիմա ,
Փա՞յտ, թէ՞ ծլարձակ, ծիծեռնաբոյն նոր հուն.
Հողին վրա՞յ, թէ՛ հողին մէջ
Ունի՞ս տակաւին անխօս ճիչ գաղտնի
Նոր խօսք ու հնչիւն նման պտուղի
Թէ՞ վար իջնող տերեւիդ հետ վերջին
Թաղուեցան բոլոր կեանքի խշշիւններդ
Հեծիւններդ խոր , ճիչերդ թաքուն...
Ծա՛ռ, կուրծքիդ մէջ դող, կարօտ
Աշնան մէջ անգամ, կը գգուես սիրով
Որ կառչի արեւը, հողիդ.
Ձմռան մէջ այս խստաշունչ
Եղիր աշխարհին տօնածառ բարի:

ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՆՔ ԶԻՐԱՐ

Ես ջուրին մէջ եմ
Թռչունը կ՚ուզէ լողալ.
Ան օդին մէջ է

Ես կ՚ուզեմ թռչիլ.
Թեւաւորը իր փարթամ ծառ տունէն ուղղուեցաւ
Երկնային անտես ճամբայ,
Ուր դռներ կը բացուին
Անհասկնալի.
Ես եւ ան կը հասկնանք զիրար…

ՀՊՈՒՄ

Արեւը
– Դաշտի սէ՛զ կը չոռնաս թարթափ մը,
Պահիկ մը ետք.
– Սփոռուած բաղէ՛ղ , կը կքիս շուտով, փառքէդ մերկացած
– Ծա՛ռ, զոհողութեան տաք երակներէդ՝
Արեւով խմորուած,
Նոր գարուններ կու գան կառչած սուրբ հողիդ
Ու շիւեր կանաչ, ցօղով արցունքիդ
Դուրս ցցուած, խոստումներ հագած
Կը զօրանան փայլքով ոսկեհուր.
Թռչուններ երկնքի, թռչուններ վտառանդի,
Բոյն կը դնեն սաղարթներուդ մրգաշատ
Փարթամ, խիտ:
Կանաչներ՝
– Արեւ հպիր մեզի, որ պտուղ տանք
Զդառնանք լոկ հողաբոյր
Թզենի չորցած:

ԿՏԱՒ

Ասեղնագործեց ծովը թաւշեայ իր մայրամուտը
Պտոյտն արեւին ուրուագծեց խաղադաշտն հսկայ
Ու ամպերուն վրայ նստողը
Ծովուն շնչառութիւնը արձանագրեց
Մերթ՝ բարձրացող, մերթ՝ յուշիկ…
Փռեց հովիտներուն եւ լեռներուն վրայ

Ցնծութեամբ պայթող ծառերը իբրեւ ծնծղայ,
Անհունին սահման՝ վտակներ գետեր
Սահմանապահներ.
Իսկ մեր երկուքին՝ փշալարեր…

ՏՕՆԱԿԱՆ

Պատառ մը աննիւթական սէր
Շերտ մը ցնծութիւն թեթեւ երկինքէն
Երազ մը խունկէ ֆուլայի մէջ պատուած
Անմահութիւն է
Աստղազարդ երկինքը տօնական իմ տունս կ՚ըլլայ
Ու ես աստղ մը անոր մէջ…

ՄԱՐԻԱՆԱ ՊԷՐԹԻԶԼԵԱՆ–ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՓՐՈՖ. ԴՈԿՏ. ԺՈԶԷՖ ՍԹՐՅԻԿՈՎՍՔԻ

«Հայ արուեստն ունի արժանաւորութիւնը յունականին եւ հիւսիսայինին (կոթականին) առընթեր դրուելու, իբրեւ արիական տիպով զարգացած երրորդ միութիւն մը»։

(Ժոզէֆ Սթրցիկովսքի, Վիեննա, 1918)

Հայկական գեղարուեստի պատմութեան մէջ անմոռանալի պիտի մնայ Փրոֆ. Դոկտ. Ժոզէֆ Սթրցիկովսքիի անունը։ Այս անունը առաջին անգամ լսուեցաւ** 1891-**ին**, «Էջմիածինի Աւետարանը» (Das Etchmiadzin Evangeliar) **մենագրութեամբ, ուր երիտասարդ գեղարուեստասէրը կ՚ամփոփէր դէպի Հայաստան կատարած գիտական ուղեւորութեան առաջին տպաւորութիւնները եւ հետազօտութեանց արդիւնքները՝ հայկական բիւզանդական ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան պատմութեան վերաբերեալ։

Հայկական գեղարուեստին նուիրուած այս անդրանիկ աշխատութիւնը, մեծ յեղափոխութիւն մը յառաջացուց եւրոպացի գիտնականներուն մէջ։ Հոս առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր Եւրոպայի ամփոփ տեսութիւնը հայկական հնութեանց բարձրագոյն արժէքին եւ առ հասարակ արեւելեան գեղարուեստի պատմութեան ուսումնասիրութեան մասին։

Ժոզէֆ Սթրցիկովսքին ծնած է 7 Մարտ 1862-***ին***, Biala-Bielitz (Schlesien), ***Լեհաստան։ Ուսանած է Վիեննայի, Պերլինի եւ Միւնիխի համալսարաններուն մէջ։*** 1892-1909-***ին դասաւանդած է Աւստրիոյ*** Graz ***քաղաքի համալսարանի մէջ։ Առաջին անգամ Հայաստան այցելած է*** 1889-***ին։ Վիեննայի արուեստագիտութեան համալսարանին կից, հիմնած է արուեստի պատմութեան երկրորդ ուսումնարան մը եւ ստանձնած՝ անոր ուսումնապետի պաշտօնը։***

Հայ ժողովուրդի կեանքի պատմութեան մէջ բացառիկ դեր կատարած է Ժ. Սթրցիկովսքի։ Միջազգային արուեստներու պատմութեան մէջ հայկական ճար-

տարապետութեան գրաւած փառքն ու պատիւը, Շնագէնի կողքին, ամբողջութեամբ իրեն կը պարտինք։ Ան եթէ չ՚ըլլար, Շ. Դիհլիի վերապահ կարծիքներուն ազդեցութեան տակ մնացած պիտի ըլլայինք։

1918-*ին, գերմաներէն լեզուով հրատարակած իր «Հայերու ճարտարապետութիւնն ու Եւրոպան» երկհատոր ստուար աշխատութիւնը, կուգայ հիմնայատակ փոխելու հայոց գեղարուեստին դերը սուրիական, ասորական, բիւզանդական եւ եւրոպական արուեստներու պատմութեանց մէջ։ Ան կը վկայէ ըսելով, թէ «Քրիստոնէական արուեստին վառարանը Հայաստանն է, այնտեղ է որ արեւելեան այլ եւ այլ ուղղութիւններէ սկիզբ առնող ճարտարապետական ձեւերը գտան իրենց զարգացումը։ Այնտեղ է որ հնարուեցաւ գմբէթաւոր շինուածքի ձեւը։ Այսպիսով ճանապարհ ինկաւ իր արուեստը, Սեւ ծովու ճամբով դէպի Եւրոպա եւ իր յաղթութեան պսակին արժանացաւ Ս. Պետրոսի (Հռոմ) գմբէթին շինութեամբ»։*

1891-*ին Վիեննայի մէջ հրատարակած է իր առաջին յօդուածը «Էջմիածնի Աւետարանը», որը թէեւ քննադատութեան ենթարկուած է իր ժամանակին, բայց գիտնականները մղած է հայ արուեստը դիտելու գիտականօրէն, որպէս ինքնուրոյն երեւոյթ եւ ոչ թէ «գաւարային» արուեստ։*

Ըստ աւանդութեան, Սուրբ Էջմիածինի եկեղեցին կառուցուած է 303 *թուականին, Գրիգոր Լուսաւորիչի եւ Տրդատ թագաւորի կողմէ։ Յամենայն դէպս, հինգերորդ դարու կէսին, ան արդէն գոյութիւն ունէր։ Տաճարին առաջին վերաշինութիւնը տեղի ունեցած է* 7-*րդ դարուն* (617-625)։ *Թէեւ Էջմիածինի տաճարը պատմութեան ընթացքին յաճախ ենթարկուած է աշխարհակալներու աւերածութեան, սակայն պատմութիւնը կը վկայէ, թէ* 11-*րդ դարու կէսերուն, Գագիկ Բ. թագաւորի այցելութեան միջոցին կանգուն էր։ Ստեփանոս Օրբելեանի համաձայն, անոր կործանումը տեղի ունեցած է* 13-*րդ դարուն, իսկ վերանորոգութիւնը՝* 1441-*ին։* 15-*րդ դարէն սկսեալ, տաճարը գանագան առիթներով ենթարկուած է մասնակի վերաշինութեան եւ ձեւափոխութեան, բայց արտաքին կերպարանքը, ինչպէս կ՚ըսէ* Dubois de Montpere'u, *մնացած է անփոփոխ։*

Ժ. Սթրցիկովսքին, իր «Էջմիածնի Աւետարան»ի մէջ սակայն, կը պնդէ, թէ Էջմիածինի տաճարի ներկայ շէնքը գոյութիւն ունի 17-*րդ դարէն սկսեալ, որովհետեւ Շահ Ապասը* 1604-*ին տաճարի բոլոր քարերը փոխադրել տուած է Իրան-Սպահան եւ այնտեղ, նոր Ջուղային մէջ, այդ քարերով շինել տուած է նոր եկեղեցի մը։ Սթրցիկովսքիի այս տեսութեան դիմաց, Թորոս Թորամանեան դարձաւ կողմնակից* Dubois-*ի եւ Առաքել Դաւրիժեցիի պատմութեան հիման վրայ ցոյց տուաւ, որ Շահ Ապասը միայն* 15 *քար տեղափոխած է Սպահան, իսկ Էջմիածինի տաճարը մնացած է կանգուն։*

Ժ. Սթրցիկովսքի գիտնականը ուսումնասիրելով հայերու միջնադարեան Տիգրանակերտի յուշարձանները, եկաւ այն եզրակացութեան թէ քրիստոնէական արուեստի ծագման օրրաններն են՝ կեդրոնական Ամիան, Պարսկաստանը եւ Միջագետքը (Իրաք)։ Ան Հայաստանի մասին ծանօթանալով, իր գիրքին մէջ հետեւեալը կը գրէ Հայաստանի մասին. «Հռոմը, Բիւզանդիոնը, Պաղտատը ներ-

գրաւած են իրենց աշխարհակալութեան ուժերը եւ ստեղծած են արուեստ։ Հայաստանը կը մնայ ինքնիրեն սահմանուած եւ իր մայր հողէն կը վերցնէ ուժը եւ իր էութեան ինքնութիւնը, այնպէս ինչպէս ժամանակին ըրած է Յունաստանը»։

1911-ին, Պրն. Լեւոն Լիսիցեան Վիեննայի համալսարանին մէջ իր ուսումը շարունակելու համար, Թիֆլիսէն կը մեկնի Վիեննա եւ այնտեղ կը ծանօթանայ Ժոզէֆ Սթրցիկովսքիին հետ։ Լեւոն Լիսիցեանի միջոցով, աւստրիացի պատմաբանը կը ծանօթանայ հայ ճարտարապետութեան գիտական ուսումնասիրութեան հիմնադիր՝ Թորոս Թորմանեանին (1864-1934) հետ։ Աւելի ուշ, 1913-ի վերջաւորութեան, ղեկավարութեամբ Ժ. Սթրցիկովսքիի, Վիեննայի արուեստի պատմութեան բաժանմունքը կը կ՝ազմակերպէ ճամբորդութիւն մը դէպի Հայաստան։ Այս ճամբորդութեան մաս կը կազմեն՝ ճարտարապետ Թորոս Թորմանեան, Լեւոն Լիսիցեան, Ժ. Սթրցիկովսքի, պատմաբան Դոկտ. Հայնրիխ Գլիւկ եւ ազգագրագէտ Դոկտ. Էդմոնդ Քութլէր։ Աւստրիացի գիտնականները Հայաստանի մէջ կը ծանօթանան Փրոֆ. Ն. Մառին, Հ. Տէր Մովսէսեանին եւ Է. Թաղայշուիլուն։ Թ. Թորմանեանը յիշելով այն օրերը երբ Վիեննացի փրոֆէսորի հետ կը շրջէր Անիի մէջ, հետեւեալը կը գրէ. «Ամբողջ մէկ ամիս տեւեց Ժոզէֆ Սթրցիկովսքիի ճանապարհորդութիւնը, որուն անձամբ կ՝ընկերանայի թէ՛ առաջնորդելու եւ թէ ցուցմունքներով գոհացնելու անոր հետաքրքրութիւնները։ Քանիցս ապշած ու զարմացած, իւրաքանչիւր քայլափոխի վրայ անդադար հանդիպելով մէկ աւելի հոյակապ շինութիւններու, կը դառնար ինծի ու կ՝ըսէր. «Եգիպտական աշխատանք կատարուած է այստեղ, ո՞ւր է այժմ այս ժողովուրդը»։ Ի՞նչ պատասխան կրնայի տալ աւելի պերճախօս, քան անմահ վիպասան Victor Hugo-ի Les Turcs ont passé de La պատասխանը։

Թորոս Թորմանեանը, այս ճամբորդութենէն յետոյ, շարունակեց իր եռանդուն աշխատանքը։ Ան կը հիմնէ հնութիւններու պահպանութեան կոմիտէն, Հայաստանի պատմական թանգարանին մէջ կը հիմնէ ճարտարապետութեան բաժինը, կը հրատարակէ «Էջմիածինի տաճարը», «Անի քաղաք թէ ամրոց», «Ակնարկ հայ հին ճարտարապետութեան վրայ» եւ «Գաւիթ եւ ժամատուն հայոց հնագոյն եկեղեցիների մէջ»։ Գերմանացի ճարտարապետ Boden-ը Թորոս Թորմանեանին հետեւեալը գրած է. «Ձեր ջանքերին եւ Ձեր մասնագիտութեամբ որպէս ճարտարապետի ու գեղարուեստից պատմագիր, շնորհակալ են աշխարհի ճարտարապետները եւ մանաւանդ մենք՝ գերմանացի ճարտարապետներս։ Ձեր շնորհիւ է, որ Ժ. Սթրցիկովսքին կարողացաւ մեր առաջ բարձրացնել Հայաստանի բարձրարուեստ ճարտապետութեան վարագոյրը»։

«Հայերու ճարտարապետութիւնն ու Եւրոպա» երկու հատորները լոյս տեսան Վիեննայի մէջ, 1818-ին։ Առաջին հատորը, 455 էջ, առաջին բաժինը «յուշարձաններ», իսկ երկրորդը՝ «ընագաւառ» եւ «էութիւն»։ Երկրորդ հատորը, 459-888 էջ, որուն առաջին բաժինը «պատմութիւն», իսկ երկրորդը՝ «ընդլայնում» եւ «ընդարձակում»։

Պատմաբան հեղինակը իր գիրքի յառաջաբանին մէջ շնորհակալութիւններ կը յայտնի հետեւեալ անձնաւորութիւններուն, որոնք իրեն օգնած են գիրքերը լոյս

տեսնելու համար։ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամներէն՝ Մարիքեանին, Դոկտ. Հայնրիխ Գլիւկին եւ իր երկու հայ ընկերներուն հայաստանի մէջ։ Ան նաեւ յատուկ գոհանակութեամբ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պերլինի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցիչներուն՝ Դոկտ. Համօ Օհանջանեանին, Դոկտ. Ջէյմս Գրինֆիլտին (Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան (1918-1921), *հօրմէ գերմանացի իսկ մօրմէ հայ) եւ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանին։*

1941-*ին, Փարիզի մէջ,* 79 *տարեկան հասակին կը մահանայ հայ ժողովուրդի հաւատարիմ բարեկամը՝ Փրոֆ. Դոկտ. Ժոզէֆ Սթրցիկովսքին։*

Փրոֆ. Սթրցիկովսքի գիրքը, կ՚ըսէ իտալացի ճարտարապետ՝ Փրոֆ. Ալփակօ Նովէլլոն, «Գոնէ վերահաստատումն է մեծ արժէքի մը, անդադար մոռացութեան մը դարմանը դարձած եւ կենդանութիւն տուած պատմութեան ու մշակոյթին՝ ժողովուրդի մը, որ պարզապէս հնագիտական արժէք մը չէ որ կը ներկայացնէ, այլ ժողովուրդի մը, որ կը շարունակէ իր գործօն ներկայութիւնը աշխարհի վրայ, որ կ՚աճի ապրելու եւ իր ինքնութիւնը պահպանելու արտասովոր կամքով։ Այսպիսով, հայ ժողովուրդը գիտէ իր տեղը ունենալ ապագային մէջ ու յաղթահարել ամենէն ողբերգական վերիվայրումները»։

Փրոֆ. Դոկտ. Ժոզէֆ Սթրցիկովսքիի գործերը.

«*Արեւելք եւ Հռոմ*», *Վիեննա*, 1901։

«*Փոքր Ասիա*», 1903։

«*Ախլրնի տաճարը*», *Գերմանիոյ Ախլրն քաղաքի վանքի մասին*, 1904։

«*Ամիդա*», *Վիեննա*, 1910։

«*Ալթայ Իրան*», 1917։

«*Հայերու ճարտարապետութիւնն ու Եւրոպա*», *երկու հատոր*, 1918։

«*Հիւսիսը եւ Արեւմտեան Եւրոպայի արուեստը*», 1926։

«*Հին Սլաւական արուեստ*», 1929։

«*Ասիոյ պատկեր-արուեստ*», 1930։

«*Տօնական գրութիւնները կամ տօնական ճառերը*», 1932։

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ 85-ԱՄԵԱՅ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ (ԹԻՒ 1)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի 85-ամեակին առիթով, «Հասկ»ի խմբագրութիւնը հերթաբար լոյս պիտի ընծայէ Դպրեվանքի ներկայ տեսչութեան անդամներուն, ուսուցիչներուն եւ նախկին տեսուչներուն այս առիթով գրուած յօդուածները։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ՝ ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ՀՈԳԵՄՏԱՒՈՐ ՋՐՏՈՒՔ

Հայկական Ցեղասպանութեան հետեւանքով աքսորեալ հայորդիներու Միջին Արեւելք հաստատուիլն ու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի մէջ վերընձիւղուիլը սերտօրէն առնչուած են։

Անյոյս եւ անտէրունջ հայ վերապրողներ նոր կեանքի եւ ապագայի խանձարուրը գտան իրենց ճակատագրակից Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան Ս. Աթոռին մէջ, որ իր Դպրեվանքով նախախնամական դերակատարութիւն ունեցաւ Հայ Սփիւռքի բազմածալ կարիքներուն համապատասխանող ղեկավարութիւն կոփելու սրբազան մարզէն ներս։ Հոգեւորական եւ աշխարհական ղեկավարութիւն, որ անխտրական ոգիով եւ անսակարկ նուիրումով հասաւ ամէն տեղ ու ծառայական կոչումի ամբողջական գիտակցութեամբ յոյս ներշնչեց եւ տիրութիւն կատարեց իր խնամքին յանձնուած զանգուածներուն։

Հայ Եկեղեցւոյ հովանիին տակ, հայ ընտանիքի, հայ դպրոցի եւ հայ ակումբի անքակտելի ամրացումով, դպրեվանեցիներ հիմը դրին Հայ Սփիւռքի կազմակերպման, նախ Միջին Արեւելքի հիւրընկալ ափերուն վրայ եւ ապա պարտադրաբար հեռաւոր երկիրներ ապաստանած մեր ժողովուրդի պանդուխտ իրականութեան մէջ։

Երէկ եւ այսօր, հայապահպանման հիմնական ընագաւառներուն մէջ դպրեվանեցիներ ծառայական ներկայութիւն են, Դպրեվանքէն իրենց առածը մեր ժողովուրդին տանելու ամբողջանուէր գիտակցութեամբ։

Ահաւասիկ, Դպրեվանքը իր անկորնչելի մարդ-դրամագլուխով, 85 տարիներէ ի վեր սփիւռքեան հոգեմտաւոր ջրտուքի իր անփոխարինելի առաքելութիւնը կը ծաւալէ եւ կ'ոռոգէ մեր համահայկական ածուն։

Դպրեվանքի 85-ամեակը կը հրաւիրէ բոլոր դպրեվանեցիներս անդրադառնալու այն օրհնեալ եւ եզակի պատեհութեան, որ չնորհուեցաւ մեզի Դպրեվանքին մէջ ուսանելու եւ յանուն Դպրեվանքին ու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ծառայելու Աստուծոյ՝ հայ ժողովուրդին ակօսով։

Յետադարձ ակնարկով, երբ Դպրեվանքի մէջ կազմաւորման տարիներս կը վերբերեմ եւ հայ ժողովուրդի ծառայութեան կողմնացոյցին հաւատարմութիւնը կը վերլուծեմ, խորապէս կը գիտակցիմ, թէ մեր խնամատար մայրը՝ Դպրեվանքը երեք եզակի բարիքներ պարգեւեց եւ կը շարունակէ պարգեւել դպրեվանեցիներուն։

Առաջին, աղօթական կեանքի քաղցրութիւնը։ *Դպրեվանքը աղօթքի տուն է եւ դպրեվանեցիներ աղօթող ընտանիք են ամէն բանէ առաջ։ Աղօթքը միայն ժամերգութիւն եւ պատարագ չէ Դպրեվանքի մէջ, այլ մնայուն գոհաբանական արտայայտութիւն՝ կեանքի ամենօրեայ հոլովոյթի բոլոր հանգրուաններուն։ Աղօթքը, իր հաւաքական եւ անհատական տարածքներով, դպրեվանեցիները կը զօդէ Աստուծոյ, իրարու, մեր ժողովուրդի գաւակներուն, համայն մարդկութեան եւ ամբողջ ստեղծագործութեան հետ. որովհետեւ, աղօթքի ճամբով դպրեվանեցիներ իրենք զիրենք կը բանան Աստուծոյ եւ իրենց նմաններուն, ու աստուածային պահպանութեան խնդրանքին հետ համամարդկային արժէքներու փնտռտուքի ճիգի կը նախաձեռնեն։ Այս օրերուն, երբ կեանքի հեւքը շեշտը աշխատանքին վրայ կը դնէ եւ յաջողութիւնը մեր ուրիշներէն աւելի ունեցած նիւթականով կը կշռէ, Դպրեվանքը, աղօթական կեանքի կրթանքով, բարի գործի յաջողութեան եւ հոգեկան իրագործումի նժարը վաւերական կը դասէ։ Դպրեվանեցիներ հոգեպէս կը պարպուին, երբ իրենց աղօթական կեանքը ցամքի եւ իրենք պարզ գործակատարներ դառնան։*

Երկրորդ, իմացական հարստացման նախաճաշակը։ *Հոգեւոր սնուցման հետ, Դպրեվանքը իր գաւակներուն միտքը գնայունը անդրանցող մնայուն իրագործումներու կը մղէ։ Հոգի, միտք եւ մարմին հաւասարակշռութեամբ կ'աճին Դպրեվանքի մէջ, որ միայն եկեղեցի, դասարան եւ սեղանատուն չէ. այլ ամբողջական հայ մարդը կերտող վառարան՝ պատանեկան կեանքը իմաստաւորելու, երիտասարդական եռանդը նուիրաբերելու եւ ամբողջական մարդը իրագործելու ճանապարհը ցոյց տալով դպրեվանեցիներուն։ Գիրք եւ գրականութիւն որպէս ինքնահարստացման կրթանք կը տրուին դպրեվանեցիներուն, որպէսզի անոնք ապագային ինչ պաշտօններ ալ որ ստանձնեն, չանջատուին իրենց միտքը մշտականօրէն հերկող իմացական արօրին բարիքէն։ Դպրեվանեցիներ կ'աղքատանան երբ իրենք զիրենք գրկեն իրենց միտքը հարստացնող շարունակական ընթացքէն եւ գիրքին տեղ դիրքը առաջնահերթ դառնայ իրենց կեանքին մէջ։*

Երրորդ, ծառայական ոգիի մշտաթարմութիւնը։ *Դպրեվանքի ջամբած հոգեւոր եւ իմացական եզակի դաստիարակութիւնը իր նպատակը կը գտնէ ամբողջ կեանք մը, դասարանէն գերեզման, որպէս ծառայութիւն ապրելուն մէջ։ Դպրե-*

*վանեցիներ իրենց ծառայական կեանքը որպէս կոչում կ'ապրին, հասնելով մեր ժողովուրդի ծով կարիքներուն։ «**Ծառայել Աստուծոյ՝ հայ ժողովուրդին ընդմէջէն**» կարգախօսն ու կեանքի ճանապարհն է Դպրեվանքին։ Աղօթել եւ ուսանիլ ծառայութեան համար. ա՛յս է դպրեվանեցիներուն տարբերութիւնը իրենց սերնդակիցներէն, որոնք կ'ուսանին որպէսզի իրենց ձեռք բերած վկայականներով եւ իրագործումներով ուրիշներ իրենց ծառայեցնեն եւ կամ, լաւագոյն պարագային, երբ ուրիշներուն ծառայելու պարտաւորութիւն ունենան, այդ ծառայութիւնը դրամով արժեւորեն։ Դպրեվանեցիներու ցուցաբերած ծառայութեան գերագոյն տիպարը Քրիստոս է, որ հոգիի եւ մտքի գագաթներ նուաճելու ուղին մշտապէս բաց կը պահէ Իրեն հետեւելու ուխտով անսայթաք ընթացողներուն խաչակրութեան համար։*

Այսօր, երբ հայ ազգի գաւակները ամէն երկինքի տակ հոգեւոր, իմացական եւ ծառայական կեանքի սով կ'ապրին, Դպրեվանքը իր առաքելութեան մէջ աւելի վճռական կը դառնայ՝ որպէս առաջին հացթուխ ունենալով Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, որուն, 2015 թուականին, Հայկական Յեղասպանութեան 100-ամեակին եւ Դպրեվանքի հիմնադրութեան 85-ամեակին զուգադիպող կաթողիկոսական ընտրութեան եւ օծման 20-ամեակը ամենէն վաւերական ապացոյցն է նուիրեալ կեանքի հայելիացման՝ մեր աշխարհատարած ժողովուրդին դիմաց ցցուած մարտահրաւէրներուն Դպրեվանքին տուած հաւաքական պատասխանով։

ՆԱՐԵԿ ԱՐՔ. ԱԼԵԷՄԷԶԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ

«ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՈՒ ԱՆԱՆՁՆԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆ Է, ՈՐ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄՂՈՒՄ ԵՒ ՆՊԱՏԱԿ ԿՈՒ ՏԱՅ»

Կիրակի, 21 Դեկտեմբեր 2014-ի կէսօրին, Ս. եւ Անմահ Պատարագի աւարտին, Վեհարանի Դահլիճին մէջ, Ս. Ստեփանոս Նախասարկաւագի նուիրուած տօնախմբութեան ընթացքին, միաբան հայրերու, Դպրեվանքի սարկաւագներուն եւ ժառանգաւորներուն, ինչպէս նաեւ ներկայ ժողովուրդին ներկայութեան, Ն.Ս.Օ. Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը իր խօսած պատգամին մէջ անդրադարձաւ ինքնագոհողութեան, համեստութեան եւ Աստուածակեդրոն ծառայութեան նուիրական կերպերուն ու ըսաւ. «Որպէս Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան լծուած անձեր, պէտք է գիտակցինք, թէ մեր կեանքի միակ նամբան ծառայութիւնն է: Աստուած մեզի Քրիստոսի միջոցաւ խաչ տուաւ. Քրիստոս նախ ինք քալեց խաչի նամբէն, խաչի կեանքը ապրեցաւ եւ ցոյց տուաւ, որ ծառայութեան կեանքը խաչի կեանք է, ծառայութեան նամբան՝ խաչի նամբայ է եւ ո՛չ փառքի, ո՛չ ցուցամոլութեան, ո՛չ հանոյքի, այլ՝ սիրոյ, զոհողութեան եւ ի պահանջել հարկին տառապանքի նամբայ է: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ա՛յս գիտակցութեամբ հոգեւոր մշակներ կը կազմաւորէ Դպրեվանքի նուիրական յարկին տակ եւ այդ մշակները մեր Ս. Աթոռին նամբով կ՚երթան մեր ժողովուրդին ծառայելու ի սփիւռս աշխարհի»: ***Ապա, Նորին Սրբութիւնը իր խօսքը աւարտեց յիշեցնելով.*** «Ամբողջական ու անանձնական ծա-

ոայութիւնն է, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութեան մղում ու նպատակ կու տայ»։

Նախքան Վեհափառ Հայրապետին պատգամը, Դպրեվանքի սաները Ս. Ստեփանոսի նուիրուած յայտագիր մը ներկայացուցին պանծացնելով Ս. Ստեփանոս Նախասարկաւագին եւ Եկեղեցւոյ առաջին նահատակ վկային յիշատակը։ Հանդիսութեան սկիզբը, յանուն սարկաւագներուն՝ Բարշ. Յարութիւն Սրկ. Բանճարճեան ուղերձ ընթերցեց եւ հաւատարմութեան, հնազանդութեան ու ծառայութեան իրենց ունեցած բարձր գիտակցութիւնը շեշտեց։

Ոգեկոչումի հանդիսութեան աւարտին, Նորին Սրբութիւնը «Պահպանիչ»ով օրհնեց սարկաւագաց դասը։ Ապա, երգուեցաւ «Կիլիկիա»ն եւ Հայրապետական մաղթերգը։

Առաւօտուն, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ մատուցուեցաւ Ս. եւ Անմահ Պատարագ։ Պատարագիչն էր Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Աշըգեան։ Սրբազան Հայրը իր քարոզին ընթացքին անդրադարձաւ Ս. Ստեփանոսի անսակարկ հաւատքին եւ անոր սարկաւագական պաշտօնին՝ ծառայութեան կարեւորութեան։ Ան հրաւիրեց սարկաւագները, որ քրիստոնէական այս սկզբունքներով արժեւորեն եւ իմաստաւորեն իրենց կեանքը մեր Եկեղեցիին ու ժողովուրդի կեանքէն ներս եւ ըսաւ. «Տէր Զօրէն անցած եւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն արիւնով նուիրագործուած այս Ս. Աթոռին փառքը՝ Հայ Եկեղեցւոյ ու մեր ժողովուրդին մատուցուած ծառայութիւնն է, որուն դուք եւս ձեր մասնակցութիւնը բարձրագոյն գիտակցութեամբ եւ բծախնդրութեամբ պէտք է շարունակէք բերել»։ Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Հոգշ. Տ. Գարեգին Աբգ. Շխրտմեանի։

Նշենք, որ Շաբաթ 20 Դեկտեմբերին, Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ, Երեկոյեան ժամերգութեան աւարտին տեղի ունեցաւ Ս. Ստեփանոսի նուիրուած հանդիսաւոր նախատօնակ, նախագահութեամբ Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Հոգշ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Տօնոյեանի։

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ ԱՅՑԵԼԵՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ, ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒՆ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԲԱԺՆԵԿԻՑ ԴԱՐՁԱՒ
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ընկերային ծառայութիւնը Եկեղեցւոյ ու մանաւանդ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութեան կարեւորագոյն բնագաւառներէն մէկն է։ Արդարեւ, ընկերային ծառայութեան ընդմէջէն, Եկեղեցին՝ քրիստոնէական հին համայնքներուն օրինակով, օգտակար կը դառնայ գուրգուրանքի, սիրոյ ու ծառայութեան կարիք ունեցող իր համայնքի գաւակներուն, յատկապէս տօնական այս օրերուն։

Նոր Տարուան եւ մեր Տիրոջ ու Փրկիչին Յիսուսի ծննդեան տօնի նախօրեակին, աւանդութիւն դարձած է, որ Վեհափառ Հայրապետը այցելէ Կաթողիկոսութեան հովանիին տակ գտնուող եւ գործող ընկերային ծառայութիւն մատուցող հաստատութիւնները եւ կեդրոնները, որպէսզի իր ներկայութեամբ ու նուէրներու բաշխումով, Եկեղեցւոյ մատուցած ծառայութեան կենդանի օրինակը հանդիսանայ մեր ժողովուրդի գաւակներուն եւ միաժամանակ բաժնեկից դառնայ Եկեղեցւոյ խնամքին յանձնուած գաւակներուն ուրախութեան։

Այս ծիրէն ներս կատարուած այցելութիւններուն առաջինը եղաւ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի այցելութիւնը Սփիւռքի մէջ աւելի քան 80 *տարիներէ ի վեր անընդմիջաբար գործող, հայ ազգին որբ ու կարօտեալ գաւակներուն տաքուկ բոյնը՝ «Թռչնոց Բոյն» հաստատութիւնը, որուն նկատմամբ Վեհափառ Հայրապետը յատուկ գուրգուրանք կը տածէ։*

22 *Դեկտեմբեր* 2014*-ի երեկոյեան, Նորին Սրբութիւնը, միաբան հայրերու ընկերակցութեամբ, ժամանեց «Թռչնոց Բոյն», ուր դիմաւորուեցաւ Գայեանեան միաբանութեան քոյրերուն, խնամակալութեան եւ տնօրէնութեան կողմէ։ Անոնց հետ ունեցած կարճ տեսակցութենէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը մասնակից*

դարձաւ մանուկներուն Նոր Տարուան խրախճանքին եւ հետեւեցաւ անոնց կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիրին։ Ապա, մանուկները մեծ ուրախութեամբ դիմաւորեցին Կաղանդ Պապան, որ իւրաքանչիւրին նուէրներ բաշխեց։ Վերջապէս, աշակերտները ականջալուր դարձան Նորին Սրբութեան հայրական քաղցր յորդորներուն եւ խրատներուն։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՅՑԵԼԵՑ ԱԶՈՒՆԻԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Արամ Ա. Կաթողիկոս, Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան տօներուն նախօրեակին, Երկուշաբթի, 29 Դեկտեմբեր 2014-ի առաւօտուն, ընկերակցութեամբ միաբան հայրերու, այցելեց Ազունիէի Ազգային Բուժարանը։

Վեհափառ Հայրապետը նախ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ազգ. Բուժարանի խնամակալութեան, տնօրէնութեան եւ պատասխանատու բժիշկներուն հետ եւ գնահատեց անոնց տարած ազգային ու մարդասիրական ծառայութիւնը ու քաջալերեց զանոնք, որպէսզի նոյն նուիրումով շարունակեն իրենց առաքելութիւնը։

Ապա, Վեհափառ Հայրապետը հանդիպում ունեցաւ հիւանդներուն ու պատսպարեալ ծերունիներուն հետ եւ նուէրներ բաժնելով ուրախացուց անոնց։ Իսկ միաբան հայրերը Աստուածայայտնութեան նուիրուած շարականներու երգեցողութեամբ, Ս. Ծննդեան յատուկ հոգեւոր պահ մը ստեղծեցին՝ մեր Տիրոջ եւ Փրկիչին աւետաբեր լոյսով ջերմացնելով ծերունիներուն հոգիները։

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ԵՂԱՒ ՀԱՅ ԾԵՐՈՒՆԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՈՒ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Երեքշաբթի, 30 Դեկտեմբեր 2014-ի առաւօտուն, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը այցելութիւն տուաւ Պուրճ Համուտի Ազգային Ծերանոցը, միաբան հայրերու ընկերակցութեամբ։ Հաստատութեան մուտքին Նորին Սրբութիւնը դիմաւորուեցաւ տնօրէնութեան եւ խնամակալութեան կողմէ։

Ապա, Վեհափառ Հայրապետը եղաւ Ազգ. Ծերանոցի ծերունիներուն հետ, մասնակից դառնալով անոնց Նոր Տարուան ու Ս. Ծննդեան տօներու ուրախութեան։ Նորին Սրբութիւնը ծերունիներուն ուղղած Նոր Տարուան իր պատգամին եւ բարեմաղթութիւններուն կողքին, հաստատեց թէ՝ Ծերանոցը ազգին առօրեայ մտահոգութեան առարկան է, ազգը կը գնահատէ ու նեցուկ կը կանգնի իրենց, հետեւաբար, որեւէ մտահոգութիւն պէտք չէ ունենան։ Գնահատելով պատասխանատուներուն տարած աշխատանքը, Վեհափառ Հայրապետը յիշեցուց, թէ իրենք քրիստոսաւանդ ծառայութիւնն է որ կը շարունակեն, իւրաքանչիւրը իրեն վստահուած պաշտօնին եւ ունեցած մասնագիտութեան ճամբով։

Միաբան հայրերը նուէրներով ուրախացուցին ծերունիները եւ Ս. Ծննդեան շարականներու երգեցողութեամբ հոգեւոր մթնոլորտ ստեղծեցին։ Ծերունիները իրենց կարգին հոգեւոր ու ազգային երգեր երգեցին, ասմունքեցին եւ Նոր Տարուան բարեմաղթութիւններ ներկայացուցին Հայոց Հովուապետին։

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

«2015 ՏԱՐԻՆ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳ ՀԱՒԱՏՔՈՎ ԵՒ ՊԱՀԱՆՋԱՏԻՐԱԿԱՆ ԿԱՄՔՈՎ ՊԷՏՔ Է ԱՐԺԵՒՈՐԵՆՔ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ»

Երեքշաբթի, 2 Դեկտեմբեր 2014-ի առաւօտուն, Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս հաւաքուած աւելի քան 300 տիկիններուն իր Հայրապետական պատգամը ուղղելով՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս անդրադարձաւ 2015 թուականի եզակի կարեւորութեան մեր ժողովուրդին համար։ Վեհափառ Հայրապետին պատգամը կը բաղկանար երկու բաժիններէ։ Առաջին բաժնին մէջ, Նորին Սրբութիւնը խօսեցաւ մեր երէցներուն յարգանք ու հոգածութիւն ցուցաբերելու անհրաժեշտութեան մասին, նկատի ունենալով որ ներկայ տարին իր կողմէ հռչակուած էր «Տարեցներու Տարի»։ Վեհափառ Հայրապետը վերաշեշտելով տարեցներու մասին ժողովուրդին ուղղած իր Հայրապետական պատգամին կարեւոր կէտերը, յիշեցուց ներկաներուն, թէ «տարեցները մեր կեանքին անբաժան ու անբաժանելի մասը կը կազմեն։ Ընդունելի չէ որ անոնք մեր կեանքի լուսանցքին վրայ գտնուող ու մեր անմիջական ուշադրութենէն հեռու մնացող անձեր նկատուին. մենք պարտաւոր ենք յատուկ հոգածութիւն, խորունկ սէր եւ բարձր յարգանք ցուցաբերելու մեր տարեցներուն նկատմամբ։ Յառաջացեալ տարիքի մէջ գտնուող իւրա–

ֆանչիւր հայ, կենդանի դպրոց մըն է եւ նոր սերունդը շատ բան ունի սորվելիք տարեցներու կեանքի փորձառութենէն»:

Իր պատգամի երկրորդ բաժնին մէջ, Նորին Սրբութիւնը լայնօրէն անդրադարձաւ 2015 տարուան իւրայատուկ իմաստին ու պատգամին: Ան ըսաւ, «յարգանք պիտի ընծայենք մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն, եւ աւելին՝ վերանորոգ կամքով մեր պահանջատիրական ձայնը պիտի բարձրացնենք ի լուր աշխարհին: Մեր իրաւունքները բռնաբարուած են, մեր ժողովուրդի արիւնն է հոսած, պետականօրէն ծրագրուած ցեղասպանութիւն է կատարուած մեր ժողովուրդին դէմ, մեր եկեղեցապատկան ու անհատական կալուածները բռնագրաւուած են ցեղասպան թուրքին կողմէ. մեր ժողովուրդը չի կրնար անտարբեր մնալ այս երեւոյթին դիմաց: Իւրաքանչիւր հայ պահանջատէր է: Մենք ա՛յս գիտակցութեամբ ու յանձնառութեամբ պէտք է արժեւորենք 100-ամեակը Հայոց Ցեղասպանութեան»:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Քրիստոնէական Դաստիարակութեան բաժանմունքը, շաբաթը անգամ մը տիկիններու յատուկ հաւաքներ կը կազմակերպէ Մայրավանքէն ներս, որուն ընթացքին աղօթքներու, սաղմոսներու ու շարականներու առընթեր, միաբան հայրերու կողմէ Սուրբ Գրոց սերտողութիւն կը կատարուի, ինչպէս նաեւ կը խօսուի մեր եկեղեցւոյ սուրբերուն եւ աւանդութիւններուն մասին:

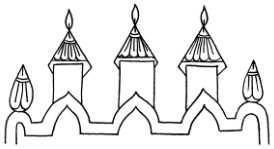

ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԳՈՐԾՕՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲԵՐԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

2-5 Նոյեմբեր 2014-ին, Ամբրոսֆուրթի մէջ (Հոլանտա), Հին Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ հիւրընկալութեամբ, գումարուեցաւ Եկեղեցական Ընտանիքներու Ընդհանուր Քարտուղարներու ժողովը, որուն մասնակցեցան երեսուն հոգեւորական եւ աշխարհական աստուածաբաններ։

Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, ժողովին ատենապետութիւնը վարեց Կիպրոսի Հայոց Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Ալեէմէգեան։

Ժողովին կարդացած իր զեկոյցին մէջ, Նարեկ Սրբազանը ներկայացուց Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու Ընտանիքին եւ յատկապէս Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէկ տարուան միջ-եկեղեցական գործունէութիւնը, մասնաւորաբար ծանրանալով Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին ու Միջին Արեւելքի քաղաքական կացութեան վրայ։

«ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ ԸՆԴԴԷՄ ԿՐՕՆՔԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԵԱՆ» ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

«Միութիւն ընդդէմ կրօնքի անունով վայրագութեան» միջազգային համագումարը տեղի ունեցաւ 18-19 Նոյեմբեր 2014-ին, Վիեննայի մէջ, կազմակերպութեամբ՝ Ապտուլլա Թագաւորի Միջ-կրօնական եւ Միջ-մշակութային Երկխօսութեան Միջազգային Կեդրոնին (KAICIID)։ Ժողովը կը համախմբէր Միջին Արեւելքէն քրիստոնեայ եւ իսլամ առաջնորդներ, այլ կրօններու, ոչ-կառավարական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ պետական անձնաւորութիւններ։ Սոյն համագումարին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս անձամբ հրաւիրուած էր ներկայ գտնուելու եւ իր պատգամը ուղղելու ժողովականներուն։ Վեհափառ Հայրապետը իր խճողուած ժամանակացոյցին պատճառով չկրցաւ անձամբ մասնակցիլ։ Նորին Սրբութիւնը ներկայացուցին Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Շահան Արք. Սարգիսեան, Կաթողիկոսարանի Միջ-եկեղեցական Յարաբերութեանց վարիչ՝ Գերպ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան եւ Ս. Էջմիածինը ներկայացուց Գերշ. Տ. Արմաշ Եպս. Նալպանտեան։

Այս համագումարին նպատակն էր միջազգային ընկերութեան ուշադրութեան յանձնել, լուսարձակի տակ առնել եւ միասնական գօրակցութիւն յայտնել ու դատապարտել յատկապէս Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ իսլամ կրօնի չարաշահութիւնը՝ խումբ մը ծայրայեղականներու կողմէ։

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ներկայացուցիչները իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերին այս համագումարին։ Գերպ. Տ. Շահան Արք. Սարգիսեան երկրորդ նիստին ընթացքին՝ «կրօնական հաստատութիւններուն եւ քաղաքացիական ընկերութեան դերը խաղաղութեան հաստատման համար», յանուն Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին պաշտօնական խօսք արտասանեց՝ ուր վեր առաւ ծայրայեղականութեան քանդիչ դերակատարութիւնը մեր այսօրուան ընկերութեան մէջ եւ լուծումներ առաջարկեց վայրագութիւնը նուաճելու եւ խաղաղութիւն հաստատելու համար։ Գերպ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան քաղաքացիութիւն եւ միջ--կրօնական դաստիարակութիւն կլոր սեղանի նիստին ընթացքին, չորս այլ մասնակիցներու կողքին, նոյն նիւթին առնչութեամբ իր ներկայացումը կատարեց։

Ժողովը իր փակման նիստին ընթացքին հաղորդագրութիւն մը հրապարակեց, որուն մէջ դատապարտեց, «կրօններու անունով» կատարուող բոլոր վայրագութիւնները եւ մարդկային իրաւանց դէմ կատարուող բոլոր արարքները՝ յատկապէս Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ։ Ժողովը իր գօրակցութիւնը յայտնեց շրջանի բոլոր փոքրամասնութիւններուն եւ շեշտեց իսլամ-քրիստոնեայ համագոյակցութեան կենսական կարեւորութիւնը։

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ. ԺՈՂՈՎԻ «ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐ»Ի 50-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

20-21 Նոյեմբեր 2014-ին, Վատիկանի Միջ-եկեղեցական Յարաբերութեանց բաժանմունքը, Գրիգորեան Համալսարանին մէջ կազմակերպեց միջազգային համագումար մը, յետադարձ ակնարկ մը նետելու անցնող յիսուն տարիներու ընթացքին Վատիկան Բ.-ի «Միջ-եկեղեցական Վաւերագիր»ին թողած ազդեցութեան։ Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան սոյն համագումարին իր մասնակցութիւնը բերաւ Տիկ. Թենի Բիրրի-Սիմոնեանը, ներկայացնելու ուղղափառ ոչ-քաղկեդոնական եկեղեցական ընտանիքին տեսակէտը։ Տիկ. Բիրրի-Սիմոնեան անցեալին վարած է Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ եւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Միացեալ Յանձնախումբի քարտուղարի պաշտօնը։

Նոյեմբեր 20-ին, սոյն հանդիպումին մասնակիցները նախ տեսակցութիւն մը ունեցան Ն.Ս. Ֆրանսիս Պապին հետ, որուն յաջորդեց Երեկոյեան ժամերգութիւն Սուրբ Պօղոս Մայր Տաճարին մէջ։

Ժողովը սկսաւ յաջորդ օրը, «Միջ-եկեղեցական Վաւերագիր»ին ընթերցումով՝ Վատիկանի Միջ-եկեղեցական Յարաբերութեանց բաժանմունքի նախագահ Կարտինալ Քուրթ Քոխի կողմէ։ Ուղղափառ եւ Աւետարանական եկեղեցական ընտանիքներու ներկայացուցիչները ներկայացուցին իրենց արժեւորումները յիշեալ վաւերագրին գծով՝ յատկապէս ընդգծելով անոր յառաջացուցած դրական մթնոլորտը միջ-եկեղեցական շարժումէն ներս։ Ապա, մասնակիցները ունկնդրեցին, երեք եկեղեցական ընտանիքներու՝ Կաթոլիկ, Ուղղափառ ոչ-քաղկեդոնական եւ Լուտե-

բական եկեղեցական ընտանիքներու ներկայացուցիչներուն տեսակէտները, որպէս պատասխան կատարուած արժեւորումներուն։

Տիկ. Թենի Բիրրի-Սիմոնեան իր խօսքին մէջ շեշտեց երկկողմանի երկխօսութեան կարեւորութիւնը եւ պարզեց երկխօսութեան դրական դերը աստուածաբանական հարցերու լուծման ծիրէն ներս։ Իր խօսքին մէջ Տիկ. Սիմոնեան յաճախակի մէջբերումներ կատարեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին հրատարակութիւններէն, ուր Վեհափառ Հայրապետը՝ ա.- Յստակ տարբերութիւն մը կը դնէր միջ-եկեղեցական շարժումին էութեան ու ձեւին միջեւ՝ շեշտելով անոր էական միութիւնը եւ արտայայտութեան տարբերութիւնը, բ.- Կը հրաւիրէր եկեղեցիները աստուածաբանական երկխօսութեան իրագործած փոխադարձ համաձայնութեանց եզրերը աւելի խորացնելու հրամայականին։

ԵՐԿՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

24-25 Նոյեմբեր 2014-ին, Աթէնքի մէջ, Տիեզերական Պատրիարքութեան հիւրընկալութեամբ, տեղի ունեցաւ Ուղղափառ Եկեղեցիներու երկու ընտանիքներուն՝ Արեւելեան Ուղղափառ եւ Ոչ-քաղկեդոնական Ուղղափառ Եկեղեցիներու աստուածաբանական երկխօսութեան ժողովը։

Յունաստանի Հիւսիսային Գոմոթինի քաղաքին մէջ, Ն.Ս. Բարթողիմէոս Տիեզերական Պատրիարքին եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին միջեւ պատմական հանդիպումին ընթացքին, 23 Սեպտեմբեր 2014-ին, երկու հոգեւոր պետերը շեշտեցին շուրջ երեք տասնամեակներ սկսած աստուածաբանական երկխօսութեան վերաշխուժացումը Ուղղափառ Եկեղեցիներու երկու ընտանիքներուն միջեւ։

Սոյն ժողովը, որուն Հայ Եկեղեցին իր հայրապետական երկու Ս. Աթոռներով մասնակցեցաւ՝ յանուն Ս. Էջմիածինի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան՝ Գերշ. Տ. Եզնիկ Արք. Պետրոսեան, յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան՝ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեան եւ խորհրդակցական ձայնով՝ Գերպ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան, նպատակ ունէր քննարկել 1990-ին որդեգրուած քրիստոսաբանական համաձայնագրին վերաբերող կարգ մը առկայ հարցերը, զեկոյցներ

տալ վերջին քսան տարիներու ընթացքին տարուած աշխատանքներուն մասին եւ պատրաստել երկխօսութեան յանձնախումբի յառաջիկայ ժողովին օրակարգը։

Նիստերու աւարտին, ժողովը հաղորդագրութիւն մը հրապարակեց, որուն մէջ շեշտեց երկխօսութեան յանձնախումբին եւ ենթայանձնախումբերու աշխատանքներուն շարունակութեան կարեւորութիւնը՝ լուսաբանելու կարգ մը եկեղեցիներու կողմէ ներկայացուած հարցերը։ Ժողովը մտահոգութիւն յայտնեց Միջին Արեւելքէն ներս տիրող ներկայ վիճակին եւ կոչ ուղղեց միջազգային ընտանիքին միջնորդութիւն կատարելու Հալէպի երկու առեւանգուած եպիսկոպոսներուն ազատ արձակման։ Ժողովը յայտնեց, թէ այսօր որեւէ ժամանակէ աւելի կարեւոր է ամրապնդել Ուղղափառ Եկեղեցիներու միութիւնը, ինչպէս նաեւ գարկ տալ միջ-կրօնական երկխօսութեան։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հինգշաբթի, 20 Նոյեմբեր-Ջորեքշաբթի, 26 Նոյեմբեր 2014-ին, Այա Նափայի մէջ (Կիպրոս), գումարուեցաւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Գործադիր Վարչութեան ժողովը, որուն յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մասնակցեցաւ Կիպրոսի Հայոց Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Ալէքմէկեանը։

Ժողովը քննարկեց Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ծրագիրներուն, պաշտօնէութեան, տնտեսական վիճակին ու եկեղեցիներու անդամակցութեան առնչուած գլխաւոր ընդգաւառները եւ համապատասխան որոշումներ առաւ՝ Խորհուրդի առաքելութիւնն ու վկայութիւնը աշխարհի տարածքին աւելի ազդու դարձնելու համար։

Ժողովականներ նաեւ առիթ ունեցան այցելելու Կիպրոսի կարգ մը վանքերը ու հանդիպելու հոգեւոր եւ քաղաքական ներկայացուցիչներու հետ։

ՄԻՋ-ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ ԷԼ-ԱԶՀԱՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

3-4 *Սեպտեմբեր* 2014-*ին*, *Գահիրէի* (*Եգիպտոս*) *մէջ*, *տեղի ունեցաւ* «Ահաբեկչութեան Եւ Ծայրայեղականութեան Դիմակայումը» *վերնագրով խորհրդաժողով մը*, *կազմակերպութեամբ Միւսլիմ իսլամ համայնքին բարձրագոյն հեղինակութիւնը նկատուող Էլ-Ազհարի։ Սոյն համագումարին իրենց մասնակցութիւնը բերին* 120 *երկիրներէ աւելի քան* 700 *հոգեւորականներ։ Ուշագրաւ էր քրիստոնէական եւ իսլամական զանազան համայնքներու մասնակցութիւնը, որ աննախադէպ երեւոյթ մըն էր Էլ-Ազհարի կազմակերպած խորհրդաժողովներուն համար։ Սոյն խորհրդաժողովին հրաւիրուած էր Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս՝ մասնակիցներուն իր խօսքը ուղղելու։ Ցանուն Վեհափառ Հայրապետին իր մասնակցութիւնը բերաւ Կաթողիկոսարանի Միջ-եկեղեցական Յարաբերութեանց վարիչ՝ Գերպ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան։*

Համագումարին ուղղած իր պատգամին մէջ Վեհափառ Հայրապետը անդրադառնալով Միջին Արեւելքի ներկայ անցուդարձերուն՝ Արամ Ա. Կաթողիկոս իր խօսքին մէջ ըսաւ. «Միջին Արեւելքէն ներս ներկայ ժամանակներուն տեղի ունեցող անցուդարձերը դատապարտելի են թէ՛ իսլամութեան եւ թէ՛ քրիստոնէութեան համար։ Հետեւաբար, մեր արդար սպասումն է, որ մեր իսլամ եղբայրներն ու կրօնական թէ քաղաքական ղեկավարները ո՛չ միայն դատապարտեն շրջանին մէջ յառաջացած ահաբեկչական եւ ծայրայեղական շարժումները, այլեւ շեշտեն Միջին Արեւելքէն ներս քրիստոնէական ներկայութեան կարեւորութիւնը եւ քրիստոնեայ-իսլամ գոյակցութեան հրամայականը»։ *Նորին Սրբութիւնը, խօսելով հայ-արաբ ժողովուրդներու դարերէն եկող բարեկամական յարաբերութիւններուն մասին, յայտնեց.* «1915-ի Օսմանեան Ցեղասպանութենէն ետք, երբ հայերը հաստատուեցան արաբական ու իսլամական երկիրներու, Այս գծով նաեւ Եգիպտոսի մէջ, ու համայնքներ հիմնեցին, անոնք ոչ մէկ դժուարութիւն ունեցան իսլամներու հետ։ Հայեր ու իսլամներ որպէս դրացիներ ու գործակիցներ, որպէս նոյն երկրի քաղաքացիներ իբրեւ նոյն պարտաւորութիւններով ու իրաւունքներով տուեալ երկրի մէջ գոյակցեցան սիրոյ ու հանդուրժողականութեան մթնոլորտի մէջ»։ *Վեհափառ Հայրապետը շեշտեց կրօնի չարաշահութեան վտանգը՝ ըսելով.* «Ներկայ ժամանակներու մեծագոյն չարիքներէն մէկն է կրօնի շահագործումը։ Կրօնի նպատակը մարդը Աստուծոյ մօտեցնելն է, աստուածային ճշմարտութիւնները, արժէքները եւ սկզբունքները մարդկային կեանքին մէջ կեանքի վերածելն է։ Արդ, կրօնը Աստուծոյ կողմէ մարդուն տրուած մեծագոյն պարգեւն է։ Երկու կրօններու ուսուցումներուն շահագործումը ոչ կրօնական նպատակներու, անձնական ու կողմնակի հաշիւներէ մեկնած ոչ միայն անընդունելի է, այլեւ՝ խստօրէն դատապարտելի»։

Խորհրդաժողովի աւարտին հրապարակուեցաւ հաղորդագրութիւն մը, որուն մէջ դատապարտուեցան ծայրայեղականութիւնը, ահաբեկչութիւնը եւ կրօնի շահագործումը։ Շեշտուեցաւ շրջանէն քրիստոնեաներու արտագաղթի վտանգալից երեւոյթը եւ քրիստոնեայ-իսլամ համագոյակցութեան կարեւորութիւնը։

ՀԱՅ ԴԱՏ

"ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ"Ը "INTERNATIONAL CRIMINAL LAW REVIEW"Ն ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒ ՄԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՆԷ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

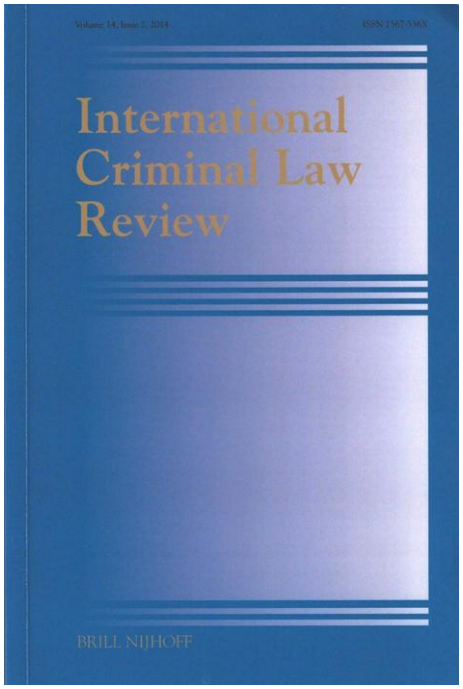

"International Criminal Law Review"Ն, 2014 *թուականին բացառիկ թիւ մը յատկացուցած է Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս տեղի ունեցած Հայ Դատին նուիրուած համագումարին։*

Յայտնենք, որ 23-25 *Փետրուար* 2012-*ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի հրաւէրով ու նախագահութեամբ, Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս տեղի ունեցած էր միջազգային համագումար մը՝ Հայոց Ցեղասպանութեան նուիրուած "Ճանաչումէ դէպի հատուցում" թեմայով։ Համագումարին մասնակցած էին աւելի քան երեսուն միջազգային օրէնքի ու ցեղասպանութեան օտար մասնագէտներ։ Համագումարի կազմակերպման մէջ կարեւոր դեր ունեցած էր Լիբանանեան համալսարանի միջազգային օրէնքի դասախօս՝ Դոկտ. Նորա Պայրագտարեան։*

Վերոյիշեալ հատորը կը ներառնէ համագումարին ներկայացուած բոլոր դասախօսութիւնները։ Ներածականը գրուած է Վեհափառ Հայրապետին կողմէ. իսկ հատորը խմբագրուած է Հայոց Ցեղասպանութեան մասնագէտներէն Henry Theriault-*ի կողմէ։* "International Criminal Law Review"-*ն միջազգային ճանաչում վայելող հրատարակութիւն մըն է։ Հետեւաբար, յիշեալ հրատարակութիւնը Հայոց Ցեղասպանութեան* 100-*ամեակին առիթով, մեծ հետաքրքրութիւն կրնայ յառաջացնել միջազգային օրէնքով ու ցեղասպանութեամբ զբաղող շրջանակներէն ներս։*

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ-Ք

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԵՐԿՐՈՐԴ ԺՈՂՈՎ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԺՈՂՈՎԻ

11-13 Նոյեմբեր 2014-ին, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ, օրհնութեամբ եւ նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, գումարուեցաւ Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսաց հերթական ժողովը։ Ժողովին մասնակցեցան Հայ Եկեղեցւոյ 58 արքեպիսկոպոսներ եւ եպիսկոպոսներ։

Նոյեմբեր 11-ին, բացման արարողութենէն առաջ, Հայ Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսաց դասը Մայր Տաճարին մէջ մասնակցեցաւ Գիշերային ժամերգութեան՝ Ս. Հոգիին առաջնորդութիւնը հայցելով ժողովի աշխատանքներու բարի արդիւնաւորման համար։ Ժողովին բացումը կատարուեցաւ Տէրունական աղօթքով, որմէ ետք Եպիսկոպոսաց ժողովի համաատենապետ Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան հրաւիրեց Նորին Սրբութիւն Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Նորին Սրբութիւն Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, որպէսզի փոխանցեն իրենց հայրապետական պատգամները։

Բացման արարողութեան աւարտին նշանակուեցաւ ժողովի դիւանը հետեւեալ կազմով. ատենապետներ՝ Գերշ. Տ. Եղնիկ Արք. Պետրոսեան եւ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեան, ատենադպիրներ՝ Գերշ. Տ. Վազգէն Եպս. Միրզախանեան եւ Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Զարեան։

Նախքան օրակարգի հարցերու քննարկումներուն անցնիլը, ժողովականները աղօթք բարձրացուցին առ Աստուած, անցնող տարուան ընթացքին Հայ Եկեղեցւոյ ի Տէր հանգչած հոգեւոր սպասաւորներուն հոգիներուն հանգստութեան համար։

Եպիսկոպոսաց դասը նաեւ շնորհաւորեց Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օծման եւ գահակալութեան 15-ամեակը, մաղթելով արեւշատ երկար տարիներու հովուապետութիւն։

11-12 Նոյեմբերի նիստերը նուիրուած էին Հայ Եկեղեցւոյ սրբադասման կանոնի եւ Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներու սրբադասման գործընթացի հետ առնչուած հարցերուն։ Այս մասին զեկոյցներ ներկայացուցին Սրբադասման յանձնախումբի անդամներ՝ Գերշ. Տ. Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանը եւ Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Զարեանը։

Եպիսկոպոսական ժողովը քննարկեց յանձնախումբին կողմէ կատարուած աշխատանքները եւ հաստատեց Հայ Եկեղեցւոյ սրբադասման ծիսակարգն ու արարողակարգը։

Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներու սրբադասման արարողութիւնը որոշուեցաւ կատարել 23 Ապրիլ 2015-ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ։ Տարեկան եկեղեցական յիշատակութեան տօնացոյցային օր որոշուեցաւ Ապրիլ 24-ը։

Ժողովը ընդունեց Մեծ Եղեռնի նահատակներու տարեկան տօնակատարութեան ծիսական կանոնը, որ կը ներառնէ շարականի կանոնն ու ժամամուտը, ինչպէս նաեւ Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակ սուրբերու վկայաբանութիւնը։ Որոշուեցաւ յիշեալ փաստաթուղթերը վերջնական մշակումէ ետք որդեգրել։

Սրբադասման յանձնախումբին յանձնարարուեցաւ կատարել անհատական սրբադասման համար անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւնները՝ նկատի ունենալով Կոմիտաս Վարդապետը եւ ուրիշ անհատներ։

12 Նոյեմբերի նիստը սկսաւ աղօթքով՝ Կիւմրիի ճանապարհին վրայ ինքնաշարժի արկածի զոհ դացած հայորդիներու հոգիներուն հանգստութեան համար՝ ցաւակցութիւն յայտնելով զոհուածներու ընտանիքներուն։

12-13 Նոյեմբերի նիստերուն Եպիսկոպոսաց ժողովի մասնակիցները քննեցին Հայ Եկեղեցւոյ առաջին երկու խորհուրդներուն՝ Ս. Մկրտութեան եւ Ս. Դրոշմի առնչութեամբ Ծիսական յանձնախումբի կողմէ կատարուած աշխատանքները։ Այս մասին Ծիսական յանձնախումբի համա-ատենապետ՝ Գերշ. Տ. Արշակ Եպս. Խաչատրեանը, յանձնախումբի անդամներ՝ Գերշ. Տ. Միքայէլ Եպս. Աջապահեանը եւ Գերշ. Տ. Վահան Եպս. Յովհաննիսեանը ներկայացուցին իրենց զեկոյցները, որմէ ետք եպիսկոպոսաց դասը ընդունեց Ս. Մկրտութեան եւ Դրոշմի խորհուրդներու միօրինակ ընագիրը։ Մասնակի փոփոխութիւններով հաստատուեցաւ Ս. Մկրտութեան եւ Ս. Դրոշմի խորհուրդներու կանոնական ուղեցոյցը, իսկ խորհուրդներուն վերամշակուած կանոնական ուղեցոյցը վերանուանուեցաւ՝ Ս. Մկրտութեան եւ Ս. Դրոշմի խորհուրդներու հովուական ուղեցոյց։ Նաեւ որ-

դեգրուեցաւ նախամկրտական ուսուցողական ձեռնարկը։ Ընդունուած փաստաթուղթերը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի տնօրինութեամբ կ՝առաքուին թեմեր առ ի գործադրութիւն։

13 Նոյեմբերի առաջին նիստին, Եպիսկոպոսաց ժողովի մասնակիցները աղօթք բարձրացուցին Արցախի սահմանագիծի վրայ Ազրպէյճանի գինուած ուժերու կողմէ, Լ.Ղ. պաշտպանութեան բանակի օդուժի ուղղաթիռի ռմբահարման հետեւանքով, զոհուած երեք հայորդիներուն համար եւ յայտարարութիւն մը կատարեցին՝ դատապարտելով Ազրպէյճանական հրահրող գործողութիւնները։

13 Նոյեմբերի երրորդ նիստին մասնակցեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի աշխատակազմի ղեկավարը եւ Հայոց Ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին նուիրուած միջոցառումներու աշխատանքները համակարգող Տիար Վիգէն Սարգսեանը։ Տիար Վ. Սարգսեանը հանգամանօրէն ներկայացուց Հայոց Ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին առիթով 2015 թուականին նախատեսուող պետական ծրագիրները՝ անդրադառնալով Հայ Եկեղեցւոյ հետ Հայաստանի եւ Սփիւռքի համատեղ իրականացուելիք միջոցառումներուն։ Նաեւ տեղեկացուեցաւ նախապատրաստական աշխատանքներու ընթացքին մասին։

Ժողովի վերջին օրը անդրադարձ կատարուեցաւ նաեւ ազգային-եկեղեցական կեանքին հետ կապ ունեցող զանազան մարտահրաւէրներուն՝ Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը աւելի արդիւնաբեր կերպով իրականացնելու համար լուծումի կարօտ ծիսական, քարոզչական, կրթական-դաստիարակչական եւ ընկերային խնդիրներուն, որոնց հիման վրայ ձեւաւորուեցաւ յառաջիկայ Եպիսկոպոսաց ժողովներուն օրակարգը։

Եռօրեայ ժողովի աւարտին, եպիսկոպոսաց դասը գոհութիւն յայտնեց Ամենասուրբ Երրորդութեան՝ եղբայրական համախմբումի հնարաւորութեան, ինչպէս նաեւ ժողովի յաջող ընթացքին համար։ Ժողովականները իրենց գնահատանքը յայտնեցին Կեդրոնական, Սրբադասման եւ Ծիսական յանձնախումբերու անդամներուն՝ ժողովի նախապատրաստական եւ օրակարգին մէջ ընդգրկուած հարցերը հանգամանօրէն ուսումնասիրելնուն համար։

Եպիսկոպոսաց յաջորդ ժողովը որոշուեցաւ գումարել 2016 թուականին։

Ժողովը փակուեցաւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի օրհնութեան ու գնահատանքի խօսքերով եւ աղօթքով։

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

Երկուշաբթի, 10 Նոյեմբեր 2014-ին, առաջնորդութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի, Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսաց Ժողովին մասնակիցները այցելեցին Հայոց Ցեղասպանութեան նուիրուած Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիրը։

Վեհափառ Հայրապետները ծաղկեպսակներ զետեղեցին եւ ապա, անմար կրակին առջեւ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարեցին Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներու հոգիներուն խաղաղութեան համար։

Ապա, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը պատասխանեց Եպիսկոպոսաց Ժողովին մասին թղթակիցներուն ուղղած հարցումներուն՝ տալով անհրաժեշտ բացատրութիւններ։ Արամ Ա. կաթողիկոս իր կարգին ընդգծեց, որ Հայոց Ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցը վճռական անկիւնադարձ պիտի դառնայ հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ։ «Հարիւր տարիներ մենք յիշեցինք ու յիշեցուցինք Հայոց Ցեղասպանութեան մասին. ժամանակն է, որ պահանջատիրութեան նոր ուժականութիւն տանք»։ ***Խօսելով ցեղասպանութեան նահատակներու սրբադասման մասին, Նորին Սրութիւնը ըսաւ.-*** «Փաստօրէն մեր նահատակները մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ սրբադասուած են։ Մեր ժողովուրդը այդ զոհերը կ՚ընդունի իբրեւ նահատակներ հաւատքի ու հայրենիքի համար եւ մեր եկեղեցին ժողովուրդին կողմէ արդէն սրբադասուած նահատակները կանոնական մօտեցումով պիտի սրբադասէ»։ ***Սիսի կաթողիկոսարանը վերադարձնելու հարցին գծով, Վեհափառը յայտնեց, որ նախապատրաստական աշխատանքները ընթացքի մէջ են։*** «Պէտք է կարեւորութեամբ նշել, որ իրաւական դաշտը այնքան ալ դիւրին չէ, սակայն պէտք է հաւաքական ճիգ կատարենք այս ուղղութեամբ»։

ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԴԱՍԸ ՍԿՍԱՒ ԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ

Երեքշաբթի, 11 Նոյեմբեր 2014-ի առաւօտուն, Ս. Էջմիածնի մէջ, նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, սկսաւ Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսաց Ժողովը։ Ժողովին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եւ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան 76 արքեպիսկոպոսներէն ու եպիսկոպոսներէն մասնակցեցան 58-ն։

Բացման արարողութիւնէն առաջ Հայ Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսաց դասը Մայր Տաճարին մէջ մասնակցեցաւ Գիշերային ժամերգութեան՝ Մ. Հոգիին առաջնորդութիւնը հայցելով ժողովի աշխատանքների բարի արդիւնաւորման համար։

Ժողովը սկսաւ միասնական Տէրունական աղօթքով, որմէ ետք բացման եւ ողջոյնի խօսքով հանդէս եկաւ նախորդ Եպիսկոպոսաց ժողովի դիւանի համաատենապետ՝ Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեանը։

Այնուհետեւ ներկաներուն իրենց հայրապետական պատգամը փոխանցեցին Ն.Մ.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Ն.Մ.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը։

Ստորեւ կը ներկայացնենք Վեհափառ Հայրապետներուն պատգամները։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՕՍՔԸ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Սիրեցեալ եղբայր ի Քրիստոս, Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս,

Գերաշնորհ Արամ Արքեպիսկոպոս Աթէշեան, Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքութեան,

Գերաշնորհ Սրբազան հայրեր,

Անհուն ուրախութեամբ Մեր ջերմ ողջոյնն ենք բերում Ձեզ եւ փառք ու գոհութիւն վերառաքում առ Բարձրեալն Աստուած, որ վերստին շնորհը պարգեւեց մեր Սուրբ Եկեղեցու եպիսկոպոսաց դասի հետ համախմբուելու աստուածախնամ հովանու ներքոյ Քրիստոսակերտ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում։

Անցեալ տարի Եպիսկոպոսաց ժողովի գումարումը ոչ միայն նշանակալի իրադարձութիւն էր, այլեւ՝ կարեւոր ձեռքբերում եկեղեցական կեանքում, քանզի դարեր շարունակ ծանր ու դժուարին ժամանակների, անբարենպաստ իրավիճակների ու հանգամանքների, եկեղեցավարչական խնդիրների պատճառով հնարաւոր չէր եղել կազմակերպել եպիսկոպոսաց դասի համախմբումը։ Նախորդ ժողովական աշխատանքով մենք ունեցանք օգտաշատ քննարկումներ, ընդունեցինք եկեղեցական եւ ծիսական հարցերին առնչուող, սոցիալական բնագաւառներին վերաբերող որոշումներ՝ ի նպաստ մեր Սուրբ Եկեղեցու առաքելութեան զորացման ու արդիւնաւորման եւ մեր հոգեւոր, ազգային ու հայրենական կեանքի առաջընթացի։

Եպիսկոպոսաց ժողովի պարբերաբար գումարումն անհրաժեշտ է եկեղեցական անդաստանում բարեփոխումներ իրականացնելու, մեր Եկեղեցու ընթացքը ժամանակի զարգացումներին համաձայն պահելու, արդիական հարցադրումներին արձագանքելու եւ առկայ հրամայականներին ու մարտահրաւէրներին համապատասխան մեր Սուրբ Եկեղեցու տեսակէտները նորովի բանաձեւելու եւ ներկայացնելու համար։ Եպիսկոպոսաց ժողովի հրաւիրումը կարեւոր է նաեւ մեր հոգեւոր-եկեղեցական գործունէութիւնը զօրացնելու եւ աւելի արդիւնաւորելու համար, որպէսզի մեր ժողովրդին անսայթաք պահենք ու պահպանենք հաւատքի ուղիներում եւ առաւել նաճաչելի դարձնենք մեր Եկեղեցու Քրիստոսաւանդ վարդապետութիւնը, եկեղեցական

սրբազան աւանդոյթները, ծէսերն ու տօները: Պատմութեան փորձութիւններից հաւատով փրկուած ժողովուրդ ենք, եւ այսօր էլ մեր հաւատքը եւ հաւատակերտ գործերը պիտի բարեզարդեն ու լուսաւորեն ազգային-եկեղեցական մեր կեանքի անդաստանները եւ ապագայի մեր իղձերն ու տեսլականները:

Եպիսկոպոսաց այս ժողովի օրակարգում մենք անդրադառնալու ենք Ցեղասպանութեան զոհերի սրբադասման հոչակման արարողակարգին եւ ծիսական կանոնակարգին, Սուրբ Մկրտութեան խորհրդի բարեկարգեալ ծիսակարգին, որոնց շրջագծում դեռեւս կան վճռման կարօտ մի շարք հարցեր: Ուրախալի է, որ օրակարգում է նաեւ Կոմիտաս Վարդապետի սրբադասման գործընթացի ձեռնարկումը: Արդարեւ, Եկեղեցին զորանում է իր սրբերով, նրանց լուսաւոր կեանքի մշտավառ օրինակով եւ երկնից օթեւաններում նրանց բարեխօսական աղօթքով: Ցեղասպանութեան զոհերի սրբադասումով նաեւ պիտի շարունակուի դարեր ի վեր մեր Եկեղեցում դադարած սրբադասման գործընթացը, իսկ Մկրտութեան կանոնի վաւերացմամբ՝ ծիսաարարողական միօրինակութիւնը եկեղեցական մեր անդաստանում: Իրականացուած հետեւողական եւ ջանադիր աշխատանքների համար գոհունակ սրտով Մեր բարձր գնահատանքն ենք բերում Կենտրոնական յանձնաժողովի, Սրբադասման եւ Ծիսական միասնական յանձնախմբերի անդամներին:

Մեր Սուրբ Եկեղեցին իրականացնելով իր զաւակների հոգու փրկութեան եւ յաւիտենական կեանքի առաջնորդելու տէրունապատուէր առաքելութիւնը՝ միաժամանակ կարեւորում է բարօրութիւնը այս կեանքի, ինչպէս ուսուցանում է առաքեալը. *«Աստուածապաշտութիւնը օգտակար է ամէն ինչի. եւ նա ունի կեանքի աւետիսը, այս կեանքի եւ հանդերձեալի»* (Ա.Տիմ 4.8): Հայ Եկեղեցին, ինչպէս դարեր շարունակ, այսօր էլ ջանք ու նպաստ է բերում մեր Հայրենիքի զօրացման, Սփիւռքի կենսունակութեան, մեր ժողովրդի խաղաղ կեանքի ու բարօր կեցութեան համար: Անընդհատ նախանձախնդրութեամբ պիտի շարունակենք միջազգային յարթակներում անլռելի պահել մեր Սուրբ Եկեղեցու կոչը՝ յանուն Հայոց Ցեղասպանութեան համընդհանուր դատապարտման, Արցախի մեր ժողովրդի ազատ ապրելու իրաւունքի ճանաչման, այլեւ՝ Սուրիայում, Իրաքում, ողջ Մերձաւոր Արեւելքում խաղաղութեան վերահաստատման, կրօնական հալածանքների դադարեցման, քրիստոնէական համայնքների իրաւունքների պաշտպանութեան: Արդի աշխարհին առաջնահերթօրէն յուզում են սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական խնդիրները, քան հոգեւորը՝ մարդ-Աստուած յարաբերութիւնների անխաթար պահպանումը եւ համընդհանուր բարիքի համար աստուածահաճոյ կերպով ապրելու ձգտումները: Այս ընթացքները անխուսափելիօրէն առաջնորդում են բարոյական ընկալումների խաթարման, ընտանիքի, մարդկային բարձր արժէքների վերաբերեալ հասկացութիւնների խարխլման, որոնցից, ցաւօք, զերծ չէ նաեւ ազգային մեր կեանքը: Նման իրավիճակը շեշտում է հրամայականը Եպիսկոպոսաց ժողովի՝ առաւել համակարգուած եւ եռանդուն գործելու, աւելի նախանձախնդրութեամբ Աստծոյ կենարար խօսքը մատուցանելու մեր հաւատաւոր զաւակներին, որպէսզի մեր ժողովուրդը հաստատուն լինի դէպի Աստուած ընթացքներում եւ զօրանայ իր քրիստոնէական կեանքով, որով մեր իրականութեան շատ խնդիրներ պիտի յաղթահարուեն:

Աղօթքով առ Ամենակալն Աստուած հայցում ենք Սուրբ Հոգու շնորհները եւ առաջնորդութիւնը սրբագումար այս ժողովին՝ համատեղ ու արդիւնաւոր ջանքերով լուծումներ գտնելու մեր Եկեղեցին յուզող խնդիրներին ու մարտահրաւէրներին: Թող Տէրը Իր օրհնութեան ներքոյ յաւէտ շէն ու պայծառ պահպանի մեր Սուրբ Եկեղեցին Նուիրապետական իր Աթոռներով, խաղաղ, ապահով ու բարօր՝ Հայաստան ու Արցախ հայրենի մեր երկիրն ու աշխարհասփիւռ ժողովրդին:

«Թագաւոր երկնաւոր, զԵկեղեցի Քո անշարժ պահեա. եւ զերկրպագուս անուանդ Քում պահեա ի խաղաղութեան»: Ամէն:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՕՍՔԸ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Եղբայրական ջերմ սիրով կ'ողջունեմ մեր հոգեւոր եղբայրը՝ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Հայրական սիրով կ'ողջունեմ մեր Եկեղեցւոյ եպիսկոսաց դասը՝ հոգեւոր իշխանները, որոնք կոչուած են հաւատքով ու նուիրումով կենսագործելու մեր Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը:

Գոհութիւն ու փառք կու տամ Աստուծոյ, որ անգամ մը եւս մեր բոլորին այս հոգեպարար առիթը եւ սքանչելի պահը ստեղծեց, որպէսզի միասնաբար մտածենք, աղօթենք, աշխատինք ու ծրագրենք, աւելիով պայծառացնելու մեր Եկեղեցին եւ հզօրացնելու անոր ծառայութիւնը մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս: Ես ամէն բանէ առաջ կ'ուզեմ ողջունել այս գեղեցիկ երեւոյթը մեր Եկեղեցւոյ կեանքէն ներս, երբ Հայրապետական զոյգ Աթոռներու եպիսկոպոսները միասնաբար, եղբայրական ջերմ սիրով կը փորձեն մեր Եկեղեցւոյ ծառայութիւնը դարձնել աւելի կենսունակ եւ ազդու: Պայմաններու բերումով, դարեր շարունակ մեր կաթողիկոսական երկու Աթոռները մնացին իրարմէ հեռու, գործեցին տարբեր պայմաններու մէջ ու դիմագրաւեցին տարբեր հարցեր, մարտահրաւէրներ, տագնապներ սակայն հիմա, հազար փառք Աստուծոյ, մեր Աթոռները կոչուած են միասնաբար գործելու եւ միասնաբար ծառայելու մեր Եկեղեցւոյ ու մեր ժողովուրդին: Գօտեպնդիչ է այս երեւոյթը: Այո՛, տարբեր պայմաններու մէջ ապրեցանք ու կ'ապրինք, տարբեր մտահոգութիւններ ունեցանք եւ ունինք, սակայն վերջին հաշիւով՝ մեր պատմութիւնը այսօր կը յուշէ մեզ, թէ մենք պիտի գործենք միասնաբար՝ նպատակասլաց կերպով, եւ որպէս Եկեղեցի, հաւատարիմ պիտի գտնուինք մեր արմատներուն, մեր անցեալին, մեր պապերու նուիրական կտակին եւ կոչուած ենք այդ հաւատարմութիւնը գործնապէս թարգմանելու մեր Եկեղեցւոյ ու ազգի ծառայութեան դաշտէն ներս: Այսօր մեր Եկեղեցին կարիքը ունի երկու հիմնական առաջադրանքներու, որոնք պէտք է մեր մտածումներուն ու աշխատանքներուն մեկնակէտը, հիմքը, հունաւորումը եւ նպատակը դառնան:

Առաջին, ***մեր Եկեղեցին պէտք է տանինք մեր ժողովուրդին***: Ցաւախ իմ խօսքերուս մէջ կարեւորութեամբ կը շեշտեմ, թէ Եկեղեցին վայր չէ, քարեղէն իրականութիւն չէ, Եկեղեցին առաքելութիւն է, որ պէտք է երթայ մեր ժողովուրդին, եւ Եկեղեցին մեր ժողովուրդին տանողը հոգեւորականն է: Հոգեւորականին կոչումը, Եկեղեցին՝ որպէս Քրիստոսի խորհրդական մարմինը, տանիլն է ժողովուրդին: Քրիստոս

պիտի խօսի մեր Եկեղեցւոյ ճամբով մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ. մենք չէ որ պիտի խօսինք, զՔրիստոս պիտի խօսեցնենք մեր կեանքի վարքագծով, մեր ծառայութեամբ: Հետեւաբար, ինչպէ՞ս կարելի է այսօր մեր Եկեղեցին տանիլ մեր ժողովուրդին: Ահա մարտահրաւէրը մեր դիմաց: Ծիսական բարեկարգութիւնը կենսական է: Մենք չենք կրնար այլեւս, այն ինչ որ անցեալէն ժառանգած ենք, նոյնը կրկնել. պէտք է անցեալի մեր աւանդութիւններուն հաւատարիմ գտնուինք, անկասկած. բայց միաժամանակ ինչպէ՞ս կրնանք անցեալը ներկայով թարգմանել եւ ներկայ կեանքի մեր պայմաններն ու իրականութիւնները կարեւորութեամբ նկատի ունենալ մեր ծիսական բարեկարգութեան աշխատանքներուն մէջ:

Երկրորդ, ***ինչպէ՞ս կարելի է մեր Եկեղեցին բանալ ներկայ աշխարհին***: Համաշխարհայնացած ներկայ աշխարհին մէջ սահմանները քանդուած են. շրջապատուած ենք տարբեր մշակոյթներով, տարբեր մտածողութիւններով: Արդ, ինչպէ՞ս կրնանք մեր Եկեղեցին բանալ ուրիշներուն եւ ինչպէ՞ս կրնանք մեր դրացիներէն, ուրիշներէն մեզի եկող մարտահրաւէրները, տագնապները դիմագրաւել. Ընկերաբարոյագիտական հարցերը մեր ժողովուրդի կեանքին ու մեր Եկեղեցւոյ առաքելութեան մէջ ամենօրեայ եւ տագնապալից հարցեր են, այս հարցերուն նկատմամբ մեր Եկեղեցին ըսելիք ու ընելիք պէտք է ունենայ. անտարբեր պէտք չէ մնայ: Հետեւաբար, ընկերաբարոյագիտական հարցերը, որպէս Եպիսկոպոսաց ժողով, պէտք է մեր օրակարգին վրայ ունենանք յառաջիկայ տարիներու ընթացքին:

Վերջապէս, երրորդ, ***Հայոց Ցեղասպանութեան, 100-ամեակը պէտք է լայն տարողութեամբ արժեւորենք մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ***: Ինչպէս գիտենք այս ուղղութեամբ, թէ՛ համահայկական մակարդակի վրայ, թէ՛ գաղութներէն ներս, նախապատրաստական լուրջ աշխատանքներ կատարուած են, որպէսզի որպէս մէկ Եկեղեցի ու մէկ ազգ, միասնաբար դիմագրաւենք այս կարեւոր դէպքը մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս եւ մեր յանձնառու մասնակցութեամբ արժեւորենք զայն:

Ցանախ իմ խօսքերուս մէջ կը շեշտեմ թէ՝ հարիւրամեակին առիթով պարզապէս անցեալի տխուր դէպքերուն յիշատակութիւնը պիտի չկատարենք. այլ խօսքով՝ միայն պիտի չյիշենք, այլ յիշելէն անդին աշխարհին պիտի յիշեցնենք, որ տակաւին իրաւազրկուած ժողովուրդ մը կայ, եւ այդ ժողովուրդը պահանջատէր է, իր իրաւունքները կը պահանջէ: Մենք չենք կրնար լռել, երբ Արեւմտեան Հայաստանը, Կիլիկիան, մեր ազգապատկան եւ եկեղեցապատկան կալուածները տակաւին կը մնան բռնագրաւուած: Մենք՝ չենք կրնար անտարբեր եւ լուռ մնալ այս կացութեան դիմաց. մենք պահանջատէր ենք: Երբ կ՚ըսենք «մենք», կը հասկնամ Եկեղեցի, ազգ, Հայրենիք մէկ որպէս մէկ ամբողջութիւն: Հետեւաբար, այդ մէկ ամբողջութեան ծիրէն ներս, ահաւասիկ, մենք պիտի նշենք հարիւրամեակը եւ այդ հարիւրամեակի ծիրէն ներս, սրբադասումը մեր նահատակներուն կարեւոր դէպք մըն է՝ մեր եկեղեցին վերանորոգելու, մեր ազգը պայծառացնելու ու մեր Դատը ամրացնելու կոչուած: Այս մտածումներով եւ սպասումներով ես անգամ մը եւս ուրախութեամբ կ՚ողջունեմ մեր Եպիսկոպոսաց ժողովի այս երկրորդ գումարումը եւ կը մաղթեմ, որ յաջողութեամբ պսակուին մեր աշխատանքները յառաջիկայ երեք օրերու ընթացքին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐԸ

Երեքշաբթի, 11 Նոյեմբեր 2014-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Սերժ Սարգսեան հանդիպում ունեցաւ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին հետ։

Հանդիպումին ընթացքին քննարկուեցան պետութեան եւ եկեղեցւոյ միջեւ ձեւաւորուած սերտ համագործակցութեան, հայրենիք-սփիւռք կապերու ամրապնդման, ազգային-եկեղեցական կեանքի խնդիրներուն եւ գոյութիւն ունեցող մարտահրաւէրներուն վերաբերող հարցեր։

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԹԻՌԻ ՌՄԲԱՀԱՐՈՒՄԸ ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒԱԾ ՈՒԺԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Հինգշաբթի 13 Նոյեմբեր 2014-ին, նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ ընթացող Եպիսկոպոսաց ժողովը, առաջին նիստի ընթացքին մասնաւոր անդրադարձ ունեցաւ Լեռնային Ղարաբաղի սահմանագիծին մօտ ազրպէյճանական զինուած ուժերու կողմէ ԼՂ պաշտպանութեան բանակի օդուժի ուղղաթիռի ռմբահարումի

միջադէպին՝ դատապարտելով Ազրպէյճանի կողմէ սանձազերծուած այս թշնամական գործողութիւնները։

Եպիսկոպոսաց դասը աղօթք բարձրացուց առ Աստուած, ռմբահարուած ուղղաթիռի անձնակազմի զոհուած անդամներ՝ մայոր Սերկէյ Սահակեանի, աւագ լէյտենանտ Սարգիս Նազարեանի եւ լէյտենանտ Ազատ Սահակեանի հոգիներուն հանգստութեան համար եւ ցաւակցութիւն յայտնեց զոհուած հայորդիներու ընտանիքներուն ու հարազատներուն։

Ստեղծուած մտահոգիչ կացութեան առջեւ, Եպիսկոպոսաց ժողովը իր զօրակցութիւնը յայտնեց Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահներուն՝ հայցելով Տիրոջ խաղաղութիւնը հայրենի մեր երկրին ու ժողովուրդին։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը յանձնարարեցին եպիսկոպոսներուն, եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգստեան արարողութիւններ կատարել զոհուած օդաչուներու հոգիներուն համար։ Նաեւ յանձնարարուեցաւ պետական եւ միջազգային լիազօր բոլոր ատեաններուն մօտ աշխատանք տանիլ՝ կանխարգիլելու Ազրպէյճանի կողմէն Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման գործընթացը խաթարող ռազմատենչ գործողութիւնները եւ չէզոքացնելու պատերազմի վերսկսման վտանգը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսաց Ժողովի

Գոհութիւն կը յայտնենք Սուրբ Երրորդութեան՝ Հօրը, Որդիին եւ Սուրբ Հոգիին, որ վերստին շնորհքը պարգեւեց՝ 11-13 *Նոյեմբեր* 2014*-ին, Հայոց Ցեղասպանութեան* 100*-ամեայ տարելիցի սեմին, Եպիսկոպոսաց ժողով գումարելու Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ, նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, քննարկելու մեր Եկեղեցին ու ժողովուրդը յուզող հարցերը։*

Աղօթքով կը յիշենք Հայոց Ցեղասպանութեան բիւրաւոր զոհերը, որոնք նահատակուեցան վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց։ Կը հաւատանք, որ Հայոց Ցեղասպանութեան անմեղ զոհերու սրբադասումը հոգեւոր նորոգութիւն եւ մխիթարութիւն կը բերէ մեր ժողովուրդի զաւակներուն։ Կը յորդորենք մեր աշխարհասփիւռ ժողովուրդի զաւակներուն գործօն մասնակցութիւն բերել 100*-ամեայ տարելիցի ոգեկոչման միջոցառումներուն եւ անմեղ զոհերու սրբադասման՝ յիշատակի նուիրական արարողութիւնները դարձնելով հաւատքի ամրութեան քաջալերանք եւ հոգեւոր կեանքի նորոգութեան աղբիւր։*

Եպիսկոպոսաց ժողովը կը հրաւիրէ ողջ քրիստոնեայ աշխարհը աղօթքով միանալու 2015 *թուականին Հայոց Ցեղասպանութեան* 100*-ամեայ տարելիցին նուիրուած յիշատակի արարողութիւններուն՝ հայցելով նաեւ Տիրոջ օրհնութիւնը*

աշխարհի արդարութեան, խաղաղութեան, համերաշխութեան հաստատման եւ մարդկային կեանքը փոթորկող բազմաթիւ տագնապներու եւ մարտահրաւէր-ներու յաղթահարման համար։

Կոչ կ՚ուղղենք միջազգային համայնքին, վճռականօրէն չարունակելու Օսմանեան Կայսրութեան կողմէ հայ ժողովուրդին դէմ գործադրուած՝ 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը ճանչնալու եւ դատապարտելու գործընթացը։ Կոչ կ՚ուղղենք նաեւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան, ճանչնալու հայ ժողովուրդին դէմ գործադրուած Ցեղասպանութիւնը եւ վերականգնելու մեր ժողովուրդին արդար իրաւունքները։

Կ՚աղօթենք Աստուծոյ մեր նորօրեայ նահատակներուն՝ Հայաստանի եւ Արցախի սահմաններու պաշտպանութեան համար զոհուած հայորդիներու հոգիներուն հանգստութեան համար։ Կը դատապարտենք Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւններու սահմաններուն վրայ կատարուող ազրպէյճանական կողմի սանձարձակ ռազմական գործողութիւնները, որոնց ցաւալի վերջին դրսեւորումն է Եպիսկոպոսաց ժողովի գումարման օրերուն հայկական ուղղաթիռի ռմբահարումը եւ երեք հայորդիներու ողբերգական կորուստը։ Աղօթք կը բարձրացնենք զոհուած հայորդիներու հոգիներուն հանգստութեան համար՝ մեր ցաւակցութիւնը յայտնելով եւ զօրակցելով Հայրենիքի համար զոհուած քաջարի մեր մարտիկներու ընտանիքներուն։ Մեր ժողովուրդին արդար իրաւունքներուն եւ պահանջատիրութեան իրականացման ճանապարհին կարեւոր հանգրուան մը պիտի ըլլայ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան արդարացի եւ խաղաղ կարգաւորումը, համաձայն միջազգային օրէնքներուն՝ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքի ճանաչումով։

Եպիսկոպոսաց ժողովը նաեւ մտահոգութիւն կը յայտնէ աշխարհի տարբեր կողմերուն մէջ, մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի եւ յատկապէս Սուրիոյ եւ Իրաքի, ինչպէս նաեւ Ուքրանիայի մէջ շարունակուող հակամարտութիւններուն համար, որոնք պատճառ կը դառնան մարդկային բազմաթիւ զոհերու եւ աւերածութիւններու։ Մեր զօրակցութիւնը կը յայտնենք հակամարտութեան գօտիներուն վրայ բնակող խաղաղ բնակիչներուն՝ որոնց կարգին մեր ժողովուրդի զաւակները, աղօթելով ռազմական գործողութիւններու շուտափոյթ դադարման եւ աշխարհի մէջ ընդհանուր ու տեւական խաղաղութեան հաստատման համար։

«Քրիստոս է մեր Աստուածը եւ մենք կը յուսանք Իրեն» աղօթքի բառերուն վստահութեամբ ու Հայոց Ցեղասպանութեան անմեղ նահատակներու յիշատակին առջեւ, սրտի պարտքի գիտակցութեամբ, Եպիսկոպոսաց ժողովը կը վերանորոգէ իր սրբազան ուխտը, շարունակելու իր սրբազան առաքելութիւնը՝ յանուն Հայ Եկեղեցւոյ առաւել պայծառութեան, ազգային միասնականութեան, մեր երկրի զօրացման ու աշխարհասփիւռ մեր ժողովուրդի բարօրութեան։

Թող ամենազօրն Աստուած պահպան ըլլայ մեր Եկեղեցւոյ, Հայրենիքին եւ Հայոց Ազգին այսօր եւ յաւիտեանս, Ամէն։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԷՄԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԺԱՄԱՆԵՑ ՏՈՒՊԱՑ

Հինգշաբթի, 4 Դեկտեմբեր 2014-ի կէսօրին, ընդառաջելով Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Հայոց Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեանին եւ Ազգային Իշխանութեան հրաւէրին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս ժամանեց Տուպայ։ Օդակայանին մէջ դիմաւորելու եկած էին Արաբական Էմիրութեանց մօտ Լիբանանի եւ Հայաստանի դեսպանները, Կաթողիկոսական Փոխանորդն ու Ազգային Իշխանութեան ներկայացուցիչները։ Օդակայանի պատուոյ սրահին մէջ Վեհափառ Հայրապետը խօսք առնելով ողջունեց Արաբական Էմիրութեանց մէջ ապրող հայորդիները, որոնք չնորհիւ պետութեան ցուցաբերած լայնախոհութեան, կազմակերպած են իրենց ազգային-եկեղեցական կեանքը՝ վայելելով ազատութիւններ։ Նորին Սրբութիւնը նաեւ յիշեցուց, թէ տասնըվեց տարիներ առաջ օծումը կատարած է Շարժայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եւ այս անգամ կու գայ Ապու Տապիի մէջ նորակերտ Ս. Նահատակաց եկեղեցւոյ օծումը կատարելու։ Հայաստանի եւ Լիբանանի դեսպանները եւս խօսք առնելով ողջունեցին Վեհափառ Հայրապետին ժամանումը Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններ։

Նոյն օրը Վեհափառ Հայրապետը հանդիպումներ ունեցաւ Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդին ու Ազգային Վարչութեան հետ։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԻՐ ՊԱՏԳԱՄԸ ՓՈԽԱՆՑԵՑ ՇԱՐԺԱՅԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 5 Դեկտեմբեր 2014-ի երեկոյեան, Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետի հանդիսապետութեամբ, Ս. եւ Անմահ Պատարագ տեղի ունեցաւ, Շարժայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Օրուան պատարագիչն էր Սպահանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Զարեան։ Պատարագի ընթացքին Նորին Սրբութիւնը իր Հայրապետական պատգամը ուղղեց ներկայ հաւատացեալներուն։

Պատգամին սկիզբը, Արամ Ա. Կաթողիկոս իր Հայրապետական օրհնութիւնն ու գնահատանքը յայտնեց Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբին ու Ազգային Իշխանութեան, որոնք նուիրումով լծուած են թեմի ծառայութեան։ Ապա, Վեհափառ Հայրապետը անդրադարձաւ եկեղեցւոյ առաքելութեան մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ եւ այդ ծիրէն ներս հոգեւորականի կոչումին։ Ան ըսաւ, ծառայութիւնն է եկեղեցւոյ առաքելութեան կիզակէտը եւ այդ ծառայութիւնը իրագործողը հոգեւորականն է։ Այս շրջագիծէն ներս Վեհափառ Հայրապետը չեշ-

տեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ու յատկապէս Դպրեվանքին դերը, ուր կը պատրաստուին ազգին ու եկեղեցւոյ ծառայութեան կոչուած հոգեւոր ու կրթական մշակներ։ Իր պատգամին երկրորդ բաժնին մէջ Վեհափառ Հայրապետը խօսեցաւ քրիստոնէական հաւատքը ապրելու հրամայականին մասին՝ մեկնելով Քրիստոսի խօսքէն, թէ «ան որ ինծի կը հաւատայ թող իր խաչը առնէ եւ ետեւէս գայ» (*Մտ* 16։24)։ *Նորին Սրբութիւնը ըսաւ՝ քրիստոնեայ ըլլալ կը նշանակէ Քրիստոսի հետեւիլ։ Սակայն աւելցուց, թէ քրիստոսի հետեւիլը դիւրին չէ։ Քրիստոսի ճանապարհը սիրոյ, զոհողութեան, հաւատարմութեան ու ծառայութեան ճանապարհն է։ Մեր ժողովուրդը այս գիտակցութեամբ որոշեց քրիստոնեայ մնալ։ Այսօր, մենք ալ որպէս նոյն ժողովուրդին զաւակները պէտք է նման գիտակցութեամբ քրիստոնէական հաւատքը ապրինք, մեր անհատական թէ հաւաքական կեանքին մէջ։*

Շարունակելով իր խօսքը Արամ Ա. Կաթողիկոս ըսաւ. քրիստոնեայ ըլլալ կը նշանակէ «հաւատալ» եւ «պատկանիլ»։ Վերջին ժամանակներուն, Արեւմուտքի մէջ ճիգ մը գոյութիւն ունի քրիստոնէական կեանքի այս երկու տարածքները իրարմէ անջատելու. այլ խօսքով՝ մտածողութիւն մը սկսած է զարգանալ, որուն համաձայն հաւատալու համար անհրաժեշտութիւն չէ եկեղեցւոյ պատկանիլ։ Վեհափառ Հայրապետը այս մօտեցումը նկատեց նոր օրերու հերետիկոսութիւն եւ ըսաւ. «Եկեղեցին Քրիստոսի խորհրդական մարմինն է։ Քրիստոսի հաւատալ կը նշանակէ իր խորհրդական մարմնին անդամ ըլլալ եւ մասնակից դառնալ անոր կեանքին ու առաքելութեան։ Եկեղեցիէն դուրս քրիստոնեայ չի կրնար ըլլալ»։

Իր պատգամի աւարտին Վեհափառ Հայրապետը կոչ ուղղեց հաւատացեալներուն այս գիտակցութեամբ մասնակից դառնալու եկեղեցւոյ կեանքին՝ գայն նկատելով առանցքը մեր համայնքին։

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱՒ ՏՈՒՊԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Նոյն օրը երեկոյեան, Տուպայի գաղութէն ներս գործող բոլոր մարմինները՝ աւելի քան հարիւր ազգայիններ, հաւաքական ընթրիք մը ունեցան Վեհափառ Հայրապետին հետ։ Տեղի ունեցած գեղարուեստական յայտագրէն ետք, խօսք առին Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Թեմի Ազգային Վարչութեան ատենապետ՝ Տիար Արա Քէօսէյեան եւ Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբը, որոնք իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին թեմէն ներս Վեհափառ Հայրապետին ներկայութեան համար եւ այս հանդիպումը սքանչելի առիթ նկատեցին լսելու անոր հայրական թելադրանքները։

Ընթրիքի աւարտին Նորին Սրբութիւնը յայնօրէն անդրադարձաւ գաղութին կեանքը աւելի կազմակերպելու միջոցներուն ու կարելիութիւններուն։ Ան իր մտածումներն ու թելադրանքները կեդրոնացուց երեք բառերու շուրջ.- առաջնահերթութիւն, կազմակերպուածութիւն եւ նուիրուածութիւն։

Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ. «ոեւէ անձ, ընտանիք, գործատեղի, համայնք կամ պետութիւն պէտք է ունենայ իր յստակ առաջնահերթութիւնները, այլապէս մեր կեանքը կը կորսնցնէ իր զարգանալու ու յառաջդիմելու կարելիութիւնները։ Առաջնահերթութիւնները պէտք է համապատասխանեն մեր կեանքի ներքին դրուածքին, կարիքներուն ու պայմաններուն եւ մեր աշխատելակերպը, մօտեցումներն ու ծրագրումները պէտք է դառնան համահունչ մեր առաջնահերթութիւններուն։ Նոյնպէս, շրջանի մեր գաղութը պէտք է ունենայ իր առաջնահերթութիւնները մեկնելով իր մտահոգութիւններէն ու կարիքներէն։

Երկրորդ՝ կազմակերպուածութիւնը պէտք է դառնայ առանցքը մեր կեանքին բոլոր մակարդակներուն վրայ եւ բոլոր մարզերէն ներս։ Այնտեղ ուր կազմակերպուա-

ծութիւն չկայ, հոն կը տիրէ անիշխանութիւն, անկարգութիւն ու քաոս: Մեր մտածելակերպը եւ աշխատելակերպը պէտք է ըլլայ կազմակերպ, ոչ պատահական, ձեւական կամ մակերեսային: Մեր ժողովական կեանքը, մեր աշխատանքներուն ընթացքը, ծրագիրները կեանքի վերածելու մեր մօտեցումը եւս պէտք է ըլլայ կազմակերպ: Յաջողութեան գաղտնիքներէն մէկն է կազմակերպուածութիւնը:

Երրորդ՝ նուիրուածութիւնը պէտք է մղիչ ուժը դառնայ մեր աշխատանքներուն: Մեր կեանքի որեւէ մէկ բնագաւառէն ներս, որեւէ մէկ աշխատանքի մէջ երբ կը բացակայի նուիրումը, յաջողութիւնը հեռու կը մնայ մեր անհատական ու համայնքային կեաքէն. նուիրումը պէտք է դարձնենք մղիչ ուժը մեր գործին: Հարիւր տարիներ առաջ երբ ցեղասպանութենէն ետք մեր ժողովուրդը դարձաւ անտէր եւ ցիրուցան, շնորհիւ իր նուիրուածութեան գոյատեւեց եւ գաղութներ կազմակերպեց: Գաղութի մը ամէնէն հզօր ուժը իր զաւակներուն նուիրումն է այն բոլոր ծրագիրներուն իրագործման, որոնք կենսական են գաղութի մը պահպանման ու ծաղկման»:

Իր խօսքի աւարտին, Վեհափառ Հայրապետը յիշեցնելով, որ շրջանը զարգացման ընթացքի մէջ է եւ պայմաններու բերումով մեր ժողովուրդի զաւակները սկսած են հաստատուիլ հոս, չեշտեց մեր գաղութները կազմակերպչական զօրեղ հիմերու վրայ դնելու անհրաժեշտութիւնը եւ կոչ ուղղեց, որ միասնական ոգիով ու սերտ գործակցութեամբ յառաջ տարուին մեր գաղութային աշխատանքները:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՇԱՐԺԱ-ՏՈՒՊԱՅԻ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Շաբաթ, 6 Դեկտեմբեր 2014-ի առաւօտուն, Շարժա-Տուպայի Օհաննէսեան Ազգ. Վարժարանի աշակերտները մեծ խանդավառութեամբ դիմաւորեցին Ն.Ս.Օ. Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի վարժարան այցելութիւնը: Աւելի քան 200 աշակերտութիւն ունեցող յիշեալ վարժարանին բացումը կատարուած էր Վեհափառ Հայրապետին կողմէ տասընուրթ տարիներ առաջ:

Վեհափառ Հայրապետը, շրջապատուած Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբով ու միաբան հայրերով, ներկայ գտնուեցաւ աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած հանդիսութեան: Դպրոցին աշակերտ-աշակերտուհիները հայկական երգերով, պարերով ու արտասանութիւններով ոգեւորեցին մթնոլորտը: Հանդիսութեան աւարտին յաջորդաբար խօսք առաւ դպրոցի տնօրէնուհի՝ Տիկ. Անժէլ Սապայեան, որ ընդհանուր գիծերով ներկայացուց Օհաննէսեան Ազգ. Վարժարանի ներքին կեանքն ու իրագործումները: Ապա, Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեան անդրադարձաւ Օհաննէսեան Ազգ. Վարժարանի առաքելութեան, որպէս մեր մատղաշ սերունդի հայակերտումի լծուած կրթական կառոյց Շարժայի ու Տուպայի հայ համայնքի կեանքէն ներս:

Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը իր հայրական խօսքին մէջ, նախ գնահատեց բոլոր ծնողները, որոնք իրենց զաւակները յաձնած են հայ դպրոցին: Առանց հայ դպրոցի հայ կեանքը պիտի կորսնցնէ իր հայկական դիմագիծը, ըսաւ Նորին Սրբութիւնը, որ աշակերտներուն ուղղած հարցումներով խանդավառ մթնոլորտ

մը ստեղծեց։ Վեհափառ Հայրապետը նաեւ իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց դպրոցի տնօրէնութեան, ուսուցչական կազմին ու խնամակալութեան, վեր առնելով անոնց նուիրումը հայակերտումի առաքելութեան։ Ան յատուկ կերպով գնահատեց դպրոցի բարերար Տէր եւ Տիկ. Յարութ Օհաննէսեանը։ Նորին Սրբութիւնը ըսաւ, մօտէն ճանչնալով բարերարը գիտէ, թէ ան որքան սիրով կապուած է հայ դպրոցին։ Ապա, շարունակելով իր խօսքը ըսաւ, թէ Յարութ Օհաննէսեան ո՛չ միայն այս դպրոցը չինեց, այլ նաեւ կը շարունակէ ամէն տարի նիւթական կարեւոր ներդրումով գօրավիգ կանգնել դպրոցի կրթական աշխատանքներուն։ Վերջապէս, Վեհափառ Հայրապետը այս առիթով իր գնահատանքը յայտնեց Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբին, որ նուիրումով կը կատարէ իրեն վստահուած յոյժ կարեւոր ազգային-եկեղեցական առաքելութիւնը, որովհետեւ եկեղեցւոյ կողքին հայ դպրոցը կը հանդիսանայ մեր համայնքի կարեւոր սիւներէն մէկը։

Յայտնենք, որ նոյն օրը Վեհափառ Հայրապետին իջեւանած պանդոկը այցելեց ազգային բարերար՝ Տիար Յարութ Օհաննէսեան եւ երկար հանդիպում մը ունեցաւ Նորին Սրբութեան հետ։ Հանդիպման ընթացքին Պրն. Օհաննէսեան վերահաստատեց իր գօրակցութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, ինչպէս նաեւ իր բարերարութեամբ շինուած Շարժա-Տուպայի Օհաննէսեան Ազգ. Վարժարանին։

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ՊԷՏՔ ԶԷ ՄԻԱՅՆ ԹԵԼԱԴՐԵԼ,
ԱՅԼ ՆԱԵԻ ԽՕՍԻԼ ԱՆՈՐ ՀԵՏ»

Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Թեմին կատարած իր հովուապետական այցելութեան ծիրէն ներս, Շաբաթ, 6 Դեկտեմբեր 2014-ի երեկոյեան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը հանդիպում մը ունեցաւ Շարժա-Տուպայի շրջանի հայ երիտասարդութեան հետ։ Հանդիպման ներկայ էին շուրջ հարիւր համալսարանական ու համալսարանաւարտ երիտասարդներ, որոնք եկած էին լսելու իրենց Հովուապետին տեսակէտները ընդհանրապէս երիտասարդութիւնը ու մասնաւորաբար հայ երիտասարդութիւնը հետաքրքրող հարցերուն ու մարտահրաւէրներուն շուրջ։

Աւելի քան երկու ժամ տեւող խանդավառ ու հետաքրքրական մթնոլորտի մէջ հանդիպումը փաստօրէն երկխօսութիւն մըն էր, որ տեղի ունեցաւ Վեհափառ Հայրապետին ու երիտասարդներուն միջեւ՝ հայերէն ու անգլերէն լեզուներով։ Նորին Սրբութիւնը ներածական իր խօսքին մէջ ըսաւ, թէ ինք միշտ պատրաստ է հայ երիտասարդութեան հետ երկխօսութիւն ունենալու՝ լսելու անոնց մտահոգութիւնները ու միասնաբար քննելու ընդհանրապէս հայ կեանքը ու մասնաւորաբար երիտասարդութիւնը յուզող հարցերը։ Ապա, Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ, թէ ներկայ ընկերութեան կեանքին մէջ երկու երեւոյթներ դարձած են տիրական՝ համաշխարհայնացում եւ ինքնութեան տագնապ։ Նորին Սրբութիւնը լայնօրէն խօսեցաւ յիշեալ երեւոյթներուն դրական ու ժխտական երեսներուն ու հետեւանքներուն մասին՝ կատարելով վերլուծումներ ու ընդգծումներ։ Ապա, լուսարձակի

տակ առաւ անոնց հետեւանքները ազգային կեանքէն ներս՝ այս ուղղութեամբ պարզելով կարգ մը իրողութիւններ ու մտահոգութիւններ։

Վերոյիշեալ ներածականէն ետք, Արամ Ա. Կաթողիկոս հրաւիրեց ներկայ երիտասարդները, երկխօսութեան մէջ մտնելու իր հետ։ Երիտասարդներուն հարցումներն ու պարզած մտահոգութիւները առաւելարար առնչուած էին ներկայ ընկերութիւնը տագնապեցնող ընկերաբարոյական խնդիրներուն, եկեղեցի-երիտասարդութիւն յարաբերութեան, ազգային պահանջատիրութեան ներկայ հանգրուանին եւ Սփիւռքի մէջ հայու ինքնութեան պահպանման։ Այս ուղղութեամբ Վեհափառ Հայրապետը տուաւ սպառիչ բացատրութիւններ՝ երբեմն բաժնելով երիտասարդութեան մտահոգութիւնները կամ տեսակէտները, երբեմն անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ տալով եւ երբեմն ալ իր հայրական թելադրութիւնները կատարելով անոնց։

Իր եզրափակիչ խօսքին մէջ, Նորին Սրբութիւնը բարձր գնահատեց գիրենք տագնապեցնող հարցերը յստակօրէն բանաձեւելու ու համարձակօրէն արտայայտելու երիտասարդներուն լրջութիւնը։ Ան ըսաւ, որ հայ երիտասարդը հեռու պէտք է մնայ հարցերուն ու երեւոյթներուն նկատմամբ մակերեսային ու ժամանակավրէպ մօտեցումներէ։ Մասնագիտական մօտեցումը ու խոր վերլուծումը պէտք է դառնան մղիչ ուժը հայ երիտասարդին։ Վեհափառ Հայրապետը նաեւ գնահատեց հայ երիտասարդութեան նախանձախնդրութիւնը աւելի գործօն մասնակցութիւն բերելու հայ կեանքին։ Մեր իրականութեան մէջ գործող բոլոր կառոյցները՝ սկսեալ եկեղեցիէն, կարիքը ունին վերանորոգման։ Այս յոյժ կարեւոր աշխատանքին պէտք է մասնակից դառնայ հայ երիտասարդը, շեշտեց Արամ Ա. Կաթողիկոս։

Հաւաքը վարեց Շարժա-Տուպայ համայնքի մտաւորականներէն՝ Տիար Զարեհ Թիւթիւնճեանը։ Ներկայ էին Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբը, միաբան հայրեր, ինչպէս նաեւ Թեմի Ազգային Վարչութեան ներկայացուցիչները։

Նոյն օրը Վեհափառ Հայրապետը իր շքախումբով ճաշի հիւրը եղաւ Ազգային Վարչութեան։ Հանդիպումը առիթ հանդիսացաւ խորհրդակցելու Շարժա-Տուպայի հայութեան առնչուող աշխատանքներուն ու ծրագիրներուն մասին։ Նորին Սրբութիւնը իր թելադրութիւնները կատարեց վերակազմակերպման ընթացքին մէջ գտնուող թեմին դիմագրաւած կարգ մը մարտահրաւէրներու գծով։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ՏՈՒՊԱՅԻ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԸ

Կիրակի, 7 Դեկտեմբեր 2014-ի կէսօրին, ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին պաշտօնական ճաշկերոյթ մը սարքեց Տուպայի մօտ Լիբանանի հիւպատոս՝ Տիար Սամի Նըմէյր։ Ճաշկերոյթին ներկայ էին Նորին Սրբութեան ընկերացող շքախումբի եւ շրջանի Ազգային Իշխանութեան անդամները։ Հիւպատոսը բարի գալուստ մաղթելով Վեհափառ Հայրապետին, գնահատանքով արտայայտուեցաւ Նորին Սրբութեան միջազգային շրջանակներէն ներս ի նպաստ Լիբանանի կատարած դերին։ Ան նաեւ ընդգծեց Լիբանանի հայութեան կատարած կարեւոր ներդրումը Լիբանանի զարգացման ու յառաջդիմութեան։ Իր խօսքին մէջ Արամ Ա. Կաթողիկոս յիշեցուց, որ Լիբանանի հայութիւնը որպէս Լիբանանը բաղկացնող եօթը գլխաւոր համայնքներէն մէկը, պիտի շարունակէ իր ամբողջական գօրակցութիւնը այն բոլոր աշխատանքերուն, որոնք կը ձգտին Լիբանանի ներքին հա-

մաձայնութեան ամրապնդման եւ Լիբանանի ընդհանրական ու գերագոյն շահերու պաշտպանութեան։

Նոյն օրը Վեհափառ Հայրապետը Տուպայէն մեկնեցաւ Ապու Տապի։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱՒ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԷՄԻՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԷՅԽ ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ ՊԸՆ ԶԱՅԷՏԻ ՀԵՏ

Երկուշաբթի, 8 Դեկտեմբեր 2014-ի երեկոյեան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը հանդիպում մը ունեցաւ Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց նախագահ՝ Շէյխ Մուհամմէտ Պըն Զայէտի հետ։ Հանդիպման ներկայ էին Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց եւ Քաթարի Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեան, Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց մօտ Լիբանանի դեսպան՝ Հասան Սարտ, թեմի ազգայիններէն՝ Արա Խանոյեան եւ Վարուժան Նարկիզեան։

Արամ Ա. Կաթողիկոսին ու նախագահին միջեւ տեղի ունեցած մտերմիկ զրոյցի ընթացքին, Վեհափառ Հայրապետը նախ իր բարձր գնահատանքը յայտնեց Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց մէջ հաստատուած հայ համայնքին նկատմամբ պետութեան ցուցաբերած յատուկ հոգածութեան ու անոր ընծայած լայն դիւրութիւններուն համար։ Նորին Սրբութիւնը յիշեց, որ 17 տարի առաջ, երբ ինք իր առաջին այցելութիւնն էր տուած Ապու Տապի, հանդիպում ունեցած էր անոր հօր՝ Շէյխ Զայէտի հետ եւ այդ առիթով, ընդառաջելով Վեհափառ Հայրապետին փա-

փաքին, պետութիւնը հայ համայնքին հողաշերտ մը տրամադրած էր եկեղեցւոյ շինութեան համար։ Շարունակելով իր խօսքը Վեհափառ Հայրապետը յիշեց, որ աւելի ուշ անոր մեծ եղբայրը, որուն ծանր հիւանդութեան բերումով փաստօրէն երկրին նախագահութիւնը կը վայելէ Շէյխ Մուհամմէտը, անհրաժեշտ դիւրութիւնները ընծայած էր եկեղեցւոյ շինութեան համար։ Ապա, Նորին Սրբութիւնը ուրախութեամբ յայտնեց, որ Շէյխ Մուհամմէտի իշխանութեան օրերուն եկեղեցւոյ շինարարութիւնը աւարտած ըլլալով՝ օծումը պիտի կատարէ յառաջիկայ Ուրբաթ, 12 Դեկտեմբեր 2014-ին։

Շէյխ Մուհամմէտ իր ուրախութիւնը յայտնեց այս առիթին համար, ինչպէս նաեւ իր պատրաստակամութիւնը՝ օգտակար ըլլալու հայ համայնքին։ Ապա, Վեհափառ Հայրապետին եւ Շէյխ Մուհամմէտին միջեւ խօսակցութիւնը կեդրոնացաւ Միջին Արեւելքէն ներս տեղի ունեցող զարգացումներուն, ծայրայեղականութեան ու ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու անհրաժեշտութեան, ինչպէս նաեւ միջ-կրօնական երկխօսութեան ու գործակցութեան նոր թափ տալու հրամայականին։

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց տուած իր հովուապետական այցելութեան ընթացքին եւ իր ունեցած հանդիպումներու շարքին, Երկուշաբթի, 8 Դեկտեմբեր 2014-ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Ապու Տապիի Լիբանանեան դեսպանատան, ուր ջերմօրէն դիմաւորուեցաւ դեսպան՝ Հասան Սարտի կողմէ։ Վեհափառ Հայրապետին կ՚ընկերանային Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց եւ Քաթարի Հայոց Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեան, Սպահանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Զարեան, միաբան հայրեր, Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց մօտ Հայաստանի դեսպան՝ Գեղամ Ղարիպջանեան, Թեմի Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը եւ Ազգային Վարչութիւնը ներկայացնող հետեւեալ անձերը.- Հրայր Սողոմոնեան, Գօգօ Մահսերէճեան, Արա Խանոյեան, Վարուժան Նարկիզեան, Տօքթ. Վարդգէս Արզումանեան, Վահէ Երէցեան եւ Սեդրակ Տէր Մելքոնեան։

Ողջունելով Արամ Ա. Կաթողիկոսին այցելութիւնը, դեսպանը գնահատանքով խօսեցաւ Վեհափառ Հայրապետին հայութեան ի նպաստ, ինչպէս նաեւ Լիբանանին համար արտաքին աշխարհին մէջ կատարած աշխատանքներուն մասին։ Իր կարգին Նորին Սրբութիւնը շեշտեց Լիբանանի կարեւորութիւնը սփիւռքահայութեան կեանքէն ներս եւ անդրադարձաւ Հայոց Ցեղասպանութենէն ետք արաբ ժողովուրդին ու մանաւանդ լիբանանին ցուցաբերած զօրակցութեան՝ հայ ժողովուրդին ու անոր դատին նկատմամբ։

Այս առիթով Նորին Սրբութեան ու դեսպանին միջեւ փոխանակուած նուէրներէն ետք, դեսպանը ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին։

Յայտնենք, որ Կիրակի, 7 Դեկտեմբեր 2014-ին, Արամ Ա. Կաթողիկոս Տուպայէն ժամանած էր Ապու Տապի ու անմիջապէս այցելած նորակառոյց Սրբոց Նահատակաց եկեղեցին եւ ապա, հանդիպում ունեցած Ազգային Վարչութեան անդամներուն հետ։

«ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է, ՈՐ ԼԻԲԱՆԱՆ ՊԱՀՊԱՆԷ ԻՐ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ»

Երեքշաբթի, 9 Դեկտեմբեր 2015-ի երեկոյեան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս, իր խօսքը ուղղելով Ապու Տապիի մէջ հաստատուած լիբանանեան համայնքի աւելի քան 150 ներկայացուցիչներուն, կոչ ուղղեց միասնաբար աշխատելու եւ պահպանելու Լիբանանի իւրայատուկ ինքնութիւնը արաբական աշխարհին մէջ։

Հաւաքը կազմակերպուած էր Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց Լիբանանեան դեսպանատան կողմէ։ Ներկայ էին լիբանանեան համայնքի զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց մէջ տնտեսական ու շինարարական մեծ ծրագիրներ մշակող լիբանանցիներ։ Վեհափառ Հայրապետին ի պատիւ տրուած այս ընդունելութիւնը առիթ մը հանդիսացաւ, որ Նորին Սրբութիւնը իր կարգ մը վերլուծումներն ու մտահոգու-

թիւնները փոխանցէ ներկաներուն։

Ընդունելութեան բացման խօսքը կատարեց Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց մօտ Լիբանանի դեսպան՝ Հասան Սարտ։ Դեսպանը արաբերէն ու անգլերէն լեզուներով ներկայացուց Վեհափառ Հայրապետին կենսագրականը, Նորին Սրբութիւնը նկատելով լիբանանեան դատին լաւագոյն դեսպանը արտաքին աշխարհին մէջ։ Ապա, խօսք առաւ Արամ Ա. Կաթողիկոս, որուն խօսքը չորս բաժին ունէր։

Առաջին բաժինին մէջ, Վեհափառ Հայրապետը իր գնահատանքն ու շնորհակալութիւնը յայտնեց Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց նախագահ՝ Շէյխ Մուհամմէտ Պըն Զայէտին եւ երկրի պատասխանատուներուն՝ լիբանանեան համայնքին ընծայած իրենց լայն դիւրութիւններուն եւ Լիբանանի նկատմամբ ցուցաբերած իրենց յատուկ հոգածութեան համար։

Երկրորդ բաժինով, Վեհափառ Հայրապետը լայնօրէն անդրադարձաւ Լիբանանի իւրայատկութիւններուն, որոնք կը կազմեն Լիբանանի ինքնութիւնը։ Այս ծիրէն ներս ան յիշեց համայնքներու գոյակցութիւնը, ժողովրդավարութիւնը, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ Լիբանանի կամուրջ ըլլալու իրողութիւնը, ընկերութեան կեանքի գանազան բնագաւառներէն ներս կատարած մեծ իրագործումները եւ իր ունեցած լայն Սփիւռքը։ Յիշեալ երեւոյթներուն գծով Նորին Սրբութիւնը կատարեց իր արժեւորումները։

Իր խօսքի երրորդ բաժինին մէջ, Արամ Ա. Կաթողիկոս յիշեցուց, որ Լիբանան կը դիմագրաւէ լուրջ մտահոգութիւններ ու մարտահրաւէրներ, որոնց նկատմամբ կարելի չէ անտարբեր մնալ։ Այս ուղղութեամբ յիշեցում կատարեց, թէ Լիբանան պէտք է վեր մնայ ամէն տեսակ քաղաքական ու գաղափարական ուղղութիւններէ։ Ուրիշը յարգելով ու անոր հետ գործակցելով հանդերձ, Լիբանան պէտք է կառչած մնայ իր ինքնութեան ու գերագոյն շահերուն։ Ան պէտք է

ամրապնդէ իր ներքին միասնականութիւնը պահելով հանդերձ համայնքային տարբերութիւնները։ Որպէս չէզոք երկիր, Լիբանան պէտք է ինքզինք հեռու պահէ միջազգային ու շրջանային ազդեցութիւններէ։ Վեհափառ Հայրապետը յայտնեց, որ այս բոլորը իրագործելը բնականաբար դիւրին չէ, սակայն հրամայական է ամէն գնով պահել Լիբանանի ինքնութիւնը, ամբողջականութիւնը եւ գերիշխանութիւնը ։

Իր խօսքի եզրափակիչ բաժինին մէջ, Նորին Սրբութիւնը անդրադարձաւ լիբանանահայութեան։ Ան ըսաւ, թէ հայը եւ միւս լիբանանցիները կը սիրեն Լիբանանը, սակայն հայը նաեւ երախտապարտ է լիբանանցի ժողովուրդին նկատմամբ։ Ցեղասպանութենէն ետք, երբ գաղթական հայեր Լիբանան եկան, լիբանանցի ժողովուրդը իր հացը բաժնեց հայութեան հետ։ Լիբանան դարձաւ հայ ժողովուրդի վերածննդեան աղբիւրը եւ այսօր ան կը մնայ սփիւռքահայութեան սիրտը։ Վեհափառը ըսաւ, թէ Լիբանան հայութեան ընծայեց վերականգնելու եւ վերակազմակերպուելու կարելիութիւնը եւ հայ համայնքը իր գործօն մասնակցութիւնը բերաւ Լիբանանի ծաղկումին ու բարգաւաճումին։

Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին խօսքը մեծ խանդավառութեամբ ու բարձր գնահատանքով ընդունուեցաւ ներկաներուն կողմէ, որոնք կը ներկայացնէին Լիբանանի զանազան համայնքներն ու քաղաքական հոսանքները։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ

Չորեքշաբթի, 10 Դեկտեմբեր 2014-ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս ընկերակցութեամբ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեանի եւ Ազգային Վարչութեան անդամներուն ու երեսփոխաններուն այցելեց Ապու Տապիի Հայաստանի Դեսպանատունը։

Դեսպանատան մուտքին Վեհափառ Հայրապետը դիմաւորուեցաւ դեսպան Տիար Գեղամ Ղարիպջանեանին եւ դեսպանատան անձնակազմին կողմէ։ Աւանդական աղ ու հացի օրհնութենէն ետք, ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին այցելութեան, դեսպանատան պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ ծառատնկում։ Ապա, դեսպանատան մէջ, դեսպանը բարի գալուստ մաղթեց Նորին Սրբութեան։ Իր խօսքին մէջ դեսպանը անդրադարձաւ Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին ցուցաբերած գործնական գօրակցութեան՝ Հայաստանի հզօրացման ձգտող աշխատանքներուն։ Ան նշեց, որ Վեհափառ Հայրապետին անձնապէս կը ճանչնայ քսանհինգ տարիներէ ի վեր եւ քաջածանօթ է անոր թէ՛ ազգային եւ թէ միջազգային աշխատանքներուն ու իրագործումներուն։

Արամ Ա. Կաթողիկոս խօսք առնելով, նախ իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ դարձեալ կը գտնուի Հայաստանի դեսպանատան մէջ, որ հայկական հող մըն է Հայաստանէն դուրս, այս առիթով ան նաեւ ողջունեց Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը։ Հայաստանը իւրաքանչիւր հայու հայրենիքն է եւ հայրենիքը սրբազան վայր է՝ իր հողով ու մշակոյթով, իր արժէքներով ու ձգտումնե-

րով։ Հայաստանի հզօրացումը հայ ժողովուրդին հզօրացումն է եւ փոխադարձաբար։ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, իր թեմերով, այս գիտակցութեամբ ու յանձնառութեամբ կը շարունակէ գործել, շեշտեց Նորին Սրբութիւնը, որ իր գոհունակութիւնը յայտնեց, ինչպէս բոլոր թեմերէն ներս, նաեւ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Թեմի Ազգային Իշխանութեան եւ մեր ժողովուրդի գաւակներուն, դեսպանատան ծրագիրներուն աջակից ու օգտակար հանդիսանալնուն։

Իր խօսքի աւարտին, Վեհափառ Հայրապետը գնահատեց դեսպանը եւ դեսպանատան աշխատակազմը, օրհնեց դեսպանատունը եւ իր բարեմաղթութիւնները ներկայացուց դեսպանատան ծրագիրներու իրագործման։

Հովուապետական այցելութեան ծիրէն ներս, նոյն օրը Վեհափառ Հայրապետը հանդիպում մը ունեցաւ Ապու Տապիի Ազգային Վարչութեան հետ, Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբին ներկայութեան եւ ապա ներկայ գտնուեցաւ Վարչութեան կողմէ իրեն ի պատիւ տրուած ճաշկերոյթին։

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՕԾԵՑ ՍՐԲՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Ուրբաթ, 12 Դեկտեմբեր 2014 թուականը եզակի օր մը եղաւ ընդհանրապէս Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու ու յատկապէս Ապու Տապիի հայ համայնքին համար։ Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ շինութիւնը Արաբական Միացեալ Էմիրութեանց մէջ կայք հաստատած մեր ժողովուրդի գաւակներուն հաւաքական հաւատքին, սիրոյն ու կամքին գործնական արտայայտութիւնն է։

Արդարեւ, 1998-ին, Շարժայի մէջ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետի ձեռամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծումէն ետք, Ապու Տապիի մէջ նաեւ եկեղեցի մը ունենալու կարիքը դարձած էր զգալի։ Երբ վերոնշեալ թուականին, Նորին Սրբութիւնը այցելած էր Միացեալ Էմիրութեանց օրուան նախագահ Շէյխ Մուհամմէտ Զայէտին, անոր ներկայացուցած էր մայրաքաղաքին մէջ հողաշերտ մը ունենալու եւ անոր վրայ եկեղեցի կառուցելու հայ համայնքին փափաքը։ Ընդառաջելով Վեհափառ Հայրապետին առաջարկին, Շէյխ Զայէտ տրամադրած էր անհրաժեշտ հողատարածքը եւ նուիրած հարիւր հազար ամերիկ-

եան տոլար՝ եկեղեցւոյ շինութեան համար։ Ահա, վերջին տասնամեակի ընթացքին, շրջանի հոգեւոր առաջնորդներու հովանաւորութեամբ ու քաջալերանքով եւ Ազգային Վարչութեան ու խումբ մը բարերարներու հետապնդումով՝ հանգրուանային կերպով իրագործուեցաւ եկեղեցւոյ շինութեան ծրագիրը։ Վեհափառ Հայրապետը, իր կարգին, մօտէն հետեւեցաւ եկեղեցւոյ շինարարական աշխատանքներուն եւ կատարեց անհրաժեշտ ցուցմունքները։

Եկեղեցւոյ շինութեան կնքահայրերն են՝ Տիար Արա Խանոյեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Մահսերէճեան, Տէր եւ Տիկ. Հրայր Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութ

Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Գոժաքեան, Տէր եւ Տիկ. Հայկազ Թահմազեան, Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Ներկիզեան, Տէր եւ Տիկ. Վահէ Թոխմանեան, Տէր եւ Տիկ. Արա Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկ. Սեպուհ Մանճիկեան, Տէր եւ Տիկ. Հրաչ Մանճիկեան, Տէր եւ Տիկ. Աբրահամ Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Գալայճեան, Տէր եւ Տիկ. Սէյրան Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Սամիր Մովսէսեան եւ Տիկին Անի Պարսումեան։ Շինութեան գլխաւոր բարերարները եղան՝ Տիար Արա Խանոյեան, Տիկին Մակի Սողոմոնեան, Տիար Սուրէն Գոժաքեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թոխմանեան եւ Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Ներկիզեան, իսկ ճարտարապետը՝ Սուրէն Գոժաքեան։ Շինարարութիւնը կատարուեցաւ շինարարական յանձնախումբի անմիջական հսկողութեամբ։ Յանձնախումբի անդամներն են՝ Տեարք Հրայր Սողոմոնեան, Արա Խանոյեան, Գրիգոր Մահսերէճեան եւ Վարուժան Ներկիզեան։

Եկեղեցին կառուցուած է հայկական ոճով։ Անոր կից կը գտնուին Ազգային Առաջնորդարանն ու վարժարանը՝ իրենց յարակից սրահներով եւ այլ բաժիններով ու յարմարութիւններով։ Փաստօրէն, Սրբոց Նահատակաց եկեղեցին ամբողջական համալիր մըն է՝ իր կառատունով ու պարտէզով, որուն մէջ այցելողներուն ուշադրութիւնը կը գրաւեն Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներուն նուիրուած խաչքարը, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի արձանը եւ Հայոց Այբուբենը ներկայացնող յուշակոթող մը։

Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ օծումը կատարուեցաւ հանդիսաւոր շուքով՝ նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի։ Օրուան պատարագիչն էր Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեանը։ Վեհափառ Հայրապետին կողքին արարողութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեան, Սպահանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Ջարեան, Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Տօնոյեան, Կաթողիկոսարանի Լսատեսողական գրասենեակի պատասխանատու Հոգշ. Տ. Պետրոս Արդ. Մանուէլեան եւ գաւազանակիր Հոգշ. Տ. Նշան Արդ. Լախոյեան։

Յայտնենք, որ արարողութեան նաեւ ներկայ էին Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու քրիստոնեայ համայնքներու ներկայացուցիչները, Լիբանանի ու Հայաստանի դեսպանները, այլ գաղութներէ ժամանած ազգայիններ եւ մեծ թիւով հաւատացեալներ։

Հանդիսաւոր թափօրով Վեհափառ Հայրապետը մուտք գործեց եկեղեցի ու անմիջապէս սկսաւ եկեղեցւոյ օծման կարգը։ Առաջին հերթին, Նորին Սրբութիւնը օծեց եկեղեցւոյ Ս. Սեղանն ու խորանը համաձայն Հայ Եկեղեցւոյ դարաւոր աւանդութեան։ Յետոյ, չորս աւետարանիչներու անունով օծեց եկեղեցւոյ չորս գլխաւոր սիւները, որմէ ետք Սեպուհ, Բարգէն ու Շահէ Սրբազաններ յաջորդաբար օծեցին աւանդատունները, մայր դուռը եւ եկեղեցւոյ մնացեալ սիւները՝ Ս. Բարթողիմէոս, Ս. Թադէոս, Ս. Սիմէոն, Ս. Մատթիա, Ս. Պետրոս, Ս. Անդրէաս, Ս. Փիլիպպոս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Պօղոս, Ս. Յակոբոս, Ս. Թովմաս, Ս. Յա-

կոբոս Ալփեան առաքեալներուն ու սուրբերուն անունով։ Ապա, նորաօծ Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ «Անդաստան»ի արարողութիւն։

Եկեղեցւոյ օծումէն անմիջապէս ետք, Վեհափառ Հայրապետը հոգեշունչ պատգամ մը տուաւ ներկայ ժողովուրդին։ Գոհութիւն ու փառք տալէ ետք Աստուծոյ, որ այս հոգեպարար առիթը ընծայած է իրեն՝ կատարելու Ապու Տապիի Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ օծումը, Արամ Ա. Կաթողիկոս իր գնահատանքն ու շնորհակալութիւնը յայտնեց Նորին Վսեմութիւն Շէյխ Մուհամմէտ Պրն Զայէտին՝ անոր ցուցաբերած գործնական աջակցութեան համար։ Նորին Սրբութիւնը նաեւ գնահատեց բարերարներն ու կնքահայրերը, որոնք իրենց նիւթական մասնակցութեամբ սատար հանդիսացան եկեղեցւոյ շինութեան։ Ապա, Վեհափառ Հայրապետը անդրադարձաւ եկեղեցւոյ առաքելութեան՝ եկեղեցին նկատելով Աստուծոյ եւ ազգին տունը, ուր Աստուած եւ ազգ իրարու կը հանդիպին, Աստուծոյ ներկայութեամբ ազգը կը բարգաւաճի ու խաւարին դիմաց՝ լոյսով, յուսահատութեան դիմաց՝ յոյսով, իսկ անորոշութեան դիմաց՝ վճռականութեամբ կը լեցուի եւ կը հզօրանայ։ Վեհափառ Հայրապետը շեշտեց, թէ ճիշդ է, որ եկեղեցի շինելը դժուար է, սակայն եկեղեցի դառնալը՝ աւելի դժուար։ «Եկեղեցւոյ կեանքին ու առաքելութեան մեր մասնակցութեամբ է, որ մենք եկեղեցի պիտի դառնանք, այլ խօսքով՝ Քրիստոսի խորհրդական մարմինը», *ըսաւ Նորին Սրբութիւնը։*

Անդրադառնալով եկեղեցւոյ անունին՝ Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ. «Մենք Սրբոց Նահատակաց անունով մկրտեցինք այս եկեղեցին, Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակի սեմին, որպէս յիշեցում մեր ժողովուրդի զաւակներուն, որ մեր նահատակները իրենց հաւատքով ու կտակով մաս պէտք է կազմեն մեր ամէնօրեայ կեանքին ու պայքարին։ Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ օծումը յիշեցում մըն է իւրաքանչիւր հայու ու ողջ հայութեան, թէ մենք պիտի շարունակենք հաւատարիմ մնալ նահատակներու պատգամին՝ արդարութիւն պահանջելով ցեղասպանէն ու աշխարհէն։ Քանի մը ամիսներ առաջ, Տէր Զօրի Սրբոց Նահատակաց եկեղեցին քանդուեցաւ նոյն ցեղասպանին զօրակցութեամբ. թող աշխարհը իմանայ, որ պատմութեան ընթացքին մեր եկեղեցիներն ու վանքերը քանդուեցան, սակայն անոնց փոխարէն մեր ժողովուրդը նորերը կառուցեց։ Այսօր եւս, մենք նոր Սրբոց Նահատակաց եկեղեցի շինեցինք, որովհետեւ մեր ժողովուրդը գիտէ քանդումը շինութեամբ ու մահը կեանքով նուաճել»։

ԱՊՈՒ ՏԱՊԻՒ ՆՈՐԱԿԱՌՈՒՑՑ ՀԱՄԱԼԻՐԸ
(Ս. ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԱՋԳԱՅԻՆ ԱՐԱՔՆՈՐԴԱՐԱՆ ԵՒ ԱՐԱ ԽԱՆՈՒՑԵԱՆ ԱՋԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՐԱՆ)

Ս. եւ Անմահ Պատարագէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը օրհնեց եկեղեցւոյ բակին մէջ գետեղուած Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներուն յիշատակին բաձրացած խաչքարը՝ բարերարութեամբ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու մօտ Հայաստանի դեսպան՝ Տիար Գեղամ Ղարիպջանեանի եւ միւս արձանները, որոնք կառուցուած են Տիար Արա Խանոյեանի բարերարութեամբ։

Հոգեւոր ու ազգային ցնծութեամբ լեցուն այս հոգեպարար արարողութիւնը իր աւարտին հասաւ «Կիլիկիա»ի եւ Հայրապետական մաղթերգի երգեցողութեամբ։

Յայտնենք, որ օր մը առաջ, Հայ Եկեղեցւոյ աւանդութեան համաձայն, կատարած էր դռնբացէքի արարողութիւն, որուն ընթացքին Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեան, Սպահանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Զարեան եւ Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեան յաջորդաբար օծած էին եկեղեցւոյ մկրտարանն ու սրբապատկերները։

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐԵՑ ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐ

Ուրբաթ, 12 Դեկտեմբեր 2014-ի երեկոյեան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, իրեն ի պատիւ տրուած ճաշկերոյթին ընթացքին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Ասպետ»ի շքանշանով պարգեւատրեց, Ապու Տապիի Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ շինութեան կարեւոր նպաստ բերած՝ Տիար Արա Խանոյեանը եւ Տիար Սուրէն Գոժաքեանը։

Նորին Սրբութիւնը յայտնեց, որ մօտ ապագային նաեւ պիտի պարգեւատրէ Ապու Տապիի հայ կեանքէն ներս երկար տարիներ ծառայած եւ Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ շինարարական աշխատանքներուն իր գործօն աջակցութիւնը բերած՝ Տիար Գրիգոր Մահսերէճեանը։

Այս առիթով, Նորին Սրբութիւնը գնահատեց եկեղեցաշինութեան մասնակից դարձած՝ Տիար Հրայր Սողոմոնեանը, Տիար Վարուժան Ներկիզեանը եւ բոլոր կնքահայրերն ու բարերարները։

«ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Է, ՈՐ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ԻՐ ՃՇՄԱՐԻՏ ԴԻՄԱԳԻԾՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԿՈՉՈՒՄԸ»

Ուրբաթ, 12 Դեկտեմբեր 2014-ի երեկոյեան, Ապու Տապիի Սրբոց Նահատակաց եկեղեցւոյ օծումէն անմիջապէս ետք տեղի ունեցած ճաշկերոյթը, շուրջ 400 ազգայիններու մասնակցութեամբ, առիթ մը հանդիսացաւ՝ խանդավառ մթնոլորտի մէջ տօնախմբելու Ապու Տապիի համայնքին այս եզակի իրագործումը։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը իր պատգամին մէջ անգամ մը եւս շեշտեց եկեղեցւոյ առանցքային տեղը եւ կարեւոր կոչումը մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս. «Եկեղեցին այն սրբավայրն է, ուր Աստուծոյ ներկայութիւնը կ՚ապրինք եւ հոգեւոր արժէքներով ու ճշմարտութիւններով կը լիցքաւորուինք։ Եկեղեցւոյ կեանքին մեր մասնակցութեամբ կը պայծառակերպուինք հետեւաբար, եկեղեցին որպէս «Քրիստոսի խորհրդական մարմին»ը, մեզ կը հրաւիրէ մաս կազմելու իր կեանքին ու առաքելութեան»։ ***Շարունակելով իր խօսքը՝ Նորին Սրբութիւնը յիշեցուց, թէ*** «եկեղեցին մեր ժողովուրդին համար նաեւ ստացած է ազգային նկարագիր ու կոչում. հայ մշակոյթի ծագման ու զարգացման մէջ կարեւոր դեր է ունեցած,

ինչպէս նաեւ մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս՝ ընկերային ծառայութեան մէջ, հիմնական դերակատար է եղած։ Աւելի՛ն, մեր ժողովուրդի ազատութեան եւ Հայրենիքի անկախութեան ու պաշտպանութեան մէջ Հայ Եկեղեցին իր կարեւոր ներդրումն է ունեցած։ Վերջին տասնամեակներուն, մեր ժողովուրդի իրաւունքներու հետապնդման աշխատանքներուն մէջ անուրանալի է Հայ Եկեղեցւոյ բերած ծառայութիւնը»։ ***Եզրակացնելով իր խօսքը՝ Արամ Ա. Կաթողիկոս ըսաւ.*** «Ապու Տապիի նորաւոծ Սրբոց Նահատակաց եկեղեցին այս գիտակցութեամբ ու յանձնառութեամբ կոչուած է ծառայելու մեր ժողովուրդին։ Ան մեր ժողովուրդին հաւաքական տունը պիտի ըլլայ։ Եկեղեցւոյ դռները բաց պիտի ըլլան հայ ազգի բոլոր մեր զաւակներուն առջեւ, հանդիսանալով հոգեւոր արժէքներու, ապրումներու եւ ազգային ձգտումներու կենսայորդ աղբիւրը»։

Իր պատգամի աւարտին, գնահատելով Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեանը՝ Նորին Սրբութիւնը անոր նուիրեց ձեռաց խաչ մը։ Վեհափառ Հայրապետը նաեւ լանջախաչ մը նուիրեց Շարժայի ու Տուպայի Հոգեւոր Հովիւ՝ Արժ. Տ. Արամ Քհն. Տէրմէնճեանին։

Ճաշկերոյթի ընթացքին, խօսք առաւ Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեան, որ թեմէն ներս անցնող տասնամեակներուն ծառայած առաջնորդներուն ու կաթողիկոսական փոխանորդներուն անունով շնորհաւորեց եւ իր մտածումները փոխանցեց ներկաներուն, շեշտելով եկեղեցւոյ շինութեան իւրայատուկ կարեւորութիւնը համայնքին հաւաքական կեանքին մէջ։ Հայերէն ու արաբերէն լեզուներով խօսք առաւ Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբը եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց եկեղեցւոյ շինութեան առիթով, կոչ ուղղելով ժողովուրդին, որ իրենց ներկայութեամբ պայծառացնեն եկեղեցւոյ կեանքը եւ ծաղկեցնեն ծառայութիւնը։ Եկեղեցւոյ շինարարական յանձնախումբին անունով նախ խօսք առաւ Տիար Գրիգոր Մահսերէճեան, որ բարի գալուստ

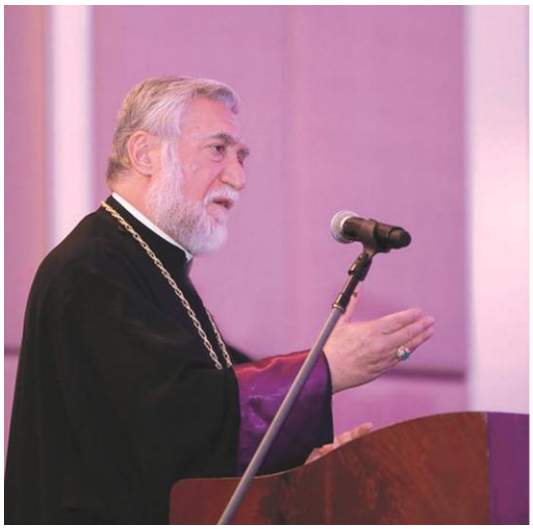

մաղթելէ ետք ներկաներուն, արարերէն լեզուով, ընդհանուր գիծերով անդրադարձաւ Ապու Տապիի գաղութի կեանքին ու յատկապէս եկեղեցւոյ շինարարական աշխատանքներուն։ Ապա, Տիար Հրայր Սողոմոնեան պարզեց եկեղեցւոյ շինութեան կարեւոր հանգրուանները եւ ներկայացուց շինարարական ծախսերուն պատկերը։

Ճաշկերոյթի ընթացքին գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր։ Ճաշկերոյթին ներկայ էին Լիբանանի ու Հայաստանի դեսպաններն ու հիւպատոսները, ինչպէս նաեւ Լիբանանի, Թեհրանի եւ Սպահանի Թեմերու առաջնորդները եւ միաբան հայրեր։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ ՄԷՋ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ՄԻՋ-ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

10-12 *Դեկտեմբեր* 2014-*ին, Ապու Տապիի մէջ տեղի ունեցաւ կարեւոր հանդիպում մը, նախաձեռնութեամբ Կրոններ Խաղաղութեան Համար Միջազգային Միջ-կրօնական Կազմակերպութեան եւ մասնակցութեամբ կազմակերպութեան բարձրաստիճան պատասխանատուներուն, Վատիկանի, Վիեննայի Ապտուլլա Թագաւորի Միջ-կրօնական եւ Միջ-մշակութային Երկխօսութեան Միջազգային Կեդրոնին, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ընդհանուր Քարտուղարի ներկայացուցիչին, ինչպէս նաեւ միջ-կրօնական բնոյթ ունեցող միջազգային շարք մը այլ կազմակերպութիւններու։*

Ցիշեալ հանդիպման նպատակն էր հաւաքական կեցուածք մը բանաձեւել կրօնական ծայրայեղականութեան դէմ։ Ընդառաջելով ժողովի կազմակերպիչ յաձնախումբի հրաւէրին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը շուրջ ժամ մը մասնակից եղաւ ժողովական աշխատանքներուն եւ իր խօսքը ուղղեց ներկաներուն։

Նորին Սրբութիւնը ողջունելով ծայրայեղական շարժումներուն դէմ հաւաքական կեցուածք ճշդելու ճիգը, ըսաւ. «Ծայրայեղութիւնը բոլոր կրօններու պա–

ռագային վտանգաւոր երեւոյթ մըն է, որովհետեւ ան շեղում մըն է տուեալ կրօնի ուսուցումներէն, արժէքներէն եւ սկզբունքներէն: Հետեւաբար, կրօններ պէտք է իրենց մասնակցութիւնը բերեն ծայրայեղականութեան դէմ համաշխարհային պայքարին, պահելով իրենց մասնակցութեան ու նպաստին իւրայատկութիւնը»: ***Ապա, Վեհափառ Հայրապետը հետեւեալ երկու շրջագիծերուն մէջ ներկաներուն փոխանցեց իր մտածումներն ու վերլուծումները.-***

1. «Ինչպէ՞ս կարելի է նկարագրական մօտեցումէն ուղղուիլ վերլուծական մօտեցման: Ճիշդ չէ միայն նկարագրել, պարզել ծայրայեղականութեան զանազան արտայայտութիւններն ու հետեւանքները: Անհրաժեշտ է վերլուծել անոնց ետին գտնուող թրթռատեսակները: Այս ուղղութեամբ իսլամ աստուածաբաններ, պատմաբաններ ու կրօնական պատասխանատուներ կարեւոր դեր ունին կատարելիք»: Շարունակելով իր խօսքը, Նորին Սրբութիւնը այս ծիրէն ներս անդրադարձաւ եւ պարզեց իր մտածումները հետեւեալ հարցերուն շուրջ. «Քուրանի սխալ մեկնաբանութեան, կրօնը գաղափարախօսութեան վերածելու ճիգին եւ ուրիշը մերժելու մօտեցումին»:

2. «Ինչպէ՞ս կարելի է վերլուծական հանգրուանէն ուղղուիլ ծայրայեղականութեան դէմ հաւաքական պայքարի հանգրուանին: Ծայրայեղականութիւնը կարելի չէ սոսկ զինուորական ուժով արմատախիլ ընել: Պատմութիւնը ցոյց կու տայ, որ գաղափարախօսութիւնները բնաջնջելու պայքարը պէտք է ունենալ զանազան տարածքներ ու արտայայտութիւններ: Հետեւաբար, ծայրայեղականութեան դէմ տարուող համաշխարհային պայքարին մէջ անհրաժեշտ է կարեւորութեամբ նկատի ունենալ հետեւեալները՝ դաստիարակութիւն, «ուրիշը» յարգելու պարտաւորութիւն, միասնաբար ապրելու հրամայականը՝ յարգելով մեր տարբերութիւնները, ինչպէս նաեւ կրօններու ու մշակոյթներու միջեւ գոյութիւն ունեցող հասարակաց արժէք-

ները, որոնք կը կազմեն հիմքը ընկերութեան»։ *Յիշեալ հարցերուն գծով, Վեհափառ Հայրապետը լայն բացատրութիւններ տալէ ետք, եզրակացնելով չեշտեց, թէ կրօնները կարեւոր դեր ունին արմատական ու ծայրայեղական շարժումներուն դէմ պայքարին մէջ։ Այս ծիրէն ներս, Նորին Սրբութիւնը կոչ ուղղեց խլամ կրօնական ու քաղաքական ղեկավարներուն, աւելի ազդու մասնակցութիւն ունենալու ծայրայեղականութեան դէմ տարուող պայքարին։*

Արամ Ա. Կաթողիկոսի կատարած վերլուծումները մեծ խանդավառութեամբ ընկալուեցան ներկաներուն կողմէ։ Ժողովականներէն ոմանք խօսք առնելով իրենց գնահատանքը յայտնեցին եւ որոշ հարցեր արծարծելով ուզեցին ունենալ Վեհափառ Հայրապետին տեսակէտը։ Յայտնենք, որ ժողովին սկիզբը, ատենապետը բարձր գնահատանքով արտայայտուեցաւ միջ-կրօնական յարաբերութեան ու գործակցութեան գծով Նորին Սրբութեան ունեցած հարուստ փորձառութեան մասին եւ փափաք յայտնեց, որ երբեմն ժողովական աշխատանքներու մասնակից դառնայ եւ իր կարեւոր նպաստը բերէ միջ-կրօնական երկխօսութիւնն ու գործակցութիւնը աւելի ծաւալելու ձգտող ծրագիրներուն։

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱՒ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ապու Տապիի հայ համայնքին տուած իր հովուապետական այցելութեան ընթացքին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետի ունեցած հանդիպումներու շարքին, յատուկ կարեւորութեամբ անհրաժեշտ է յիշել շրջանի երիտասարդութեան հետ ունեցած տեսակցութիւնը։

Արդարեւ, շուրջ 75 երիտասարդ-երիտասարդուհիներու հետ մտերմիկ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած հանդիպումը, առիթ մը հանդիսացաւ Նորին Սրբութեան լսելու երիտասարդներուն մտահոգութիւնները, մտածումներն ու առաջադրանքները եւ իր հայրական թելադրութիւնները կատարելու անոնց։ Իր խօսքի ներա-

ծական բաժինին մէջ, Վեհափառ Հայրապետը ընդհանուր գիծերով անդրադարձաւ ներկայ ընկերութիւնը դիմագրաւող տագնապներուն ու մարտահրաւէրներուն եւ անոնց ունեցած հետեւանքներուն հայ կեանքէն ներս։ Ապա, Նորին Սրբութիւնը հարցադրում կատարեց ըսելով, թէ ի՞նչ կը նշանակէ հայ ըլլալ այսօր, յատկապէս Սփիւռքի մէջ, ինչպէ՞ս կարելի է մեր ինքնութիւնը պահել ու միաժամանակ մաս կազմել մեր ապրած ընկերութեան, այս ուղղութեամբ ի՞նչ է դերը Հայաստանին, Եկեղեցւոյ ու մշակոյթին։ Ցիշեալ հարցերուն գծով իր վերլուծումը կատարելէ ետք, Վեհափառ Հայրապետը երկխօսութիւն ունեցաւ երիտասարդութեան հետ ու պատասխանեց անոնց հարցումներուն։

Արամ Ա. Կաթողիկոս նաեւ հանդիպում մը ունեցաւ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու եւ Քաթարի Թեմի Երեսփոխանական Ժողովի Ապու Տապիի անդամներուն ու Ազգային Վարչութեան հետ, ներկայութեամբ՝ Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդին ու Երեսփոխանական Ժողովի Ատենապետ Տիար Հրայր Սողոմոնեանին։ Հանդիպումը առիթ մը հանդիսացաւ ընդհանուր արժեւորում մը կատարելու Թեմի վերջին շրջանին կատարած աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ յառաջիկայ ծրագիրներուն՝ կանոնագրային, վարչական, տնտեսական, կրթական եւ այլ մարզերէն ներս։

Նորին Սրբութիւնը հանդիպեցաւ նաեւ Քաթարի Ազգային Վարչութեան հետ Կաթողիկոսական Փոխանորդ Հայր Սուրբին ներկայութեան։ Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց Հայր Մեսրոպին յաճախակի այցելութիւնները Քաթար եւ անոր ունեցած յարաբերութիւնները պետական շրջանակներուն ու յատկապէս Արտաքին Գործոց Նախարարին հետ։ Նորին Սրբութիւնը իր գնահատանքը յայտնեց Ազգային Վարչութեան, որ լծուած է Քաթարի հայ գաղութի կազմակերպչական աշխատանքներուն եւ կարեւորութեամբ շեշտեց Քաթարի մէջ եկեղեցի ու համայնքային կեդրոն ունենալու հրամայականը։ Նոյնպէս Արամ Ա. Կաթողիկոս Տուպայի ու Շարժայի Ազգային Վարչութեան ուշադրութեան յաձնած էր Տուպայի մէջ համայնքային կեդրոն մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը։

ԼՈՒՐԵՐ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ

ՈՒՐԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑԻՆ ԱՌԱՆՑՔԸ ԴԱՐՁԱԻ «ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ»Ը

Մասնակցութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի տեսչութեան եւ ուսանողութեան, Ուրբաթօրեայ Ս. Պատարագի եւ երիտասարդներուն հետ զրոյցի շարքին չորրորդը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 7 Նոյեմբեր 2014-ի երեկոյեան ժամը 7:30-ին, Նոր Սիսի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ։

Պատարագը մատուցեց եւ ներկայ ժողովուրդին իր պատգամը փոխանցեց Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Հոգշ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Տօնոյեան։ Ան անդրադարձաւ Աստուծոյ ստեղծագործութիւններուն, որոնց վերջին պսակումն էր մարդ արարածի ստեղծագործութիւնը։

Հայր Սուրբը նկատել տուաւ, որ այս շաբաթ կը գուգադիպի հրեշտակներու տօնին, առ այդ՝ բացատրութիւններ տուաւ հրեշտակներու մասին, որոնք ստեղծուած են ստեղծագործութեան առաջին օրը։ Ան նկատել տուաւ, որ անոնք ոգեղէն եւ հոգեւոր էակներ են, որոնք բաժնուած են դասակարգերու։ Անոնք Աստուծոյ կամակատարներն են, նաեւ դեսպաններն ու ներկայացուցիչները, որոնք կը գործեն մարդոց կեանքին մէջ իբրեւ Աստուծոյ ներկայացուցիչներ։

Եզրափակելով իր խօսքը՝ Թորգոմ Վրդ. Տօնոյեան հաստատեց, որ պատարագը սովորական արարողութեան սահմաններէն դուրս գալով կը վերածուի Աստուծոյ ներկայութիւնը փաստող գերագոյն խորհուրդին։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ԶՐՈՅՑ՝ ՀՈԳԵՒՈՐ ԱՐԹՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մասնակցութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի տեսչութեան եւ ուսանողութեան եւ տնօրինումով Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեանի, ուրբաթօրեայ Ս. Պատարագի եւ երիտասարդներուն հետ զրոյցի շարքին հինգերորդը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 5 Դեկտեմբերի երեկոյեան ժամը 7:30-ին, Ռմէյլի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ։

Պատարագը մատուցեց եւ ներկայ ժողովուրդին իր պատգամը փոխանցեց Դպրեվանքի հսկիչ՝ Հոգշ. Տ. Գարեգին Աբդ. Շխրտըմեան։ Ան խօսեցաւ հոգեւոր արթնութեան մասին՝ բացատրելով, որ հոգեպէս արթուն է այն մարդը, որ ա) կը

զգայ, կը գիտակցի եւ բարին չարէն կրնայ զանազանել, բ) կրնայ Աստուծոյ հետ յարաբերութեան մէջ մտնել եւ խօսիլ անոր հետ, գ) կրնայ ընտրել ճշմարիտ ճամբան եւ քալել այդ ճամբէն, նոյնիսկ եթէ նեղ եւ դժուար ըլլայ անիկա, դ) կրնայ զղջալ կեանքին մէջ։

Գարեգին Աբգ. Շխրտրմեան անդրադարձաւ հիմնական երկու երեւոյթներու, որոնք մեզ կը սթափեցնեն եւ արթնութիւն կը շնորհեն, որպէսզի չքնանանք մեր հոգեւոր կեանքին մէջ։ Առաջին՝ հոգեպէս արթուն ըլլալու համար անհրաժեշտ է զգուշանալ բազմազբաղութենէն։ Զարը բազմազբաղ վիճակ մը կը ստեղծէ մարդուն մէջ եւ առիթ չի տար անոր, որ նոյնիսկ մտածէ Աստուծոյ հետ յարաբերութեան մասին՝ հեռու պահելով զինք Աստուծմէ։ Երկրորդ՝ հոգեւոր արթնութեան մէջ մնալու համար պէտք է զգուշ ըլլանք մեր միջավայրէն եւ ընկերութենէն։ Ան Աստուածաշունչէն օրինակներ բերելով բացատրեց վերոյիշեալ երկու երեւոյթները։

ԴՊՐԵՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԾԲՆԱՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Դպրեվանքի տարիներու գեղեցիկ սովորութեան համաձայն, այս տարի եւս, ի յիշատակ Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետին, Մարուգէ ճգնաւորին եւ Մելիտոս եպիսկոպոսին, Ուրբաթ, 12 Դեկտեմբեր 2014-ի երեկոյեան, Պիքֆայայի Սուրբ Աստուածածին մատրան մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր նախատօնակ եւ դասախօսական յայտագիր, որուն ընթացքին դպրեվանեցիները հաւատքով ու ներշնչումով երգեցին օրուան սուրբերուն նուիրուած «Յաղթող եւ Սուրբ Հայրապետ» շարականը։ Նախատօնակի արարողութենէն ետք, Դպրեվանքի Գ. Ժառանգաւորացի ուսանողները ներկայացուցին դասախօսական շարքը մը, նիւթ ունենալով օրուան սուրբերուն կեանքը, վարքն ու հրաշագործութիւնները։

Աւարտին խօսք առաւ Դպրեվանքի հսկիչ՝ Հոգշ. Տ. Շնորհք Աբգ. Աշըգեանը։ Ան, տեսչութեան անունով, նախ գնահատեց Դպրեվանքի Գ. Ժառանգաւորացի ուսանողները իրենց կատարած գեղեցիկ ներկայացումին համար եւ քաջալերեց դպրեվանեցիները սուրբերու ուղիէն ընթանալու եւ անոնց կեանքի օրինակէն ներշնչուելով, աստուածահաճոյ կեանք մը ապրելու։

Շաբաթ, 13 Դեկտեմբեր 2014-ի առաւօտեան ժամը 9:30-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի սաներուն կատարողութեամբ եւ ներկայութեամբ Ազգային վարժարաններու աշակերտութեան, Ս. Յակոբ Մծբնացի հայրապետի տօնը նշուեցաւ աշակերտութեան պատարագ մը մատուցելով Էշրեֆիէի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առիթով Պատարագը մատուցեց եւ քարոզեց՝ Արժն. Տ. Մեսրոպ Քհնյ. Քէրքէզեան, իսկ խորանի սպասարկութիւնը կատարեցին Դպրեվանքի Սարկա-

ւագները։ Յայտնենք որ Սուրբ Պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը կատարուեցաւ Դպրեվանքի «Արմաշ» երգաչումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Հոգշ. Տ. Գարեգին Աբղ. Շխրրտմեանի։

ԴՊՐԵՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ՏՕՆԱԽՄԲԵՑԻՆ ԱՄԱՆՈՐԸ

Ուրբաթ, 19 Դեկտեմբեր 2014-ի երեկոյեան ժամը 6-էն 11, Դպրեվանքի սեղանատան մէջ, տեսչութեան գլխաւորութեամբ, դպրեվանեցիները մեծ ուրախութեամբ տօնախմբեցին իրենց ամանորի խրախճանքը։ Համադամ ուտելիքներուն կողքին, երգն ու սմունքը, ծիծաղն ու կատակերգութիւնը, կաղանդ պապային ներկայութիւնը եւ անոր բերած նուէրները առիթ դարձան, որ դպրեվանեցիներուն կեանքին մէջ յիշատակելի օր մը ըլլայ ամանորի այս խրախճանքը։ Տեսուչ Հայր Սուրբին փակման խօսքէն ու կարկանդակի հատումէն ետք, վանքի բակին մէջ տեղի ունեցած հրավարութեամբ, իր լրումին հասաւ 2014 թուականի ամանորի տօնախմբութիւնը։

ԼՈՒՐԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԷՆ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Ա.Մ. ԷՄԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Իրան կատարած իր Հովուապետական այցելութեան աւարտին, Ն.Ս. Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս անցաւ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններ: Տուպայի եւ Ապու Տապիի մէջ Վեհափառ Հայրապետը հանդիպումներ ունեցաւ շրջանի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեանին եւ թեմական պատասխանատուներուն հետ:

Նորին Սրբութիւնը այցելութիւն տուաւ Ապու Տապիի Ս. Նահատակաց եկեղեցին, որ շինարարական վերջին հանգրուանին հասած է: Ան գնահատեց գաղութի պատասխանատուները, որոնք կ'ընդլայնեն եկեղեցւոյ ծառայական դաշտը, հոգեւոր սնունդ ու ազգային շունչ մատակարարելով

Ա.Մ. Էմիրութիւններու եւ Քաթարի կանական քաղաքներուն մէջ ապրող մեր ժողովուրդի կաւակներուն:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Շուրջ մէկ ամսուան բացակայութիւնէն ետք, Շաբաթ, 22 Նոյեմբեր 2014-ի երեկոյեան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս վերադարձաւ Անթիլիաս: Անցնող շաբաթներուն Վեհափառ Հայրապետը յաջորդաբար այցելեց Պարսկաստան, Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններ, Զուիցերիա եւ Հայաստան:

Պարսկաստանի մէջ շուրջ երկու շաբաթ Վեհափառ Հայրապետը հովուապետական այցելութիւններ տրուաւ Թեհրանի եւ Իսֆահանի թեմերուն:

Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու մէջ, Նորին Սրբութիւնը հանդիպումներ ունեցաւ թեմի պատասխանատու մարմիններուն հետ ու մօտէն հետեւեցաւ Ապու Տապիի եկեղեցւոյ, դպրոցին ու առաջնորդարանին շինութեան աշխատանքներուն:

Զուիցերիոյ մէջ, Վեհափառ Հայրապետը հանդիպումներ ունեցաւ Սիսի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին վերադարձի գծով Թուրքիոյ սահմանադրական դատարանին մօտ բացուելիք դատը հետապնդող փաստաբաններուն հետ: Իսկ Հայաստանի մէջ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց

Կաթողիկոս միատեղ նախագահեցին Ս. Էջմիածնի մէջ գումարուած Եպիսկոպոսաց ժողովին:

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ԵՒ ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՌՈՒԲԷՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 2014-ին, միօրեայ այցելութեամբ Անթիլիասի Մայրավանք ժամանեց հանրածանօթ ազգային բարերար եւ գործարար՝ Ռուբէն Վարդանեան: Մոսկուայի մէջ կայք հաստատած Ռուբէն Վարդանեան նաեւ կեդրոնատեղիներ ունի Լոնտոնի, Երեւանի ու Նիւ Եորքի մէջ եւ հետամուտ է Հայաստանի ու Ղարաբաղի վարգացման մեծ ծրագիրներու:

Ռուբէն Վարդանեան Անթիլիաս ժամանած էր միօրեայ այցելութեամբ հանդիպում ունենալու Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին հետ: Առաւօտեան ան ներկայ գտնուեցաւ Ս. եւ Անմահ Պատարագին, ապա ճաշի հիւրը եղաւ Վեհափառ Հայրապետին: Ռուբէն Վարդանեանը Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին պարզեց իր իրագործած ծրագիրները եւ ուզեց իմանալ Նորին Սրբութեան տեսակէտը: Իր կարգին Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատելով Ռուբէն Վարդանեանի հայրենակերտումի եւ ազգաշինութեան ի նպաստ բոլոր նախաձեռնութիւնները, շեշտեց եւ կոչ ուղղեց մեր ունեւոր բոլոր ազգայիններուն ու գործարարներուն, նոյն յանձնառութեամբ ու տեսլականով մասնակից դառնալու հայրենիքին ու ազգին հիւսրացման աշխատանքներուն:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ

Երեքշաբթի, 25 Նոյեմբեր 2014-ի առաւօտուն, Անթիլիասի Մայրավանքի Վեհարանի գրասենեակին մէջ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս ընդունեց Լիբանանի մօտ Հայաստանի դեսպան՝ Աշոտ Քոչարեանը:

Հանդիպման ընթացքին քննարկուեցան Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին, ինչպէս նաեւ Հայաստան-Սփիւռք գործակցութեան առընչուած հարցեր: Այս առիթով Վեհափառ Հայրապետը իր ցաւակցութիւնը յայտնեց Ղարաբաղի ճակատին վոհուած երեք նահատակ օդաչուներու ընտանիքներուն եւ իր կօրակցութիւնը՝ հայոց բանակին:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, որպէս իր հայրական սիրոյն ու քրիստոնէական դաստիա-

ռակութեան նկատմամբ ցուցաբերած իր յատուկ նախանձախնդրութեան՝ գործնական արտայայտութիւն, յաճախակի կերպով կ՚ընդունի Կիրակնօրեայ վարժարաններու աշակերտները, ուսուցիչներն ու պատասխանատուները: Այս հանդիպումներուն ընթացքին Նորին Սրբութիւնը իր գնահատանքը կը յայտնէ ու միաժամանակ կը կատարէ անհրաժեշտ ցուցմունքներ, բարելաւելու եւ ճիշդ ուղղութեան մէջ դնելու Կիրակնօրեայ վարժարաններու առաքելութիւնը:

Այս ծիրէն ներս, Կիրակի, 23 Նոյեմբեր 2014–ին, Ս. եւ Անմահ Պատարագէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը ընդունեց Անթիլիասի շրջանի Կիրակնօրեայ վարժարանի աշակերտները, իրենց ուսուցիչներով: Վեհափառը իր հայրական թելադրութիւնները կատարեց փոքրիկներուն ու գնահատեց բոլոր ծնողները, որոնք իրենց կաւակները կը ղրկեն Կիրակնօրեայ վարժարան, որպէսզի անոնք դաստիարակուին մեր եկեղեցւոյ բարոյական ու հոգեւոր արժէքներով:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԷՆ ՆԵՐՍ

Հինգշաբթի, 27 Նոյեմբեր 2014–ի առաւօտուն, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին այցելեց Միջին Արեւելքի Քրիստոնեայ Համայնքներուն Համախմբումի վարչութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Մայլում Արքեպիսկոպոսին: Շուրջ չորս տարիներ առաջ կեանքի կոչուած յիշեալ համախմբումին մաս կը կազմեն Միջին Արեւելքի բոլոր քրիստոնեայ համայնքները՝ իրենց կրօնական թէ աշխարհական ներկայացուցիչներով: Համախմբումին նպատակն է գործակցութիւն յառաջացնել շրջանի քրիստոնեայ համայնքներուն միջեւ եւ ապդու կարելիութիւններ որոնել քրիստոնեաները Միջին Արեւելքէն ներս պահելու ու անոնց ներկայութիւնը աւելի ամրապնդելու: Վարչութեան անդամները տեղեակ պահեցին Նորին Սրբութիւնը վերջին ամիսներու համախմբումին կատարած աշխատանքներու մասին եւ պարզեցին յառաջիկայ ծրագիրները:

Վեհափառ Հայրապետը ողջունելով վարչութեան տարած աշխատանքները, թելադրեց առաջնահերթութիւն տալ բոլոր այն ծրագիրներուն, որոնց նպատակը քրիստոնէութեան պահպանումն է Միջին Արեւելքէն ներս: Այս ծիրէն ներս Նորին Սրբութիւնը անդրադարձաւ Վիեննայի մէջ վերջերս գումարուած համագումարին եւ յառաջիկային այլ շրջաններու մէջ տեղի ունենալիք նախաձեռնութիւններուն, որոնք կը հետապնդեն նոյն նպատակը: Հանդիպման ընթացքին նաեւ անդրադարձ եղաւ Լիբանանի նախագահական ընտրու-

թեան: Վեհափառ Հայրապետը ընդգծեց շուտափոյթ նախագահական ընտրութիւններ կատարելու հրամայականը:

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԻԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԽԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԵՑԱՆ ՄԱԿ-Ի ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ

25-26 Նոյեմբեր 2014-ին, ՄԱԿ-ի Մարդկային իրաւանց խորհուրդին մէջ տեղի ունեցաւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն նուիրուած եօթներորդ ժողովը՝ մասնակցութեամբ ՄԱԿ-ի անդամ պետութիւններուն պատուիրակութիւններուն, միջազգային, ոչ կառավարական եւ հասարակական կազմակերպութիւններուն եւ փոքրամասնութիւններու ներկայացուցիչներուն: Ժողովը քննարկեց փոքրամասնութիւններուն նկատմամբ կատարուած դաժանութեան ու բռնութեան, յանցագործութիւններու կանխարգիլման եւ անոնց գործադրութեան կասեցման, ինչպէս նաեւ տագնապներէն ետք երկարատեւ խաղաղութիւն եւ համակեցութիւն ստեղծելու ձեւերը: Ժողովի աւարտին ժողովականները յանգեցան համապատասխան որոշումներու եւ թելադրանքներու, որոնք պիտի ներկայացուին ՄԱԿ-ի Մարդկային իրաւանց խորհուրդի Մարտ 2015-ի նիստին՝ առ ի վաւերացում:

Ժողովին իր մասնակցութիւնը բերաւ Ս. Աթոռոս երիտասարդական յանձնախումբի անդամներէն իրաւաբան Գէորգ Յակոբճեան, որ միջազգային օրէնքի իր մասնագիտութեան բերումով, Ժընեւի մէջ ՄԱԿ-ի Մարդկային իրաւանց Գերագոյն հաւատարմատարութեան գրասենեակին կազմակերպած փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն նուիրուած ծրագիրին կը հետեւէր: Ժողովին ընթացքին՝ «Ընթացող տագնապները կասեցնելու» օրակարգին, սուրիահայութեան խնդիրները ներկայացնելու համար, Մեթր Յակոբճեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան անունով խօսք առնելով՝ նախ բացատրեց, թէ սուրիահայութիւնը, ինչպէս ամբողջ Սուրիոյ ժողովուրդը, ամէնօրեայ դրութեամբ ենթակայ է կանական դաժանութեան եւ յանցագործութիւններու, մարդկային իրաւանց օրէնքներու եւ մարդասիրական օրէնքի խախտումներու: Ան իր խօսքին մէջ ըսաւ. «Փոքրամասնութիւններուն նկատմամբ դաժանութիւնները հասան այնպիսի աննախադէպ հանգրուանի մը, որ մինչեւ իսկ Հայոց Ցեղասպանութեան վոհերուն աճիւնները, որոնք ամփոփուած էին Տէր Զօրի հայոց եկեղեցւոյ մէջ, թիրախ դարձան, երբ ամիսներ առաջ եկեղեցին ականահարուեցաւ»: *Իր խօսքի աւարտին Յակոբճեան իրաւական առաջարկներ ներկայացուց՝ միջազգային օրէնքի, մարդկային իրաւանց օրէնքի եւ մարդասիրական օրէնքի սկզբունքներուն համաձայն տագնապներու ընթացքին փոքրամասնութիւններուն գոյութիւնը երաշխաւորելու, կոչ ուղղեց շրջանային ուժերուն՝ վինեալ ահաբեկչական խմբաւորումները ֆինանսաւորելէ դադրելու, ինչպէս նաեւ կրօնական ղեկավարներուն ու երիտասարդութեան դերը ամրագրելու, ընթացող տագնապները դադրեցնելու եւ վերջապէս երկխօսութեամբ ու փոխադարձ հասկացողութեամբ գոյութիւն ունեցող հարցերը լուծելու:*

Նոյն ժողովի ծիրին մէջ ջաւախահայութեան հարցերը ներկայացնելու համար, ելոյթ ունեցաւ Քրիստինէ Մարապեանը, որ «տագնապները

կանխարգիլելու ձեւերը» օրակարգին մէջ ներկայացուց Վրաստանի հայ համայնքին դիմագրաւած դժուարութիւնները: Ան վրացահայ «Բաց սահմաններ» կազմակերպութեան անունով բացատրեց, թէ Վրաստանի մէջ ջաւախահայութեան նկատմամբ խտրականութիւն կը ցուցաբերուի՝ իրաւական, քաղաքական ու տնտեսական մակարդակներու վրայ: Ջաւախահայութիւնը դժուարութիւն ունի արդիւնաւէտ կերպով մասնակից դառնալու երկրի հասարակական, մշակութային եւ քաղաքական կեանքերուն: Մարապեան հաստատեց, որ վրացական իշխանութիւնները հայութիւնը ձուլելու քաղաքականութիւն կը վարեն, իսկ վերջին չորս տարիներուն յաճախակի դարձած են դաւանանքի վրայ հիմնուած առճակատումները: Ան ժողովին ուշադրութեան յանձնեց իրաւական միջոցներու վրայ հիմնուելով փոքրամասնութիւններուն նկատմամբ խտրականութիւնն ու ատելութեան լեզուն յանցագործութիւն նկատելու, արդար ու հաւասար առիթներ ստեղծելու եւ արդիւնաւէտ մասնակցութիւն ապահովելու կարեւորութիւնը՝ ապագային ծագելիք հաւանական տագնապները կանխարգիլելու համար:

Ժողովին ընթացքին Սուրիոյ եւ Հայաստանի պատուիրակութիւնները անդրադարձ կատարեցին Քէսապի խնդիրին: Սուրիական պատուիրակութիւնը դատապարտեց Թուրքիոյ անմիջական դերակատարութիւնը՝ հայութեամբ բնակուած Քէսապէն անցնող Մարտին հայութիւնը տեղահանութեան ենթարկելուն մէջ: Նոյն ծիրին մէջ Հայաստանի պատուիրակութիւնը եւ եգիպտական ղպտի կազմակերպութեան մը ներկայացուցիչը, անդրադարձան Հայոց Ցեղասպանութեան եւ հաստատեցին, որ Հայոց Ցեղասպանութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող հայ փոքրամասնութեան նկատմամբ կատարուած մեծագոյն ոճրագործութիւնն է, որուն յանցագործներուն անպատիժ մնալուն պատճառով այլ ցեղասպանութիւններ ալ կրկնուեցան:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄՕՏԷՆ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ՔԷՍԱՊԻ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐՈՒՆ

Ջորեքշաբթի, 24 Դեկտեմբեր 2014-ի առաւօտուն, Քէսապի մասին շրջանառութեան դրուած լուրերը ստանալէն անմիջապէս ետք, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս կապ հաստատեց շրջանի պատասխանատու մարմիններուն հետ:

Քէսապի շրջանի պատասխանատուները վստահեցուցին Նորին Սրբութեան, թէ Քէսապի մասին վերջին ժամերուն լրատուամիջոցներուն տրուած տեղեկութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան եւ հաստատեցին, որ Քէսապէն ներս հանդարտ կացութիւն կը տիրէ: Անոնք միաժամանակ յայտնեցին, թէ սահմանին թրքական կողմը զինեալներու մնայուն շարժումներ կը նշմարուին:

Նկատի ունենալով, որ շրջան ընող սխալ լուրերը նաեւ մտահոգութիւն պատճառած են Քէսապի բնակիչներուն, պատասխանատու մարմինները աշխատանք կը տանին հանդարտեցնելու կացութիւնը եւ կասեցնելու ստեղծուած անտեղի խուճապը:

Վեհափառ Հայրապետը իր գնահատանքը յայտնեց Քէսապի պատասխանատու մարմիններուն, անոնց կատարած աչալուրջ աշխատանքին համար: Նորին Սրբութիւնը նաեւ կապ հաստատեց Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Շահան Արք. Սարգիսեանին հետ, որուն հետ քննարկելէ ետք Քէսապի անցուդարձերը Հայրապետական օրհնութիւնը փոխանցեց սուրիահայութեան:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ «ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐՈՆԻՔ ԿԱՐԵՒՈՐԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ»Ի ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դիւանը ուրախութեամբ կ'ուզէ տեղեկացնել մեր ժողովուրդի վաւակներուն, թէ Կաթողիկոսարանէն ներս հաստատուած է Յարութիւն եւ Վերոնիք Կարեւորեան Մշակութային Հիմնադրամը՝ 725,000 (եօթը հարիւր քսանըհինգ հազար) ամերիկեան տոլարի դրամագլուխով:

Սոյն հիմնադրամը հաստատուեցաւ հանգուցեալ Տոքթ. Յարութիւն Կարեւորեանի այրիին՝ Տիկին Վերոնիք Սիմոնա-Կարեւորեանի կողմէ, խորհրդակցաբար Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին հետ, ի յիշատակ իր ամուսնոյն: Հիմնադրամին նպատակն է՝ հանգուցեալ Տոքթ. Կարեւորեանի փափաքով, օգտակար ըլլալ Լիբանանի հայութեան առնչուած կրթական ու մշակութային ծրագիրներու, որոնք կը նպաստեն հայկական ու ֆրանսական մշակոյթներու գործակցութեան ու զարգացման: Հիմնադրամը պիտի գործէ Վեհափառ Հայրապետին նախագահութեամբ կազմուած յանձնախումբի մը հսկողութեան ներքեւ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2014: Ը. ԶԿՆԻ ԽԱՉԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Պարոյր Աբղ. Շէրնէգեան։

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2014: Թ. ԶԿՆԻ ԽԱՉԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Վաչէ Աբղ. Պալըքճեան։

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2014: Ժ. ԶԿՆԻ ԽԱՉԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Գարեգին Աբղ. Շխրտմեան։

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2014: Ա. ՅԻՍՆԱԿԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Վահրիճ Աբղ. Ղարախանեան։

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2014: Բ. ՅԻՍՆԱԿԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Նշան Աբղ. Լախոյեան։

ԿԻՐԱԿԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2014: Գ. ՅԻՍՆԱԿԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Վիգէն Աբղ. Տալգլըճեան։

ԿԻՐԱԿԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2014: Դ. ՅԻՍՆԱԿԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Սիփան Վրդ. Քէչէճեան։

ԿԻՐԱԿԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2014։ Ե. ՅԻՍՆԱԿԻ։

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Աշըգեան։

ԿԻՐԱԿԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2014։ Զ. ՅԻՍՆԱԿԻ։

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց՝ Հոգշ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան։ Յընթացս Սուրբ եւ Անմահ Պատարագի, Գերշ. Տ. Կորիւն Արք. Պապեան ընթերցեց Վեհափառ Հայրապետին «Պահանջատիրութեան Տարուան» Հայրապետական Հռչակագիր-Կոնդակը։